JOANNIS ANTONII

VULPII

CARMINUM

LIBRI TRES.

Ejus item Opuſcula ſoluta oratione ſcripta, quæ variis in voluminibus diſperſa ad hoc tempus legebantur.

ACCESSERE

Eruditorum quorumdam Virorum, quibuſcum ipſi amicitia intercedit, Poemata nonnulla.

NECNON

JOANNIS ANTONII VULPII antiquioris, Patricii & Epiſcopi Novocomenſis, ac HIERONYMI ejus fratris Carmina quæ ſuperſunt.

PATAVII. CIↃIↃCCXXV.

EXCUDEBAT JOSEPHUS COMINUS.

SUPERIORUM PERMISSU.

Monasterii
S.Michae:
lis de Muria:
no Venetiar.
ad usum D.
Angeli Ca:
logierà Ab:
batis Bene:
dictino-Ca:
maldulensis.

Illuſtriſsimo atque Excellentiſsimo Viro

ANTONIO RAMBALDO
DE COLLALTO;

S. Salvatoris, Credatii, Muſeſtris, &c. in Italia, Comiti:
Pirnitzi, Rudoletzi, Cernæ, &c. in Germania, Domino:
CAROLI VI. CAESARIS, REGISQUE HISP. &c.
Clavis Aureæ Cubiculario, nec non A ſecretioribus
Conſiliis, &c. Patricio Veneto, &c.

Joannes Antonius Vulpius S. P. D.

ELEGANTIUM omnium litterarum, ac Poeſeos in primis, eam ſcimus antiquis temporibus fuiſſe fortunam, VIR ILLUSTRISSIME atque EXCELLENTISSIME, *ut qui ad hujuſmodi ſtudia colenda maturius animum appuliſſent, diuturniſque demum vigiliis, laboribus, & contentionibus id quod voluerant, effeciſſent; non ſolum digito monſtrarentur, &*

in populi cœtibus clari nobilesque haberentur, sed etiam virorum principum amicitiis, opibus, atque honoribus mirabiliter in civitate florerent. Quibus præmiis quanta vis inesset ad maxima quæque ingenia primum excitanda, tum alenda & confirmanda, quum res luceat ipsa per se, non est cur pluribus verbis coner ostendere. Vix enim unum aut alterum invenias, qui nulla recte factorum mercede sibi proposita, nudamque tantummodo honestatis formam secuti, egregium semper aliquid cogitare, scriptisque immortalitate dignis posteritati consulere velint. Plerisque, ne labores gratuito suscipiant, impedimento est voluptatum amor: quas reprehendere quidem, tristique oratione in invidiam adducere, vulgaris quoque hominis est; contemnere autem omnino, fortique animo repudiare, heroicum ac prope divinum facinus merito existimatur. Multos rei familiaris angustiæ a sublimium rerum inquisitione ad humiles curas cogitationesque traducunt: qui nimirum sentiant, bonis libris pervolutandis, & poematis fingendis, nihil hodie compendii fieri; ex vili contra officina uberrimos sæpe fructus provenire. iccirco sibi sapere videntur, si egestati quantumvis cum doctrina conjunctæ locupletem inscitiam præferre non dubitent. Quamobrem, optime de republica, deque universis ingenuarum artium cultoribus meruisse dicendi sunt Reges illi ac Cæsares, quos in summo rerum humanarum fastigio collocatos id semper sollicitos habuit, ut homines ad præclara natos, at propter inopiam, demisso animo atque oppresso jacentes, liberalitate & beneficiis erigerent ac recrearent.

Quis

Quis enim acri adolescens ingenio, cui præmiorum & gloriæ spes objecta fuerit, vel desidia vitiisque corrumpi, vel fortunæ injuria se debilitari patiatur? Porro, si dati & accepti rationes diligenter conficiamus, fateri necesse erit, multo plus a doctis viris in divites ac potentes collatum esse, quam ipsi ab illis acceperint: opibus enim affluentes caduca & mortalia, eruditi & diserti numquam interitura largiuntur. O quæstuosam igitur permutationem; haud ita magno pretio bonam existimationem parare, laudem, celebritatem, memoriam denique nominis sempiternam! Hujus generis exemplorum veteres historiæ plenæ sunt: ne autem hoc nostro tempore animi magnitudinem, pecuniæque despicientiam penitus obsolevisse, litterati homines jure conqueri possint, TU cum paucis aliis dare operam statuisti, Vir nobilissime. In ea quippe Familia ortus, cujus Longobardos Reges auctores olim exstitisse compertum est; quæ de antiquitate, potentia, divitiis, auctoritate, illustrium castellorum dominatu, viris pace belloque clarissimis, nulli fere aut Italicarum, aut exterarum concessura sit; majorum tuorum imaginibus non ad superbiam atque ignaviam, sed potius ad virtutis imitationem uti soles: & quum amplissimum patrimonium, ac nobilitati tuæ respondens, divina providentia tibi obtigerit, largum & magnificum TE præbes, quum aliis rebus multis, tum præcipue disciplinis ornandis, doctis hominibus excipiendis fovendisque, postremo nobilium oratorum, historicorum, ac poetarum, quibus mirifice delectaris, monumentis luculente admodum ac splendide eden-

dendis: taliumque sumtuum facultatem fructum divitiarum putas. Finem orationi meæ numquam faciam, si de excellentibus animi tui bonis, quibus inter ceteros AULAE CAESAREAE *Proceres (quantos, & quales viros!) adeo insignem locum obtines, singillatim dicere aggrediar: id unum tamen silentio præterire nullo modo possum, in quo laudum tuarum summa consistit; TE videlicet* CAROLO VI. CAESARI, *Optimo Principi, invicto barbararum gentium domitori, orbis terrarum amori, sagacissimo ingeniorum æstimatori, acceptum & spectatum esse, ejusque gravissimo certissimoque testimonio commendari. Huic TU, Vir eximie, sollertiam tuam in rebus gerendis, pietatem, fidem, constantiam, fortitudinem, comitatem, aliasque homine tuo loco nato dignas virtutes, florenti adhuc ætate ita probavisti, ut is propterea novis honoribus TE quotidie cumulare non desinat; & quum apud TE superiore anno Pirnitzi, quod castellum in Germania tuæ ditionis est, sumtuoso planeque regio apparatu fuerit exceptus, unum ex iis deinceps esse voluerit, quos de salute ac negotiis Imperii consulere, & quibuscum tantæ molis pondus partiri consuevit. Quæ omnia quum ad me fama pertulisset, audissemque insuper, TE tantis occupationibus districtum, si quid tamen otii nancisci potes, id nulla in re libentius, quam in studiis bonarum artium consumere, eaque animi alacritate, ea numerorum verborumque dulcedine Etruscum Poema scribere, ut paucissimi, vel ex eorum numero qui omne tempus ætatis in hoc genere con-*

tri-

trivere, TUI pares esse vix possint; incredibili desiderio flagrare cœpi libellos aliquot meorum Carminum, Latina lingua confectos; magnaque diligentia elaboratos, nonnulla item Opuscula soluta oratione, quæ illis addere, ac rursum vulgare decreveram, ad TE potissimum mittendi, tuoque nomine inscripto condecorandi. Hoc vero ne diutius cuperem, APOSTOLUS ZENUS *effecit, vir humanissimus atque eruditissimus, quem scilicet morum studiorumque similitudo ad amicitiam tuam attraxit: is enim quum litteras meas de hac re accepisset, mihi continuo gratificatus, quod tantopere efflagitaveram, abs TE facillime impetravit. Cui viro quum antea debebam plurimum, tum hoc uno beneficio tantum debeo, quantum persolvere, numquam sane fuerit mearum facultatum. Accipe igitur,* COLLALTE *præstantissime, hilari fronte munusculum hoc nostrum, luminibus quidem ac ornamentis dicendi minime excultum, sed tamen ab homine tui observantissimo profectum: & consilii mei rationem in hisce edendis, quæque in hoc volumine contineantur, ac denique totius operis dispositionem cognoscere ne graveris; quæ singula brevissime, si potero, exponam.*

Duæ me caussæ præ ceteris impulerunt, (nihil enim dissimulabo) ut hæc qualiacumque in vulgus emittere auderem. Altera, insita quædam omnibus de se suisque rebus opinio, quæ in nobis præcipue qui Musas amamus, vim suam ostendere solita est: nullum enim poetam reperias (quod olim Cicero animadvertit) qui non sibi

opti-

optimus videatur: quemadmodum & raros parentes, qui non liberis plus æquo indulgeant, eorumque vitia verbis extenuent, aut etiam in bonam partem accipiant. Piguit iccirco, quæ ſubito calore in adoleſcentia effuderam, ſed acri deinde lima perpoliveram, & ad normam elegantiſsimorum ſcriptorum ſevere exegeram, domi ſemper continere, ac blattis demum comedenda relinquere. Volui fructum aliquem capere lucubrationum mearum, & otii mei rationem exſtare; præſertim quum doctorum virorum judicia, quæ privatim expertus fueram, huic noſtræ cupiditati blandirentur, & dubitanti fiduciam adderent. Si quis autem de verſiculis noſtris ita pronuntiet, eos nihil aliud eſſe quam luſus nugaſque, & primæ ætatis oblectamenta, non equidem huic ſententiæ valde repugnavero: dummodo & ipſe vel invitus fateatur, hujuſmodi luſibus majorem ſolidioremque ſæpe gloriam multos quæſiviſſe, quam e triſtioribus diſciplinis aliquando colligatur. Nec vero eſt, cur a frigidis iſtis & jejunis calumniatoribus quidquam ſibi metuant ſtudia noſtra; videmus enim, rem poeticam ab illis fere contemni, quos ad condendum carmen ineptiſsimos natura progenuit: hi nempe minimi æſtimant ea bona quibus carent, atque adeo leviſsimum facillimumque id opus judicant, cujus ipſi periculum numquam fecerunt. Nos interea tenuibus hiſce & popularibus contenti ſimus,

— — — — — — — — * ut ſibi quivis
Speret idem: ſudet multum, fruſtraque laboret
Auſus idem. — — — — — — — *Al-*

* Horatius in Arte Poetica, v. 240.

Altera caussa erat, quamobrem hanc aleam subire voluerim, ut præjudicatam de Italorum inertia, pravaque discendi ratione opinionem, non tam meo, quam elegantium amicorum exemplo, quorum Poemata hoc in libro legentur, ex animis plurimorum, quoad possem, evellerem; qui falso clamitant, ut vaticinari interdum ac furere videantur, Italos litterarum gloriam, a majoribus acceptam, omnino perdidisse. Confutandi sunt homines male feriati non jurgiis neque conviciis, at ipsa vi & splendore veritatis; ut tandem parcant Italico nomini, gentisque nostræ indolem agnoscant, quæ quamvis inclinatione temporum nonnumquam hebescat, mox, veterno quasi excusso, pulchriorem illustrioremque sese offert. Ego certe in Elegia scribenda; quod genus poematis jam inde a pueritia maxime adamavi; Tibulli veneres, candorem, incorruptamque Latinitatem me potissimum secutum esse profiteor: neque iccirco Propertii nervos, eruditionem, peregrinos colores, aut Ovidii copiam, ingeniumque sum aspernatus: quemadmodum & in ceteris carminibus, optimum quemque Romanum poëtam mihi ad imitandum proposui. Quid vero tantis conatibus egerim, penes doctos homines harumque rerum peritos judicium esto. Atque hæc de universa Poesi nostra summatim dixisse sufficiat. Nam quæ sequuntur historica, oratoria, & philosophica scripta, non hoc primum tempore prodeunt: sed in variis antea libris, nostra cura sumtuque editis, studiosorum jam probata suffragiis, legebantur: quæ omnia propterea in hoc volumen congessi,

si, ut maximi pro litterarum dignitate his continuis octo annis a nobis exantlati labores facilius cognoscerentur.

Nunc reliquum est, ut de elegantissimo, quod huc ex amicorum scriniis intuli, Corollario, pauca quaedam subjungam. Haec quantivis pretii Carmina, & magno huic aetati ornamento futura, nisi preces nostrae obstitissent, auctorum verecundia tenebris atque oblivioni damnaverat. Nos amicitiae jure intercessimus; neque passi sumus, talium ingeniorum foetus perire, ex quibus non inanem conjecturam facere liceat, quantum hodie apud nostros homines hujusmodi studia floreant. Occurrit igitur ante alios JOANNES CHECOTIUS, *Ecclesiae Vicetinae Canonicus, vir pietate eximia, ingenio admirando, memoria singulari, Graeca Latinaque lingua doctissimus, qui profanas litteras cum sacris jampridem commutavit: ad ipsum enim pertinet Divina Oracula, Veterisque ac Novi Foederis Libros populo in concione explicare. Hujus quum omnia priscam redolent elegantiam, tum in primis nobilis & lectu digna est Elegia illa, quam ipse de Hymno* CALLIMACHI *in Lavacra Palladis, post Angeli Politiani, summi viri, & Germani cujusdam, doctrina insignis, quem eruditi satis norunt, μεταφράσεις, vertere placuit: quas iccirco minoribus typis descriptas iterum exhibuimus, ut lectores nova cum veteribus conferendo, majorem utilitatem ac voluptatem perciperent. Ob eamdem caussam, Graeci Poetae exemplar, unde haec omnia sunt derivata, e regione Checotiani operis collocavimus. Accedunt statim* FRANCISCI ZANOTTI,

Ci-

Civis Bononiensis, eruditissimi atque urbanissimi viri, nec non Latinæ Etruscæque Poeseos gloria valde celebris, qui nunc Philosophiæ decreta patrio in Gymnasio magna cum laude explanat, Elegiæ sex; quas ipsum Catullum scripsisse non puderet; adeo Romanæ orationis candorem, simplicitatem, suavitatem, ceterasque dicendi virtutes præferunt, quas tantopere in eo poeta suspicimus. Nonnulla deinde MATTHAEI BURDEGATI, *juvenis e Patavina nobilitate, addere placuit: cujus erga me fidem ac pietatem, secundis & adversis meis temporibus, plures jam annos expertus sum; & quo propterea familiarissime utor. Neque tamen amicitiæ inserviam, sed potius veritati, si affirmavero, ejus carmina mollissime in aures influere, tenera esse, arguta, jucunda, qualia denique scriptoris ingenium atque eruditionem facile ostendant. Hunc excipit* DOMINICUS LAZARINUS DE MURRO, *Patricius Maceratensis, Humaniorum Litterarum in Gymnasio Patavino Professor doctissimus, veræque ac germanæ eloquentiæ vindex acerrimus; qui benigne ac more suo fecit, quum versiculos aliquot a se conscriptos, omnibusque numeris absolutos, nobis edendos permisit, neque alienum dignitate sua existimavit, si huic societati nostræ se admisceret.*

Postremo, ne volumini varietas deesset, quæ fastidiosos etiam homines plerumque ad legendum invitat, mihi visum est JOANNIS ANTONII VULPII *antiquioris, Patricii & Episcopi Novocomensis, qui sæculo decimosexto a* CHRISTO *nato Latinam Poesim frequenta-*

vit, Satyræque Horatianæ formam sua imitatione satis diligenter expressit, Carmina omnia colligere, atque iterum divulgare: hoc etenim ipsi VULPIO *Nomini tribuendum putavi, quod semper Musis amicum fuisse hæc monumenta declarant. Qua in re præstanda, strenuo sane adjutore usi sumus, viro optimo atque humanissimo,* JOSEPHO MARIA STAMPA, *Clerico Regulari Congregationis Somaschæ, qui ejusdem* VULPII *Eclogam quamdam venustissimam, numquam antea pervulgatam, scholiisque eruditis a se illustratam, duo item Epigrammata inedita nobis Mediolano misit; eoque munere, insignis poetæ manes, omnesque pariter litterarum studiosos sibi in perpetuum obstrinxit. Nec* HIERONYMI VULPII, JOANNIS ANTONII *fratris, Epigrammata nonnulla prætermittenda esse duximus; quod nimirum suavia & candida nobis viderentur: hæc autem omnia, etiam quæ typis commissa circumferebantur, in hac nostra editione longe emendatiora & nitidiora exhibemus.*

Jam TE arbitror, Vir amplissime, & reliquos omnes, in quorum manus hæc nostra ventura sunt, totam consilii mei rationem, quæque ad hoc volumen perficiendum ornandumque contulerim, posse intelligere. Majora hæc erunt procul dubio, si homines audiverint, a TE, cujus de hoc laborum genere certum ac limatum judicium est, non improbata fuisse; meque horum vel auctorem, vel impulsorem, vel etiam præbitorem, in fidem & clientelam tuam hilare & perbenigne acceptum. Interea dum hac spe unice sustentor, laudesque tuas ad lyram canere

nere

nere aggredior, valebis plurimum, COLLALTE *magnanime, cum lectissima Uxore, fortissimi Ducis nepte, ac suavissimis Liberis; nostraeque de TE benemerendi voluntati favebis.*

Patavii, Idibus Januarii, Anno a V.P. CIƆ IƆ CC XXV.

AD

AD EUMDEM

Illustrissimum ac Excellentissimum Virum

ODE.

QUae pulsa doctis articulis, novo
Permulcet aures carmine barbitos?
Quæ voce nubes alma Siren
Dissipat, imbriferosque ventos?

Non sic opacis desiliens jugis
Venit canentem pinus ad Orphea,
Quum propter imbellis quietos
Cerva latus posuit leones:

Nec sic deorum cœtus Apollinem
Plectro sonantem suspicit aureo
Laudes paternas, & superbos
Fulmine terrigenas subactos;

Ut

Ut me, receptus ſenſibus intimis,
Totum pererrat Pierius calor,
Dum concava inſuetos moventur
Ad numeros Heliconis antra.

Vivitne rurſum blandus Anacreon,
Orci ſolutus compede lurida:
Cui vina ſemper, cui jocoſus
Semper Amor, Geniuſque cordi?

Rurſumne pennis æthera dividit
Thebanus ales; quo gravibus modis
Dicente victrices quadrigas
Arduus intremuit Cithæron?

Collalte regum progenies, tuæ
Agnoſco nervoſque & ſtrepitum lyræ;
Seu fœda præbentes catenis
Colla Getas, humilique vultu

Vinci dolentes, carmine perſequi;
Narrare miti ſeu libeat fide
Quæ tela depromunt eburnis
Purpurei pharetris Amores.

TE gaudet, urnam pronus in auream,
Miſcere TUSCIS ARNUS oloribus:
Intacta ſubmittunt apricos
ARCADIAE TIBI prata flores.

Quin &, vagantem dum recreat gregem,
Fregiſſe pingues Faunus arundines
TE fertur audito, nigraque
Sub nemoris latuiſſe fronde.

Muſis amicos eſt aliquid lares,
Ac tecta caſtis hoſpita vatibus,
Lauro & coronatas tueri
Nobilium facies avorum.

Quod ſtirpis olim principibus tuæ
Sceptrum juventus barbara detulit;
Gens veſtra quod latos ferocis
Pannoniæ populavit agros,

Vireſque ferro contudit hoſtium,
Leti periclis objiciens caput;
Laus magna certe: ſed minores
Traditur haud meruiſſe palmas

Et

Et VINCIGUERRAE carmen, & acribus
Doctæ puellæ clarus ab ignibus,
Qui bella COLLALTINUS æque,
Ac teneras coluit Camœnas.

Hos BLANCA partu ſcilicet edidit,
Addi novenis digna ſororibus:
Quam jure miretur Corinna, &
Ipſa viris metuenda Sappho.

Felix, avaro qui procul agmine,
Vulgi profanis moribus abſtines;
Virtutis exemplum vetuſtæ,
Largus opum, cupiduſque famæ!

Felix, merenti cui gravat horrea
Juſto deorum munere Copia;
Et nixa robuſtis juvencis
Mille ſolum renovant aratra!

Sed TE propinquum ſideribus locat
Collecta ſummi gratia CAESARIS;
Fers unde præſignes honores,
Conſiliis animiſque magnus.

Longinqua non TE corripiet dies
Obliviosi fluminis impetu:
Pulcherque facundis manebis
Historicis labor, & poetis.

Pictis tabellis heu male credimus
Gesta & virorum nomina fortium:
Musis, Apellei colores,
Cedite, Praxitelisque saxa.

IN-

I N D E X

Eorum quæ hoc Volumine continentur.

XVI.

Ele-

IIII.

F I N I S.

JO-

JOANNIS ANTONII
VULPII
CARMINUM
LIBRI TRES.

JOANNIS ANTONII VULPII

CARMINUM

LIBER PRIMUS.

ELEGIA I.

Lyconis querela de gravi Pholoes valetudine.

DICEBAM: *Nimios oderunt numina fastus;*
Nec semper lucos fulmina missa petunt.
Quo tibi formosæ titulum, nomenque pudicæ,
Si lædit memores impia lingua deos?
Pluribus heu nocuit fœdus violasse puellis:
Successusque suos non habuere doli.
Desine jam, Pholoe, promissis fallere amantes;
Nam solet occulto Pœna venire gradu.
Hæc ego dicebam. sed tu contemnere docta,
Audisti nullo tot mea verba metu.
Ecce cubas; pallentque obsessi febribus artus;
Jamque omnis tenero fugit ab ore decor.
Infelix querula testaris voce dolores,
Diducisque gravi sicca labella siti.

Et mecum pariter lacrimis tua mater obortis
Adſidet impreſſo nocte dieque toro.
Interdum gemit: interdum languentis ocellis
Oſcula dat: ſuperis tum pia vota facit.
Quæ precor excipiat non dura Juppiter aure,
Ominaque in pelagus triſtia ventus agat.
Spes bona; ſed miſero luctatur ſæpe timori:
Et me ſollicitis morſibus urit amor.
O certe dignum (niſi mendax fama) Prometheum,
Cujus edant avidi viſcera volturii.
Gentibus ille novum ſimul æthere detulit ignem,
Non veritus magni ſceptra ſuperba Jovis,
Continuo turpes venere in corpora morbi:
Ex illo celeres Mors habet atra pedes;
Dilacerantque ſinus gnatorum in funere matres,
Et luget raptum mæſta puella virum.
At vos, quæ trahitis mortalia fila, ſorores,
Numina carminibus ſancta futura meis;
Flectere ſi fas eſt Acherontis jura precando;
Stamina felici ducite lenta colo.
Tu quoque Perſephone damnatum attingere crinem
Abſtineas. meritæ victima pulla cadet.
Creſcentem nolite, deæ, præcidere meſſem:
Tempus erit, veſtras quum vocet illa manus.
Nunc me quid citharæ, quid frons redimita corymbis,
Aut quid Gorgonei fluminis unda juvat?
Utilius medicas potui divertere in artes,
Et latebras Coi ſollicitare ſenis.

Tunc

Tunc mihi quærenti ſuccos adhibere ſalubres
Gramina præberet lecta miniſter Amor.
Forſitan heu, ſtultos dum ſero conqueror annos,
Pendet ab indocto vindice tanta ſalus.
Adſit at ille frequens, validas & miſceat herbas;
Ut ſciat, ut curet, non amat ille tamen.
Phœbe pater, ſeu te nemoroſi frigida Pindi
Rura tenent, Xantho ſeu lavis amne comam:
Huc age, Phœbe, veni, fidibus choreiſque relictis,
Et certam in dubiis caſibus adfer opem.
Tu mihi reſtituas dilectæ corpus amicæ;
Servabitque ægros una medela duos.
Irrita ſic numquam depromas tela pharetra:
Rideat Oebalio ſic tibi flore lyra.
Intonſique fluant per eburnea colla capilli;
Gaudeat & longa virginitate ſoror.
Mitis erit Pholoe, (faciles ignoſcite divi)
Et diſcet blando mollius ore loqui.
Læſa Venus, depone minas: jam flectitur illa:
Nullus de dominæ crimine flebit amans.
Poſtmodo turmatim fumantia templa petemus;
Et bibet annoſum feſta favilla merum.
Stabunt inſignes vittis, auroque decori,
Guttura dent cultris qui ferienda, boves.
Ipſa etiam tepidas ſupplex accedet ad aras,
Quam circum plauſu tota caterva ſonet.
Adponetque ſuos vivo de marmore vultus,
Cæſaque facundis hæc monumenta notis:

QVOD.

QVOD. MIHI. VENTVRAE. SPES. EST. PRODVCTA. IVVENTAE
ET. REDIT. IN. GRACILES. PRISTINA. FORMA. GENAS
HOC. PRECIBVS. CARI. FATEOR. DEBERE. LYCONIS
AT. PRO. ME. VOTI. SIT. REVS. IPSE. LYCON

ELEGIA II.

Lycon vota solvit Apollini ἀλεξικάκῳ, quod is numine suo Pholoen ad salutem reduxerit.

DUCITE jam pactos ad Phœbi templa juvencos:
Urantur festis tura Sabæa focis.
Utque meri madeant sollemnes imbre favillæ,
Solvite fumoso vincla vetusta cado.
Incedat lautus pura cum veste sacerdos,
Cui cingat nitidas lanea vitta comas.
Hunc mecum celebrate diem, pia turba, sodales;
Et bona jucundo murmure verba sonent.
Nuper enim lento jacuit quæ pressa veterno,
Ad solitos lusus nostra puella redit.
Illam de mediis ereptam faucibus Orci
Restituit Clarii dextera docta dei.
Aspice, qui teneros audes contemnere vates;
Exorant nostræ fata severa preces.
Nec poterat sine me tristi descendere lecto,
Nec fugere inferni colla timenda canis.
Et nunc informes horreret pallida ripas,
Quas inter nigræ labitur amnis aquæ.
Tunc mihi mærentes duxissent funus amici;
Nam me post Pholoen vivere fata vetant.

Quas

Quas ego non lacrimas, quæ non ſuſpiria fudi?
Teſtis qui noſtro pectore regnat Amor.
Ah quoties trito mala ſomnia farre piavi,
Inque meum volui vertere cuncta caput!
Promiſi quoties iratis munera divis,
Procubuique ſacras horridus ante fores!
Nulla prope eſt miſeris non conſcia fletibus ara,
Nulla tenent celebres quæ ſimulacra vias.
Delius audivit mitis placiduſque rogantem:
Nimirum caſtis vatibus ille favet.
Aoniamque lyram, & plectrum ſuſpendit eburnum;
Languenti medicas applicuitque manus.
Lucebant humiles adventu numinis ædes:
Ancillæ inſolito diriguere metu.
Quaque pedem tulerat, redolebat ſemita myrrham,
Quidquid & in tota naſcitur Aſſyria.
Continuo plaudens rutilas Amor aureus alas
Sternuit. auſpicium eſt dulce ſecuta ſalus.
Tunc macies lento cœpit diſcedere paſſu:
Poſt rediit candor, purpureuſque color.
Ac velut, hibernæ pulſo jam frigore brumæ,
Spirat ab occiduo gratior aura mari:
Suavius & verno rident in gramine flores,
Qui gaudent molli virginis ungue legi;
Sic Pholoe poſitam recipit cum fenore formam,
Telaque luminibus promit acuta magis.
Illa novos etiam geſtit domuiſſe maritos,
Claraque de templis præmia ferre domum.

Vos,

Vos, quorum tenui ſplendent unguenta capillo,
Noſtis & argutos arte movere pedes,
Quæritis & tota fallendas urbe puellas,
Jam procul abſitis: fortior illa venit.
Nam fuerit quicumque audax, is cuſpide fixus
Verſabit læſum ſæpe dolore latus.
An potius roſeaſque genas, oculoſque loquaces
Optatis magno poſſe videre malo?
Auguror: hæc ſtimulat mentes inſana cupido.
Sic avidis fallax piſcibus eſca nocet.
Ore favete omnes: prodit meus ignis: & ante
Inſternit violis Gratia nuda viam.
Et volitat circum parvorum cœtus Amorum:
Quæque jecur figant, ſpicula mille gerunt.
En tetigit ſupplex intonſi limina Phœbi,
Jamque meam donis liberat illa fidem.
At tu Latonæ proles, quo vindice morbi
Cimmerios repetunt fœda caterva lacus,
Perge precor meritam nobis ſervare puellam,
Soſpite qua vivam, qua pereunte cadam.
Effice, ne longo forma hæc defloreat ævo:
Tu faciles mores, tu bona verba doce.
Evenient. crepuit laurus, flammæque reſurgunt,
Et volucris liquidum proſpera findit iter.

ELEGIA III.

Neæra puella iniquo animo fert, Rhodomillum adoleſcentulum procul a ſe ruſticari.

EN iterum ſtringit maturas vinitor uvas:
Spumant purpureo fervida muſta lacu.
Rura petunt hilares pueri, pulchræque puellæ,
Et fruſtra in tota quæritur urbe Venus.
At me difficili torquet September amore,
Peſſima pars anni, quum Rhodomillus abeſt.
Ille quidem tenebris viſus mihi ſæpe redire
Somnum formoſis paſcit imaginibus.
Et me jucundæ ſolatur munere vocis,
Et cupidam tenero detinet uſque ſinu.
Blanda ſed aeriis miſcentur ſomnia ventis,
Languet ubi primo pallida Luna die.
Sæpe etiam duros mens anxia fertur in agros,
Nam celeres pennas commodat ales Amor.
Quales Eleo fundunt ſe carcere currus,
Quale ruit celſa fulmen ab arce Jovis.
Tecum ita, care puer, nullo prohibente morabor,
Et minuam longæ tempora triſtitiæ.
Seu te ſecretæ captantem frigora ſilvæ
Ardebit cæco vulnere tacta Dryas.
Seu falles volucrem laqueo; leporemve ſecutus
Bella geres fido ſanguinolenta cane.
Pinguia ſeu ludens imitabere verba coloni,
Sive agiles nulla duxeris arte choros.

Heu miseranda Neæra, sinistro exercita fato,
Invitam heu patruus quam jubet esse domi.
Ferreus ah, quicumque sacros divellit amantes,
Et statuit longas inter utrumque vias.
Illi sub terris carpat mala viscera vultur,
Et cinerem saxis femina, virque petant.
O si me subiti delatam turbinis alis
Aureus excipiat corde micante puer;
Qualia desertæ spectarent oscula valles!
Tunc ego vel superis invidiosa forem.
Adnuerit precibus melior Fortuna; vagantem
Prosequar, implexis qua via densa rubis.
Nec fugiam sævos excire cubilibus apros,
Nec gerere imbelli tela, sudemque manu.
Illum si vitrei quærentem fluminis undas
Ad cava Nympharum traxerit antra sitis,
Hærebo lateri custos, ne gurgite ab imo
Lascivæ properent ad nova furta deæ:
Dumque parant tereti circumdare brachia collo,
Thiodamanteus pectore cedat Hylas.
Et rear ætheria labi de sede Tonantem,
Frondosum quoties moverit aura nemus.
Nunc umbrasque leves, & inania gaudia fingo,
Quæ veniunt, facili diffugiuntque pede.
Nunc morior curis, nunc mille pericula terrent,
Luridus & mæsto pallor in ore sedet.
Currite, quid statis? volvendi, currite, menses:
O tandem ignavis addite calcar equis.

Pro-

Proximaq; increpitet cessantem bruma Novembrem.
Ille potest miseris fletibus esse modus.
Quo feror ah demens, nimioque Cupidine victa?
Oravi stulte. vota maligna cadant.
Tempora tarda fluant. puero sunt otia cordi,
Ne terat indignus mollia membra labor.
Tristia ne torvi timeat præcepta magistri,
Neu fuscet roseas sera lucerna genas.
Ipsa dabo pœnas, ut ne quid sentiat ille.
Aequum est, ut puero sospite plectar ego.

ELEGIA IIII.

Aglaie puella Lygdamum deperit; sed pudore impedita quominus desiderium suum cuiquam aperiat, in hortis domesticis mærore & lacrimis contabescit.

HIc certe redolent flores, Zephyrique susurrant,
Et vitreus placida labitur amnis aqua.
Hic licet æstivos umbra lenire calores,
Dum findit medio Sirius arva die.
Invitant molles jucunda silentia somnos,
Et præbet facilem graminis herba torum.
Huc feror Aglaïe, crudeli obnoxia fato,
Si possit lacrimas tergere forma loci.
Pallentes violas ubi quondam in serta legebam,
Gaudebamque leves mobilis ad thiasos,
Candida quum tremulæ nerent mihi fila sorores.
Vidissem Stygiæ tunc ego regna deæ;

Aut mala duxissem primo cum lacte venena:
Sic fueram curis eripienda semel.
Nunc me torquet Amor: nunc impacata medullas
Flamma vorat. miseræ, Mors,precor,atra,veni.
Nec liquidi fontes, nec stagna virentia mulcent,
Nec vaga quæ tenues concutit aura sinus.
Et quæcumque suos volucris meditatur amores
Garrula, flebilibus visa dolere modis,
Illa mihi sævos in pectore suscitat ignes,
Et monet oblitas illa madere genas.
Ah mea quam certo fixisti pectora telo,
Lygdame, quum premeres terga ferocis equi;
Et modo contractas retineres fortis habenas,
Et modo anhelanti frena remissa dares!
Mirabar, sive ille citos revolutus in orbes
Iret, seu dociles tolleret arte pedes.
Teque unum denso puerilis in ordine turmæ
Spectabam cupidis perdita luminibus.
Tu potis es Libycos etiam tractare leones,
Quos tantum Idææ cymbala Matris agunt.
Armeniæque tibi vellent mansuescere tigres,
Quæ Bromium collo vix patiente vehunt.
Talis arenosis Eurotæ ludere ripis
Arduus, & spargi pulvere Castor amat.
Sed tu Ledæum pulcherrime Castora vincis;
Hunc mater quamvis, & soror ipsa probent.
Felix o sonipes, quem dulcia jussa fatigant,
Cui manus incomtas fingit amica jubas!

Quem

Quem dominus blanda compellat voce frementem,
Et cogit ſubitas depoſuiſſe minas.
At me, dum fuſcos verſat Nox humida currus,
Incluſam thalamo ceſſat adire ſopor.
Sublimique Venus tangit regina flagello.
Hæc dea turbato ſcilicet orta mari eſt.
Pervigil Auroram votis, precibuſque laceſſo,
Et queror ignavos nolle redire dies.
At mihi quid prodeſt dimota Lucifer umbra?
Tempora vertuntur; me tamen urit Amor.
Non ſum quæ fueram. roſei fugere colores:
Velat inornatum ſordida mitra caput.
Sæpe ego lanificæ ſtudiis operata Minervæ
Impoſui penſis, matre jubente, manum.
Sed ferus ille puer ſoboles Cythereïa, plenos
Abjecit calathos, & grave riſit opus.
Quantum erat, o ſuperi, (ſi quos noviſtis amores,
Nec placet averſa negligere aure preces)
Aut olim Phinei miſero me perdere fato,
Ne poſſent oculi crimen habere mei:
Aut mihi (fabor enim ſecretis abdita ſilvis)
Adnuere optati gaudia conjugii?
Heu quæ virgineo temere vox excidit ore?
Da veniam lapſæ tu, precor, alme Pudor.
Hactenus, alme Pudor, potui: nunc denique victam
Alterius domini regna ſuperba premunt.
Sic tamen, ut lacrimas auſim celare cadentes,
Quas tantum flores, mutaque ſaxa vident.

O quæ-

O quæcumque tibi ventura eſt, Lygdame, conjux,
Felix, & magnas inter habenda deas!
Illa quidem formaque potens, & amore mariti
Deſeret antiquam candida nupta domum:
Teque ulnis complexa, atque oſcula dulcia figens,
Jurabit, præ te nolle tenere Jovem:
At gelidus toto fugiet mihi ſanguis ab ore;
Et, ſimul audiero, languida facta cadam.
Tunc mihi ſuccinctæ ſtudia exercere Dianæ
Certum eſt per ſilvas, & nive tecta juga.
Quid mea, decepti, fruſtra ſperatis, amantes,
Connubia, & blando perditis ore preces?
Lygdamus unus erat qui me ſibi jungere poſſet:
Hunc ſi fata negant, innuba ſemper ero.

Elegia V.

Ad Ponticum,

Ut temere peregrinari deſinat.

TUNE igitur dulces fratres, caramque parentem
Liquiſti, & patria lentus abeſſe potes?
Dumque oculos nova detineant ſpectacula rerum,
Pontice, difficilis jam tibi nulla via eſt?
Nec te cærulei ſonus æquoris, aut juga montis
Terrent, aut pluvio ſidere triſtis hiems?
Sed properas, inſane, æſtus perpeſſus, & imbres;
Impellitque tuas quælibet aura rates?

Et

Et tamen, heu, molli fueras nutritus in umbra;
Et (memini) optabas otia tuta puer.
Cur tua mutata eſt ſententia? cur vagus hoſpes
Quæris, & inventas perdis amicitias?
Nullane finis erit tot barbara litora adire?
Tot maris ac terræ certa pericla ſequi?
Deſeruit quicumque ſuos perjurus amores,
Ultrices pelagi non bene tentat aquas.
Nam Venus e ſpuma violenti nata profundi,
Devotum pœnis urget acerba caput.
Sæpius in teneræ juraſti verba puellæ,
Te procul a domina vivere nolle tua.
Vivis, & exciderunt animo promiſſa, fideſque:
Vivis, & immemoris nomen amantis habes.
Tu licet extremos accedas puppe Britannos,
Dura vel immiti qua coït unda gelu;
Dein ſeptemgemini curras ad flumina Nili,
Et tua miretur carbaſa fuſcus Arabs;
Una tamen vincet peregrinas Julia formas,
Julia, quam turpi deſeris ipſe fuga.
Hæc Antenoreæ conceſſa eſt gloria terræ:
Hic ſedem imperio jam ſibi legit Amor.
Dum ſcopulos cernis, miſer, & deformia cete,
Et gaudes raucis fletibus Alcyonum,
Interea dominæ ſapientior hæret amator,
Qui ſperat damno creſcere poſſe tuo.
Illa quidem lacrimas te diſcedente profudit,
Solvit odoratas victa dolore comas.

Plu-

Plurimaque immeritis fecit convicia nautis,
Dixit & in ſummos libera verba deos.
Te quoque crudelem lingua titubante vocavit,
Et queſta eſt, pactam ſic cecidiſſe fidem.
Pontice ter felix, formoſæ cura puellæ!
Sed tibi non dederunt dii tua noſſe bona.
Si quid adhuc ceſſas, nec te vetus excitat ardor,
Digna feres tantæ præmia duritiæ.
Illa ſuæ (moneo) florem miſerata juventæ,
Alterius collum dulce gravabit onus.
Tum te contemnet, meliori juncta marito;
Inter & amborum gaudia riſus eris.
Quare ne dubita rapidos huc flectere curſus;
Corrumpunt ſegnes commoda magna moræ.
Num reſidere juvat, qua Threïcio Aquiloni
Obvertit gelidum Gallica terra latus;
Et pater Oceanus Morinorum a litore curvo
Dividit anguſto regna Britanna freto?
Iſtic, dum cohibent luctantes lintea venti,
Tollitur & multis unda ſuperba minis,
Londinum, ac Tameſin ſuſpiras, improbe: nec te
Mater, amicorum nec pia turba movet.
Qui deſiderio interea torquemur inani,
Votaque pro caro ſuſcipimus capite.
Dic mihi, quum celebres luſtraveris impiger urbes,
Quum terras omnes videris, & maria,
Quid referes tandem longarum ambage viarum?
Nempe tua exſtimulat pectora laudis amor.
Com-

Compulit Aesoniden ventosis gloria pennis
Linquere dilectæ litora Thessaliæ,
Ignotumque sacra pelagus tentare carina,
Tolleret ut rutili velleris exuvias.
Laudis amore, minor Lacedæmona liquit Atrides,
Et posuit Phrygio castra Pelasga solo.
Nec, quæ Priamides violaverat impius hospes,
Fœdera conjugii passus inulta diu est.
Sic Laerte satus, murorum eversor Ulysses,
Disceret ut mores, claraque gesta hominum,
Pervadens medios Læstrygonas, & Cyclopas,
Non prius ad fidæ limina Penelopes
Restituit se se, multas quam cerneret oras,
Virtutem expertus per duo lustra suam.
An te magna movent alti documenta Platonis,
Aut iter antiqui nobile Pythagoræ;
Occultas avidi rerum qui noscere caussas,
Cecropia ille quidem cessit, at ille Samo?
Quid tamen hæc memoro? paucorum est bellica virtus:
Naturæ paucis vincere claustra datur.
Multi longinquas emensi navibus undas,
Stultitiam fessi dein retulere domum.
Te potius vatum dulces evolvere lusus,
Te citharam digitis increpuisse decet.
Quod si laudari cupis, en laus optima: certi
Præclarum exemplum, Pontice, amoris eris.
Tu modo fac redeas: hoc mæsti optamus amici;
Hoc fratres, cana cum genitrice, rogant.

Postulat hoc tacitis pulcherrima Julia votis,
Quæ pretium reditus una futura tibi est.

Elegia VI.

AD JOANNEM BAPTISTAM ALEXIUM

Medicinæ Doctorem, veterem amicum suum. Conjugium laudat.

QUID juvat argutum deducere carmen, ALEXI,
Blandaque lascivo nectere verba pede:
Aut quid vicinis cithara placuisse puellis,
Dum venit ad numeros turba jocosa tuos;
Quem jubet in vacuo solum tabescere lecto,
Et videt irato lumine magna Venus?
Nam si mille meos errent armenta per agros,
Pactolique fluat nostra liquore domus:
Atque opibus Lydo possim certare tyranno,
Et me victorem barbara terra tremat;
Nil mihi prosit ebur cara sine conjuge. frustra
Luceat Assyriis eruta gemma vadis.
Nec mihi Sidonio pulvinus murice tinctus,
Nec faciant somnos stragula picta bonos.
Quod si me castis foveat complexibus uxor,
Meque vocet balbo filius ore patrem;
Tunc ego vel Scythica tulerim cum gente vagari
Nudus, & imposito plaustra movere Lare.
Nec dubitem sævis animam committere ventis,
Fessaque sub gelido sternere membra Jove.

Su-

Sustineamque famem desueta pellere glande.
Tunc mihi restinguat sobria lympha sitim.
Felices olim, quos aurea protulit ætas,
Factum deliciis, & sine fraude genus.
Illi conjugium viridi pepigere sub antro,
Vel prope aquæ rivum composuere caput.
Hospitium cupidis præbebat amantibus arbor:
Implebant molles poma caduca sinus.
Flosculus offensam placabat sæpe puellam,
Osculaque inventi promeruere favi.
Ipse puer Veneris circumvolitabat inermis,
Gaudebatque rudes cædis habere manus.
Nondum sanguineo formam corrumpere fuco
Cœperat, externos nupta secuta viros.
Nec ratis Hesperios nigris admorat Eois,
Unde novas merces femina dura petit.
Tunc etiam pauper poterat securus amare.
Si fas est, veteres quæso redite dies.
Ferrea nunc alios didicerunt sæcula mores:
Candida jam toto cessit ab orbe Fides.
Nunc sibi divitias fulvo quisque exstruit auro;
Et (pudet heu) pretio vænit avarus amor.
Femina pellectis ingenti dote maritis
Imperat, & niveis vecta superbit equis.
Non illi cura est dulces educere natos,
Nec plenas multa carpere nocte colos.
At potius Tyrias auro distinguere vestes,
Et speculum pexis ante sedere comis.

Tum, quoties alti prodit de limine tecti,
Spectari populo per fora, perque vias.
Illa modo irriguos ſpatiatur lenta per hortos,
Et juvenum blandos accipit aure jocos.
Nunc ſpectat mimos curvis ornata theatris,
Nunc animo ſolitos verſat acerba dolos.
Infert ſe thalamo non faſtiditus amator,
Et ſedet in tepido, dum cubat illa, toro.
Heu contemte pudor! cur jam Lucretia nulla eſt,
Quum tot noſtra ferant ſæcula Tarquinios?
Hæc etiam caſtas vitiant exempla puellas,
Et quæ tam claros non habuere patres.
Quid tamen antiquis prohibet nos moribus uti?
Dos fuerit nobis ampla, pudicitia.
Vilia ſecuras exornent pocula menſas,
Argilla & Samiæ turbine ficta rotæ.
Nos gremio pueros excepit flavus Apollo:
Pieria digitos imbuit ipſe lyra.
Et docuit ſacram choreas agitare per umbram,
Dum ſtreperet rauco tibia curva ſono.
Ambo, quid ſit Amor, quid fortes novimus arcus,
Et noſtrum ſimili pectus ab igne tepet.
Ergo quid noctes miſeri vigilamus amaras,
Ponimus & medio corpora pigra toro?
Occurrunt comtæ, venias quocumque, puellæ,
Ex oculis geminas conjiciuntque faces.
Hæc placet, aureolos quod colligit arte capillos:
Mobilis hæc ſummos detegit arte pedes.

Hanc

Hanc decet aſpectu juvenes captare: ſed illi
    Purpureus tenero ludit in ore pudor.
Nec mihi vincta rigent duro præcordia ferro,
    Ubera nec puero ſæva leæna dedit;
Ut me nulla queat ſenſim expugnare voluptas,
    Aut Veneris nullæ tangere blanditiæ.
Adſis, o Hymenæe, boni bone raptor amoris,
    Quo coeunt fauſto vir, mulierque duce.
In thalamos properet conjux formoſa pudicos,
    Moribus, & facie concilianda viro.
Et mihi ſuccreſcat proles imitata parentem,
    Quam Charites lepidis artibus erudiant.
Mecum opto pariter ſis fortunatus, ALEXI,
    Et poſſis fato candidiore frui.
Non ſemper gelidi manant de nubibus imbres,
    Aut furit excuſſis ventus in arboribus.
Tu quoque Fortunæ rapido jactatus ab æſtu,
    Debita Virtuti præmia, amice, feres.

ELE-

Elegia VII.

AD FRANCISCUM ZANOTTUM

Civem, ac Professorem Bononiensem, Poetam elegantissimum.

Qualis, ut accepit speratæ pignora formæ,
 Regius ignoto flagrat amore puer:
Et nondum visæ fingit sibi conjugis ora,
 Naufraga quam sævi distinet unda freti:
Perditus & pictæ blanditur sæpe tabellæ,
 Et dolet ingratos tardius ire dies;
Talis ego, absentem dum te complector, amice,
 Qui mihi de solo cognitus ingenio es,
Multa interjectis facio convicia terris,
 Et studeo vultus mente videre tuos.
Nulla mihi dulcem quæ servet cera figuram;
 Nec solido carum vivit in ære caput:
Qui tamen æterno possit certare Catullo,
 Sæpe tuus nostra versus in aure sonat.
Hic & Apelleas, & vincit Mentoris artes:
 Hunc taciti frustra temporis arma petent.
Tu quoties parvi tractas prope flumina Rheni
 Auditam saxis, arboribusque lyram:
Et laudas tremulos dominæ ridentis ocellos,
 Quæque nitet roseis purpura fusa genis;
Certatim denso prætexunt agmine ripas
 Najades, & circum candida turba sedet.

Su-

Suſtinet ipſe ſuos curſus jam ſegnior amnis,
Inviſoque pedem torquet ab Eridano.
Quam juvat humenti corpus demittere in herba,
Atque inter faciles plectra movere deas!
Negligit hæc ſtrophio molles vincire papillas,
Hæc aperit niveum veſte fluente latus.
Illa placet flavos nodo collecta capillos,
Huic incompoſitas ventilat aura comas.
Felix, quem teneris commendat Muſa puellis:
Cui non alterius ditior arca nocet!
Nimirum ſapiunt, & fama teſte probantur,
Carmina divitiis quæ potiora putent.
Quid foret Andromede, quid falſo vecta juvenco,
Aut quid pennigero Tyndaris orta Jove,
Aurea ſi veterum ſiluiſſent carmina vatum?
Deficit, & nullo vindice forma perit.
At mecum, immitis quererer dum facta Lycinnæ,
Flerunt & montes, & nemora, & Dryades.
Illa tamen lacrimas ridebat ſæva dolentis,
Terrebatque novis me violenta minis.
Nunc merito contemta jacet; vincliſque ſolutis,
Prætereunt noſtri tecta ſuperba pedes.
Nunc me femineos fudiſſe ad limina queſtus,
Nunc pudet ad clauſam ſerta tuliſſe domum.
Et quæ mendaci texebam carmina laude
Ignis habet. chartis excidit illa meis.
Quam celebret, mediis leporem qui captat in undis,
Et ſubigit valido litora ſicca bove.

Jam-

Jamdudum blandi nugas oblitus Amoris,
Debueram Paphiæ ponere vota deæ.
Fugit enim choreis, & lusibus aptior ætas;
Vicimus: in gelido stat mihi corde silex.
Dum me prima novo vestiret flore juventa,
Perspectus misero nec satis esset amor,
Mirabar crines, & lactea colla puellæ,
Quidquid & incautos ducere fraude solet.
Sed velut irrigui per mollia gramina prati
Noxia mortifero vipera dente subit;
Sic inter placidos vultus, cantusque, jocosque,
Compositos didici sæpe latere dolos.
Vos ego nunc moneo, similis quos decipit error;
Tendite maturæ carbasa vestra fugæ.
Nec promissa fides, circumfusique lacerti,
Nec moveant querulo dulcia verba sono.
Et majora loquar: non semper credere tutum est,
Tristia quum lacrimis ora, sinusque madent.
At tibi si qua pia es, nec moribus uteris istis,
Persolvat læta præmia fronte Venus.
Carior est gemmis, & fulvo carior auro,
Quæ mulier cupido fida reperta viro est.
Scilicet huic nostri statuunt monumenta libelli:
Hanc adimit summo fama benigna rogo.
Penelope vivet, longæ quæ stamine telæ
Reppulit instantes nupta severa procos.
Vivet Hypermnestre duras exosa sorores,
Quæ timuit sponsi tingere cæde manus.

Eheu

Eheu quam rigidas exemplis obſerat aures,
Et tantum ſceleri perfida turba favet!
Quod ſi certa tuis precibus contingat amica,
Et qualem raro ſæcula noſtra vident;
Pone memor Veneri Pario de marmore ſignum,
FRANCISCE, & meritis da pia tura focis.
Tunc tua magnificis præſtet fortuna triumphis,
Nec tibi malueris, quas habet Indus, opes.
Tunc mihi plena mei venient ſolatia caſus.
Tu modo ne tacito gaudia conde ſinu.

ELEGIA VIII.

Doridis puellæ laudes

AD ILLUSTRISSIMUM COMITEM

ALPHONSUM ALDRIGHETTUM,

PATRICIUM PATAVINUM.

NON ita femineos cœtus exhorruit Orpheus,
Tartarei deflens irrita dona dei:
Nec ſic Theſides nemori, ſtragique ferarum
Dicitur Actæas poſthabuiſſe nurus:
Tanta nec objecit famoſæ probra Lacænæ
Steſichori ſacro pulſa furore lyra;
Quantum ego certus eram cunctas odiſſe puellas,
Et vanum ulciſci per maledicta genus.
Huc me compulerant immitis facta Neæræ,
Huc elati animi, verbaque plena dolo.

Quodque ſemel nitidi ſpecies me luſerat oris,
Formoſis nullam rebar ineſſe fidem.
Sed veterem tua juſſa movent, ALPHONSE, ſodalem,
Ne temere incœptum currere pergat iter.
Propoſitumque unus potes expugnare, quod ullæ
Flectere non lacrimæ, non potuere preces.
Ergo ſi facilis tenero ſum rurſus amori,
Si quid dulce ſonant carmina noſtra, tuum eſt.
Gaudes jure; tibi ſtetit hæc victoria magno:
Nec ſubito vinclis brachia capta dedi.
Tu mihi neſcio quam Venerem jactare ſolebas
Calcantem irato colla proterva pede:
Et pueri, toto victor qui regnet Olympo,
Terribiles arcus, indomitamque facem.
Quin etiam didici priſcorum ſomnia vatum,
Triſtia nempe feros fata manere viros.
Ut fidibus quondam Rhodopeïa ſaxa trahentem
Orphea thyrſigeri diripuere chori.
Hippolytuſque perît ſceleratæ fraude novercæ,
Devovit gnati quum caput ipſe pater.
Quique Helenæ turpi temerarat carmine formam,
Mutavit ſtultum lumine captus opus.
Tum reliqua addebas factura exempla timorem,
Hiſtoriis promens quidquid amare docet.
At tua ſecuras veniebat fabula in aures:
Contemſere leves pectora noſtra minas.
Has mihi ſi pœnas ceciniſſet Pythius ipſe,
Rapta forent celeri dicta ſevera Noto.

Nam

Nam frustra terrere pares, discrimine vitæ
Spem libertatis qui bene credat emi.
Multi ne tætro marcerent carcere, dira
Supplicia, & positas non timuere cruces.
Quid refert, hostem, an dominum patiaris Amorem?
Ille deus nullo vincitur obsequio.
Asper eram, tumidisque genis, ALPHONSE, loquebar
Quæ possent siccos verba decere senes.
Tu tamen, ancipitis suadente cupidine palmæ,
(Gloria difficili nam solet ire via)
Callidus ad miras bellator confugis artes,
Dura novo tentans pectora consilio.
Et mihi formosæ laudas persæpe puellæ
Lumina nocturnis æmula sideribus.
Et, quæ bombycis vincant tenuissima fila,
Fulgentes auro versicolore comas.
Quas modo gemmatum docte disponat in orbem,
Errantes humero mox volitare sinat.
Nec retices gracilemq; manum, roseumque labellum,
Mella ubi flexanimus dulcia fingat Amor.
Tum Cypriæ sublecta deæ mollissima verba,
Palladis arguto non sine blanda sale.
Hanc, memoras, Indis carmen præferre pyropis,
Non sit ut Aonio gratior ulla choro.
Hanc fastus odisse omnes, mala crimina formæ:
Et vix invidiæ tanta patere bona.
His addis raramque fidem, castumque pudorem;
Quem sancte, at nulla rusticitate colat.

Plurimaque ingenuis narras de moribus, & me
Ah ſenſim incautum ſub juga priſca trahis.
Non, ALPHONSE, tuæ ut vellem ſubrepere flammæ;
Nimirum hoc veteres ſolvit amicitias;
Sed tantum ut caro Doris dilecta ſodali
Vitaret Stygios, me celebrante, lacus:
Nec foret inviſum jam nobis femina nomen;
Commendat totum ſcilicet una genus.
Illa dies memori ſub pectore fixa manebit,
Qua primum cupido viſa puella mihi eſt.
Te ducente, deæ tamquam venturus in ædem,
Suſpenſo tetigi limina ſancta pede.
Limina, queis docti figunt ſæpe oſcula vates,
Et placido vultu janitor adſtat Amor.
Occurrit nobis flavos incomta capillos
Doris, & aſpectu non timefacta meo eſt.
At ſuavis teneras infecit purpura malas.
Non humiles animos arguit ille color.
Talis mane rubet Tithono Aurora relicto,
Frigidulo croceos humida rore ſinus.
Talis perſpicui fulget roſa fontis ad undas,
Cui ſtipent pulchrum lilia cana latus.
Mox in amatorem flammantia lumina vertit,
Tecum ſubmiſſo pauca locuta ſono.
Dii magni! raram faciem, cultuſque pudicos!
Abſtulerant oculos dulcia viſa meos.
Forſitan objecta me luſit imagine ſomnus,
Fingere qui cupidis hæc ſimulacra ſolet.

Sed

Sed tu me vigilem juras, ALPHONSE, fuisse,
Nec dubiam verbis rem finis esse tuis.
Ah, quicumque jugum domini detrectat Amoris,
Aspiciat tantum Dorida, mitis erit.
Consiliumque ferum, vitamque perosus inertem,
Damnabit veteris tempora duritiæ.
Quem tamen haud capient blandæ spectacula formæ,
Tam doctæ moveant, artificesque manus.
Circum inerant calathis operosæ pensa Minervæ,
Pictaque felici tela nitebat acu.
Atque aliquot scamno positi jacuere libelli,
In quibus Etrusci carmina vatis erant.
Quorum ope sic reliquis prælucet Laura puellis,
Ut solis nimium supprimit astra jubar.
Tum demum vera dixi te voce beatum,
Miratus faciles tam tibi, amice, deos.
Quid poterant homini largiri numina majus?
Præ tali domina quis sibi regna velit?
Huic ego crediderim vixisse heroidas illas
Artibus, & facie, non probitate pares.
Antiopen, Semelen, venatricemque Atalantam,
Quamque tulit nivei per mare forma bovis.
Laertisque nurum, & repetitam mille carinis
Tyndaridem, cujus crimine Troja ruit.
Et quas præterea Graji cecinere poetæ,
Turba licens, vanos fingere nata jocos.
Juppiter hanc melius sublimibus inserat astris,
Qua ferus Erigonæ dat sua terga Leo.

Nam

Nam cur Parrhaſia turpavit pellice cælum?
 Aut cur Caſſiopen lucida ſella tenet?
Hac melius nequeant cyathos tractare deorum
 Alcidis conjux, Iliacuſve puer.
Sed, te contemto, nolit fidiſſima Doris
 Ardua magnanimi tecta ſubire Jovis.
Fortunati ambo, quos dulcia fœdera jungunt,
 Fœdera non ullo diſſolüenda die.
Poſtera concordes animas mirabitur ætas,
 Et vos laudatis addet imaginibus.
Veſter amor querulæ neſcit mala jurgia linguæ,
 Nec pulſus gelido ſæpe timore labat.
Nullaque ſecuros pungunt ſuſpiria ſomnos:
 Inque vicem ſtabili certat uterque fide.
Deſipit ah, quiſquis lacrimas in amore, metuſque
 Optat, & iratæ ſævitiam dominæ.
Et faciem exſangui quærit mutare colore,
 Et miſerum tota vertere nocte latus;
Creſcat ut alterno jucunda dolore voluptas.
 Hoſtibus hæc placeant triſtia vota meis.
Quondam ego crudelem poteram perferre Neæram;
 Sed læſere graves pectora noſtra vices.
Omnis enim cupidos mulier ſpe lactat amantes
 Interdum, & facili perfida fronte nitet.
Deinde ubi mendaci ſtultos dulcedine traxit,
 Tum vero occultam promit amaritiem.
Sic, gravidis fruſtra ſe ſe inclinantia ramis,
 Tantaleam, perhibent, ludere poma famem.

Qua-

Quare tam certa felix, ALPHONSE, puella,
    Utere diis placidis, utere ſorte tua.
Hæc vobis longum concordia duret in ævum;
    Nec minuat blandas curva ſenecta faces.
Donec ad Elyſios pulchra cum Doride campos,
    Exacto lucis tempore, ſerus eas.
Occurrent umbræ tenues per florea rura,
    Congreſſus veſtros & ſibi quæque petet.
Nunc ignoſce, precor, tanto ſi pondere victum
    Deficit ingenium ſub tua juſſa meum.
Non mihi Callimachi, non Umbri plectra poetæ:
    Nec mihi tam puras Muſa miniſtrat aquas.
Ille puellarum, Phœbo vix cognitus, oſor
    Hæc ego conſcripſi: num tibi forte leve eſt?

JOANNIS ANTONII VULPII
CARMINUM
LIBER SECUNDUS.

Elegia I.
Navigationem detestatur.

Qui primus tuto solvit de litore puppim,
Contemnens avidi multa pericla maris;
Primus & ignotis cōmisit carbasa ventis,
Non certe nostri sanguinis ille fuit.
Sed ferus,& rabidæ nutritus lacte leænæ;
Qui posset scopulos vincere duritie.
Hinc leti patefacta via est: hinc plurima semper
Oceanus tumidis corpora volvit aquis.
Tunc peperit vigiles damnosa pecunia curas,
Prædaque paullatim quodlibet ausa nefas.
Num tanti est, quæso, pelagi cognoscere Nymphas,
Et Nerei mutum sollicitare pecus,
Dormiat ut gelido conjux mæstissima lecto,
Et fleat immemoris tristia facta viri?

O mi-

O miſer, invito quiſquis diſcedit Amore,
Nec patitur blandas pondus habere preces.
Illum perſequitur pœnis Rhamnuſia virgo,
Admonitus magnos ut ſciat eſſe deos.
Nam modo Threïcio ſtrident Aquilone rudentes,
Interdum e Libyca tollitur Auſter humo.
Jam Zephyrus madidas a veſpere concutit alas:
Jam tu Memnonias deſeris Eure domos.
Tunc fruſtra cupit in patriis conſiſtere terris,
Inque ſinu dominæ claudere poſſe dies.
Quid proſunt merces? quid pondera divitis auri?
Aut quid Erythræis concha petita vadis?
Omnia fallaci debentur munera ponto.
I nunc, atque malas congere divitias.
Ipſe autem fluctu in medio verſatur avarus,
Et refugo ſpumas naufragus ore vomit.
Nonne fuit ſatius glæbas moviſſe paternas,
Cogentem validos ad juga curva boves?
Nonne fuit ſatius, quam fuſcos pergere ad Indos,
Ante ſuos lætum conſenuiſſe Lares?
Et celebrare focum, & pueris antiqua referre
Tempora, & anguſta delituiſſe caſa?
Et tandem lacrimas inter, gemituſque ſuorum
Deficere, & coram verba ſuprema loqui?
Hic ſaltem vili texiſſet membra ſepulcro,
Quæ nunc alterno gurgite pulſa natant.
Placatique pio requieſſent funere manes,
Tranſiſſet Stygios & levis umbra lacus.

O valeant ſilvæ potius, pereantque ſecures,
Quam ſcindat liquidas ulla carina vias.
Aut abeant peſſum virides, niveique lapilli,
Quos vagus extremo quærit in orbe labor.
Hos olim veteres ignoravere puellæ:
Et placuit primis forma ſine arte viris.
Quid nocuit crines collo ſparſiſſe ſolutos?
Inſignem aut gemmis non habuiſſe manum?
Tunc teneros nexis velabant frondibus artus;
Ducebantque hilares brachia nuda choros.
Et nondum cæſi Neptuno viſcera tauri
Ponebat, dubium nauta ſecutus iter.
Sed quiſque agreſtes Faunos, Dryadaſque colebant
Aut lacte, aut puris ruſtica turba favis.
Tunc ego vixiſſem, nec me tam fera tuliſſent
Sæcula! tunc ſolum vivere dulce fuit.
At vos Aeolii fratres, hiemeſque ſonantes,
Saxaque in audaces pernicioſa rates:
Tuque o Scylla rapax, tuque o violenta Charybdi,
Et ſi quos alios continet unda metus;
Præmoneo; fruſtra cupitis mea vela videre.
Me retinent villæ, cultaque rura placent.
Hic æſtate legam flaventes meſſor ariſtas,
Autumnoque premam pinguia muſta pede.
Hic poſſim ſtabulis tardas expellere vaccas,
Et revocem ſaturas ipſe magiſter oves.
Interea jactas aliquis mihi navita merces
Narret, & adverſo lintea rupta Noto.

Cre-

Credam ego præcipiti differri turbine puppes,
Horridaque immenso monstra natare mari:
Humentesque Hyadas pluvio consurgere cælo;
Dum sedeam patrium credulus ante focum.
Hoc probat Eurynome, tacita quæ noctis in umbra
Medoaci rapidas carmine sistit aquas.
Quam Venus, & dulces casta cum Pallade Musæ
Certatim donis excoluere suis.
Si tamen instabilem jubeat me scandere navem,
Et secum ardentes tendere ad Aethiopas,
Terra vale, dicam: quid enim? parere necesse est.
Jam, piger, e nostro pectore cede, timor.
At potius mihi natali tellure sepulto
Ipsa ferat tristes munus in exsequias.

ELEGIA II.

Rusticam tranquillamque vitam optat.

SI Fortuna mihi, vultu blandita sereno,
Deferat arbitrii vela regenda sui;
Non ego divitiis optem superare beatos,
Libera non Indi sceptra tenere maris.
Invidiam fugisse velim, curisque solutus
Vertere privato jugera pauca bove.
Et modo pastorum calamos æquare canendo,
Et modo gramineo flectere membra toro.
Aspiciam presso surgentes vomere glæbas
Quum properat durum fortis arator opus.

Nec pigeat medio ſpicas legiſſe calore,
 Nec pleno autumni munera ferre ſinu.
Et religem ſectos agreſti more maniplos.
 Hæc fuerat priſcis gloria conſulibus.
Illic non pudeat, deſit ſi forte miniſter,
 Condita ſordenti promere vina cado.
Illic, dum puro niteat mihi menſa ſalino,
 Cœnem fictilibus dulce libenter olus.
Ante focum ſedeam turba vallatus amica,
 Frigus, & hibernas fallere doctus aquas.
Villica lanifico deducat ſtamina fuſo,
 Sopitæque fluant mollia penſa manu.
Tunc placeat largo crateras vertere Baccho
 Omnibus, & regem ducere ſorte meri.
Felices, quibus iſta licent: quos ambitus urbis
 Non tenet, aut multo limina trita pede!
Hos nec ſollicitos auri maleſana libido,
 Nec tumidum ſalſis fluctibus æquor habet.
Ignorant cædes, ignorant Martia caſtra,
 Quæque ſonant rauco vendita verba foro.
Hi commune trahunt cum diis cæleſtibus ævum.
 Si tamen Admeti pavit Apollo greges;
Et ſoror occultos nemorum Dictynna receſſus
 Incolit, errantes uſque ſecuta feras.
Tu quoque flava Ceres, parci tutela coloni,
 Temporaque incinctus vite, Bimater, ades.
Capripedes adſunt Fauni, Satyrique bicornes,
 Et Nymphæ Arcadio grata rapina deo.

Qui-

Quique ſolet vigiles hortis defendere fures
Turgidus, & ſæva non modo falce minax.
Terminus accedit dubii finitor agelli,
Et lactis niveo culta liquore Pales.
Dicitur & volucer villas habitare Cupido,
Herboſoque vagum paſcere colle pecus.
Dire puer, nigro quid fœda mapalia fumo,
Quid miſeri agricolæ juncea tecta ſubis?
Hic labor inſanas depellit pectore curas;
Otia nec blandis artibus apta vides.
Hic tenuis victus, hic uſti ſolibus artus:
Hic riget æſtivo pulvere denſa coma.
Nil agis. auratas alio converte ſagittas,
Cordaque deliciis pervia quære tuis.
Mille patent aditus, ubi cultu forma paratur,
Torquet ubi lautos femina comta viros;
Et laxant animos epulæ, rebuſque ſecundis
Diſcurrit media candidus urbe Jocus.
Me ſine ſecuris tranquillum vivere ſilvis,
Dum ferat extremos curva ſenecta dies.
Ah memini, quum plaga recens; rudibuſque medullis
Ignotus nitido venit ab ore furor;
Pertulerim quantos inſomnis nocte dolores,
Quotque pererratæ ſint mihi luce viæ.
Mitius incluſos urebant æra Perilli:
Sævit montani mitior ira lupi;
Quam tua letifero cuſpis medicata veneno.
Heu nimium noſtri ſanguinis illa bibit.

Ad

Ad laqueos mage cautus ero. quæ retia fugit,
Longius insidias provida sentit avis.
Sit mihi, Pegasides, vestros haurire liquores,
Et de Pierio carpere serta jugo.
Nec terrent dumeta, & inhospita lustra ferarum,
Dum fugiat sacro carmine pulsus Amor.
O utinam talem detur deducere vitam,
Et moveant faciles vota modesta deos.
Interea Spes alma sedet, meliusque futurum
Cras, ait; & ridens crastina fata manet.

ELEGIA III.

Divitiis paupertatem præfert.

VICINAS alius meditetur nubibus ædes,
Et vehat externis marmora cæsa jugis.
Divitis ut domini pavidum terat atria vulgus:
Despiciant humiles ut nova tecta casas.
Et ferat immensis late pomaria campis,
Alcinoique paret vincere delicias.
Illi purpureis madeat vindemia prelis:
Illi det messes non venerata Ceres.
Pinguia centenis exerceat arva juvencis,
Et nitidos læto gramine pascat equos.
Aurea cui volitent circum laquearia curæ:
Stet vigil æratas cui timor ante fores.
Nec possint citharæ fugientem ducere somnum,
Aut quæ tranquillo murmure lympha cadit.

Non

Non mihi Tænario ſurgunt faſtigia ſaxo,
Nec Parius mira ſculpitur arte lapis.
Nec mihi Sidonio corrumpitur alba veneno
Lana, nec articulos Indica gemma terit.
Sit mihi parva ſatis fumoſo culmine villa,
Diſpenſet vacuos dum mihi Parca dies.
Nec me tangat amor numquam ſatiatus habendi,
Unde hominum cædes, & ſcelus omne venit.
Hic jubet adverſos bello concurrere fratres:
Hic ſæpe immeritis toxica mixta dedit.
Hic docuit rigidum falces procudere in enſem,
Et ratibus tumidi ſcindere terga maris.
Hunc lacrimæ, gemituſque juvant, & ſparſa cruore
Limina, & occultis impia furta dolis.
Hoc ſuadente boni falluntur nocte mariti,
Et didicit ſanctam lædere nupta fidem.
Ipſa petit cupidus prædator templa deorum;
Nec vetus impuras ſubmovet ara manus.
Ah pereat, quiſquis rutilum fornacibus aurum
Excoquit, aut gelidi viſcera montis adit.
Dignus quem ſubito tellus concludat hiatu,
Duraque Siſyphio ſaxa labore premant.
Pauper amicitias melius colit: otia pauper
Lentus agit. fati deſpicit ille minas.
Nec queritur, quod ſpem longi deceperit anni
Non exſpectata grandine tactus ager;
Aut male defendat liventes pampinus uvas,
Aut pereant ſucco deficiente greges.

Quid

Quid prodeſt miſeram quærendo abſumere vitam,
Nec lucri indomitam tollere poſſe famem?
Num minus oſtrino ſævit Mors pallida lecto?
Aut regum celſas præterit illa domos?
Omnes umbriferæ tranſvectat navita cymbæ:
Ad Styga communis, nec remeanda via eſt.
Quamvis aſſiduis putreſcant pauperis oſſa
Imbribus, & cineres fictilis urna tegat:
At dives titulis ornet monumenta ſuperbis,
Ut memoret ſerus nomina priſca nepos;
Nudus uterque tamen regionibus errat in imis,
Et peragit nigri ferrea juſſa dei.
Quin etiam ingentes annorum pondere turres,
Et ſuperis moles invidioſa ruet.
Signaque deficient veros imitantia vultus;
Nec poterunt ſcriptas ferre ſepulcra notas.
Atque ubi marmoreis tolluntur tecta columnis,
Tardabit celeres quælibet herba pedes.
Me nemus Elyſium, & ſtillantes balſama trunci,
Ruraque perpetuo florida vere manent;
Quum tota ingenuas conſumta ætate per artes,
Pieridas inter noſtra ſenecta cadet.
Illic eſt, quicumque aurum, gemmaſque peroſus
Continuit modico libera vota lare.
Tunc procul inferno demerſos gurgite avaros
Ridebo. incaſſum plebs inhonora fremet.

ELE-

ELEGIA IIII.

DE ANTONIO LANDO, VENETO SENATORE AMPLISSIMO,

Quum is Aedis D. Marci Procurator creatus effet, Anno Sal. cIↃ IↃ CCXVI.

DUM Venetas arces, atque Itala regna tuetur,
Et pia magnanimus corripit arma Leo
Pro templis, puerisque, & libertate Latina;
Barbaraque ingenti litora voce quatit:
Quo fremitu nostris procul a regionibus actus,
Matribus Ismariis inficit ora pavor:
Inque vicem ad nostras veniens Victoria puppes
Deserit injustos diva superba Getas:
Indomitosque minax urget Bellona jugales
Eversura tuas, Hæme nivalis, opes:
Transfuga dum Boreas intendere Thracia flatu
Vela negat, medio destituitque mari:
Dumque vident lætæ summa de rupe Procellæ
Turpia damnata corpora classe vehi:
Fatorumque moras ægre patiuntur, & iræ
Sollicitant votis tempora lenta suæ;
Quam bene promeritos contingit LANDUS honores,
Non levis antiquis gloria LANDUS avis!
Cujus adhuc mites optat Vicetia fasces,
Imperii celeres questa fuisse dies.
Præside quo largas diffudit Copia fruges,
Expulsumque Utini cessit ab urbe nefas.

Conveniunt populusque frequens,hilarisque senatus:
Fertur per celebres aurea pompa vias.
Excipiunt plausum vitreo sub gurgite Nymphæ,
Glaucaque formosæ Doridos antra sonant.
Ipse caput Proteus musco præcinctus, & alga
Sic ait, atque imo sustulit ora vado:
Salve læta dies, fati melioris origo,
Unde fluent niveo tempora fausta pede.
Exspectata venis. LANDUM nova purpura vestit,
Spesque novæ surgunt, ac timor omnis abit.
Ite agite, Hadriacos proscindite remige fluctus,
Candida felices pandite vela rates.
Jam piget Ionium duro servire tyranno,
Jam redit ad Venetos Creta recepta duces:
Et Pelopis tellus, & Cypros, & horrida ventis
Quæcumque Aegæas insula frangit aquas.
Eventura cano. dabis o gens impia pœnas,
Et passim hostili cæsa tereris equo.
Omina dat LANDUS, clari genitoris imago.
Cernitis, ut nati vivat in ore pater?
Quem Pallas toties est admirata loquentem,
Altaque septenis addita Roma jugis.
Ille quidem puri fruitur nunc ætheris haustu,
Sidereasque tenet nobilis umbra domos:
Non tamen humanas penitus contemnere curas,
Aut animo patriam deposuisse potest.
Et bene habet, nobis quod pignora tanta reliquit.
Hoc saltem servent fata benigna caput.

Innu-

Innumeros magnis virtutibus impleat annos,
Dum ſteterit princeps urbis in arce ſuæ.
Tum demum gemini claudentur ferrea Jani
Limina: tunc terra pax erit, atque mari.
Et Venetos Oriens poſitis venerabitur armis:
Incipient longo tela perire ſitu.
Finierat Proteus. Nymphæ adſenſere canenti,
Brachiaque alternis implicuere choris.

ELEGIA V.

DE GUIDONE ANTONIO BARBATIO, BONONIENSI SENATORE,

Quum is Summum Patriæ Magiſtratum III. iniret Kal. Januarii Anni CIↃ IↃ CCXVIII.

AD JACOBUM ANTONIUM BASSANUM E SOC. IESU.

SOL pater, æterna mundum qui lampade luſtras,
Atque hominum varias cernis ab axe vices:
Qui dum hiemes volvis, dum pomiferos autumnos,
Fortunam ſtabili non ſinis eſſe pede:
Annorumque ictu mortalia cuncta fatigas,
Firmaque paullatim ſubruis imperia:
Non tamen eximios audes virtutis honores
Deterere; hanc etenim ſæcula nulla domant:
Exſere purpureos pelago, Sol, exſere vultus;
Funde precor toto purius orbe jubar.

Nunc decet insueto currus ardore nitere, &
Flammea disponi per juga chrysolithos.
Nunc stratos ostro, quod neverit Amphitrite,
Aurea cornipedes mandere frena decet.
Te quoque odoratos æquum est coluisse capillos,
Et festum luxu sic agitare diem.
Tandem exspectatæ Jani venere Kalendæ,
Unde suum præceps incipit annus iter.
Hac olim niveos mactabant luce juvencos,
Tum quum gavisa est consule Roma novo.
Omnis & Assyriis fumabat messibus ara,
Placabat magnos & sibi quisque deos.
At quoniam hæc longum fato secum abstulit ævum,
Prospice qua Rhenus pinguia culta secat,
Et procul aerias ostentat Felsina turres,
Aemula Romanæ Felsina lætitiæ.
Clarus avis, opibusque potens BARBATIUS heros
Accipit hic patriæ candida signa suæ.
Quem si magnanimi gravis audiat umbra Catonis
Abdita promentem pectore consilia,
Et circumfusi vertentem corda senatus;
Lætetur, priscum non periisse decus.
Cui nunc pro donis Arabum, pro sanguine fuso
Taurorum, & quæ fert vana superstitio,
Pulchra parant docti libare poemata vates,
Mollia Pierius queis rigat ora liquor.
Hos inter clari nomen BASSANUS amici
Ad vaga sublimi sidera laude vehit.

Qua-

Qualem te memorant a funere conjugis, Orpheu,
Infernum cithara perdomuisse canem.
Umbrarumque domos, regemq; adiisse tremendum;
Horridaque abreptæ limina Persephones.
Dein retulisse pedem, & sola sub rupe sedentem
Dilectos superis concelebrasse viros.
Plurima quum summo descendit quercus ab Hæmo,
Sustinuitque suas impiger Hebrus aquas.
Me ne igitur, BASSANE, ullos conscribere versus
Jussisti, & cultis obstrepere ingeniis?
Durior & ferro, & saxis frangentibus æquor
Sim, tibi si optanti munera parva negem.
At me deficiunt sub iniquo pondere nervi,
Nec strepitum raucæ fert mea Musa tubæ.
Est tibi, qui possit veteres æquare poetas
ZANOTTUS, vestri gloria rara chori.
Hic nobis tenerum post sæcula longa Catullum
Restituit, blandos edidicitque modos.
Hic, quoties libuit pennis diffindere nubes,
Fortia Pindaricis facta canit numeris.
Scilicet hunc poscit soboles BARBATIA vatem,
Quem fovit casto Calliopea sinu.
Hujus erit labor, antiquos evolvere fastos,
Præclarumque suo ducere fonte genus.
Invictosque duces, pugnataque bella referre,
Et spolia audaci rapta cruenta manu.
Quique toga insignes fuerint, studiisque Minervæ,
Pectoraque Aonio perluerint latice.

Tum

Tum canet, ut repetens animo benefacta parentum
Rite colat magnus nomina tanta nepos.
Utque tener, viridi primum florente juventa,
Sirenum dulces fugerit illecebras.
Turpiaque ignavi contemſerit otia vulgi,
Auſus difficiles Herculis ire vias.
Egregium donec mirata Bononia civem,
Hoc illum ſummo juſſit honore frui.
Multaque præterea narrabit carmine digna,
Quæ ſolum veſtris cognita ſunt oculis.
Me tenet urbs Patavi, ſacris terra hoſpita Muſis,
Medoacus placido quam pater amne lavat.
Quod tamen aſpectu veſtro,& ſermone carendum eſt,
Heu videor Scythicas incoluiſſe nives.
Nunc optata mihi præ cunctis Felſina terris,
Sis felix, ac te Copia ſemper amet.
Nec tibi lugubris noceat vis effera belli;
Pacaliſque tuas nectat oliva comas.
Et quicumque altos intraverit advena muros,
Te dicat florem, te decus Italiæ.

ELE-

ELEGIA VI.

VIRO NOBILISSIMO

PETRO GRIMANO,

Ex Legato Reipublicæ Venetæ ad Carolum VI. Cæsarem Aedis D. Marci Procuratori, amplissimam dignitatem gratulatur.

MIRABAR curvo nuper de litore, qua se
Medoacus placidis in mare volvit aquis;
Et digito procul Hadriacas novus advena turres
Indicat, & remis navita mutat equum;
Quid streperet conchæ tanto mihi murmure Triton:
Duceret insolitos quid Galatea choros:
Summaque nudatis findentes æquora mammis,
Percuterent virides cymbala rauca deæ.
Quum subito nostras GRIMANI nomen ad aures
Accidit, & plausus cognita caussa mihi est.
Nempe hic, longinqua postquam regione moratus
Auxisset patriæ spemque, decusque suæ;
Et Venetis jungens felicia Cæsaris arma
Fregisset magno barbara corda metu;
Cladcmque, excidiumque Italis pepulisset ab oris;
Attigerat reduci limina cara pede.
Qui nunc purpureo incedit sublimis amictu,
Inter honoratos excipiturque patres.
Hoc meruit docti facundia pectoris index,
Consiliumque sagax, nec temerata fides.

Hoc

Hoc meruit, caſus animo ſenſiſſe futuros,
Nec rerum dubias pertimuiſſe vices.
Et cæcos penetraſſe aditus, tenueſque receſſus,
Fraus humana quibus condita ſæpe latet.
O quoties, quum victa jacent animalia ſomno,
Et regnat pulſo grata labore quies,
Ipſe vigil, rapido curarum percitus æſtu,
Abſtinuit molli ponere membra toro:
Oblituſque ſui; & patriæ memor uſque ſalutis,
Multa tulit, tanto vix patienda viro!
At quicumque imi contagia linquere vulgi
Poſtulat, Herculea tendat in aſtra via.
Serta manent fortem, forti debentur honores.
Aeternos perhibent ſic ſtatuiſſe deos.
His olim ſtudiis uſa eſt GRIMANA propago,
Late conſpicuum tolleret unde caput.
Noſcere quam penitus quiſquis cupis, inſpice faſtos,
Claraque nobilium perlege facta virum.
Quorum alius duri per mille pericula belli
Contudit adverſos, Marte favente, duces;
Ferreaque hoſtili detraxit roſtra carinæ,
Et fixit pulchras poſtibus exuvias.
Turbatas alius pacavit legibus urbes,
Plecteret ut vetitum debita pœna nefas.
Regibus hic populiſque tulit mandata ſenatus:
Huic fulſit ſacro murice cincta coma.
Quid memorem tot magnifice parta otia Muſis?
Tot collecta pia ſigna vetuſta manu?

Quid

Quid ſemper profugis virtutibus hoſpita tecta?
Aut quid contemtas munera ſortis opes?
Egregiæ, gaudete, animæ, cæloque recepti
Heroes: gaude tu quoque, magne nepos.
Vivetis pariter communibus in monumentis:
Aequabit celebres fama nepotis avos.
At tibi dent faciles ſuperi, GRIMANE, quod optas,
Compoſitis patriæ rebus adeſſe ſenem.
Donec, gemmato canos velante tiara,
Contingat primæ ſedis honore frui.
Impia tum priſcum vertentur ſæcula in aurum:
Sidera tum cupiet deſerere alma Themis.
Interea tenuem, quæſo, ne deſpice Muſam;
Utque olim valeam ſcribere plura, fave.

ELEGIA VII.

AD VIRUM DOCTISSIMUM

DOMINICUM LAZARINUM DE MURRO, PATRICIUM MACERATENSEM,

& in Patavino Gymnaſio, Græcarum Latinarumque Litterarum Profeſſorem Primarium.

ETSI te, Vir magne, meæ nil laudis egentem
Pierides claris vatibus annumerant:
Immenſumque volat celebris tua fama per orbem,
Nec tibi jam Lethes unda nocere poteſt:
Seque tua Livor domitum virtute fatetur,
Inclyta qui nigro nomina dente petit;

Attamen, his aufim quod te committere chartis,
Ne mihi propterea triftior effe velis.
Quærimus obfcuro lucem, pretiumque labori,
Vivat ut aufpiciis pagina noftra tuis.
Optamufque, animi fenfus aperire latentes;
Nimirum innumeris cogimur officiis,
Quæ præftare foles; & quorum gratia apud me
Durabit, fummo vix abolenda die.
Et vero, ut noctis pallentem dimovet umbram
Quæ dea puniceo candida fertur equo;
Vanaque diffugiunt incerto Somnia paffu,
Quum Sol æquoreis exferit ora vadis;
Non aliter veteri tua vox Antenoris urbe
Invitam juffit cedere Barbariem.
Et nunc illa procul fitientes fugit ad Afros,
Ereptamque fibi refpicit Aufoniam.
Vindice te, redeunt quas Græcia protulit, artes:
Romanique adeo vis redit eloquii.
Fontibus e puris lymphas haurire falubres
Jam licet: incautis nulla venena nocent.
Intima tu referas magni penetralia Tullî,
Unde nitor verbis, & venit unde lepos.
Et quæ Nicomachi proles præcepta reliquit,
Et quæ divinus fuderat ante Plato.
O fi Mæonius tumulo confurgat Homerus,
Laudari quantum gaudeat ore tuo!
Aurea cui levibus pulfanti fidera pennis
Graculus, & turpes increpitant fulicæ.

Tu

Tu flendum proponis, avo cognomine, ULYSSEM,
Luctisonisque imples tota theatra modis.
Ignota, obscenis huic nubit filia tædis,
Nereidum salsas mox aditura domos:
Hic natum imprudens tepidas obtruncat ad aras,
Dum putat hostili flectere fata nece.
Præcinit, heu, diros vates non credita casus;
Frustra: nam miserum numina læva premunt.
Et quæ pollutos genitoris cæde penates
ELECTRA assiduis conqueritur lacrimis,
Digna SOPHOCLEI virgo splendore cothurni,
Edocta est ITALOS te præeunte sonos.
Quam tua prosequitur justo SALVINUS honore
Carmina, Tyrrheni gloria prima soli!
SALVINUS, cui mella sui depromit Hymetti
Pallas, & Argolicas ipsa recludit opes:
Etruscæque favent Charites, Musæque Latinæ;
Adsurgitque virûm docta caterva seni.
Nec tantum prisco Tiberis Varrone superbit,
Quantum hoc sublimes extulit ARNUS aquas.
Ut tua dicta libens tersa CHECOTIUS aure
Excipit! ille pio junctus amore mihi:
Qui postquam lucos potuit, Heliconiaque antra
Linquere, Jordanis flumina sancta bibit.
Hunc summo gaudens prospectat ab æthere Frater,
Cui Mors, heu, rapidas intulit atra manus:
Et videt, hoc se quam VICETIA jactet alumno,
Totaque ab egregii pendeat ore viri.

Nos humiles etiam teque, & tua ſcripta probamus.
Ne tibi devota ſim, rogo, mente pudor.
Vilia neu timidæ munuſcula temne Camœnæ;
Quos me juſſit amor mittere, verſiculos.
Sollicitì pergat ſic vota implere magiſtri
Jamdudum Latia clarus in urbe puer;
Non dubia Heroum ſoboles, tuus ille COLUMNA,
Pandit qui Grajo, te duce, vela mari.
Sic te dextra ſinat nullo Fortuna tumultu
Vivere dilectis molliter in ſtudiis.

ELEGIA VIII.

AD MATTHAEUM BURDEGATUM, NOBILEM CIVEM PATAVINUM,

certiſſimum amicum, ac perneceſſarium ſuum.

DESINE, mi veterum laudando tempus avorum,
Perfidiæ noſtros inſimulare dies;
Quod ſpolia e caro poſcat ſibi quiſque ſodali,
Nec timeat læſæ crimen amicitiæ;
Triſtia quod blando lateant ſub melle venena,
Nil moveant duros quod benefacta viros;
Certeturque dolis, & dira pecunia regnet,
Quæ ſcelere, ac multo parta cruore juvat.
Si ſapis, ingratas, oro, compeſce querelas:
Non hoc eſt demum tempore pulſa fides.
Tu licet humanæ primordia gentis, amice,
Et repetas animo ſæcla vetuſta tuo;

Uno quum pariter mortales jure, deoſque
Pacato regeret falcifer orbe ſenex;
Invenies tamen antiquæ veſtigia fraudis,
Et cernes, vetitum fluxerit unde nefas.
Tunc homines gelidis vitam coluere ſub antris
Inter montivagas, horrida turba, feras:
Aut ſævum contra Boream, pluviaſque, tegebant
Exiguam culmo cæſpitibuſque domum.
Tunc de frondoſa quatiebant ilice glandes,
Quas tenero agreſtis manderet ore puer.
Suſcepere cavis acclines flumina palmis:
Ignoti fuerat gratia nulla meri.
Publica materies & cauſſa cupidinis, aurum
Tunc prope ſe Stygias abdiderat tenebras.
Non Tyrio infectum ſplendebat vellus aheno,
Nec quæ longinquo e littore bacca venit.
Divitiæ grandes, contexta cubilia fronde,
Raptaque ab hinnulei tergore pellis, erant.
Num minus infeſtus vitiavit pectora livor,
Pectora tam parvis exſatiata bonis?
Quis credat? denſis miſcebant prœlia ſilvis;
Et dabat iratis quælibet arma furor.
Inque vicem fixis laniabant dentibus artus:
Spargebat largo ſanguine vulnus humum.
Cædis origo, ſuis decerpta cydonia ramis,
Aut in præruptis arbuta lecta jugis.
Munera quæ rudis ad dominam quum ferret amator,
Commiſit validos aſpera rixa procos.

Quid

Quid mirare, mala si quis nunc mente laboret,
Et faciem fingat, nec putet esse deos?
Impia nunc magnos tolerant perjuria sumtus:
Fallendo placitas cogit avarus opes.
Negligat officium, tenues conculcet amicos,
Supremas repat divitis in tabulas,
Quem prætexta juvat, claros quem tollere fasces;
Cui deductorum sedula turba placet.
Effodit huic gemmas nigros mercator ad Indos:
Huic datur Attalico stertere posse toro.
Solus Phidiacos lapides, atque æra Myronis
Possidet: ingenio solus, & arte valet.
At quisquis modico vivit contentus agello;
Cui faciles epulas villica rure gerit:
Quem peccare pudet, superos qui castus adorat;
Spernitur, & capitis nomen inertis habet.
Non tamen insani vincat sententia vulgi,
Virtutem ut nullo jusserit esse loco.
Fervet adhuc pietas paucorum pectore: fervet
Numquam corrupti certa fides animi.
Et superest Pylades, carum qui servet Orestem;
Cui sint pro misero vota sodale mori.
Ne facere immiti, quæso, convicia lingua
Temporibus nostris, candide amice, velis.
Te specta, moresque tuos: laudabitur ætas
Hæc tibi. quo præstent sæcula prisca novis?
Grata recordanti fuerint, quæ nempe dedisti
Maxima constantis tot documenta viri.

Post-

Poſtquam etenim ſacri conſcendere,me duce, montis
Fata jugum tenero te voluere pede;
Calce ubi perpetuum duris e cautibus amnem
Elicuit volucer Bellerophontis equus;
Ambo concordes junxere adamantina vincla,
Quæ non funereo ſolverit igne rogus.
Seu me nimboſo naſcentem lumine vidit
Proximus Heſperiis fluctibus Aegoceros:
Sive minax atræ violenta cuſpide caudæ
Scorpius: ætheriæ ſive miniſter aquæ:
Teque Jovis pueri, vel Maja Atlantide cretus;
Conveniunt miro ſidera noſtra modo.
Tu mecum ſolitus noctu verſare diuque,
Cognita Romano ſcripta diſerta foro:
Trojanum Aenean, celſi monumenta Maronis;
Tityron; &, lætas quid faciat ſegetes.
Et quos laſcivo queſtus dictavit amanti
Lesbia, jucundis non ſine blanditiis.
Præterea culti quæ flevit Muſa Tibulli,
Dum reputat Nemeſis triſtia facta ſuæ.
Et quæ Cyrenes Umber ſectatus alumnum,
Occluſas dominæ concinit ante fores.
Nec piguit legiſſe venuſti carmen Horatî,
Sparſaque Socratico dicta ſevera ſale.
Quidquid & in placidis Epicuri ſomniat hortis
Qui rerum cauſſas, primaque texta canit.
Tum præcepta levis quæ fert conſultus amoris
Naſo, peregrino juſſus obire ſolo.

De-

Denique Plautini risusque, jocosque theatri,
Et nitidum vates quod dedit Afer opus.
Testis erit Phœbus, testes Libethrides undæ,
Doctaque Pierides numina, noster amor.
Est locus, umbrosi quem cingunt arbore colles,
Et Patavi decimus dividit urbe lapis:
Irriguis fecundus aquis; ubi plurima floret
Vitis, & albentes pandit oliva comas.
Hunc amat Arcadico Pan commutare Lycæo,
Et nemora argutis mulcet arundinibus.
Hic leporem curvo venantur Oreades arcu,
Hortaturque suos ipsa Diana canes.
Hic volucrem possis viscata fallere virga,
Aut tereti laqueo præmia parva sequi.
Eusebii Vallem perhibent. quæ gaudia nobis
(Ah memini) felix attulit iste locus!
Quum me contemta venientem sæpius urbe
Excepsti nitido lætus in hospitio.
Scilicet hic nostris præbebas otia Musis:
Duximus hic agiles, nocte silente, choros.
Adsedique bonis gratus conviva puellis;
Detinuitque meas alea blanda manus.
Et modo paganæ ridebam pubis amores,
Phyllidis aut spreto de Corydone jocos:
Et modo mirabar, Phæacis æmula silvis,
Quæ BARBADICO juncta vireta lari.
O mihi transactas curis sine tristibus horas!
O mihi jucundos, & sine nube dies!

Illis

Illis nostra velim condi regionibus ossa,
Si tumulo faveant fata benigna meo.
Eheu, quod subito mersit nos invida fluctu
Fortuna: instabili semper acerba pede.
Scilicet hæc dulces ausa est dissolvere coetus:
Compulit hæc miseras sustinuisse vices.
Et nunc ipsa dolent absentes rura poetas:
Suspirat veterem villula tristis herum.
Te nunc, Musarum tranquilla a sede remotum,
Exercent rauci tædia longa fori.
At me dilectæ mors insperata parentis
Perculit. heu merito mater amata tuo!
Quem mihi liquisti crudeli funere luctum!
Gaudia quam penitus tunc periere mea!
Et potui tanto durus superesse dolori?
Impia nec cineres miscuit urna duos?
Ex illo molles absumere cura medullas,
Et lacrimis pulsus coepit abire sopor.
Tunc mihi, non succi quos candida porrigit Hebe,
Non valida in Colchis gramina cocta focis;
Pocula non Helenæ, magnus quæ laudat Homerus,
Assiduam poterant demere tristitiam.
In me quid prisci renovata exempla Lycambæ,
Aut referam structos in mea damna dolos?
Quid memorem sparsos nulla mercede labores,
Ut Danai proles improba perdit aquam?
Et, quo mærorem cumulari denique sensi,
Immodicis animum pervigilem studiis?

Tu mihi subdebas ægræ solatia mentis,
Ut vellem forti pectore ferre mala.
Casibus & nullis obnoxia regna docebas
Virtutis; vero sola referta bono.
Quam Fortuna tremit, domitus cui supplicat orbis:
Purpura quam, viles & venerantur opes.
His ego mansuetas impleri vocibus aures
Gaudebam: luctus hæ minuere meos.
Nec mihi, nobilium decus ALDRIGHETTUS avorum
Defuit; Aoniæ maximus arte lyræ.
Nec SALIUS, cui dant superi florente juventa,
Vincere consiliis, & pietate viros.
Hic scenæ reducem nuper commisit Ulyssem,
Mutuaque infractæ gaudia PENELOPES.
Promittitque, datis longe se plura daturum;
Eximio juveni stet modo firma salus.
Dii vobis tribuent felicia cuncta, sodales,
Successu careant ni mea vota suo.
O utinam nostro tandem satiata periclo,
Vertat præcipitem Sors inimica rotam:
Incipiantque mihi niveæ procedere luces:
Et numquam lacrimis imbuat ora dolor.
Possit & optatos ex me spectare nepotes,
Qui nobis peperit commoda tanta, pater.
Tres mihi sunt fratres (& longa ætate supersint)
Pieridum casto nomina nota choro.
Quorum (*a*) alius medicæ succensos artis amore
Edocet, humano in corpore quid lateat.
Egre-

Egregiis (*b*) alter lucem ſcriptoribus adfert,
Et duraturum ſedulus urget opus.
Tertius (*c*) ad dominæ conceſſit mœnia Romæ,
Scrutatur Latii qui monumenta ſoli.
Tres pariter nobis tribuit fortuna ſorores,
Pectora ſacratis addita virginibus.
His fruar, & ſemper poſſim concordibus uti:
Hos molli excipiat cana ſenecta ſinu.
Præcipue ſeros conjux mihi vivat in annos,
Quam mihi felici fœdere junxit Hymen:
Inclyta quam docti produxit terra Catulli
Inſignem ſanctæ laude pudicitiæ.
Hæc ubi complerit formoſa prole penates,
Annoſi tumulo contegat oſſa viri.
Et pro me, noſtros curet, foveatque libellos;
Quæ manet extremos gloria poſt cineres.
At tibi qui primas roſeus conſuevit ad ædes
Colla puer brevibus nectere brachiolis;
Floreat, & ſenſim patrias adoleſcat in artes,
Ingenioque ſuum tollat ad aſtra genus.
Non hæc immemores diſcerpent vota procellæ,
Si quis apud ſuperos eſt pietatis honos.

(*a*) JOANNES BAPTISTA VULPIUS, in Gymnaſio Patavino Anatomes Publicus Profeſſor.
(*b*) CAJETANUS VULPIUS, Sacerdos; qui mecum optimos libros illuſtrat, ac Typographiæ Cominianæ excudendos præbet.
(*c*) JOSEPHUS VULPIUS, Soc. Jeſu; qui Romæ, juſſu PETRI MARCELLINI CORRADINI S. R. E. Cardinalis, Latii Profani, & Sacri antiquitates perſequitur.

Elegia IX.

AD VIRUM ERUDITISSIMUM,

et de Italorum ingeniis præclare meritum,

APOSTOLUM ZENUM,

CAROLI VI. CAESARIS HISTORICUM, ET POETAM.

Candida fatales nerunt tibi fila sorores,
Augusto propius cui licet ore frui:
Zene, Palatinus cui fingit carmen Apollo,
Sufficit & dignos Caesaris aure sonos.
Quem sæpe admittit victricis ad oscula dextræ
Carolus, & sacro detinet alloquio.
Hic te divitiis auget cumulatque merentem,
Effundens pleno munera larga sinu.
Qualia in antiquum legimus collata Maronem,
Dum caneret forti bella, virosque tuba.
Nec se materiem numeris gravioribus aptam
Denegat. hinc Musæ fama petenda tuæ est.
Aspice, confusæ quot volvat stragis acervos
Discolor Odrysio sanguine Danubius:
Et quæ sparsa jacent vultu metuenda minaci
Corpora securæ limine Pannoniæ.
Qui sibi vesana fingebant mente triumphos,
Ecce gerunt capti ferrea vincla duces:
Taurunique dolent exscindi mœnia bello,
Et vetera hostili signa refixa manu.

Par-

Parte alia Thressæ sumunt lugubria matres,
Accusatque suos barbara turba deos:
De gnatis & conjugibus, quorum ossa reliquit
EUGENIUS rabidis diripienda feris.
Hic domibus flammam prohibet, templisque ruinam:
Hic vacuos tanto nos jubet esse metu.
Dignus, Romanas aquilas cui credere CAESAR,
Germanæque velit robora militiæ.
Dignus, Tarpejas postquam conscenderit arces,
Vicinus poni, Scipio magne, tibi.
Interdum tamen Aonia spatiatur in umbra,
Et facilis miti carmina fronte probat.
Impiger ut quondam fidibus gaudebat Achilles,
Hectora pernici quum lacerasset equo.
Delius ut, strato certis Pythone sagittis,
Ad teneros flexit mollia membra choros.
Hunc tu si celebres, vetus irascetur Homerus,
Namque argumenti pondere victus erit.
An te forte piget populos narrare subactos?
Horrida vel paribus dicere castra modis?
Laudibus ornetur pulcherrima CAESARIS Uxor,
Excelso Mulier tam bene juncta Viro.
Quæ quoties Indis crines radiata pyropis,
Felici plantam protulit e thalamo;
Omnia purpureo circum loca lumine vestit,
Diffunditque omni pectore lætitiam.
Qualis verticibus Juno stellantis Olympi
Per medios transit maxima cælicolas.

Hanc

Hanc ſpectat canos Cybele turrita capillos,
Maternoque fovet gaudia juſta ſinu.
At fragilem ſapiens formam contemnit ELISA:
Aeternis animi ducitur illa bonis.
Fortunæque ſuæ luxum virtutis habenis
Temperat: & ſuperos relligioſa colit.
Dii vos, aſſidua quorum prece templa fatigat,
Adnuite; orantis ne pia vota cadant.
Et facite, ut Puero ſolari læta Maritum
Poſſit; qui celebris nomina reddat Avi.
Imperioque olim Byzantia regna paterno
Addat: fœdifragos & premat uſque Getas.
Tu carmen ſollemne para, quod proxima cunis
Aurea floridulo concinat ore Venus.
Interea, tibi dant curſus dum fata ſecundos,
Et bona te placido provehit aura mari;
Parvus ego adſuevi, populi ut commercia vitem,
Me totum in dulces abdere litterulas.
Nunc juvat Auſonii ſcrutari ænigmata juris;
Et quæ bis ſenis condita ſunt tabulis.
Nunc vigili ſtudio rerum perquirere cauſſas,
Impetus & ſtabili qui rotet aſtra vice:
Nonnumquam doctas inter ceſſare puellas,
Fertur Mnemoſyne quas peperiſſe Jovi.
Sæpe etiam, PATAVI cælo qui mœnia tollunt,
Miramur claros conſulimuſque viros.
MORGAGNUM in primis, firmo tibi fœdere vinctum;
Unde venit LIVI gloria tanta FORO.
Hic

Hic ſibi ſollerti conſcripta volumina cura
Miſit ad Eoos, miſit ad Heſperios.
Corporis humani cæcas tentare latebras
Auſus, & ignotas ante docere vias.
Hunc, quoties animum noſtras appellit ad artes,
Nutritum Suadæ dixeris in gremio.
Et legimus cultos GALEARDI ſæpe libellos,
Quo retinet dotes BRIXIA cive ſuas.
Per quem deterſo fulget GAUDENTIUS ore,
Ne pereat longo pagina ſacra ſitu.
Volvimus & quas Hadriaca nunc digerit urbe
Ille tuus varias Frater EPHEMERIDAS.
At tu CAESAREA me proſpice mitis ab aula,
Calcar & ingenio, qua potes, adde meo.
COLLALTUMque roga, noſtris ut præbeat aurem
Luſibus: Etruſcæ ſpemque decuſque lyræ.
Hic etenim profugas cœpit revocare Camœnas,
Neglectiſque pius vatibus ultor adeſt.
Illa nempe ſibi famam virtute meretur,
Qua petiit quondam ſidera Tuſcus Eques.

Elegia X.
AD ANTONIUM ZENUM, SACRAE THEOLOGIAE DOCTOREM,
avunculum ſuum cariſsimum.

TE quoque debuerant, noſtræ germane parentis,
Ore pio graciles dicere Pierides.
Tu me plus oculis puerum conſuetus amare:
Magna tibi ſemper, primaque cura fui.
Et tua ſunt merito ſuperis audita benignis
Fervida pro noſtræ vota ſalute domus.
Hos etenim candor, purique a crimine mores,
Aſſiduæque valent conciliare preces:
Nec minus erroris nullo corrupta veneno
Carmina; cæleſtis quæ tibi dictat Amor.
O felix, rutilum cui præ virtutibus aurum
Sordet: qui parvo ſub lare lætus agis!
Cui dant unanimes inter florere ſodales
Innocuæ Charites, & ſine felle joci.
Vive diu; ſed quum terreno a carcere liber,
Lucida veloci preſſeris aſtra pede;
Collocet inſigni te ſede PUERPERA VIRGO,
Eximia VIRGO quam pietate colis.
Aeternumque ſoror, violis ornata, roſiſque,
Adſideat; ſubito heu funere rapta tibi.

JOANNIS ANTONII VULPII

CARMINUM

LIBER TERTIUS.

I.

LAUDES DIVI RAINERII, PISARUM PATRONI.

QVAE, virgineo cœtu sejuncta sororum,
Castalium nemus, & gelidi juga frondea Pindi
Linquere amas, rapidoque olim subvecta volatu,
Aërios ventos, atque ardua nubila tranas,
Uranie; cui Pieridum rex Juppiter uni
Aeternos astrorum ignes, sedesque beatas
Inspectare dedit propius, cæloque decorum
Immiscere caput; nostras age, diva, medullas
Adflatu pervade tuo. non tristia bella,
Non domitas gentes, aut fractis oppida portis,
Non juvenum contra lusus, dulcesve hymenæos

Commemorare juvat: mortales temnere fines
Aggredior, vatumque vias tentare piorum.
Tu mihi diva animos, celeres tu ſuffice pennas,
Inſolitam cæli faciem, atque ignota paventi
Sidera; ut optata conſidam victor in arce.
Sacra iterum antiquæ celebrant trieterica Piſæ,
Piſæ, quas felix undis interluit Arnus,
Tyrrheni ſalis immenſum declivis in æquor.
Huc omnis propero confert ſe Etruria greſſu,
Relligione calens, ſtudioque excita videndi,
Matres atque viri, & comitum longiſſimus ordo.
Nimirum hic formoſæ urbis tutela, ſaluſque,
Vota libens, miſeraſque preces RAINERIUS audit,
Marmoreo lætus templo, & fumantibus aris;
Heros indigena, & ſuperi vetus incola regni.
Quem rebus quondam patriæ florentibus, hoſte
Jam pulſo, & populis circum ditione ſubactis,
Nobilis egregio peperit Spingarda marito.
Quid loquar, ut claro fidentem ſanguine avorum,
Elatumque opibus (namque hæc certiſſima peſtis)
Paullatim blandus vitæ deflexerit error;
Impuleritque, rudi Sirenum litora puppe
Audacem, vetitaſque bonis contingere terras?
Heu quæ ventorum rabies, quæve aſpera cæco
Merſit hiems pelago juvenem! quibus ille periclis
Jactatus! quibus in ſcopulis, & ſyrtibus hæſit!
Quum ſubito erranti, per noctem candida fulſit
Lux oriens; qua nempe deûm pater, atq; hominum rex
Di-

Dimovet obſeſſis ignavas mentibus umbras,
Accenditque animos pulchro virtutis amore.
Extemplo converſæ auræ, placataque ſævi
Ira maris: tum e naufragio ſervata carina
Arripuitque fugam, & portu ſucceſſit amico.
Talis eum primo figentem in litore plantas
Excipit ALBERTUS, quem protulit aſpera CYRNOS,
Vir pietate potens, cultorque acerrimus æqui;
Qualis Cecropio juveni Minoïa quondam
Dum calet, ac flavo ſuſpirat in hoſpite virgo,
Fila dedit relegenda manu, quibus omne recluſum
Tecti iter ambigui; monſtrataque janua rurſum,
Ah toties fuſo miſerorum tincta cruore.
Principium hinc magnis virtutibus: hinc nova rerum
Se ſe aperit ſeries. pudet heu maleſana ſecutum
Somnia; præteritoſque dolet, quos perdidit, annos.
Conſcia mens culpæ, ſtimulis & verbere ſævit.
Illum, purpureæ poſito fulgore juventæ,
Expertem frugum Cereris, laticumque Lyæi,
Uberibus lacrimis manantem, & pectore ab imo
Rumpentem queſtus, ac ſe peccaſſe fatentem,
Vidit, quum pelago radiantia tolleret ora,
Occiduas vidit Phœbus devexus in undas,
Viderunt mediæ tranquilla ſilentia noctis.
Liquitur, ut verno contactæ ſole pruinæ,
Aut nix, quæ tepido ſenſim tabeſcit ab Auſtro.
Tandem exhauſta, gravi caligine lumina torpent;

Nec potis est ullos rerum novisse colores.
In tenebris jacet; ac singultibus omnia complet.
Quid tibi tunc animi, mater miseranda, fuisse,
Quid, genitor, tibi, care, putem? quum victa dolore,
Capta oculis, vultum fletu perfunderet, ac se
Complexu vestro subduceret unica proles?
Incipit ille patris luctu, matrisque moveri,
Et regem celsi supplex veneratur Olympi,
Amissos reddat visus, & flamine sancto
Deleat antiquæ placidus vestigia noxæ.
Tertia nocturnos Aurora fugaverat ignes;
Annuit Omnipotens, mundum qui numine torquet,
Discussæque oculis nebulæ, & lux reddita prima est.
Quin etiam tenues cælo demissa per auras
Vox audita viro: Lacrimarum desine tandem,
Pone metum, vimque immodici compesce doloris:
Nulla tibi æternas intentant crimina pœnas,
Impressum scelus eluitur: redit aurea casti
Libertas animi, & vinclis potes ire solutis.
    Ille Dei tanto firmatus pignore mentem,
Lætitia exsultat: sed enim nova pectore versat
Consilia, extorrem patria, rerum omnium egenum,
Solem, imbremque pati, & sacratas quærere terras,
Jordanes ubi rura secat, Libanusque superbum
Ostentat caput, & nutantes vertice cedros
Sustinet: hic magnorum operum monumenta supersunt,
Queis, hominum generi certa impendente ruina,
Par-

Parta ſalus, turpi quum ſcilicet in trabe fixus,
Terribile excuſſit Genitori fulmen, & iras
Comminuit Natus, manſuraque ſanguine ſanxit
Fœdera, pacem orans. Ergo altis mœnibus exit,
Ac vix alloquio flentes dignatur amicos.
Juſſa vocant ſuperûm; nec fas obſiſtere contra.
Ecce autem rutilam volucrum regina per æthram
Viſa tenere facem roſtro, atque ingentibus alis
Inſuetas monſtrare vias. ille omine lætus,
Hac duce fert alacris terræque, mariſque labores;
Et ſemper gelido lucos Aquilone ſonantes
Ingreditur: monteſque feros, & inhoſpita ſaxa
Adſcenſu ſuperat. non illum barbara cultu
Gens terret, grandeſque lupi, fulvique leones:
Donec ſperatas acceſſit feſſus ad oras.
Illic cæleſtis miſerantem incommoda regis,
Plurima quæ paſſus, dum triſtia Tartara bello
Subrueret, partoque iret ſublimis honore,
Septima vidit hiems: illic, lucentibus aſtris,
Multa gemens,dulcemque oculis, & pectore ſomnum
Excludens, veræ pro relligionis alumnis,
Quoſcumque arvorum donis, atque ubere glæbæ
Nutrit Terra parens, Nereuſque amplectitur undis,
Orabat facilem votis, precibuſque faventem
Regnatorem orbis. tum magno incenſus amore,
Luſtrabat ſacri veſtigia quæque cruoris,
In partes animum varias, & ſingula verſans.
Hic turpes ignominias, dirumque videnti

Exi-

Exitium CHRISTO (vos horti & gramina testes)
Sanguineus toto manavit corpore sudor:
Parte alia sævis liventia terga flagellis
Præbuerat, lapidi innitens: hic spinea texit
Insontem galea, & jaculis confixit acutis.
Hac tulerat gressum ad sterilis fastigia montis
Imposita cruce: sollemnes ubi cæsus ad aras,
Supplicia, heu, sceleri fuerant quæ debita nostro,
Morte luit; subitis quum sol expalluit umbris,
Et ferrugineo vultum velavit amictu.
Hæc memorans, casuque animum concussus acerbo,
Dat gemitum, pressoque silet RAINERIUS ore.
Illo forte loco steterat, quo candida primum
Pectora, parque ebori latus, exutosque lacertos,
Militibus duris, ad clari lumina cæli,
Ostendit magno Proles æquæva Parenti:
Continuo molles, divina exempla secutus,
Rejicit ex humeris vestes, villisque rigentem
Induitur lacrimans tunicam, argumenta doloris,
Spartea quam vili succingit fibula nodo.
Nec non assuetas epulas, & munera Bacchi
Respuit, æterno certus parere magistro;
Inque quaterdenas profert jejunia luces.
Venerat ad colles, quibus olim virgine cretus
Arcanas Genitoris opes, mentisque beatæ
Gaudia, mortalem promsit fallentia sensum:
En iterum Deus ille, Deus; cui nube sedenti
Palla imos tegit alba pedes, facieque corusci

Ex-

Exſiſtunt radii: dextra, lævaque ſeniles
Apparent vultus; hinc pace inſignis, & armis
Legifer, inſanos potuit qui ſpernere fluctus,
Dum fugeret Pharii crudelia ſceptra tyranni:
Illinc, flammato qui raptus in æthera curſu,
Juſtitiæ vindex, ſcelerumque aſperrimus oſor.
An referam, ut Grajæ, Syriæque elementa loquelæ,
Ignotos ritus, & verba ignota precantum,
Ipſe Italus, nulla doctus perceperit arte,
Attigerat quoties ſacrati limina templi?
Sed patriam antiquam, dulceſque reviſere terras
Tempus adeſt: præit auratis Laus candida pennis.
Omnis in occurſum portis effuſa juventus,
Adventante viro: faciles mirantur amictus,
Dejectos oculos, & plenos numine vultus.
Triginta magnos Titan impleverat orbes,
Treſque ſuper flavæ curvarant horrea meſſes,
Ex quo vitales primum RAINERIUS auras
Duxerat: hic illum florentem ingentibus actis,
Et veteres mira morbos virtute fugantem
Aſtra vocant, ſuperique exſpectant præmia regni.
Forte dies aderat, quam fallax ritus avorum
Sacrarat Veneri Idaliæ, propriamque dicarat:
Nunc memor humana pro libertate peremti
Nobis facta Dei, triſtem ſub pectore curam
Suſcitat, & diræ ſuadet miſereſcere cædis:
Hac ille ingrati contagia corporis ultro
Indignatus, obît; vi magni victus amoris;

Ful-

Fulgidaque ardenti veſtigia fixit Olympo,
Civibus ah deſiderium, luctumque relinquens.
At ſacer in tenues dum ſpiritus emicat auras,
(Horreſco referens) totam concuſſa per urbem
Sponte ſua celſis ſonuerunt turribus æra.
Felix, o nimium felix, qui nempe beatas
Vectus es in ſedes, & veſceris æthere puro!
Sis bonus, atque tuas cælo tamen aſpice Piſas,
Quæ tibi ſollemnes deducunt undique pompas,
Feſtaque purpureis cingunt altaria vittis.
En fora, templa, viæ celebres, en atria cereis
Collucent facibus: laudes tibi quilibet ordo,
Aurataque canit fulgens in veſte ſacerdos.
Tu mæſtas oculis lacrimas, tu peſſima pellis
Agmina morborum, caris tu matribus ægros
Reſtituis natos: te ſentit nubilus Auſter
Nimborum late, tempeſtatumque potentem.
Nam quoties ruptis exundant flumina frenis,
Turbidus & cœno gurges per pinguia fertur
Arva furens, merſiſque ſeges procumbit ariſtis;
Flent miſeri agricolæ, & palmas ad ſidera tollunt,
Teque in vota vocant: tum vero ſpumeus amnis
Decedens campis, noto ſe condit in alveo:
Palantes Aquilo nubes agit: ore nitenti
Nocturnas urget per ſudum Cynthia bigas.
At rurſum arenti Procyon quum ſidere ſævit,
Quum ſitiunt herbæ, & rimis tota arva fatiſcunt;
Tu rorem optatum mittis, quo languida paſſim
Ger-

Germina, pallentesque novantur in arbore frondes;
Jamque adeo, si nostra tuas dicentia laudes
Carmina, si ulla movet tantarum gloria rerum,
Sancte, fave, Musamque humilis ne despice vatis;
Exiguis qui te donis, & paupere cultu
Prosequitur, supplexque tuos instaurat honores
Medoaci ad ripas; ubi felix prole virorum
BUZZACARENA domus, Pisæis finibus orta,
Floret adhuc, palmas & vincere tendit avitas;
Qua de stirpe olim tibi contigit optima mater.

II.

Epithalamium

IN NUPTIAS FRANCISCI, MUTINAE PRINCIPIS, ET CARLOTTAE AGLAES BORBONIAE, PHILIPPI DUCIS AURELIANENSIS FILIAE.

HUMIDA Nox, tacitis paullatim evecta quadrigis,
Ad medium summi spatium pervenit Olympi;
Quam chorus Astrorum sequitur lascivus, & ante
Inter mille Jocos, & nudos inter Amores
Filius Uraniæ graditur, cui fervida semper
Vota puellarum, & juvenum suspiria cordi;
Pulcher, amaracino religatus flore capillos,
Et croceo indutus vestigia candida socco.
Cernitis, ut tenera, lætum nubentibus omen,
Accensæ dextra quatiat ramalia pinus:

Et pede felici labens, auctoribus & diis,
Regifico luxu ornatas descendat in ædes?
Qualis quum subito clarum per nubila fulgur
Emicuit, vel post nimios quum discolor imbres
Oppositus Phœbi radiis apparuit arcus?
Jam thiasis, epulisque modus: jam fessa quierunt
Murmura plaudentum: jam tibia garrula cessat,
Aurea nec pulsis reboant laquearia chordis.
Marcentes oculos invadit somnus: & ipsi
Languidulo segnes connivent lumine lychni.
At vigil interea tardis irascitur horis,
Pectore vulnus alens, & cæco absumitur igni
ACTIACUS juvenis, nostri spes maxima sæcli,
Heroum prisca deductus origine sanguis.
Lenta nec ingratæ declinat colla quieti
Regia virgo, genas casto suffusa pudore,
In thalamos cupidi virgo ventura mariti.
Par bene compositum, superis dilecta propago,
Tali nupta viro, & tanta vir conjuge felix,
Pellite sollicitas toto de pectore curas:
Advenit certo fatorum percita cursu,
Quam sæpe optastis votis communibus, hora:
Advenit qui pacta deus connubia firmet,
Quique olim forti faciat vos prole parentes.
Dicite Hymen, juvenes; clamate Hymenæe, puellæ.
Quod ni certa deûm vates oracula fallunt,
Candida ter decies quum Luna coegerit orbem,
Parvulus ingenti ludet RAINALDUS in aula,
Et

Et ridebit avo, tenerisque amplexus, & hærens
Brachiolis, caræ procumbet in oscula matris.
Tum puero suaves adflans Cytherea lepores,
Non sine jucundo motabit carmine cunas:
Lacrimulasque pia deterget Gratia dextra.
Dicite Hymen, juvenes; clamate Hymenæe, puellæ.
Deinde ubi firmatis poterit consistere plantis,
Dulciaque insueto jam finget verba palato,
Qualia magnarum virtutum semina prodet!
Quale dabit specimen, quæ pignora laudis avitæ!
Ut genitor gaudebit! ut urbs lætabitur ipsa!
Ut sibi tum Ausonia antiquos promittet honores!
Non aliter, cinctum violis quum ver caput effert,
Ac primum gravido turgent in palmite gemmæ,
Autumnum, & madidi prospectant munera Bacchi
Agricolæ, atque hilari præcerpunt mente racemos.
Dicite Hymen, juvenes; clamate Hymenæe, puellæ.
At simul incipiet molli pubescere veste,
Formosoque novæ crescent cum corpore vires,
Non illum ignavo corrumpent otia cultu
Vitantem soles, & aperti frigora campi:
Sed spumantis equi validos conscendet in armos,
Efficietque manu docilem, mirante magistro:
Qualis Pellæi soboles præclara Philippi,
Cui quondam immensus vincenti defuit orbis.
Aut jaculum torquens, & acutæ cuspidis hastam,
Intrabit silvas, latebrosaque lustra ferarum,
Et vehet optatam sero sub vespere prædam.

O quoties illum per devia rura ſecutæ
Naïdes aſpicient pulchro ſudore madentem,
Et pulchro flavos reſperſum pulvere crines!
Aſpicient, cupientque ſuis refovere lacertis,
Collectamque ſitim porrecta exſtinguere lympha.
Dicite Hymen, juvenes; clamate Hymenæe, puellæ.
Sæpe etiam dulci Muſarum tactus amore,
Phœbea inviſet nigrantes arbore colles,
Proluet ac roſeum Libethri fonte labellum.
Tum veterum relegens inſignia facta virorum,
Romanæ amiſſos flebit virtutis honores,
Quos tandem (heu facinus!) delevit longa vetuſtas:
Seque datum terris agnoſcet numine divûm,
Qui ſolus Latias poſſit ſarcire ruinas.
Dicite Hymen, juvenes; clamate Hymenæe, puellæ.
Quid memorem, ſtricto quot barbara demetet enſe
Colla virûm, criſtis, & ferri luce coruſcus?
Quot conſternatos Thracum calcabit acervos?
Non aliter medio in pelago, ſtridente procella,
Ah miſeros nautas nimboſus terret Orion.
Quid memorem, cæſo quantos aget hoſte triumphos,
Quanta foro ſtatuet, populo plaudente, tropæa?
Dicite Hymen, juvenes; clamate Hymenæe, puellæ.
Poſſem alios vobis motus aperire futuros,
Tali nupta viro, & tanta vir conjuge felix,
Quos mihi fatidico cecinerunt omine Parcæ:
Atque aliam certo venturam tempore prolem,
Quæ

Quæ ſtudiis referat, non vultu, aut nomine tantum,
HIPPOLYTOS, BORSOSque, & maternos LODOVICOS:
Ni vos alma Venus, genialiſque aurea lecti
Fulcra vocent: ſcelus eſt jam gaudia veſtra morari.
At tu ne zonæ damnum leve, virgo, ſolutæ
Flere velis, lacrimiſque oculos turbare nitentes:
Audiſti quæ pulchra manent te præmia matrem?
Quæ ſuperi poſita pro virginitate rependent?
Tempus abire mihi eſt: ſignum dat pronuba Juno:
Purpureus caſtos excepit lectus amantes.
Ite procul, juvenes; tacitæ ſimul ite, puellæ.

III.

CHARIDEMUS. Ecloga.

Chromis, Neæra.

QUo properas, dejecta oculos, turbata capillum,
Agrorum decus, & nemorum, formoſa Neæra?
Quid teneros oblita choros, dum cetera pubes
Mollia veloci ludit per gramina ſaltu,
Aut violas legit, & Nymphas de more coronat,
Tu latere incautæ furtim digreſſa parentis,
Avia luſtra petis? nec te decedere ſilvis
Heſperus, & gelida præceps Nox admonet umbra;
Sed flere, ac nimio juvat indulgere dolori?
Ne cela ne, virgo, ſenem, quæ cauſſa ſerenos
Mu-

Mutarit vultus; namque est mihi cura mederi.
Nea. O Chromi, pastores quo possint frangere pacto
Vim pueri, quem flava Ceres, quem pulcher Apollo,
Lenæusque pavent, &, quæ dedit ubera, mater?
Hic homines domat, hic superos: nec vulnus Amoris
Ullæ umquam sanant herbæ, vel pocula Circes:
Arreptoque lupum citius depellere ab agno,
Quam valeas fixis educere tela medullis.
Aërios igitur per montes, nostra dolentis
Carmina, septena dum fallit arundine curas,
Pan vagus excipiat; veterisque haud immemor ignis,
Abdita desertis in rupibus audiat Echo.
Me sine virgineum, pastor, servare pudorem,
Et male conceptas aluisse in pectore flammas.
Chr. Quæ vos exagitat vesania tanta, puellæ?
Unde gravis Pudor hic, placidi corruptor Amoris?
Certe illum obscuris Erebi truculenta sub antris
Tisiphone peperit, pavitque Megæra veneno.
Ut lolium segeti, vernis ut floribus Auster,
Vitibus ut grando, teneris ut stirpibus hædi,
Passeribus laquei, torrenti Sirius amni,
Sic pudor exitio est Veneri, Venerisque ministro.
Humanos tantum sensus pervertere pestis
Hæc potuit: parcit pecori, generique ferarum.
Quum desiderio nivei commota juvenci,
Mugit amabiliter per opacas bucula valles,
Ipse palam taurus cupidæ respondet amicæ,
Occurritque celer, nec mutua gaudia differt.

Par-

Parte alia exſultans viridi laſcivus in herba
Hinnit equus, aperitque ſuos hinnitibus ignes:
Excutienſque jubas, calces jacit, & tremit artus;
Nec ſibi difficiles umquam ſuſpirat amores.
Ecce Dionææ commiſcent roſtra columbæ,
Blandaque mentito decerpunt oſcula morſu:
Ecce levi feno, vel molli ſtramine fulta,
Succumbit rutilo facilis gallina marito.
Tum variæ paſſim volucres, quas alma voluptas
Invitat, liquidum concentibus aera complent;
Et ſociis flammas, & dulcia vulnera faſſæ,
Suſpendunt caros e qualibet arbore nidos.
Scilicet has nullus pudor impedit. o bona virgo,
Pelle metus: animum non hæc exempla movebunt?
Nea. Egregios narras morum, vitæque magiſtros,
Quadrupedes, & aves. Tu me genitoribus ortam
Talibus, Alcinoe caſta, fortique Lycota,
Finitimi quibus adſurgit vicinia ruris,
Vis olidæ fieri ſimilem, turpiſque juvencæ?
Nec te, crede, meos decet incendiſſe furores
Promiſſa vetulum barba, canoque capillo.
Chr. O nimium ſapiens, ne dicam ferrea! neſcis,
Neſcis, quid ſit Amor; vel candida pectora certe
Perſtrinxit ſumma leviter deus ille ſagitta;
Si, quid meſſores de te, quid curvus arator
Garriat, aut noctu carpentes penſa puellæ,
Sollicito reputas animo. contemnite, amantes,
Rumores vacuos, & inanis murmura linguæ:

Et

Et quiſquis petulans aliena negotia curat,
Iratam Venerem, iratum experiatur Amorem.
Me plures hiemes, virgo, fecere peritum,
Humanæ memorem ſortis, mitemque, bonumque;
Qualis in apricis miteſcit collibus uva,
Aſſiduo longi ſolis percocta calore.
Atque utinam leveſque genæ, fronſque illa rediret
Expers rugarum, & patientia crura laboris:
Quæ mihi perpetuis ageretur luſibus ætas!
Non tantum pecudes, non ſola armenta videbis
Concipere hunc ignem, & laqueo circumdare collum,
Quorum turpe putas imitari facta puellam:
Ipſe deûm genitor, tonitru qui terret Olympum,
Cogitur ardeſcens invicta Cupidinis arma
Sentire, inque humiles cælo deſcendere terras,
Vel tauro latitans, vel plumis alitis albæ.
Deſine diſſimulare; tenes namque omnia; nec te
Ulla fugit, ſuperûm quæ fabula narret amores.
Nuper enim viridis poſitam te margine ripæ,
Audivi celeres mulcentem carmine ventos,
Argutaſque imo promentem corde querelas:
Me procul in denſis ſeges occultabat ariſtis.
O tibi ſi dulces libeat renovare, Neæra,
Dulci voce modos! tanto nil munere nobis
Majus erit. non ſic morituri carmen oloris,
Non ſcelus Odryſii plorans philomela tyranni
Vere juvat, noſtras ut vox tua pellicit aures.

Jam

Jam lenes numeri, & fletum ſuadentia verba
Exciderunt animo: nocet huic odioſa ſenectus.
Sic tibi, virgo, frui placito contingat ephœbo,
Ne noſtras contemne preces, votiſque faveto.
Nea. Quid faciã infelix? durum eſt tua ſpernere juſſa,
Care Chromi. quamvis magno intercluſa dolore
Vox perit, & cœptos rumpunt ſuſpiria queſtus,
Conabor tamen, & fido mea vulnera teſti
Exponam; quando ipſa jubet Fortuna, ſoletque
Interdum fieri cantando mitior ignis.
Hic ubi ramoſis latiſſima quercubus umbra
Decidit, arboreo vitemus tegmine ſolem,
Et feſſum teneras latus acclinemus ad herbas.
Anchiſen Venus, aut Cyprium ſectatur Adonin;
Flava Ceres calet Iaſio, Endymione Diana;
Najadas urit Hylas, Galateam candidus Acis;
Blanda fovet Cephalum roſeis Aurora lacertis;
Formoſa Herculeis gaudet complexibus Hebe:
Et mihi, pace, deæ, veſtra, licet eſſe beatæ,
Si modo me lætis videat Charidemus ocellis.
Obtulit hunc nobis invicti mater Amoris
Ducentem ſimas in paſcua mane capellas:
Obtulit; & ſubito furor, heu, deſcendit ad oſſa.
Qui nitido color in vultu! quæ gratia puræ
Frontis erat! quantas fundebant lumina flammas!
Mollia puniceis certabant labra roſetis:
Ludebantque levis disjecti flatibus auræ
Colla per intonſi nive candidiora capilli.

Ex illo vigil hibernas producere noctes,
Heu, didici, largoque oculos corrumpere fletu;
Luteus & mæsto consedit pallor in ore:
Ex illo neque consuetos accedere fontes,
Visuram faciles, & dignos virgine cultus,
Nec lapsas formare comas, nec carpere flores
Cura mihi: sordent artes, choreæque, jocique,
Me miseram, & graciles ignis depascitur artus.
Ah quoties, dilecta parens dum quæreret, unde
Triste malum hoc, quod me jucundo in limine vitæ
Ureret, ac toto pepulisset gaudia vultu,
Sum caussata gravem lateris, capitisve dolorem!
Ah quoties lacrimas deprendit sedula nostras
Thestylis, & dixit, Misero tabescis amore!
Protinus erubui, nec sum tamen ausa fateri.
Cor salit, & celeres trepidant in corpore venæ,
Hæret lingua metu, caligine lumina torpent,
Membraque frigidulo sensim sudore madescunt,
Si tenues pueri voces, & sibila nota
Me feriant: quid, si optati lux fulgeat oris?
Tunc mihi visceribus concrescit sanguis in imis.
Sæpe illum extremo linquentem pascua sole
Et malo petii, & risu lasciva procaci:
Ille verecundos gremio demisit ocellos
Præteriens, nec me verbo dignatus amico est.
O dulcis Charideme; vagus tu collibus erras,
Aut texis caveas, & vimineos calathiscos,
Fessaque in herboso componis membra cubili,
Dum

Dum thyma paſcentes tondent,cythiſumque capellæ:
Cura nec interea miſeræ ſubit ulla Neæræ.
Sæpe etiam rigidis horrentia vepribus audax
Diceris umbroſi ſuperare cacumina montis:
Ah ne te duri ſentes, neve aſpera lædat
Glæba pedes: Veneri non impia ſilva pepercit,
Et roſa tam pulchro paſſa eſt ſe ſanguine tingi.
O mihi, care puer, liceat compellere tecum
Diſperſos per prata greges, tecumque ſub ulmo
Projectam, docto calamos inflare labello!
Multa recenſerem cantu tibi furta deorum,
Ut nemorum latebras fugeres, atque abdita luſtra.
Tum canerem liquidi pendentem e margine fontis
Narciſſum, gelida quum ſe miſer arſit in unda:
Ut fruſtra incumbens labiis, & brachia tendens,
Perderet amplexum, & vanæ daret oſcula formæ.
Ah, ne te ſimilis tangat, Charideme, cupido,
I procul a ripis. formoſos faſcinat amnis.
Sed quoniam ludunt me ſomnia,nec mihi furvæ
Nebant naſcenti tam candida fila ſorores,
Litus aro, Zephyris & retia tendere pergo.
Non audit Charidemus: habet rude pectus amorum.
Eheu quid ſupereſt miſeræ mihi? ſcilicet alto
Vertice de montis præceps dare corpus in æquor.
Vivite vos fontes, & flumina; vivite fagi:
Aeternum ſegetes, æternum rura valete.
Tota mihi certum eſt potare oblivia Lethes,
Si delere queant noſtros epota furores.

Chr. Quas tibi pro tali perſolvam carmine grates,
O virgo, Aonias inter numeranda puellas?
Paullatim ferus ille puer manſueſcere diſcet;
Ne dubita: validas & nos adhibebimus artes
Conſilioque ſenex pugnabit, amore Neæra.
Spes animum firmet; ſperandum eſt omnia vivis:
Deſperet quiſquis nebuloſo merſus Averno eſt.
Aſpice, nunc pluvios inducit Juppiter Auſtros,
Mox abigit cælo nubes, mundumque ſerenat.

IIII.

Orator bonus in cauſſa mala.

POSTQUAM deorum cœpit expulſo metu
Aetas rigere ferrea:
Flevitque Pietas, immerentis hoſpitis
Cruore tingi limina,
Paſſimque civium inſepulta per vias
Feris relinqui corpora:
Carique fratris frater (o dirum ſcelus!)
Admovit enſem gutturi;
Neglecta Virtus fugit ad ſolium Jovis,
Nec ſe videndam præbuit.
Vix nunc ſuprema conſpici veſtigia
Dolemus almæ virginis.
Novere pauci, priſca quid jubeat Fides,
Quid nuda mandet Veritas.
Errat ſuperbum jure contemto nefas,
Legeſque in occulto ſilent.

Quod

Quod ſi doloſi ſpes refulgeat lucri,
Quidvis egeſtas imperat.
Corrupta luxu liberi Cupidinis
Turpis juventus æſtuat.
Nec ſegniores pruriunt, quibus prope eſt
Exacta vitæ fabula.
At quum ſceleſtos eſſe, plurimos juvet,
(Tanta eſt voluptas criminum)
Decora ſontes præferunt cognomina,
Et umbra virtutis placet.
Ut ſæpe ſolidum, ligna quæ tegit, levis
Mentitur aurum bractea.
His artibus ſi accedat orator catus,
Permutat atris candida.
Ornatque miris laudibus dignos cruce,
Verſatque lingua judicem.
Ait, Cethegos innocentes vivere,
Et patriæ amantiſſimos.
Apicioque, quidquid invidi fremant,
Frugaliorem neminem.
Quod eſt, id eſſe pernegat: contra invenit,
Nuſquam quod exſtat gentium.
Et quos parato carnifex laqueo manet,
Hos eripit ſuſpendio.
Clamat, minatur, obſecrat, jurat, monet;
Blanditur, increpat, furit.
Si forte deſint verba, rem lacrimis agit,
Geſtuque fletus adjuvat.

Per-

Perculsus interim, ut solet vento mare,
Circum popellus fluctuat.
Tollitque vocem, & plaudit oranti manu,
Gaudetque stultus decipi.
Minus diserti robur apparet viri,
Ni caussa perditissima est.
Nam si vocetur ad tribunal Curius, aut
Fabricius, aut siccus Cato,
Quis tunc figuris usus, aut coloribus?
Patronus esto quilibet.
At si reperto lis eget mendacio,
Summus petendus artifex.
Tunc singularem fabricet calumniam
Demosthenes, vel Tullius.

V.

Quum N. N. Venetæ classis Imperator e militia domum reversus esset.

NON semper gelidi ripas quatit horridus Hebri
Curru sonante Romulæ gentis pater.
Quem cruor, & fœdi morientum pulvere vultus,
Quem dissolutis versa muris oppida,
Perculsæque juvant acies, clamorque, minæque,
Regumque ahenis vincta nodis brachia.
Interdum properat dilectam visere Cypron;
Ibique Nymphas inter, & molles choros

Te

Te ſolam, Cytherea, petit: tibi deditus uni
Dat ſe protervis exuendum Amoribus.
Quorum alii galeam capiti, clypeumque ſiniſtræ
Demunt, jocoſo garrientes agmine.
Pars tollunt junctis ingentem viribus haſtam,
Pars impedire floribus geſtit deum.
Ille ſatur myrrha crines, & dulce renidens
Jubet valere militarem Thraciam.
Sic te jactatum longis, dux magne, periclis,
Cui jam ſatis ſuperque partum eſt gloriæ,
Excipit alta domus feſtis ornata coronis,
Fratreſque cara civitati pectora.
Blanda Quies cupidis te tandem amplexa lacertis,
Laborioſum purpura veſtit latus.
Et ſtrepitus bellorum, & triſtes dedocet iras,
Pellitque duram fronte pervicaciam.
O igitur ſtudia, & curas oblite priores,
Gaude paratis, dux amice, honoribus.
Sat tibi ſint noctes, quas per vaga ſomnia ducas,
Viſus modo atri per profunda Nerei
Hoſtiles turbare globos: modo flectere puppes,
Lesboa qua ſe frangit unda rupibus:
Et modo præcipites fugientum urgere catervas;
Dum te revertens ponat in tuto dies.

VI.

VI.

IN FUNERE
FERDINANDI OBICII MARCHIONIS.

SI possent lacrimas effundere numina, quorum
Tranquillo posita est alta quies animo:
Te flerent memores Prudentia, bellica Virtus,
Te Mavors, quamvis ex adamante gerat
Horrendum thoraca, & magna fulminet hasta;
Imbutus quamvis cædibus innumeris.
At parte ex alia Charites, Pietasque, Fidesque
Flerent, ac rupta tristis Amor pharetra.
FERDINANDUM omnes ingenti voce vocarent,
Heroem, quo non fortior, aut melior
Nascetur nobis multis redeuntibus annis.
O Mors! Parcarum o pectora dura nimis!
Sed quoniam superi non lugent quod volucre,
Debemurque atro cuncti homines Erebo,
Nos decet uberibus perfundere fletibus ora,
Spargereque immundo pulvere sæpe caput.
Et flores, lacrimasque ad tantum ferre sepulcrum,
Dum Sol immenso conditur Oceano,
Et dum Nox deprensa a lumine matutino
Pallentes acri verbere pungit equos.
Te raptum queritur variis exercita fatis
AUSTRIA, quam justo CAROLUS imperio
Nunc frenat post amissos fratremque, patremque:
Te passis etiam crinibus Italia.

Aspi-

Aſpice, quos imo gemitus de pectore ducat
Conjux, in viduo ſola relicta toro.
Illa dolet, caro quod non eſt juncta marito,
Et nimium tardos increpat uſque dies.
Quæ tamen in terris diuturna ætate ſuperſit,
Exſtincti populos admoneatque viri.
FERDINANDE, vale, noſque aſpice lætus Olympo,
Ne pergat miſeros excruciare dolor.

VII.

AEGLES MORITURAE LAMENTA.

RESPICE deſertam, ſi mens mutabilis, Aeglen:
Saltem huc flecte avidos ad morientem oculos;
Quos equidem lætos optata morte futuros
(Dura nec heu ſævi fata Jovis prohibent!)
Auguror; o ſurdo crudelior æquore Phædon,
O ſilicum venis, o chalybe aſperior.
At quoniam Veneri certum eſt me perdere, cujus
Triſtis adhuc noſtris ara calet lacrimis:
Nec prodeſt votis numen coluiſſe deorum;
Vos, precor, eſte bonæ vos mihi Nereïdes.
Et miſerum fluctu molli propellite corpus,
Qua findit liquidas perfidus ille vias.
Candida ſic ſcopuli de verticibus præruptis
Audita eſt magnis vocibus ingemere
Deliciæ ſilvarum Aegle, dum fune ſoluto
Curreret ingratus per mare velivolum,

Neglectis precibus, ſcelerato pectore Phædon,
Virgineique ferens corporis exuvias.
Irrita verba levis diſcerpſit ventus: at illa
Subjectum ſaltu ſe dedit in pelagus.

VIII.

HELENA SENESCENS.

EUROPAE, atque Aſiæ peſtis, quam Troïus hoſpes
Abduxit caſto conjugis e thalamo:
Quam propter ſævis arſerunt Pergama flammis,
Et penitus Priami concidit alta domus:
Ut primum in ſpeculo ſpoliatam flore juventæ
Conſpexit faciem, pallidulaſque genas;
Illa ego ſum tanto, dixit, repetita labore?
Illa ego, quam vellet detinuiſſe Paris?
O male conſumti proceres! male perdite ſanguis!
O Danai, pugnæ cauſſa pudenda fuit.
Quo fugit nitor, heu, ſolitus, Chariteſque, Venuſque?
Denique, formoſæ quid ſupereſt Helenes?
Sic ait, & canos vellens a ſtirpe capillos
Ingemuit, raris non ſine lacrimulis.

IX.

Ad fontem, ut ſibi Phyllidis imaginem referat.

O FONS, qui puros volvens e rupe liquores,
Per nemus arguto laberis uſque ſono;
Deliciæ Nympharum, & capripedum Faunorum,
Quo levat æſtivam ſæpe Diana ſitim;
Sic tibi cæleſtes defendat populus ignes,
Auraque vicinis ludat in arboribus:
Sic te nec paſtæ poſſint violare capellæ,
Ulla nec immundo vellere turbet ovis;
Blanda refer, quæſo, caræ mihi Phyllidis ora.
Illa meum ſævo torret amore jecur.
Hoc ſolet ad ſpeculum flavos diſponere crines,
Et nitidum vario cingere flore caput.
Quid precor? inſtabilem ſecum rapit unda figuram,
Torſit ut a ripis noſtra puella pedes.
At ſemel indomitis poſtquam me fixit ocellis,
Aeternum memori corde recepta manet.

X.

Epitaphium puellæ venatricis.

QUISQUIS amas, noſtrum lacrimis adſperge ſepulcrum;
Sic tibi manſueti ſint in amore Dei.
Illa ego venandi ſtudio notiſſima Thisbe,
Candida quæ placui mille puella procis;

Dum vagor, & leporem canibus, jaculoque fatigo,
    Vipereo cecidi ſaucia dente pedem.
Hoc me compoſitam tumulo flevere parentes;
    Hic me paſtorum gens pia lacte colit.
Et Corydon, veteres cui vivunt pectore flammæ,
    Alloquitur cineres, vanaque verba jacit.
Qui ſeros utinam poſſit ſpectare nepotes,
    Pinguiaque innumero molliat arva bove.
Tu quoque, ſi miſera turbaris clade, viator,
    Aequa tuis votis numina ſemper habe.

XI.

In aurigam, qui Lalagen abduxerat.

DIi tibi dent noctesque malas, viduumque cubile:
    Pellere glande famem, ponere fonte ſitim;
Qui tecum, heu, Lalagen, ſcelerate auriga, tuliſti.
    Et frangant celeres obvia ſaxa rotas.
Humida palliolo ſiccantem lumina vidi,
    Dum nos in media linqueret illa via.
Non aliter doluit pavido Proſerpina vultu,
    Ad Styga quum rapidis abſtraheretur equis.
Clamabat fruſtra matrem, comiteſque puellas.
    Illa aberat: comites terga dedere fugæ.
Sic aquila Phrygium quondam portante miniſtrum,
    Obſtupuit gelido pectore fida cohors.
Hæſimus, ut ſubito percuſſi fulminis ictu;
    Et viſa eſt tenebras nox geminare ſuas.

For-

Fortuna in miseros semper conjurat amantes.
Jactare o tantas parce, superba, minas.
Templa tibi statuent, te cingent pinguibus aris,
Dulcia ne mixto pocula felle bibant.

XII.

Hieme indulgendum voluptati.

TEMPORA dum fugiunt, præceps dum vertitur annus,
Attulit exiguos horrida bruma dies.
Vento silva fremit: stat frigore lucidus amnis:
Albent conspicuæ per juga summa nives.
Cæruleus tristes diffundit Juppiter imbres;
Nullaque jam liquido gutture cantat avis.
Non audet stabulis pecudes emittere pastor:
Obsidet ardentes garrula turba focos.
Nunc vino certare juvat, nunc ponere mensas,
Nunc strepere, & multa ducere nocte choros.
I, puer, & cyathos generoso prolue Baccho:
Temperet auratam Lesbius arte lyram.
Tympana pelle manu, tremulis nec parce cachinnis,
Delia: tuque latus fusca Lycinna move.
Quid tum, si nostros carpat vicinia mores,
Et nequeant juvenum gaudia ferre senes?
Nil certe frontis noceat mihi ruga severæ.
Jam veniet tacito Mors inopina pede.
Qui sapit, arripiat labentis commoda vitæ.
Non violenta diu ludere fata sinent.

XIII.

XIII.

De Melampi fidissimi canis interitu.

THESTYLI, coge pecus: non hac dormire sub ulmo,
Dum vigilant fures, invida fata sinunt.
Occidit ille gregis felix tutela Melampus,
Latrantem rapidi quem tremuere lupi.
Vos quoque in obscuros nemorum procedere saltus
Parcite oves. custos dentibus acer abest.
Nunc decet hibernas insomnem ducere noctes,
O Lycida. insidiis umbra maligna favet.
Ille minax rictu, villisque horrentibus audax,
Egit nocturnas pervigil excubias.
Auribus exiguos captantem sæpe susurros
Nulla tamen vano moverat aura sono.
At si quis culti sæpem tentaverat horti,
Protinus ingenti voce monebat herum.
Nunc miser, heu, vacui per campos errat Averni,
Tollentemque minas Cerberus ipse pavet.
Sed bene consuluit nostro Fortuna periclo,
Quod catulos utero pulchra Lycisca gerit
Exstincti de stirpe patris; qui fenore multo
Hinc abigant turpes fida caterva feras.
Interea, totum ne raptor perdat ovile,
Candida, Faune, tuos imbuet agna focos.

XIV.

XIV.

Ad amicos Patavinos, dum ad Benacum commoraretur.

HIc ubi cymba levis Benaci ludit in unda,
Consuetasque parat piscibus insidias:
Et mihi miranti prodit pellucidus humor
Candida nudarum corpora Naïadum:
Pubentesque rigat vicinis fontibus herbas
Mollis odoratis ripa sub arboribus;
Quamvis multa meis poterant obsistere curis,
Ne flerem Venetæ rura beata plagæ,
Et quos dura mihi rapuerunt fata sodales;
Non tamen a lacrimis lumina mæsta vacant.
Quid si me Phario Meroë circumflua Nilo,
Fertilis aut pingui ture teneret ager?
Nulla peregrinæ facies telluris, amici,
Me valeat dulci detinuisse mora.
O me felicem, si vobis mutua cura est,
Si quando igne pari pectora vestra calent!
Interea, dum me longinquùs distinet error,
Vobiscum est nostræ maxima pars animæ.

XV.

XV.

AD LYCIDAM.

Amori tempestive obsistendum.

AGGERE quæ modico potuit prius unda repelli,
Obrueret subitis ne sata vorticibus;
Postquam se medios tumefacta effudit in agros,
Dum properat seram ferre colonus opem,
Heu facinus! turpi late premit omnia limo;
Et vix, qua sensim defluat, ulla via est.
Sic dum parvus Amor circa tua pectora ludit,
Insidiis quærens, vulneribusque locum,
Effugisse dolos, volucresque arcere sagittas
Res fuerit, Lycida, non operosa tibi.
At frustra sævi detrectes regna tyranni,
Si ponat capta victor in arce pedem.
Ne mitem tibi finge deum: prohibere ruentem
Una salus: domitis parcere nescit Amor.

XVI.

AD NEARCHUM,

singulari forma, & præclara indole adolescentem.

O, CUI Pieridum, Charitumque favore, Nearche,
Corporis, atque animi contigit omne decus;
Quum tibi sit facies, qualem sibi malit Adonis,
Concedis casto non tamen Hippolyto.

Hinc

Hinc de te certant Venus, atque innupta Diana:
Utraque sed vano fervet amore dea.
Nempe tibi ante oculos, juvenis formosa pudici
Versantur, calidis corpora trita rotis;
Et qui, dum tenera tractat venabula dextra,
Concidit obliquo dente peremtus apri.
Quodque suis nequeant avertere tristia fata,
Nec Dictynna tibi, nec Cytherea placet.
Sola placet, carum quæ per mare servat Ulyssem,
Vertice de summi nata puella Jovis.

XVII.

IN NUPTIAS

FRANCISCI, MUTINAE PRINCIPIS, ET CARLOTTAE AGLAES BORBONIAE.

NUBIT ATESTINO juveni BORBONIA virgo:
Italiæ superi quid dare majus habent?
Alma Venus redeuntem ulnis excepit Amorem,
Et nati egregium læta probavit opus.
Non olim Phrygio Lavinia juncta marito
Attulerat Paphiæ gaudia tanta deæ;
Unde bonis avibus crevit Romanus alumnus,
Pressit & imposito barbara colla pede.
Scilicet heroum, & regum de sanguine mixto
Scipiadas longe prospicit illa novos.
Qui Thracum spoliis, domitoque Oriente superbi
Antiquis cumulent laudibus Ausoniam.

Qui revocent profugæ pulsos Virtutis honores,
Qui foveant artes, justitiamque colant.
Et (quod Romuleæ genti per fata negatum est)
Magnanimam servent tempus in omne domum.

XVIII.

AD JOANNEM FRANCISCUM BARBADICUM,

Episcopum Brixiensem, S. R. E. Cardinalem creatum.

DEBITA quod tandem te, BARBADICE, locarit
Romanos inter purpura sacra patres,
Jam populo magnus, fortunatusque videris:
Tamquam sit virtus pectoris aucta tui.
Aut contemtus opum, vel Musis æqua voluntas
Creverit, aut sanctæ relligionis amor.
Sed nobis, quos non fallaci in cortice rerum
Detinet ambiguis vana figura notis,
Visus eras pridem felix: te nempe locarant
Inter præclaros maxima facta viros.

XIX.

Inscriptum sepulcro Familiæ Vulpiæ
Patavii in æde D. Luciæ.

NOS. TENET. ALTA. QVIES. PLACIDOQVE. SIMILLIMA. SOMNO
QVAE. SVMVS. IGNARIS. CORPORA. VISA. MORI
HIC. ERIMVS. DONEC. RESERATO. CHRISTVS. OLYMPO
AETERNO. IVBEAT. NOS. VIGILARE. DIE

XX.

Sub effigie ALOYSII ALAMANNI *Florentini*
Poetæ nobilissimi.

DUM frumenta Ceres, vites dum Bacchus amabit,
Paxque feret pleno mitia poma sinu;
O ALAMANNE, tuis veniet nova gratia Musis,
Quem rapuit Tuscis Gallia litoribus.

XXI.

Sub imagine Nauceli, Portus Naonis fluvii, apud quem olim Bartholomæus Livianus, fortissimus Imperator, celebrem Academiam instituerat.

OLIM parvus eram, vixque ulli cognitus amnis:
　It mea nunc tumido lympha superba pede.
Argutos etenim pavi NAUCELUS olores,
　Qui se, meque suo carmine in astra ferant.

JO.

JOANNIS ANTONII

VULPII

OPUSCULA

SOLUTA ORATIONE SCRIPTA,

Quæ variis in voluminibus diſperſa
ad hoc tempus legebantur.

ANDREAE NAUGERII
PATRICII VENETI
VITA.

ANdreas Naugerius, Orator, Historicus, & Poeta, longe doctissimus, atque elegantissimus; cujus olim in Europa universa pervulgatum, ac celebre nomen fuit; vix eam apud homines dignitatem obtinere videtur, quam ipse sibi pulcherrimarum artium studiis ingenti cum laude conciliaverat. Utrum id acciderit negligentia temporum quæ deinceps consecuta sunt, invecto præsertim in scholas corruptissimo genere dicendi: an vero quorumdam levitate, qui præclara ingenia multitudine magis, quam excellentia monumentorum metiri consueverunt; non satis compertum est. Hujus ego maximi viri memoriam, situ pæne atque oblivione obrutam, excitare quodammodo, ac repræsentare, in

ani-

animum induxi; non, quod cum existimem, ut illustrior fiat, orationis cujusquam indigere: sed ut Italis adolescentibus, egregia plerumque indole præditis, ejusmodi exemplar proponam, in quod sæpius intuentes, abjecto otio & nugis, de veteri eloquentiæ gloria recuperanda, unde superiore sæculo excidimus, aliquando incipiant cogitare. Natus est igitur ANDREAS Venetiis, anno post CHRISTI adventum cIↃcccclxxxiii. Parentes habuit Bernardum Naugerium, & Lucretiam Polanam. Hæ familiæ in antiquissimis Venetæ civitatis numerantur. Antiquior tamen Polana; quæ scilicet urbis initia vetustate fere attingere dicatur. Excolebantur per id tempus ab hominibus gloriæ cupidis magno labore, magnaque animorum contentione, non in Italia solum, verum etiam apud ceteras Europæ nationes, optimarum studia disciplinarum; quæ jam inde ab excidio Romani imperii, diuturno plurium sæculorum intervallo abjecta penitus, & prope mortua jacuerant. Et jam eo perducta res erat, tum antiquorum scriptis ex abditissimis bibliothecis eruendis, tum iisdem ita emendandis, explicandisque, ut nullo negotio ab juventute intelligi, mandarique memoriæ possent: sæpe etiam ad illorum normam atque vestigia novis fingendis argumentis, orationibus, omnique poematum genere: ut qui in posterum nascerentur,

tan-

tantiſque copiis inſtructi, acrius tamen judicium, ſeverioremque delectum ad legendum, ſcribendumque conferre voluiſſent, ii procul dubio ſupremam manum, & veluti faſtigium quoddam, abſoluto nondum operi demum impoſituri viderentur. Id enim peccabant homines, alioqui eruditi, neque ab ingenio inopes, quod aut unumquemque ſcriptorem ſine diſcrimine lectitarent, & ex unoquoque verba, ſententias, varios loquendi modos paſſim excerperent, & in ſua ſcripta transferrent; unde neceſſe erat genus quoddam orationis exſiſtere abſurdum prorſus, atque inconcinnum, perinde ac *ſi multa jura confundat coquus*, quod eſt apud comicum quemdam poetam: aut Cicerone contemto, ceteriſque optimis, qui aurea illa Auguſti ætate, vel paullo ante vixerunt, deteriorum quam ſimillimos ſe eſſe mallent, pueriliſque ineptias, inanemque ac ſtultam loquacitatem incredibili judiciorum perverſitate ſectarentur. Quæ vitia (ut eſt rerum humanarum perpetua quædam viciſſitudo) ita rurſus in amore, atque in pretio eſſe, ita mentes eorum qui ſe dicendi rationem adoleſcentibus tradituros profitebantur, occupare cœperunt; ut nemo proximis his temporibus vel poeta, vel orator haberetur, qui non eodem morbi genere laboraret. Quod niſi per diſertiſſimos viros huic peſti maturius occurſum fuiſſet, ne umbra quidem ſanioris elo-

quentiæ ad posteros pervenire posset. In ejusmodi corruptelas inciderat NAUGERII adolescentia. Quapropter (ut ea facillime percipi, atque adhærescere cernimus, quæ a summis auctoribus in animos discentium profecta, eos levi momento percellere, & in quamcumque partem impellere solent) ipse quoque prima illa ætate, quam omnem ad alienum arbitrium institui pudor jubet, vulgari doctorum hominum consuetudine, quasi æstu quodam, aliquamdiu se abripi passus est. Apparebat in eo præstans, & ad omnia natum ingenium: memoria valebat plurimum; ut integros prope poetarum libros, quibus in primis delectabatur, magna cum audientium admiratione ex tempore posset recitare: litterarum vero cupiditate ita incensus ferebatur, ut præ illarum dulcedine non solum voluptates alias omnes repudiaret, verum etiam valetudinis curam sæpius abjiceret. Accedebat ad hæc mira vocis & pronuntiandi suavitas: hilaritas & comitas vultus, quam tamen adjuncta gravitas temperaret: congressus & sermonis facilitas: status denique motusque corporis, quod illi procerius natura dederat, decorus atque elegans. Quibus rebus id consequebatur, ut quum omnibus æque acceptus esset, tum firmissimas societates, sanctissimasque amicitias in dies sibi compararet; neque ejus processibus magnopere invideretur. Quum puer esset,

ſet , in Latinis litteris perdiſcendis operæ plurimum ſtudiique conſumſit; quas magna famæ celebritate Venetiis docebat M. Antonius Coccius Sabellicus , quum ei ſtipendium publice præberetur; vir ſane doctus, &, ut illa ferebant tempora , ſcriptor diſertus , & gravis: qui primus *Veneti Senatus decreto, ejus Reipublicæ Hiſtoriam ab exordio Urbis memoriæ prodidit; deinde immenſum opus aggreſſus, univerſam omnium ſæculorum , gentium, & locorum antiquitatem iis libris complexus eſt quos Enneadas appellavit. Hunc tametſi NAUGERIUS in loco parentis obſervabat, multumque apud ipſum præceptoris valebat auctoritas; pulchrior tamen, & abſolutior eloquentiæ ſpecies in adoleſcentis animo inſidere cœpit. quam aſſidue contemplatus (ut erat judicio acerrimo, quod ætas jam corroborata ſenſim perficiebat) in elegantiſſimis tantum ſcriptoribus legendis, imitandiſque juventutem ſuam deinceps collocare ſtatuit. Excitabatur ad id quum mirifica voluptate, quam ex hujuſmodi meditationibus capiebat: tum ſpe gloriæ,

* *Veneti Senatus decreto*) Id certe viri docti complures ante nos litteris tradiderunt: quos tamen omnes refellit Apoſtolus Zenus , Caroli VI. Cæſaris Hiſtoricus ac Poeta, in Vita M. Antonii Sabellici, quam accuratiſſime conſcriptam anno CIƆ IƆ CC XVIII. ejus Hiſtoriæ Venetæ præpoſuit. Oſtendit enim, Sabellicum nullo jubente id operis aggreſſum , tantummodo ut animo obſequeretur, utque civitatis de ipſo præclare meritæ monumenta a rudium ſcriptorum barbarie vindicata ornatiore ſtilo componeret.

quæ ab optimis quibusque, tamquam amplissimum præmium expetitur recte factorum: tum præcipue Petri Bembi civis sui exemplo, quem ad barbariem profligandam strenuum profecto ducem mansuetiores Musæ sibi delegisse videbantur. Igitur quæ sibi adolescentulo, seu potius puero, minus castigata olim exciderant; inter quæ Silvas aliquot ad Papinianarum similitudinem carmine conscriptas; ne quid apud posteros de laude sua detrahi aliquando posset, non invitus in ignem conjecit. qua de re in ejus Lusibus lepidum exstat Epigramma. Ut autem eam dicendi facultatem, & gloriam, ad quam toto animo, totis viribus jampridem contendebat, certius & brevius assequeretur, Patavium profectus est; ubi Græcas litteras a Marco Musuro Cretensi, qui eas ibi profitebatur, avide arriperet. existimabat enim (id quod experientia comprobatum videmus) qui Græce nesciret, aditum ad veram solidamque eruditionem patere nemini. Florebant eo tempore per Italiam hujusmodi studia, adeo ut vel tarditatis, vel inertiæ crimen effugere vix possent ingenui adolescentes, si qui ad illa maturius animum non appulissent; in tanta præsertim copia magistrorum. Capta enim recens Constantinopoli ab immanissimo Turcarum Rege Mahumete, quo, veluti Athenas alteras, ad cultum animi capiendum, e tota Græcia concur-

ſus fieri ſoliti erant; expulſi inde doctiſſimi homines, in Italiam ad Pontificem Maximum, ceteroſque Chriſtianos Principes venerant exſules, eamque nova quaſi doctrinæ luce perfuderant. Inter quos eminebant facile Beſſarion Nicenus, Joannes Laſcaris, Demetrius Chalcondylas, Theodorus Gaza, Joannes Argyropylus, Conſtantinus Laſcaris, Georgius Trapezuntius, & is quem ſuperius diximus, Marcus Muſurus. Horum ope Græca eruditio longe lateque propagata, eos denique fructus peperit, qui a nobis dulciſſimi, atque uberrimi percipiuntur. Tanto ſuſcepto negotio, id perfecit NAUGERIUS cura, exercitatione, aſſiduitate, magiſtrum ſæpius interpellando, & ex illo obſcuriſſima quæque ſciſcitando, ut jam ſcriptores Atticos non ſolum penitus intelligeret, ſed etiam preſſius imitaretur, & in ſuos uſus convertere poſſet. Neque a poetis Græcis evolvendis rei difficultate abſterrebatur; quorum ea fuit in ſcribendo ſive licentia, ſeu potius artificium, ut Antonius ille magnus apud Romanos orator, quamquam Græcarum litterarum peritus, eos tamen, quaſi aliena quadam lingua locutos, attingere non conaretur. Pindarum in primis admirabatur, quem & manu ſua non ſemel deſcripſit; ut Aldus Manutius miſſa ad eum Epiſtola teſtatur. Eloquentiæ porro ſtudiis optimo conſilio ſapientiæ ſtudia conjungenda cen-

ſuit;

ſuit; ſine quibus orationem omnem, quamvis multo verborum lumine illuſtratam, jejunam tamen, futilem, ſanorumque hominum auribus indignam eſſe oportet. Itaque non mediocrem philoſophiæ operam dare cœpit: Petrumque Pomponatium, de rerum natura acutiſſime diſſerentem, in Patavino Gymnaſio frequens audivit. Ob inſignem vero ſpectatamque probitatem, celſam præclaramque indolem, magnos in quolibet litterarum genere celerrimoſque profectus, ita præceptoribus carus erat, ut nihil non ejus cauſſa vellent, omniaque de illo ſumma, omnia præter vulgarem conſuetudinem, non vanis opinionibus augurarentur. Morabatur ille Patavii libentiſſime; in urbe nimirum ab honorum contentione, civilibuſque concertationibus maxime remota: ubi per ſummum otium ac tranquillitatem in iis artibus verſaretur, ſine quibus vitam aut nullam, aut ſane acerbam putabat. ipſa etiam cæli adſpiratio ſalubris, ac temperata, hortorum, ſuburbiorum, & Medoaci fluminis amœnitas, opacæ frigidæque per æſtatem ambulationes; tum ſodalium, qui eodem ſtudiorum cauſſa venerant, conſuetudo ſermoneſque jucundiſſimi, animum a cura, corpuſque a laboribus recreabant. Quam urbis nobiliſſimæ faciem bello illo quod a potentiſſimis Europæ Regibus contra Venetos acerrimum geſtum eſt, nonnihil a

Ger-

Germanis militibus deformatam ægre admodum tulit, elegantique poemate deploravit. Utebatur censore scriptorum suorum Christophoro Longolio, viro in Germania nato, sed qui scribendi exercitatione, doctrinaque multiplici cum præstantissimis Italorum ingeniis contendere posset; &, si diutius ei vivere contigisset, in summum oratorem evasurus videretur. Coluit etiam ex nobili suæ civitatis juventute Casparem Contarenum, singulari vitæ innocentia, morumque gravitate adolescentem: Petrum Bembum, qui veteris germanæque eloquentiæ laude inter ceteros clarus, atque insignis habebatur: Christophorum, & Angelum Gabriellios, Nicolaum Theupolum, Augustinum Pisaurium, Paullum Canalem; qui omnes principum familiarum, in quibus orti erant, amplitudinem ac dignitatem litteris ornare, ac quodammodo cumulare non desinebant. Contulerant se item ad ejus amicitiam Joannes Cotta, & Bartholomæus Riccius: quorum alter suavissimis versibus Catulli municipis sui urbanitatem, & veneres exprimere conabatur: alteri vero NAUGERIUS ipse auctor fuit, ut ex purissimis tantum fontibus, non ex turbidis quibusdam rivulis, candorem, copiam, atque ornamenta Latinæ orationis hauriret. Nemini tamen arctiore necessitudinis vinculo conjunctus fuit, quam aut Hieronymo Fracastorio, excellentis ingenii

genii viro, qui e recentioribus poetis omnium proxime ad Publii Virgilii divinas illas in condendo carmine virtutes accessit: aut Joanni Baptistæ Rhamnusio, homini reipublicæ administrandæ scientissimo, cujus tum fidei, tum prudentiæ Decemvirum Consilium (est hoc gravissimi magistratus apud Venetos nomen) negotia sua omnia, & mysteria servanda tradiderat: aut denique Rhamundo, & Joanni Baptistæ Turrianis fratribus, e Veronensi nobilitate; quorum erant multæ, ac reconditæ litteræ, incredibilis humanitas, amorque sapientiæ. Ad hos in Baldi montis recessibus prope Veronam doctissimos illos de re poetica sermones habuit, qui a Fracastorio diligentissime excepti, monumentisque mandati, ad nostram usque ætatem pervenere. Nisi quis fortasse existimare velit, Fracastorium totam ejusmodi disputationem affinxisse NAUGERIO; amici nimirum ingenio, ac studiis maxime accommodatam. Quod etsi mihi videtur a veritate abhorrere, ceteris tamen dijudicandum relinquo. Consuetudo ejus plenissima suavitatis erat: animus ab omni simulatione alienus: sermo, qui plurimum delectaret, neminem læderet: pronuntiatio denique ipsa verborum tam dulcis, tam varia, & in omnes partes flexa, ut, sive aliquid legeret in conventu amicorum, sive narrationem ordiretur, sive de disciplinis, rebusque

que

que domesticis loqueretur, eos qui audirent mira quadam voluptate affectos a se dimitteret. Quum vero sibi ipse numquam satisfaceret in scribendo, & ea quæ primo impetu effudisset, ad limam identidem acri, & polito judicio revocaret, obtrectatorum reprehensiones lente admodum ferebat; quin immo ex iis utilitatis aliquid elicere studebat. Quo factum est, ut invidiam omnem atque offensionem, quæ præstanti ejus ingenio, singularique doctrina nonnihil excitata fuerat, idem constantia, & magnitudine animi paullatim exstingueret. Quamvis autem gloriæ cupiditate duceretur, non tamen ad illam nimia festinatione properandum existimabat: neque umquam, dum viveret, e commentationibus suis aliquid, nisi dissimulato nomine, in conspectum hominum prodire passus est. Nam pauca illa NAUGERII, quæ sunt in manibus, amicorum ejus pietas aut clanculum excepta, aut precibus extorta, aut eo mortuo in adversariis inventa, ab interitu vindicavit. Mirabile est, quum quotidie plurimum meditaretur, nullumque illi a legendo, scribendoque tempus vacuum relinqueretur, quam multa veterum scripta (Terentii nimirum, Lucretii, Virgilii, Horatii, Tibulli, Ovidii, Quintiliani) ad incorruptorum codicum veritatem exegerit: quos undique studiosissime conquirebat. In primis vero

P M. Tul-

M. Tullii Ciceronis monumenta immortalitate dignissima, quæ diuturno ante tempore dejecta, mutila, & fere ignorata in tenebris delituerant, ipse magnis laboribus digessit, supplevit, bonoque in lumine collocavit. Quo beneficio ita doctorum hominum rationibus, ingenuorumque adolescentium studiis prospexit, ut, etiamsi nihil aliud ab eo profectum esset, ob hoc unum tamen ingentes ei gratiæ ab omni posteritate essent habendæ. Usus est autem in emendandis antiquorum libris, Aldi Pii Manutii opera, fideli sane atque assidua, a quo diligentissime colebatur: quumque ille, insigni calamitate accepta, de typographia deponenda cogitaret (quæ res non mediocre bonis litteris detrimentum illatura videbatur) hortatu NAUGERII, animum jam demissum & oppressum erexit, atque in incepto permansit. Quum igitur propter eximias, rarasque virtutes, excellens ingenium, omnibusque disciplinis excultum, probatam denique industriam, NAUGERIUM universi diligerent, justissimisque laudibus in cælum ferrent; tantum aberat, ut ipse sua miraretur, ut potius ea semper verbis extenuaret, dictitaretque: *se ingentium operum rudia quædam tantummodo fundamenta jecisse, absolutionem vero ad ceteros pertinere*. Pie casteque DEUM colebat, Christianæque Reipublicæ fines longius proferri vehementer cupiebat; neque, ut

ut id perfici posset, Leoni X. Pontifici Maximo, apud quem summo erat in honore, stimulos admovere destitit, ut is desides, dissidentesque inter se Principum animos ad bellum Turcis inferendum auctoritate sua impelleret, atque incitaret. Id præstitit NAUGERIUS Epistola quadam eidem Pontifici inscripta, quam Ciceronis Orationibus opera sua emendatis apponi curavit. Amicis numquam defuit, quos omni officiorum genere prosequebatur; sed alieniores etiam, quos optimarum artium studio ardentius inflammatos cognovisset, in familiaritatem suam libentissime recipiebat; quibuscum honestissimos de virtute, præclarisque antiquorum institutis sermones habebat, ut qui ad eum venissent, doctiores semper ab eo se discedere faterentur. Patriæ vero civiumque caritas in eo tanta erat, ut, quamquam ab omni ambitione remotissimus esset, idque a natura haberet, ut secessu ac solitudine magis, quam urbano strepitu delectaretur; nihilominus, quoties Reipublicæ tempora postularent, ejus commodis, quam tranquillitati suæ inservire mallet. Sed quum primum a negotiis laxamenti aliquid nactus fuerat, statim a curiæ forique conspectu, aut in suburbanum suum, quod Murani possedit amœnissimum, aut in Forojuliensem regionem, lætam atque uberem, aut ad pulcherrimum Benaci litus, tamquam a tempestate in portum

aliquem, confugiebat. Voluptatibus autem agricolarum, quæ potissimum videntur esse sapientis, mirum in modum afficiebatur: omnesque natas e terra stirpes, earumque vim atque naturam cognoscendi cupidus erat: quarum etiam nonnullas, eatenus nostris hominibus incognitas, ex Hispania in Italiam secum advexit. Romæ fuit aliquando; ibique Petro Bembo, & Jacobo Sadoleto, viris eo tempore omnium eloquentissimis, valde familiariter usus est. quumque diligens esset scrutator antiquitatis, & in Historiis legendis diu multumque versatus, de veterum ædificiorum splendore, ac magnitudine, ex iis quæ superessent ruderibus sagacissime existimabat. Nec leviora studia omnino contemsit; nam & de signis, & de picturis, & de sonis atque concentibus judicium facere poterat; ut etiam puerum fidicinem domi aleret, suæ amicorumque voluptati. Quum enim pulchritudinis veluti quamdam ideam animo comprehensam haberet, iccirco in unaquaque re quid aptum, quid decorum, quid elegans esset, quid contra, facillime sentiebat. Ob vehementissimam autem, quam in litterarum studiis adhibebat, animi contentionem, assiduas immoderatasque vigilias, habitu corporis paullatim vitiato, in periculosum incidit morbi genus, quod μελαγχολίαν Græco nomine medici appellant: cujus vi adeo confli-

cta-

ctatus est, ut quamquam invitissimus, libros tamen omnes abjicere, industriæque suæ cursum omnino interrumpere coactus fuerit. Per id tempus in Bartholomæi Liviani, Venetarum copiarum imperatoris, contubernio vixit: fortissimi sane viri, sed adversa sæpius fortuna usi: quem tamquam exemplum veteris disciplinæ unice admirabatur; fatoque suo functum illustri Oratione laudavit. Livianus contra NAUGERIUM diligebat, jampridem in Academiam suam cooptatum, quam ipse ad Portum Naonis constituerat, occluso propter bellorum calamitatem Patavino Gymnasio. Fluit ibi Naucelus fluvius, quem antea contemtum atque ignobilem Academia nobilitavit; eumque videtur alumnorum suorum scriptis editis pro signo apposuisse. Iisdem in regionibus, secundum Livianum, Hieronymo Savorgnano, summo duci, NAUGERIUS plurimum tribuebat; cujus consilio, fide, virtute Opsopium munitissimum oppidum contra validam hostium oppugnationem Veneto Imperio conservatum est. Depulso igitur morbo (magnam enim illi levationem attulerant itinera, animique remissio) totum se rursus in litteras abdidit, a quibus ægre se avelli patiebatur. Quamobrem tanta opinione probitatis, tantaque existimatione doctrinæ apud cives suos florere cœpit, ut vix quisquam inveniretur, quem ullo virtutis ge-

genere cum eo conferendum putarent. Legaverat ſupremis tabulis ante aliquot annos Veneto Senatui bibliothecam ſuam vetuſtis codicibus refertiſſimam Beſſarion Nicenus, homo Græcus, Platonicæ doctrinæ ſtudioſiſſimus; qui ob ſingularia in Chriſtianam Rempublicam merita, egregiamque in Concilio Florentino navatam operam, ab Eugenio IV. Pontifice Maximo in ampliſſimum Cardinalium ordinem lectus fuerat. Ei bibliothecæ cuſtodiendæ Senatus præfecit M. Antonium Sabellicum; quo e rebus humanis ſublato, id munus continuo ad NAUGERIUM, una cum onere Hiſtoriæ conſcribendæ, delatum eſt. Hæc enim duo primis illis temporibus conjuncta fuere; cujus rei, præter ceteros, teſtem locupletem habemus Petrum Bembum, qui & ipſe poſt NAUGERIUM utramque provinciam ſuſcepit, Senatus decreto. Quantam porro Latini ſermonis elegantiam, quantam in rebus geſtis colligendis diligentiam, quantam civilis prudentiæ copiam, ad eorum alterum cum dignitate præſtandum NAUGERIUS afferret, quum e Bartholomæi Riccii, Romuli Amaſæi, aliorumque doctorum virorum libris intelligi poteſt, qui omnes ejus operis rudimenta mirifice laudant; tum ex ipſius Orationibus conjecturam facere licet, in quibus multa leguntur eo ſtilo ſcripta, qui non valde ab Hiſtoria diſtet, Cæſariſque imitationem,

quem

quem ille ſibi propoſuerat, apertè prodant. Conciones ſe paſſim narrationi admiſcuiſſe, teſtatur ipſe apud Fracaſtorium; Polybii videlicet, ac Thucydidis, graviſſimorum ſcriptorum, auctoritatem ſecutum. Totam vero Hiſtoriam in decem libros tribuerat, exorſus a Caroli Octavi, Gallorum Regis, in Italiam adventu; id quod poſtea, deletis NAUGERII lucubrationibus, a Paullo Jovio, & Franciſco Guicciardino pariter factum videmus. Utinam aut ei longior vita ſuppeditaſſet, aut abundantiore otio frui licuiſſet (de quo multum Reipublicæ tempora detraxerunt) ut quod inceperat, abſolvere, & perpolire poſſet: aut ſaltem inchoatum opus ad nos pervenire paſſus eſſet; quod ille, veritus judicium poſteritatis, teſtamento comburi juſſit. Quo caſu deſiderata eſt etiam Oratio qua Catharinam Corneliam, Cypri Reginam, ſingulari virtute mulierem, vita functam pro concione laudaverat: item de Venatione libri duo, & alter de Situ Orbis, carmine conſcripti: quæ omnia ſi exſtarent, quantus ille vir fuerit, manifeſtius & plenius oſtendi poſſet. His tamen quæ ſuperſunt, tamquam e naufragio reliquiis, jacturam ceterorum conſolari præſtat, quam de inanibus hominum contentionibus, fallaci ſpe, fragilique fortuna plus æquo dolere. Quum igitur omni diſciplinarum genere animum excoluiſſet, boni civis officium

exi-

existimavit fore NAUGERIUS, si prudentiam diuturno studio comparatam, usu etiam aliquo rerum confirmaret, & ad communem Patriæ salutem, dignitatemque converteret. Fœdus icerat Senatus Venetus, ob tuendam Italiæ tranquillitatem, cum Carolo Cæsare, eodemque Hispaniæ Rege: utque firmius potentissimi Principis voluntatem sibi adjungeret, legatos hac de re ad eum mittere constituerat. Legationem tam illustrem, in qua tamen plurimum difficultatis inesset, hortatu amicorum, sibi petiit NAUGERIUS: eaque cunctorum suffragiis impetrata, una cum Laurentio Priolo Collega in Hispaniam profectus est. Sed quum iter ii nondum confecissent, Franciscus Galliæ Rex, maximo exercitu coacto, in Insubriam venit, quam ad se pertinere contendebat: occupatoque Mediolano, ad Ticinum castra posuit, eamque urbem arctissima cinxit obsidione. Dum hæc gererentur, & nuntius deditionis in dies exspectaretur, non longe abfuit, quin Senatus legatos revocaret: timebat enim, ne Rex victoria elatus in Venetorum fines irruptionem faceret, agrosque eorum fœde popularetur: & iccirco Cæsaris rebus lente admodum favebant, præsertim quum a Regis amicitia inviti discessissent. Verum præter omnium opinionem accidit, ut Galli commisso prœlio cum Cæsaris exercitu, qui ad urbem obsidione liberan-

randam appropinquabat, in fugam versi turpissime cæderentur; Rexque ipse in hostium potestatem veniret: quibus rebus auditis, legatis imperatum est, ut ad Carolum recta pergerent. Ea legatione impeditus NAUGERIUS quadriennium fere a Patriæ, amicorumque conspectu absuit; susceptamque provinciam magno Reipublicæ commodo, & cum summa fidei, prudentiæque laude administravit. Sed quum Itali Principes, qui nimiam Cæsaris potentiam formidabant, fœdere inter se facto, & Francisco, Galliæ Rege, qui pridem e custodia evaserat, in fœderis societatem accepto, bellum Carolo indixissent, ni ad conditiones quas ipsi proposuerant, descendere voluisset: post multa de pace colloquia, legati re infecta dimissi sunt. Vix domum attigerat NAUGERIUS, quum ei novum onus imponitur, altera scilicet ad Franciscum Regem legatio. Quapropter magnis itineribus citissime in Galliam evolavit. Mandatorum summa erat, Regem inducere, ut cum exercitu in Italiam ad Cæsaris opes infringendas statim rediret: ejusque conatibus omne auxiliorum genus polliceri. Sed quum Regem adiisset NAUGERIUS, ab eoque honorifice fuisset exceptus, non solum pro Venetæ Reipublicæ dignitate, verum etiam ob ipsius ingentes præclarasque virtutes (plurimi enim Rex ille magnus liberalium artium studia, doctosque

Q ho-

homines æstimabat) Blæsio in oppido ad Ligerim de improviso in febrim incidit, eaque vehementius ingravescente, paucis diebus postquam decubuisset, * vi morbi consumtus est. anno videlicet a CHRISTI adventu CIƆ IƆ XXIX. VIII. Idus Maji; quum ipse annum ætatis ageret XLVI. Elatus est quam amplissime, summo Regis mærore: multisque excellentium virorum laudationibus ejus exsequiæ honestatæ sunt. Nuntio autem de Legati morte Venetias allato, incredibile est, quanto luctu Civitas universa fuerit affecta: quem dolorem fratres ejus acceperint, quem amici, quem familiares: in primisque Joannes Baptista Rhamnusius, & Petrus Bembus; cujus illud de NAUGERIO testimonium exstat luculentum, in Epistolis recentiori hac Italica lingua conscriptis: *Multis sæculis Venetam Rempublicam, qui cum eo comparari virtute possit, Civem habituram esse neminem.* Rhamnusius vero, annum post vigesimum secundum, amicissimi hominis memoriam repetens (qua erat apud senatorium ordinem gratia) Senatusconsultum fieri curavit, quo Imagines NAUGERII, & Fracastorii, ex ære scitissime expressæ, illustri in loco Patavii collocari juberentur: idque continuo præstitum est, interrupto urbis muro vetustissimo, constructoque novo fornice, ac

* *Vi morbi consumtus est*) Quod morbi genus *Naugerium* sustulerit, vide apud Hieronymum Fracastorium libro 2. de morbis contagiosis, cap. 6.

ac ponte contra templum D. Benedicti. Desiderium etiam gentilis sui lenire magna ex parte visus est Bernardus Naugerius, vir eloquentissimus, pluribus legationibus pro Patria obitis clarus, ac tandem in Cardinalium Collegium a Pio IV. Pontifice Maximo cooptatus, & Veronæ Antistes creatus. Imago tamen NAUGERII nostri diuturnior, & nullo umquam temporum spatio interitura, sunt scripta ejus elegantissima; pauca quidem, si numero spectentur, sed quorum paucitatem apud æquos judices venustas, candor, suavitas, ceteræque dicendi virtutes abunde compensare possint. Quid enim ejus Orationibus, quas in funere Liviani Ducis, & Lauretani Principis habuit, aut copiosius, aut dulcius, aut ad permovendos animos magis idoneum? Multa in iis verborum lumina, qua simplicium, qua conjunctorum: crebræ gravesque sententiæ: apta & disposita omnia. Quid porro ejus Versibus admirabilius, aut quod magis cum antiquitate ipsa certare videatur? quos quum legas, nullo negotio te aliquid simile efficere posse confidas, at quum expertus fueris, frustra elabores, atque ab incepto deterrearis. Primus ille viam munivit ad optimorum poetarum imitationem in Epigrammate scribendo; quam rationem secuti plures non exiguam sibi laudem, licet in re tenui, pepererе. Lectu etiam digna sunt nonnulla, quæ ado-

lescens Etruscis carminibus lusit: mollia sunt, arguta, candida, & omnino ad Francisci Petrarchæ normam efficta. Ex quibus omnibus facile intelligitur, quam teretes, religiosasque aures habuerit, quam limato, & acri judicio fuerit: quum & optimos tantum scriptores perlegeret, ac deterioribus ita infensus esset, ut multa Martialis volumina, non sine diris atque exsecrationibus, stato die quotannis incenderet. Quo tamen facto in multorum incidit reprehensiones, qui videlicet acerbe ferrent, eum poetam despicatui haberi, quem & ipsi vehementer probarent, &, si diis placet, Catullo etiam anteponerent. Nec minorem in eum invidiam excitavit Epistola quædam, dissimulato auctoris nomine a Francisco Asulano emissa, in qua NAUGERIUS adversus Volcatii Sedigiti sententiam gravissimis argumentis contendit, Latinæ Comœdiæ principem, longeque Plauto excellentiorem poetam, Terentium haberi oportere. Sed quemadmodum obtrectatores NAUGERIO non defuerunt (quod fatum est clarissimorum virorum) ita laudatores quamplurimos habuit; qui quum præsertim de mortuo loquantur, nulla suspicio est, eos amicitiæ caussa esse mentitos.

JA-

JACOBI, SIVE ACTII SINCERI SANNAZARII *NEAPOLITANI*, VIRI PATRICII, VITA.

LAEUMELLINA Cisalpinæ Galliæ regio est, in Ducis Mediolanensis ditione. Ejus fines ab Oriente, Ticino flumine; a Meridie atque ab Occasu solis, Pado & * Sessite; a Septemtrionibus, Novariensi agro terminantur. Ea quum pluribus castellis & vicis distincta est, tum pagum continet nobilissimum, fossis, aggeribus, portisque munitum, opibus vero frequentiaque incolarum cum paucis conferendum, ut omnino urbis instar esse videatur: SANCTUM NAZARIUM appellant. Nomen invenit (nisi conjectura fallor) e viro fortissimo, qui patre Africano natus, Neronis Cæsaris temporibus maximos cruciatus toleravit, seque acriter morti obtulit, ut pro CHRISTI doctrina, quæ tum primum proferebatur, contra veterem gentium superstitionem propugnaret. Hujus reliquiæ corporis, quum diutius

tius

* *Et Sessite*) Ita Plinius appellare videtur lib. 3. cap. 16. flumen quod a recentioribus *Sesia*, vel *Sicida* vocari consuevit.

tius ignoratæ latuissent, Mediolani tandem a Divo Ambrosio, illius civitatis Antistite, repertæ sunt, statimque a populo summa religione coli coeptæ: qui cultus adhuc non in urbe solum, sed etiam in finitimis locis, festis institutis diebus, constantissime retinetur. In eo pago, stirpis antiquitate, divitiarum splendore, rerumque gestarum gloria ceteris longe præstitit SANNAZARIORUM familia; quæ ab ultimis Hispaniæ regionibus illuc profecta, eas copias paullatim, eamque amplitudinem consecuta fuerat, ut immoderatæ Vicecomitum potentiæ sola obsistere posse videretur. Hoc genere procreatus Nicolaus Sannazarius, Carolum III. Dyrrachinum, ex Andegavensibus principibus, qui anno post CHRISTUM ortum cIↃ CCCLXXX. ab Urbano Pontifice evocatus, eo consilio in Italiam venerat, ut regno Neapolitano potiretur, tribunus militum secutus est; pulsisque demum hostibus, ob singularem virtutem, præclaraque in eo bello edita facinora, nonnulla in Lucanis castella a Rege victore, beneficii loco accepit. Jacobus vero Nicolai F. Ladislao Caroli F. strenuo *adolescenti*, cui patris morte regnum obvenerat, tristissimo ac difficillimo ejus tempore, utilem adeo operam præbuit, eique ad fugandum Ludovicum Andegavensem ita præsto fuit, ut Petrinum, seu Montis Draconis rupem, apud quam olim Sinuessa

sita

ſita erat, bonam item Falerni agri partem, Maſſicos montes, oppidulumque ad Vulturni oſtia, prope Linternum illud vetus, P. Cornelii Scipionis Africani ſeceſſu & ſepultura nobilitatum, amiciſſimi Regis voluntate poſſidere cœperit, remque paternam æque, ac veterem avorum gloriam mirum in modum amplificaverit. Sed, ut rerum quæ ex fortuna pendent, varia commutabiliſque ratio ſolet eſſe, paucis poſt annis Ladislaus, vigenti admodum ætate, nullis relictis liberis, exceſſit e vita. quo defuncto, Joanna ſoror ejus, impotenti animo mulier, & cujus mores plurimum a fraternis abeſſent, regni adminiſtrationem ſuſcepit. Hæc, quum ſentiret, ſe odioſam eſſe illis qui vivo fratre, honoribus & gratia in aula floruiſſent, eos inſectari numquam deſtitit, donec dignitate omni per ſummam injuriam ſpoliatos, bonis avitis & patriis funditus everteret. Jacobus igitur ex beato repente miſer, tenuiſſimum patrimonium Jacobo Nicolao filio reliquit, quo vix principis civis perſonam, ampliſſimæque familiæ nobilitatem tueri poſſet. Is tamen, caſus adverſos, ut poterat, ſapienter modeſteque ferens, uxorem duxit Maſellam a Sancto Mango, civem Salernitanam, vetuſto & nobili genere ortam, ex qua JACOBUM, cujus potiſſimum cauſſa hæc omnis mihi inſtituta narratio eſt, ac Marcum Antonium liberos procreavit. Natus

tus est JACOBUS hic noster Neapoli, anno a CHRISTI adventu cIↄ ccccLVIII. festo die SANCTI NAZARII, v. Kal. Sextilis: quod ipse clarissimis carminum suorum monumentis non semel testatum esse voluit. Per id tempus Alphonsus Aragonius, Rex Neapolitanus, cognomento Victor, qui a Joanna Regina adoptatus fuerat, vir bellica laude maxime præstans, pacisque artibus ornatissimus, mortem obiturus, Ferdinando filio ex nobili concubina suscepto regnum tradidit. Tum & stellæ crinitæ, quas Græci cometas appellant, & prodigia multa in cælo visa; quæ tamquam futurarum signa calamitatum vulgi animos perterrebant. Bellorum deinde motus tota Italia excitati sunt: quibus privatorum bona direpta, liberi homines in servitutem abducti, exercitus sæpe magni occidione occisi. Multa præterea oppida terræmotibus corruére, florentissimisque urbibus pestilentiæ vi solitudo & vastitas illata est. SANNAZARIUS igitur pessimis auspiciis vitam exorsus, quum per ætatem nondum ipse sibi prospicere posset, patrem amisit; matrique in tutelam traditus una cum fratre natu minore, fortunæ iniquitatem experiri cœpit. Mater ejus, virilis animi femina, quum se in tantas rei familiaris angustias adductam videret, neque haberet, unde sibi suæque familiæ sumtus liberales suppeditarentur, maxime pro urbis

bis Neapolis opulentia & dignitate, extrema filiorum pueritia in Picentinos concessit, Nuceriæque Paganorum domicilio collocato, ibi parce admodum continenterque vivebat. Eo in oppido JACOBUS, ut erat eximio ingenio, & ad colendam poesim aptissimo, Librum illum suum vernaculo sermone fertur inchoasse, quem pastorum lusibus amoribusque refertum, ARCADIAM inscripsit. Antequam vero Neapoli excederet, Juniani Maji, celebris eo tempore ludimagistri, domum frequentaverat, a quo Latinis Græcisque litteris diligenter imbutus est. Is porro quanto in honore semper fuerit apud gratum memoremque beneficii discipulum, SANNAZARII Carmina passim declarant, in quibus Majus doctissimis hominibus annumeratur, & ob singularem prudentiam, rerumque usum, miris laudibus in cælum tollitur. Dolebat sane optimo præceptori, summam vim ingenii, qualem scilicet in puero perspexerat, situ veluti quodam ac pædore obsolescere, neque in principum virorum conspectu, pulcherrimæque urbis luce positam esse; iccirco Masellæ * auctor fuit, ne tam egregiæ indolis filium in abdito diutius manere pateretur; sed

R po-

* *Auctor fuit, ne . . . . . pateretur*) Hæc loquendi ratio minus Latina sit oportet, si Paullo Manutio auscultare velimus, qui Comment. in Epist. 1. lib. 1. M. Tullii Ciceronis, pag. 6. ita scriptum reliquit: *Addo illud*, Auctorem *dici, non qui hortatur, ne quid fiat, sed qui hortatur, ut fiat. Itaque*, Auctor, *&* Dissuasor *Cicero opponit: ceteraque ejusdem, atque etiam aliorum exempla* *ad*

potius, copiolis omnibus quæ illi reliquæ essent, contractis, JACOBUM Neapoli ingenue liberaliterque educandum curaret. brevi enim fore ajebat, ut sumtus in ea re facti, amplioribus longe commodis, quæ plerumque studiosorum adolescentium industriam consequi solent, abunde compensarentur. Paruit fideli consilio materfamilias, & primo quoque tempore cum liberis Neapolim venit. Florebat ea tempestate in celeberrima urbe Joannes Pontanus, vir disciplinis omnibus, & præcipue illis quibus juvenum animi ad humanitatem informantur, præter ceteros excultus atque expolitus. Ad hujus domum, tamquam ad certissimum Musarum & Sapientiæ templum, flos nobilitatis & juventutis Neapolitanæ undique confluebat: & cuicumque adolescenti bona de ingenio suo spes esset, is neminem alium, nisi Pontanum, studiorum suorum hortatorem quærebat. Quapropter non defuere, qui Pontani Academiam (sic enim ipse lectissimorum ingeniorum concilium illud cœtumque appellabat) equi Trojani simillimam fuisse dicerent; ex qua scilicet non quidem belli duces, urbiumque expugnatores, at egregii poetæ, summique oratores plurimi in aper-

ad affirmationem semper, numquam ad negationem spectant. Quæ tamen regula maxime luculento Bruti ad Ciceronem exemplo falsa esse deprehenditur, qui Epistola 15. libri Epist. Ciceronis ad Brutum, hoc pacto scribit: *Nam illi* (Antistio) *ita sentienti de republica magnopere* AUCTOR *fui*, NE *differret tempus petitionis suæ*. Ipsique M. Tullio Epist. 27. lib. 11. ad Famil. Matius dicitur NON *suscipiendi belli civilis gravissimus* AUCTOR.

pertum prodierint. Consuetudo autem erat, ut quicumque bonarum artium cupiditate inflammatus ad maximum virum se applicuisset, novum sibi nomen imponeret, ex antiquitate depromtum. putabant etenim, ejusmodi nomina & plus dignitatis in se continere, & blandius quodammodo jucundiusque in aures influere posse. Quo tamen facto nonnulli censoriæ gravitatis homines vehementer offensi sunt; quibus nimirum Christiana lædi pietas, & majorum instituta convelli videbantur, si, nominibus quæ sanctissimorum virorum olim fuissent, penitus abjectis, in eorum locum alia supponerentur, quæ profanarum gentium memoriam renovarent. Sed pleræque res in hominum vita, quæ neque summam honestatem, neque rursus insignem turpitudinem adjunctam habent, perinde sunt ut accipiuntur; nec quidquam adhuc in eo genere vel a sapientissimis excogitari potuit ita elegans atque perfectum, ut nullos omnino reprehensores invenerit. Pontanus igitur, quo reliquos exemplo excitaret, Jovianus appellari voluit: SANNAZARIUM vero jam pridem in familiaritatem receptum, ACTIUM SINCERUM ex eo nominavit, quod ille princeps ex Latinis bucolico poemate piscatores de amoribus suis in *acta* colloquentes induxisset, & quod sine fuco & fallaciis vitam ageret, nec aliud clausum in pectore, aliud in

lingua promtum haberet; amaretque puram & simplicem dicendi formam, in qua scilicet ipsius ingenium & mores apertissime elucebant. Quæ vero argumenta impulerint Paullum Jovium, ut monumentis traderet litterarum, a SANNAZARIO avitum gentilitiumque nomen repudiatum fuisse, equidem ignorare me fateor. Nam licet JACOBUS, ubi conventus amicorum iisdem studiis gaudentium, aut festiva aliqua scriptio, hilaritatem & jocos postulare videbatur, illo altero nomine sæpius uteretur, non tamen ad eas ineptias umquam descendit, ut proprium clarissimæ familiæ vocabulum aspernaretur. immo vero, id sibi magno ornamento esse, & apud posteros fore, existimans, optimis versibus commemorare ac celebrare non destitit. Quum igitur ad eximiam ingenii suavitatem eas artes adjunxisset adolescens, quæ duros etiam & agrestes homines mollire ac mitigare consueverunt, incidit in amorem formosissimæ puellæ, nobili genere ortæ, quam * Carmosinam Bonifaciam appellabant. SANNAZARII autem, & Bonifacii, quod ejusdem vicinitatis essent, in idem quoque concilium Portæ Novæ adscripti erant. Hujusmodi concilia Neapolitani *sedes* vocant. quum enim propter urbis magnitudinem cives nobiles domiciliis

* *Carmosinam Bonifaciam*) Ipse vero Sannazarius, aliique ejus temporis poetæ *Harmosynem* vocant.

ciliis inter se distantes, vix unum in locum convenire possent, de republica consultaturi, urbs in quinque regiones distributa est, quarum singulis suam veluti curiam esse voluerunt, in qua viri primarii proxima loca incolentes, sententiam dicerent, & suffragia ferrent. Ut autem omnis ejusmodi amor anxius & sollicitus est, variasque animis perturbationes afferre solet, SANNAZARIUS noctes atque dies miserrime affligebatur, non enim illi puella mutuam voluntatem tribuebat, sive id pudicitiæ custodiendæ caussa faceret, sive quod ad formosam pertinere arbitraretur, amatorem sævitia excruciare. In tanta igitur acerbitate postremum illud adolescenti perfugium relinquebatur, plenis querelarum carminibus modo levitatem suam, modo puellæ crudelitatem, modo fortunæ vim atque imperium accusare; quod quidem egregie præstitit magno breviorum poematum numero, hac recentiori Italica lingua scriptorum, quæ maxime omnium Latino epigrammati respondere existimantur. Aliud etiam genus frequentavit, argutis concinnisque sententiis cum superiore fere conveniens, quod vero ad circuitum verborum, numerorum varietatem, figurarumque splendorem attinet, longe copiosius. Hoc veteres Græci ᾠδὴν, Itali multis post sæculis *cantionem* dixere. Utroque genere SANNAZARIUS ita excelluit, ut scriptores fere omnes

qui-

quicumque a Francisci Petrarchæ obitu usque ad sua tempora lyricam Italorum poesim excoluerant, de gloriæ possessione deturbaverit. Non minimum enim desciverant illa ætate ab elegantia scribendi, contemtisque antiquiorum exemplis, novam quamdam rationem excogitaverant demulcendi aures imperitorum, quæ, corruptis judiciis, longe lateque diffundebatur. Acute quidem rem inveniebant, (id quod etiam barbari persæpe faciunt) sed inventam expolire nequaquam poterant, in quo vis omnis eloquentiæ sita est. Sententiæ plerumque improbabiles erant, contortæ, nimis exquisitæ; verba inculta, horrida, ex trivio arrepta; numeri laxi, fluctuantes, dissoluti; tota denique oratio neque nervis colligata, neque articulis distincta, ut rudem inopemque consilii scriptorem facile agnosceres. Magna igitur SANNAZARIO laus debetur, quod & quanto in errore homines versarentur, aut unus, aut certe cum paucis animadverterit, & ad veterem penitusque insitam opinionem ex eorum animis evellendam summo conatu aggressus fuerit. quæ quidem res ipsi ex sententia successit; paullatim enim sanum ac splendidum orationis genus non juventuti solum, sed etiam iis qui turpiter aberraverant, vehementer probari cœpit. & quod a SINCERO tamquam primis lineamentis inchoatum, adumbratumque fuerat, id postea

ca Petrus Bembus incredibili ſtudio, labore, diligentiaque perfecit. Quum hæc SANNAZARIUS meditaretur, matre optima orbatus eſt; cujus immaturum interitum in ARCADICIS luſibus elegantiſſime deploravit. Ut autem puellæ, propter quam curis vigiliiſque angebatur, ſi poſſet, memoriam omnem deponeret, in ultimam Galliam profectus eſt; quam regionem ARCADIAE nomine ferunt ab eo involutam fuiſſe. Ibi quum aliquamdiu moratus eſſet, ſentiretque in dies ægritudinem augeri, neque amicæ, patriæque deſiderium ferre amplius poſſet; quæ amantium inconſtantia eſt, magnis itineribus Neapolim rediit. At huic gravi diuturnoque morbo triſtiorem medicinam fortuna oppoſuit; SANNAZARIO enim abſente, Carmoſina, nondum ætate provecta, de vita migraverat. Qui caſus quantum amatori luctum attulerit, ſatis indicant ECLOGAE Italica Latinaque lingua conſcriptæ, quibus Phyllidis mortem deflet; ſic enim ipſi amores ſuos obducere ac velare placuit. Quum itaque ejus ingenii fama, quæ per omnium fere civium aures pervaſerat, in domum Ferdinandi Regis perveniſſet, Federicus Regis filius natu minor, juvenis poetarum ſtudiis mirifice deditus, eum ad ſe cupide arceſſitum tectis ac ſedibus ſuis recepit, præcipuaque benevolentia proſecutus, in intimis & familiariſſimis ſemper habuit. Præ ceteris

teris autem poeseos generibus, regium adolescentem spectacula illa capiebant quæ veteres mimos quodammodo salibus & jocis exprimerent. quapropter SANNAZARIUS, ut erat ingenio ad excogitandum promtissimo, novis lepidisque fabulis fingendis docendisque, ei quotidie gratior acceptiorque fiebat. Proavorum temporibus adhuc in manibus erat libellus quidam a SINCERO exaratus, facetiarum ac festivitatis plenissimus, quem vulgus Neapolitanum, Gliomerum appellabat. in eo scilicet collecta erant rudia & obsoleta verba, argutæ item brevesque sententiæ, quæ olim populari sermone jactabantur. his auctor multa ridicula addiderat de suo, ut qui opus legissent, ab ingenioso doctoque homine profectum, haud temere suspicari possent. Iisdem artibus & officiis paullatim effecit, ut ipsum Isabella de Baltio, quæ cum Federico nupta erat, & Constantia ex Havalorum gente mulier ornatissima, bonarumque artium supra muliebrem imbecillitatem studiosa, plurimum diligerent atque admirarentur. Hæc quum Federico, germano Isabellæ fratri, in matrimonium data esset, quo die Pyrrhi Ducis Altamurani, soceri sui, domum introivit, totum nuptiarum apparatum a SANNAZARIO optima ratione dispositum descriptumque invenit. Ob eamdem ingenii præstantiam, Ferdinando Regi, & Alphonso Calabriæ

briæ Duci, ad quem regni hereditas pertinebat, familiaris factus est. Hunc porro imperatoria laude florentem, bello Etrusco secutus, in ejus exercitu militavit. Comitem etiam illi se præbuit ad Hydruntum recipiendum, fugandosque Turcas, qui oppidum illud suis præsidiis occupaverant. Mox quum Ferdinandus pro Hercule Ferrariensi Duce, socer nimirum pro genero, contra Sixtum Pontificem, ejusque fœderatos arma cepisset, idem Alphonsus ad Nomenti, Tiburisque expugnationem SANNAZARIUM secum duxit; tametsi prope Lanuvium prœlio superatus, de gloria, quam maximis rebus gestis adeptus fuerat, nonnihil amisisse visus est. Si quid autem poetæ sub ipsis pellibus otii relinquebatur, id totum in scribendis epigrammatis consumebat; ex quibus unum præcipue celebratur, quo Ladislai, Regis fortissimi, & de SINCERI majoribus optime meriti, facinora complexus est. Ita, quod mirabile omnino videri debet, bellicam laudem cum litterarum studiis conjunxit; quum plerumque contingat, inscitia milites, ignavia litteratos homines laborare. Consecuta sunt deinde ejusmodi tempora, quæ florentissimam Aragoniorum familiam in extremum discrimen sæpius adducerent, regnoque tandem spoliatam, exsiliis, continuisque regum funeribus penitus perderent atque delerent. Carolus

enim Ludovici F. Galliæ Rex, acerrimo ingenio adolescens, & qui totius Italiæ dominatum appeteret, induxerat in animum, regnum Neapolitanum Ferdinando eripere, & ad id facinus maximas copias brevi tempore comparaverat. Sed tanta malorum mole impendente, Ferdinandus, exacta jam ætate, mortem obiit. Alphonsus vero, qui in patris locum successerat, quum potentissimi hostis adventum formidaret, neque in populi principumque civium auxilio spem ullam poneret, quibus nimirum propter crudelitatem invisum se esse intelligebat, pristinæ virtutis oblitus, ac fortunæ cuncta permittens, in Siciliam confugit, ibique haud multo post e vita excessit. Ferdinandus itaque ejus filius, cujus mores paternis moderatiores erant, regni administratione suscepta, quantum potuit, Gallorum conatibus restitit; quibus quum par esse non potuisset, avitumque imperium amisisset, nequaquam tamen animo fractus, rei felicius gerendæ occasionem captabat. Accidit autem peropportune, ut Carolus in Galliam reverteretur; a cujus discessu strenuus adolescens incredibili virtute, celeritate, prudentia, hostes prœlio fudit, remque amissam recuperavit. Sed perturbatum regni statum componere molienti acerba mors intervenit. Ad Federicum igitur ejus patruum omnis potestas translata est. Existimabant homi-

mines, nec injuria, SANNAZARIUM, qui in Regis clientela ſemper fuiſſet, neque in tantis calamitatibus ad florentem hoſtium fortunam umquam ab eo deſciviſſet, ſummum locum & dignitatis & gratiæ apud ipſum obtenturum. ſed eventus omnium opinionem fefellit. Etenim Federicus Robertum quidem Bonifacium, Balthaſſarem Pappacodam, & Antonium Griſonem, viros nobilitate inſignes, quibus familiariter utebatur, donis oppidorum ac vectigalium locupletavit, SANNAZARIO autem penſionem tantummodo largitus eſt, qua illi ſexdecim millia H-S quotannis ex ærario ſolverentur, rus item ſuburbanum, in Pauſilypi montis latere ſitum, cui Mergilline nomen eſt, ob amœnitatem magis, pulcherrimumque Tyrrheni maris proſpectum, quam ob fructuum ubertatem, a ſuperioribus Regibus in pretio habitum. Aegre admodum tulit JACOBUS, officiorum ſuorum, diuturnique ſervitii tam exiguam ſibi mercedem tributam, ſeque illis poſthabitum quos ipſe fide benevolentiaque adverſus dominum (ut quidem arbitrabatur) aut ſuperaſſet, aut certe adæquaſſet. nec ſibi temperare potuit, quominus arguto epigrammate muneris tenuitatem Regi exprobraret, agricolam ab eo ſe factum, non obſcure conqueſtus. At poſtea loci deliciis captus, Mergillinem ſuam laudibus in cælum ex-

tulit, Regemque ipsum liberalitatis nomine celebravit. Otiosam tamen & quietam ætatem sine periculis & laboribus ei diutius agere non licuit; etenim quadriennio post, Ludovicus, qui e Duce Aurelianensi Rex Galliæ in locum Caroli creatus fuerat, & Ferdinandus Hispaniæ Rex, Alexandro Pontifice Maximo suadente, contra Federicum conjurationem fecere, ut eum communibus copiis regno pellerent. Oppressus itaque hostium viribus Federicus, ac regni possessione spoliatus, in Galliam ad Ludovicum abire maluit, quam apud Ferdinandum exsulare. hunc enim, ob consanguinitatis jura nefarie violata, vehementer oderat. Eo casu præclarissimum fidei, constantiæque exemplum a SANNAZARIO proditum est. Nam quum pauci omnino Regem in exsilium secuti essent, & ex his quoque nonnulli, eo relicto, domum rediissent, ipse ab ejus latere numquam discessit, cumque eo tamdiu fuit, dum ille curis ac mærore confectus, mortem oppeteret. Quodque incredibile multis videri possit, antequam iter ingrederetur, quum oppidula duo, & portorium, quod sexto ab urbe lapide collocatum incolæ Gaudellum appellabant, vendidisset, quadringenta viginti sestertia ex venditione collecta, libentissime Regi obtulit, vix exigua tantæ pecuniæ parte ad vitæ necessitates sibi reservata. Neque vero exstin-

cti

cti memoriam colere umquam destitit, sed & in ejus funere ingentem lacrimarum vim profudit, & qui in eo perdendo operam suam omnem studiumque posuerant, in hostium numero habuit, apertissimoque odio semper prosecutus est. Verisimile autem videtur, Elegiam illam tertii libri quam ipse tamquam ad Federicum missam in vulgus edidit, post Regis mortem conscriptam fuisse; in ea enim de ejus exsilio ac sepultura mentio fit. sed fortassis poeta ideo simulatione usus est, ut scilicet Cajetæ vaticinium majorem iis qui legissent, admirationem moveret. Jam omnibus pietatis officiis diligentissime persolutis, quum patriæ desiderio teneretur, Neapolim rediit, anno post CHRISTUM ortum cIↃIↃV. Non est autem silentio prætereundum, vetustissimos codices, multisque antea sæculis invisos, a SINCERO e Gallia in Italiam fuisse allatos; particulam videlicet Ovidiani poematis de Piscibus, Gratii Falisci, & Olympii Nemesiani carmina de Venatione, Rutilii Numatiani Itinerarium; necnon Valerii Martialis, Ausonii, & Solini scripta, iis quæ vulgo circumferri solerent, emendatiora. Neapoli porro (ut erat insigni morum elegantia, quam ex principum virorum familiaritatibus hauserat) Joannam Reginam præcipue coluit atque observavit. Quum autem regia in domo assidue versaretur, Cas-

san-

ſandræ Marcheſiæ, ingenio ac forma præcellentis puellæ, e comitatu nobilium mulierum quæ circum Reginam erant, amore captus eſt. Hæc ſibi Joannæ voluntatem pudoris ac modeſtiæ ſignificatione præ ceteris conciliaverat. Non tamen, ut ſæpius fit, fœdis perturbationibus agitabatur SANNAZARIUS, ætatem illam jam prætergreſſus quæ maximè libidinum imperio ſubjecta eſt: at veterum Platonicorum more, occultam animi pulchritudinem ex corporis dignitate conjiciens, in ejus potiſſimum contemplatione mentis oculos defigebat. Igitur omni dictorum factorumque turpitudine procul amota, ea tantummodo puellæ præſtabat officia quæ virtuti nihil officere poſſe viderentur. Nec rivales moleſte tulit. quum enim Alphonſus Caſtriota, vir primaria nobilitate, eodem tempore Caſſandram amaret, & ut firmius puellæ animum ſibi adjungeret, pollicitus ei eſſet, ſe illam uxorem ducturum, ipſumque poſtea promiſſi pœnituiſſet; omnes nervos contendit SANNAZARIUS, ut Leo X. Pontifex Maximus, matrimonium ratum haberet, neque Alphonſum juramento ſolveret; uſuſque in eo eſt auctoritate Petri Bembi, qui tum Pontifici ab epiſtolis erat. ſed quum ob nimiam adverſariorum potentiam, optata impetrare non potuiſſet, iniquiore in Leonem animo poſtea fuit. Quemadmo-

dum

dum vero iis iratum ſe præbuit quorum conſilia & mores plurimum a ſuis diſtare cognoviſſet, ita multorum amicitiis floruit qui eodem ſtudio litterarum, veritatis, & conſtantiæ tenebantur. Caros ideo in primis habuit e Neapolitanis civibus, Franciſcum Pudericum, acerrimo judicio virum, qui quamvis oculis captus, quid pulchrum, quid rectum eſſet in ſcriptis poetarum oratorumque, egregie dijudicare poterat: Lucium Craſſum, antiquitatis ſtudioſiſſimum: Petrum Compatrem, Hieronymum Carbonem, Thomam Fuſcum, Rutilium Zenonem, Joannem Franciſcum & Marinum Caracciolos, Joannem Sangrium, Antonium Garlonium Alliſarum Ducem, Trajanum Cabanilium Trojæ ac Montellæ Dominum, Chariteum, Andream Matthæum & Beliſarium Aquivivos, alterum Hadriæ, alterum Neritinorum Ducem; qui omnes elegantioribus Muſis mirifice dediti erant: Petrum item Summontium, qui res Neapolitanorum litteris mandavit, Alexandrum ab Alexandro Juriſconſultum, hominem liberalibus doctrinis politiſſimum, Hieronymum Seripandum Cardinalem, Ferdinandum Havalum, Piſcariæ Ducem, imperatoremque fortiſſimum; a quibus contra impenſe diligebatur, maximique fiebat. Summa etiam illi neceſſitudo fuit cum Joanne Pardo Hiſpano, Philoſopho præſtantiſſimo, & cum Antonio

nio Galateo Appulo, qui medicinæ operam dabat. Coluit præterea omnibus officiis Joannem Pierium Valerianum Bellunenſem, Julium Senenſem, Michaelem Marullum Byzantinum, Bartholomæum Scalam Florentinum, Gabrielem Altilium in Lucania natum, Petrum Gravinam Siculum, Elyſium Calentium Appulum, Aegidium Viterbienſem Cardinalem, Ludovicum denique Montaltium Syracuſanum, viros ingenii laude, vitæ innocentia, morumque ſuavitate ſpectatiſſimos. Ex Venetis, Petro Bembo, qui tum in litteris regnabat, & Marco Antonio Michaelio, plurimum tribuit. Aldi quoque Manutii, hominis de politiori antiquitate præclare meriti, induſtriam atque eruditionem valde ſuſpexit, cui & ARCADIAM ſuam typis divulgandam permiſit. Dilexit & complures alios; quos ſingulos enumerare nimis longum, atque adeo injucundum foret. Quos autem ſemel in amicitiam recepiſſet, iis uſque ad extremum ſpiritum inviolatam fidem ſervavit; neque umquam commiſit, ut aut beneficiorum oblitus, aut in difficultatibus periculiſque amicorum lentus ac negligens videri poſſet. Hanc ſane fidelitatis conſtantiæque laudem, tamquam ipſius propriam & ſingularem, omnes, ne inimicis quidem exceptis, ACTIO SINCERO tribui debere, una voce prædicabant. Erga Jovianum Pontanum,

quo

quo ſtudiorum ſuorum impulſore in juventute uſus erat, ita ſemper animatus fuit, ut erga ſemetipſum; & quamquam illum carminis dignitate, Latinique ſermonis elegantia procul dubio ſuperaviſſet, nihilominus, quoties occaſio oblata eſſet, de illius ingenio, eruditione, ſapientia, cum familiaribus honeſtiſſime loquebatur. Hujus etiam ſcripta e domeſticæ bibliothecæ tenebris primus in lucem evocavit; adhibitis ad eam rem Franciſco Aelio, Petroque Summontio, viris erudittiſſimis. multorum profecto diſſimilis, qui poſtquam ſine cortice natare didicerunt, ut in veteri proverbio eſt, ac nonnullam dicendi facultatem adepti ſibi videntur, eos quorum opera profecerunt, non ſolum præ ſe contemnere, ſed etiam vehementius inſectari ſolent. Ea præterea SANNAZARII probitas fuit, ut quadam epiſtola ad M. Antonium Michaelium data, ſe pluribus quidem ſaluti fuiſſe, nemini vero umquam nocuiſſe, gloriari potuerit. quæ laus una ceteris omnibus merito anteponenda eſt. A litibus ſummopere abhorruit; videbat enim, nihil magis animi tranquillitati, ſtudiiſque rectioribus adverſari, quam ſtrepitum fori, vulgariumque hominum concertationes. Juſtitia quantum ab ipſo culta ſit, non uno argumento cognoſci poteſt. Quo primum tempore Gallica natio Neapolitanum regnum invaſerat,

nulla æqua judicia fiebant; qui provinciis præerant, maleficio & ſcelere paſcebantur; nobilium bona publicabantur; cuncta denique ex victorum libidine, non ex legis ratione gerebantur. SANNAZARIUS tanta rei atrocitate commotus, egit ſedulo cum Petro de Roccaforti, cujus fidei negotia regni Galliæ commiſſa erant, ut ejus apud Regem auctoritate modus injuriis aliquando ſtatueretur; ad quem etiam Elegiam miſit, in qua ſcilicet Aſtræam cum ipſo conquerentem inducit. Cæſarem Borgiam, Ducem Valentinum, tyrannorum crudeliſſimum, quem præceps atque effrenata regnandi cupiditas ad peſſima quæque ſuſcipienda facinora quotidie impellebat, probroſis carminibus maledictiſque vexavit; & de ejus tandem pernicie lætitiam apertiſſime tulit. Nebulones, paraſitos, comeſſatores, & qui ad cædem faciendam pretio conducti latrocinia in urbibus exercent, ac noctu diuque cum telo ambulant, maxime oderat. Nec eorum mores probare poterat qui licet ingenioſi, doctrinaque exculti, reliquos tamen omnes infra ſe ducerent. quamobrem & Politiano infenſior fuit, eumque binis epigrammatis laceravit, quod nimirum, vir alioqui doctiſſimus, ſe inſolenter efferret, (ut SINCERO quidem videbatur) &, quemadmodum olim Quintus ille Palæmon, ſecum natas, ſecumque morituras litteras arbitraretur. at diffiteri

fiteri

fiteri nolim, inimicitias quas cum Michaele Marullo, & Bartholomæo Scala, Marulli socero, Politianus gerebat, præcipuam SANNAZARIO odii caussam fuisse. Pietate ac religione in Superos nemini concessit. Quum enim Aegidium Viterbiensem, Augustinianæ familiæ Monachum, improbos homines acerrima concione objurgantem audisset, ac nescio quo Virgilii versiculo, quo ille opportune ad faciendam fidem usus erat, mirabiliter se affici sensisset; gravem illum virum diligere, omnique officiorum genere prosequi cœpit: ac deinde rerum divinarum amore inflammatus, egregium illud DE PARTU VIRGINIS poema inchoavit, quod omnium sæculorum posteritas admirabitur. Ne autem aliquid prætermitteret quod ad cultum sanctissimæ DEI OPTIMI MAXIMI Genitricis pertineret, in scopulis Mergillinæ templum ædificavit, ejus divini partus memoriæ sacrum, cui templo Monachorum Collegium adjunxit, qui se MARIAE Servos appellant; iisque prædia reliquit, ex quibus octo millia H-S in singulos annos perciperent, ad festos dies anniversarios agendos, & ut Federici Regis, ACTII SINCERI, ejusque parentum peccata, DEUM quotidie precando, expiarent. Divo quoque NAZARIO sacellum exstruendum curavit. Præ ceteris vero cælestibus, Augustinum maximum illum Theologum,

Gaudiosum, Jacobum Picenum, atque Antonium Lusitanum, cujus sepulcrum Patavii positum toto orbe terrarum celebratur, a SANNAZARIO in honore habitos fuisse, quum ex ipsius poematis apparet, tum ex aliorum testimoniis constat. Non tamen pietate impediebatur, quominus in studiis humanitatis ac litterarum versaretur; sed amicis qui ad eum ventitabant, semper novum aliquod epigramma, salis atque urbanitatis plenum, aut elegiam recitare solitus erat, quæ nitore atque elegantia cum antiquorum scriptis certare posset. In hoc genere Propertium sibi ad imitandum proposuit, candidum sane poetam, Græcorumque ornamentis abundantem; cujus transmarinos lepores nativa quadam Tibulli, & Ovidii suavitate passim temperavit. Quum vero ad heroicum poema aggressus fuisset, nusquam a Virgilii magnitudine dejiciebat oculos, quem adeo admirabatur, ut ejus natalem diem quotannis sollemni convivio cum familiaribus celebraret. Numerorum poeticorum scientiam, ei qui in scribendo carmine excellere velit, maxime necessariam, at multis antea sæculis ignoratam, unus perfecte calluit, ac reliquis exemplo monstravit. de qua ipsum disputantem, quamvis eo tempore admodum adolescentem, Pontanus inducit in eo dialogo cui Actio nomen est. Qua potissimum re, tanta SANNAZARIO deberi glo-

gloria mihi videtur, quantam consecutus est Bembus, quod homines ad M. Tullii scripta diligentius evolvenda primus excitaverit. In opus De Partu Virginis perpoliendum infinitos pæne labores insumsit, illudque perpetuis annis viginti accuratissime castigavit; lucubrationum suarum tristis ac morosus omnino censor. Et quamquam subtili judicio præditus esset, quo & a pravis recta, & a mediocribus optima discernere posset, ipse tamen sibi diffisus, ad Franciscum Pudericum, doctissimum senem, assidue ventitabat, cumque illo de versibus a se nuperrime factis communicabat. Quem ferunt auribus adeo fastidiosis fuisse, ut a Sincero decem interdum versus in eamdem sententiam recitarentur, antequam illi plane satisfieret. Ob hanc nimiam in scribendo diligentiam, statarium poetam nonnulli Sannazarium nominavere, qui videlicet manum de tabula tollere nesciret. Neque ulli, dum vixit, iratior fuit, quam cuidam, qui scripta ejus nondum satis emendata furtim abstulerat, eaque Venetiis edere constituerat. Quum autem Leo X. Pont. Max. de tam præclaro poemate audisset (erat enim res in omnium sermone) incredibilem animo voluptatem cepit; non solum quod litteratorum hominum conatibus favere solitus erat, sed etiam quod e re Christiana fore existimabat, si pia hujusmodi atque ele-

elegantia ſcripta impiorum quorumdam ſcriptis opponerentur, qui religionem a majoribus traditam, eo potiſſimum tempore labefactare, ac funditus delere cupiebant. Itaque ad SINCERUM litteras dedit, admodum honorifice ſcriptas, quibus ei ſingularem in DEUM pietatem, vimque ingenii admirabilem gratularetur, eumque ad perfectum jam opus quamprimum edendum hortaretur. Verum, offenſione exorta quam ſupra commemoravimus, SANNAZARIUS poema apud ſe continuit, dum Leo e vita migraret. quo mortuo, opus tandem typis deſcriptum, ab Antonio Seripando Clementi VII. ex eadem Mediceorum familia Pontifici, auctoris nomine oblatum eſt. Pergratum ac perjucundum ſibi munus fuiſſe, & ſe tam egregii ſcriptoris de facie cognoſcendi valde cupidum eſſe, Clemens humaniſſimis verbis Seripando ſignificavit; eique, ut juſtas debitaſque SANNAZARIO gratias ageret, imperavit. Quod etiam ipſe per litteras præſtitit, quibus immortali beneficio ſe affectum ab illo confeſſus eſt; cui pariter æqualiterque reſpondere, licet in ampliſſimo ſtatu collocatus, *nulla* umquam ratione poſſet. Ne autem iis dignitatibus SANNAZARIUS ornaretur, quas fortaſſe, pro meritorum ſuorum magnitudine, ſperaverat, Columnenſium bella, quibus Pontifex diſtinebatur, & ejuſdem in præmiis tribuendis lentitudo

quæ-

quædam, in cauſſa fuere. Ceterum in Eclogis quoque Piſcatoriis Actii judicium cognitum eſt. Teſtatur enim Julius Scaliger, unam ex iis, quæ nimirum ſecundo loco poſita eſt, apud ſe exſtitiſſe, in qua multa legerentur quæ poſtea ſcriptor diligentiſſimus immutaverit. Decem ab eo hujuſmodi poemata ſcripta fuerant, ſi Paullo Manutio fides habenda eſt: ſed quum ex ulteriore Gallia in patriam longo intervallo reverſus eſſet, quinque tantum in ſcriniis invenit; reliquis aut furto ſurreptis, aut negligentia ſuorum amiſſis. Arcadiam ſuam, opus juvenili quodam fervore effuſum, ætate provectus minus probavit, eamque multorum efferri laudibus, indigne tulit. Quamvis autem poetarum ſui temporis princeps a doctis omnibus haberetur, neque ipſe in eo genere mediocritati ullum eſſe locum exiſtimaret, quos tamen ſcribendi carminis gloria olim inſignes futuros conjeciſſet, eos magnopere coluit; in quibus Joannem Cottam: cujus etiam mortem epigrammate deflevit. De ceteris ejus moribus hæc feruntur. Magno atque erecto animo fuit, & qui puſillos quoſdam obtrectatores tamquam e ſuperiore loco deſpiceret. Quapropter Lucium Joannem Scopam, ludimagiſtrum, qui plurima antiquorum ſcripta numquam in vulgus edita in bibliotheca ſua ſervari, falſo gloriabatur, ineptum ſane hominem, atque

in

in ipſum ridicule inſultantem, adeo contemſit, ut indignum omnino eſſe duceret cum quo decertaret; ejuſque audaciæ jacula levi, ut ita dicam, lateris flexu ſemper declinavit. Hanc animi magnitudinem nonnulli pejorem in partem interpretabantur: ſuperbum enim & contumacem eſſe ajebant. Nec minore conſtantia, Conſalvi Cordubenſis, qui Magnus Dux a rerum geſtarum amplitudine appellabatur, amicitiam repudiavit. Ab hoc enim, quod Ferdinandum, Federici Regis filium, ex arce Tarentina extractum, contra datam fidem in Hiſpaniam ire coegiſſet, ubi poſtea miſer conſenuit, alienum animum habebat. Qui nihilominus gloriæ cupiditate adductus, quum omnia fruſtra expertus eſſet, ut egregium poetam ſibi conciliaret, id tandem conſilii cepit, ut ad viſendum Puteolanum agrum, veterum ædificiorum ruderibus, ac ſubterraneis ignibus admirandum, eum ſibi potiſſimum ducem itineris depoſceret. SANNAZARIUS itaque tanta fortiſſimi viri comitate victus, ejus voluntati morem geſſit. Quum itaque Conſalvus iter ingreſſus, de recentibus Hiſpanorum victoriis magnifica oratione locutus fuiſſet, jamque ad ſpeluncam, in ipſo Pauſilypo monte excavatam, qua Puteolos itur, appropinquaſſent, Tempus eſt, inquit poeta, ut poſtquam res Hiſpanæ ſatis a nobis verbis ornatæ ſunt, de rebus geſtis ac vir-
tute

tute Italorum pauca dicamus. Atque ibi de infinito prope ſervorum numero quem Romani olim ad id ſpecus effodiendum adhibuiſſent, narrare cœpit; multa de veteri hiſtoria depromens; eoque tandem, ſermonis curſu, devenit, ut diceret, Hiſpaniam, quæ olim Italorum imperio paruiſſet, longinqua converſione temporum, victoribus ſuis jugum impoſuiſſe. Hujuſmodi narrationibus delinitus Conſalvus ab eo die SANNAZARIUM majore in pretio habuit, ejuſque amicitiam ſtudioſiſſime coluit. Incredibile eſt, quantum immortali Venetorum Reipublicæ SINCERUS faverit. Hanc ſcilicet tamquam unicum antiquæ libertatis exemplum, venerabatur; multaque de ejus magnificentia & ſplendore honorate & graviter prædicabat. Eum contra Veneti, quaſi unum ex ſuis civibus, diligebant; quumque ille argutum hexaſtichum ſcripſiſſet, quo illorum Urbem Romæ anteferendam eſſe affirmaverat, tria millia H-S pro ſingulis verſibus Poetæ perſolvi juſſerunt. Ejus quoque effigies apud ipſos in veteri curia conſpiciebatur, a Titiano depicta, prope reliquas ſummorum virorum; quæ omnes coorto incendio, miſerabiliter abſumtæ ſunt. Quum ille in rerum omnium abundantia viveret, neque ei deeſſet unde largiorem ſumtum facere poſſet, habitus eſt ad rem attentior quam ſatis eſſet; duo enim tantum-

V modo

modo mancipia domi alebat, quorum alteri honestiora officia, alteri culinæ curam commiserat. Quum autem Comes Sanseverinus, qui tum loco Regis Neapolim obtinebat, ut nimiam poetæ parsimoniam perstringeret, mirari se dixisset, quomodo ille cibum capere posset quem servus adeo fœdus parasset, hujusmodi a SANNAZARIO responsum tulit: duo in illo mancipio præ ceteris munda esse, mentem nimirum, ac manus. Fallitur Joannes Baptista Crispus, Callipolitanus, a quo SANNAZARII res gestæ accurate quidem, sed omnino impolite, monumentis litterarum traditæ sunt, quum scribit, famulum illum cubicularium, Hiempsalem, coquum vero, Sannazarium, herili nomine, vocatum fuisse. res enim contra se habet; siquidem Alexander ab Alexandro in libris Genialium Dierum, narrat, servum illum ex Aethiopia, qui Sannazarius appellaretur, scitissimum adolescentem, & ob morum elegantiam libertate donatum, liberalibusque disciplinis a domino eruditum, Propertii elegias suavissima voce ad tibiam cantare potuisse; quæ omnia quantum a coqui moribus distent, facile quivis perspicere potest. Jocis ac facetiis mirum in modum delectabatur, quæ rerum graviorum tristitiam ac severitatem mitigarent. Nos ejus aliquot festiva & acuta dicta commemorabimus. Quum aliquando in conventu medicorum,

eo

eo præſente, quæſitum eſſet, quid præcipue oculorum ſenſum acuere poſſet, aliudque ab aliis magis idoneum judicaretur, ipſe *invidiam* aptiſſimum collyrium eſſe dixit; nonnulloſque Ovidii verſus protulit, quorum hujuſmodi ſententia eſt: *alienam ſegetem ſemper videri fertiliorem, ac vicinorum gregibus ubera eſſe majora*. Nullum inveniri morbum, ajebat, quo plures homines perirent, quam febri tabifica, igniculo ſpei excitata. Eos qui ob generis claritatem magnos ſibi ſpiritus ſumerent, hiſtrionibus comparabat regali trabea indutis. Librum quemdam Poggii Florentini, ſcriptoris alioqui non contemnendi, Judæi domum appellabat, quod alienis pignoribus refertus eſſet. Interrogatus a quodam, cur tam raro nobilium cœtibus intereſſet qui de republica conſultabant, ideo, reſpondit, quod ſuffragia numerari, non appendi ſolerent. Dicebat præterea, cogitationes & conſilia magnarum rerum quæ difficillime effici poſſent, eorum militum eſſe ſimillima qui miſſionem accepiſſent: iis enim ſæpenumero, quamvis uſui eſſe deſierint, ſtipendium tamen ex ærario numeratur. Antiquis familiæ inſignibus, quæ diſcoloribus ludi latrunculorum teſſellis continebantur, *proprium ſignum addiderat, urnam vi-

* *Proprium ſignum addiderat*) Ut quidem Paullus Jovius memoriæ prodidit: legendus tamen Dialogus Scipionis Ammirati, Italice ſcriptus, cui *Rota*, ſive *delle Impreſe* nomen eſt; ubi ſcriptor elegans narrat, ſignum illud, cumque verſiculum a *Sannazario*, non ſuimet gratia excogitatum, ſed ut Marchioni Vici morem gereret. qui poſtea conqueri ſolitus erat, id ſibi per injuriam eripi a Jovio, quod ab amici liberalitate olim accepiſſet.

delicet, in quam candidos nigrosque scrupos veteres immittebant, ad felices infelicesque dies notandos. Ex hac SANNAZARIUS magnum nigrorum lapillorum numerum, uno tantum candido immisso, pellucere voluerat, hoc urnæ inscripto versiculo:

AEQVABIT. NIGRAS. VNA. SED. ALBA. NOTAS

quumque a Bembo admoneretur, antiquorum urnam haudquaquam pellucidam, sed fictilem fuisse, lepide respondit: suam e crassiori vitro constare. Statura fuit procera, & ad dignitatem adposita, membris solidioribus, facie subtristi, quæ studiosum hominem indicaret. Valetudine autem usus est minus prospera, perpetuoque stomachi languore laboravit. Ex nimiis etiam angoribus, assiduaque meditatione, canitiem præmaturam contraxit. Paullo post direptam Romam a Borbonii militibus, Neapolim atrox pestilentia invaserat; qua ferocius in dies grassante, SANNAZARIUS, exacta fere ætate, ad vicum illum confugit qui olim ad radices Vesuvii situs erat, antequam subitis ignium cinerisque eruptionibus penitus obrueretur. Eo jampridem secesserat Cassandra Marchesia, atque ibi cælibem vitam agebat. Hujus domum, quamvis a suis ædibus mille passus distantem, poeta quotidie,

tidie, mulierem ſalutatum, veniebat; ut tantam amoris in ſene conſtantiam omnes vehementer admirarentur. Haud multo interjecto tempore, quum Franciſcus Galliæ Rex cum Carolo Cæſare de Neapolitano regno dimicaret, SANNAZARIUS triſtem omnino nuntium accepit: juſſu nimirum Philiberti Aurantii, Cæſariani exercitus ducis, villam ſuam Mergillinæ, cæſa prius Gallorum cohorte, quæ illic ad excubandum conſederat, a militibus fuiſſe dirutam, ne rurſus ab hoſtibus occuparetur. Ea res acerbiſſimum poetæ dolorem inuſſit, maxime quod Monachos de quibus antea diximus, honeſto illo domicilio excipere cogitaverat. Scribit Jovius, ob hujuſmodi factum, ACTIUM SINCERUM tanta in Philibertum iracundia exarſiſſe, ut quum tandem eum in pugna occiſum, audiſſet, ipſe graviter ægrotans, mortique jam proximus, libenter ſe de vita migrare teſtatus fuerit, poſtquam barbarus ille imperator violatis Muſis, quibus villa ſacra erat, interitu ſuo pœnas dediſſet. Mortuus eſt SANNAZARIUS Neapoli, omnibus quæ ad religionem pertinerent, rite ſancteque perſolutis, anno ab humano genere ſervato cIↃIↃxxx. annum agens LXXII. in domo Caſſandræ; ſi fides Rainerio Gualando, viro nobili, habenda eſt, qui ſe morientis lectulo adſtitiſſe, ejuſque cadaver in avitam SANNAZARIO-

RUM

RUM domum transferendum curasse, affirmare solitus erat. Non enim audiendus Trajanus Boccalinus, qui poetam, ex animi acerbitate morbo contracto, in summa rerum omnium inopia, Romæ obiisse, scriptum reliquit. Antequam vero ad sepulturam efferretur, quidam poetarum, doctorumque hominum studiosissimus, formam capitis ejus effingi mandavit, quæ ipsius monumento marmoreo, opera Joannis Angeli Florentini, excellentissimi artificis, affabre sculpto, demum imposita est. Eidem tumulo Petrus Bembus hujusmodi carmen inscripsit:

DA. SACRO. CINERI. FLORES. HIC. ILLE. MARONI
SINCERVS. MVSA. PROXIMVS. VT. TVMVLO

In bibliotheca quoque Hieronymi Seripandi, Cardinalis, a quo maxime colebatur, vera SANNAZARII effigies, in tabula picta, olim exstabat. Sepultus est in templo quod ipse Beatissimæ Virgini, DEI Genitrici, vivens dicaverat; funus procurante Cassandra. Nullos omnino reliquit liberos. Unicum vero filium, quo se orbatum, in epigrammatis * queri videtur, ex qua muliere susceperit, incertum est; quum ceteroqui, uxorem ab eo numquam esse ductam, satis constet.

* *Queri videtur*) Epigr. 18. & 43. lib. 2. quæ tamen carmina alieno luctui leniendo fortasse scripsit; qui mos poetarum est.

ſter. Gens etiam SANNAZARIORUM, quæ Neapoli floruit, mortua nepte Marci Antonii, fratris ACTII SINCERI, quam Camillus Morumilius, Patricius Neapolitanus, in matrimonio habuerat, tota deleta eſt. Ita mortalium res omnes definitis temporibus concluſæ circumſcriptæque ſunt, quibus & incipiant, & ſenſim augeantur, & demum intereant: ea tantum quæ virtute atque ingenio paratur gloria, numquam ſeneſcit, unoque orbis terrarum excidio videtur poſſe aboleri. Maximo in pretio habita ſunt ad hanc uſque diem SANNAZARII ſcripta, non a vulgo ſolum; cujus judicium leve, fallax, varium, inſtabile; ſed etiam a doctiſſimis viris, & ab iis qui alienam induſtriam parce admodum laudare ſolent, ne ſuæ quodammodo detrahere videantur. In primis vero Eclogæ Piſcatoriæ omnium admirationem promeritæ ſunt. Elegantia certe poematum SANNAZARII pleroſque a ſcribendo Latino carmine deterruit: Bembuſque ipſe, quamvis id optime facere potuiſſet, libris ejus perlectis, ad Etruſcam poeſim colendam totum ſe contulit. Quicumque poſtea heroicum poema attingere voluerunt (ſi Fracaſtorium, & Vidam excipias, homines doctrina atque ingenio ſingulari) longe infra SINCERUM ſubſtitere. Aegre ferebat Seripandus, Cardinalis, opus DE PARTU VIRGINIS, tanta

ta

ta cura elaboratum, non a pueris in ſcholis ediſci, quum Aeneidi Virgilianæ orationis majeſtate prope par eſſet, argumenti autem dignitate etiam antecelleret. Non me fugit, Deſiderium Eraſmum Roterodamum, cui ſubinviſa erat Italorum gloria, nodum in ſcirpo quæſiviſſe, ac SANNAZARIUM reprehendiſſe, quod rem ſacram fabulis antiquorum inculcandis commaculaverit; ſed quum Franciſcus Floridus Sabinus in libris Succiſivarum Lectionum pro egregio poeta cauſſam dixerit, qui amborum argumenta perpendent, utri potius adſentiendum ſit, ii facile dijudicabunt.

DISSERTATIO IN LUCRETIUM.

Viro Doctissimo Clarissimoque
JOANNI GRATIANO
In Gymnasio Patavino Philosophiæ Professori Primario
JO. ANTONIUS VULPIUS S. P. D.

QUum T. Lucretii Cari, poetæ nobilissimi, ejusdemque philosophi acutissimi, Libros de Rerum Natura, ad optimarum editionum veritatem diligenter exactos, meoque sumtu typis excusos, in publico proponere statuissem; quod videlicet bonorum exemplarium pænuria studiosos juvenes jamdiu laborare intelligerem; prorsus autem necessarium mihi videretur, de utilitate ex tam egregio scriptore capienda, quidve in ejus lectione caveri, quid contra seligi ediscique oporteret, paucis exponere; tu statim animo occurristi, Joannes Gratiane, nostri temporis philosophorum eloquentissime, ad quem potissimum, tamquam ad judicem harum rerum maxime peritum, orationem meam omnem disputationemque converterem. Dolueram enim sæpissime, has quæ libris præponuntur, & auctoris consilium, susce-

ptique operis rationem declarant, ſive Epiſtolas, ſive, ut multis appellare libet, Præfationes, nemini ſcilicet e doctorum numero inſcriptas, ac tantum populari ſtudio commiſſas, plerumque neglectui eſſe, aut certe oſcitanter legi; quo fit, ut de incognitis rebus praviſſima quotidie judicia temere proferantur, utque eruditorum hominum labores non ea qua par fuerat, gratiæ atque honoris mercede excipiantur. Tibi igitur, præ ceteris, viro quum in veteri elegantia, tum in omnis ævi doctrina ſummopere exercitato, qualecumque hoc induſtriæ ac diligentiæ ſpecimen mittendum eſſe exiſtimavi; futurum enim ſperabam, ut nominis tui fama & celebritate, quæ ubique magna eſt, invitati complures, manum huic ſcriptioni noſtræ cupidius admoverent. Quod ſi etiam, præter te unum, qui noſtris hiſce legendis otium ſuum conſumere vellet, inventus eſſet nemo, non iccirco me laboris mei fructu, quem petiiſſem, cariturum videbam: ubi enim alia omnia adverſa atque inimica ſint, pulchrum tamen eſt, ſi minus ſucceſſum, at optimam ſaltem de diſciplinarum ſtudiis benemerendi voluntatem ſuffragio tuo graviſſimo comprobari. Sed quæ præterea me cauſſæ impulerint, ut hoc ad te litterarum darem, breviſſime, ſi potero, exponam. Audiebam te admodum adoleſcens, ſumma juventutis frequentia,

tia,

tia, in hoc Patavino Gymnaſio e ſuperiore loco philoſophiæ decreta illuſtri cum laude tradentem: audiebam doctorum virorum honeſtiſſimos de te tota urbe ſermones: audiebam quæ de ingenii tui magnitudine, de tua in veterum recentiorumque phyſicorum commentariis evolvendis aſſiduitate ac ſollertia, de iſta præcipue, in homine philoſopho plane admirabili, qua ad Tullium proxime accedis, facultate dicendi, apud exteros eſſet opinio. Videram libros tuos quos *de Rebus Geſtis* inviċtiſſimi ducis *Franciſci Mauroceni Peloponneſiaci*, tum quos *de Thermis Agri Patavini* copioſe atque ornate conſcripſeras; & quamvis ea ſubſidia omnia quæ ad recte judicandum requiruntur, nondum mihi per ætatem comparare potuiſſem, quo tamen in pretio habendus eſſes, ex ipſis librorum argumentis non inanem conjecturam faciebam. Acceperam etiam a majoribus natu, numquam te affinem fuiſſe earum rerum quas fert adoleſcentia; numquam, turpe otium atque inertiam ſecutum, corporis voluptatibus, bonorum ingeniorum peſtibus, te enervandum tradidiſſe; numquam ab honeſti rectique tramite vel tantulum deflexiſſe: at contra dies noctesque in bibliotheca tua deliteſcere, raro in foro aut in hominum conventibus conſpici ſolitum: ſemper ea meditatum quæ reipublicæ utilitatem, tibi ipſi gloriam afferre poſſent:

 viri-

virilem denique a puero ſeveritatem, prudentiam, animique conſtantiam, non ſine ingenti æqualium tuorum admiratione, præſtitiſſe. Quæ quum ego attentius conſiderarem, acres mihi ad virtutem ſtimulos exemplo tuo ſubjici ſentiebam; quumque laudi tuæ incredibiliter faverem, illum aliquando diem illuceſcere optabam, quo quanti te facerem, certiſſimo teſtimonio omnino perſpectum haberes. Huic porro noſtræ, quam de tuo ingenio, doctrina, moribus, adoleſcens imbiberam, opinioni tantum abeſt ut grandior & confirmata ætas quidquam detraxerit, ut contra inſignis acceſſio facta fuerit: multa enim quæ propter judicii imbecillitatem antehac dignoſcere nullo pacto poteram, nunc demum penitus intueri licet. Hoc quidem tempore non id in te ſupra cetera admiror (quamvis id quoque vehementer admirer) quod tibi cum malis etiam hominibus commune eſſe nihil vetat; multarum nempe rerum ſcientiam cum ſingulari eloquentia conjunctam; verum præclaris illis virtutibus facile primas tribuo, quibus a te invidiam vulgi amoliris; ut nemini, niſi ſceleratiſſimo, tuam conſuetudinem, vitæque rationem reprehendendi locus relinquatur. Quam enim demiſſe de te tuiſque rebus ſentis! quam principum virorum, quorum ſecretioribus conſiliis non raro adhiberis, familiaritate innocenter uteris! quam

omni-

omnibus auxilio tuo indigentibus facilem humanumque te præbes! quam ab obtrectandi libidine, ac reliquorum contemtu abhorres! quam aliena studia, honestosque conatus, ac si tua de gloria commodisque ageretur, quibuscumque rebus potes, adjuvas, tueris, confirmas! Quid porro de pectoris tui candore dicam, nullo umquam malevolentiæ felle suffusi? quid de oris tui verecundia, qua omnium vel qui te primum viderunt, animos tibi concilias? quid postremo de illa tua in amicitiis colendis admirabili fide atque constantia, cujus non semel illustria a te data sunt documenta? Fuit hæc in amicos pietas, quemadmodum veteres tradidere, unum ex præcipuis Epicuri decretis, haud paullo gravioris philosophi, quam vulgares censeant ludimagistri; cujus tu rationem philosophiæ, ut est a viro incomparabili Petro Gassendo, nonnullisque recentioribus emendata, & Christianæ religioni accommodata, in plerisque videris non improbare. Quo etiam nomine T. LUCRETIUM CARUM a te benigne exceptum iri confido, vitio quidem temporum suorum identidem insanientem, cetera vero ingeniosum, acutum, bonæ frugi poetam; quodque tibi eum vehementius commendare debet, sermonis elegantiæ studiosissimum; quæ quamvis ab Epicureorum grege fere contemta, ad Epicuri tamen sententias cogno-

scen-

ſcendas, aliarum quoque ſectarum homines facile invitare poſſit. Hæ ſunt cauſſæ quibus adductus, te in rerum pulcherrimarum meditatione verſantem interpellare auſus ſum: nunc illud te rogo, ut ſi ea tantummodo in medium afferam quæ a te minime ignorantur, ne continuo mihi ſuccenſeas, quemadmodum Phormioni olim, inepto ac deliro ſeni, de re militari coram ſe diſputanti, fertur Hannibal ſuccenſuiſſe: hæc enim quæ in gratiam tironum a me conſcripta ſunt, eo conſilio ad te mittuntur, ut ea ſcilicet, ſi bona fuerint, auctoritate tua confirmare velis; ſin autem mala, caſtigare cenſura.

Omnis igitur quæ a LUCRETII poematis in legentium animos proficiſci poteſt utilitas, ea procul dubio non aliunde, quam ex rebus de quibus agit poeta, & ex ejus dicendi genere, oriatur neceſſe eſt. Si res ipſas conſideremus, tria potiſſimum diſpicienda occurrunt: quid videlicet de diis & religione, quid de animorum natura, quid de materia primiſque corporibus LUCRETIUS noſter, vel potius LUCRETIO interprete doceat Epicurus. Hæc ſunt, niſi fallor, deſipientis hujus ſapientiæ præcipua capita; quæ tamen a nobis breviter ſummatimque attingentur; non enim ad commentarium ſcribendum aggredimur (præſtiterunt id magna cum laude viri doctiſſimi) nec eſt ſane hujus loci aut tem-

temporis longiorem inſtituere diſputationem. Satis erit ſi juventutem monuerimus, ut meminerit, in LUCRETII lectione, tamquam in lubrico & periculoſo loco, ſibi caute ac ſuſpenſo pede incedendum: non omnibus quæ veritatis ſpeciem præ ſe ferre videantur, temere adſentiendum: ad naturæ ſæpe judicium, rectæque rationis normam provocandum: delectu denique utendum, quo & profutura pauca arripiantur, & multa nocitura declinentur. Hinc autem orationis noſtræ initium ſumemus.

Placet LUCRETIO, & reliquis Epicureis, perturbationes omnes quibus hominum vita exercetur, metum in primis ac ſuperſtitionem, non alio pacto, quam rerum naturæ cognitione, leniri ac mitigari poſſe: dandam iccirco operam philoſophiæ, non ut tantummodo inanem quamdam ſciendi cupiditatem expleamus, indoctique vulgi plauſum & admirationem copia verborum, & linguæ mobilitate aucupemur; quod multis olim propoſitum fuiſſe, & hodie adhuc eſſe, intelligimus; verum ut, populari errore depulſo, nihil jam abjectum cogitantes, contraque fortunæ vim, ac mortis terrorem animum erigentes, hoc, quod nobis datur, vivendi tempus tranquille beateque traducamus. Sapienter id quidem, ac bono exemplo; non enim ad hoc nati videmur, ut noſmetipſos negligentes, ac, tam-

quam

quam incultos agros, vitiorum situ ac squalore horrescere sinentes, cæli terræque ambitum dimetiamur, & quæ natura densissimis tenebris circumfusa esse voluit, in iis vestigandis toti simus: at potius ad studium justitiæ atque honestatis; unde vera voluptas demum exsistit. Flagitiosum sane ac miserum est, homines in philosophia diu multumque versatos, plebejis adhuc & anilibus morbis laborare, adhuc lucelli amore flagrare, adhuc gloriolam captare, adhuc invidia tabescere, malisque libidinibus transversos rapi, adhuc spe ac metu jactatos fluctuare; quumque magnifica & sublimi oratione ad populum usi fuerint, in ea tandem probra incidere, quæ a vulgaribus hominibus, naturam tantum ducem secutis, facile devitari videmus. Hinc fit ut philosophi plerumque male audiant; ipsumque nomen philosophiæ apud eos præsertim qui rem familiarem vel publicam gerunt, in contemtionem fere ac ludibrium venerit: existimant enim, rem esse levissimam, neque omnino aliud quam callidam & speciosam inertiam; quod scilicet neque locupletiores, nec adeo meliores familiares suos efficere soleat. Nosti, quid Centurio ille apud Persium dicat: *

Quod sapio satis est mihi: non ego curo
Esse quod Arcesilas, ærumnosique Solones,

Ob-

* *Sat.* 3. *v.* 78.

Obstipo capite, & figentes lumine terram,
Murmura quum secum, & rabiosa silentia rodunt,
Atque exporrecto trutinantur verba labello,
Aegroti veteris meditantes somnia, gigni
De nihilo nihilum, in nihilum nil posse reverti.
Hoc est, quod palles: cur quis non prandeat, hoc est.

At vero si ad mores formandos, vitæque commoda amplificanda totum hoc studiorum genus adhibeatur, intelliget profecto populus, nullum esse negotium quod tam operoso salubrique otio anteponi mereatur, honestioremque aliquanto opinionem de gravissimis disciplinis mente comprehendet. Ajunt, Socratem eo nomine philosophos reprehendere solitum, quod otiosis disputationibus tempus tererent, & in rebus a vitæ usu remotissimis, omnemque intelligentiæ nostræ conatum exsuperantibus multam eamque inanem operam collocarent: quamobrem ipse primus philosophiam e cælo deduxit, ac studium omne suum ad morum doctrinam convertit. Contra Epicurus, quum sibi finem bonorum unicam statuisset voluptatem, sive, ut invidioso vocabulo abstineam, animi a metu ceterisque perturbationibus omnino vacui, tranquillitatem, ac quodammodo libertatem; in abditas propterea rerum caussas iis inquirendum censuit, qui tale ac tantum bonum adsequi voluissent: præci-

puam enim malorum cauſſam hominibus eſſe arbitratus eſt veri ignorationem; quod non, uti Socrates, perdifficile inventu, vel, ut Arceſilas ceterique omnes novi Academici, omnino ἀκατάληπτον (a), ſed contra, ſenſuum ductu minime fallaci, promtum expeditumque, quin etiam ſtrenue veſtigantibus, ipſum per ſe benigne occurrere ſolitum exiſtimavit. Hactenus laudari poterat Epicurus; modo ex rerum naturæ contemplatione, falſis ratiunculis deceptus, non eos dementiæ, ſtuporis, atque impietatis fructus collegiſſet, qui ejus nomini perpetuas infamiæ notas apud poſteritatem inuſſerunt. Metum, ait, præ reliquis animi perturbationibus ei cavendum eſſe cui curæ ſit beate vivere; amorem enim, odium, dolorem, iram, paullo rarius, & quaſi per intervalla, hominum vitam male habere: metum autem, tamquam Siſypho ſaxum, aſſidue capiti impendere, neque ullam adeo miſeris voluptatem puram & defæcatam relinquere; quum ſcilicet præſentibus bonis minus gaudere oporteat in futurorum malorum cogitatione defixos. Eſt hoc Epicuro commune cum Stoicis, ex quorum præceptis hæc magnifice loquitur Epictetus: (b) κρεῖσσον γάρ ἐστι λιμῷ ἀποθανεῖν, ἄλυπον καὶ ἄφοβον γενόμενον, ἢ ζῆν ἐν ἀφθόνοις ταρασσόμενον.

Sed

(a) *quod comprehendi non poteſt.*

(b) *Enchirid. cap. 16. Præſtat enim perire fame, timoris ac moleſtiæ expertem; quam copiis omnium rerum circumfluentem, animo vivere perturbato.*

Sed ob id tamen Epicuri ratio vehementer improbari debet, quod nimirum religionem, ac insculptam in hominum mentibus de Dei providentia, & de animorum immortalitate opinionem, earum quæ in vita sunt molestiarum atque cruciatuum culpam pæne omnem sustinere voluerit: proptereaque summa ope contenderit ut persuaderet, a diis neque mundum administrari, neque ullam rerum humanarum curam geri: animos item hominum, quod corporea natura præditi sint, una cum ipsis corporibus interire. Hæc enim tam absurda sententia malis potius, quam bonis videtur consultum velle. Boni siquidem suppliciorum terrore quæ apud inferos esse constat, quod videlicet ad se non pertineant, minime percelli solent: quemadmodum Lex Julia de adulteriis ei tantum formidanda est qui alienam uxorem corruperit; nemini autem, præterquam parricidæ, culleus metum incutere debet. Nec vero quum se a Deo curari cogitant, horrorem aliquem ex ea cogitatione percipiunt: quin etiam spes omnes suas in eo collocare, atque ab ipso innocentiæ, virtutis, multorumque benefactorum præmia, postquam corporum vinculis effractis, ex hac turba & colluvione discesserint, tamquam strenui milites ab æquissimo imperatore, exspectare consueverunt. Quæ præmia si auferas, non quidem ab honestate ad tur-

pitudinem traducentur; gratuito enim recte agere, id demum est bonum esse; at fortasse in virtutis curriculo aliquid de pristina alacritate remittent. Mali contra, pœnarum metu depulso, qui solus eos in officio continere, aut saltem ab ultimis sceleribus perpetrandis cohibere poterat; si spes ulla se ostendat, occulta fore magistratibus quæ peccaverint, jam libidinibus habenas laxabunt, jam se omnibus stupris, perjuriis, sacrilegiis, cædibus contaminabunt. Egregiam vero disciplinam, quæ bonos a statu virtutis dejiciat, malos autem, proposita scelerum impunitate, ad securius peccandum invitet. At quibus tandem rationibus confirmat, humana diis curæ non esse? Sollicitudinis, inquit, expertes deos esse convenit, atque a rebus gerendis omnino feriari; id enim vel maxime ad beatitudinem pertinet. Quasi vero, ut nos homunculi negotiorum varietate ac multitudine obruimur, ita præcellens illa ac divina natura aut lassitudini obnoxia esset, aut diuturnæ administrationis tædio capi posset. Nonne hoc est, quemadmodum Ciceroni videtur *, *verbis relinquere deos, re autem tollere?* Porro, si dii neque gratia moveantur, neque ira tangantur, non video, quo pacto homines de eorum natura, vi, ac potestate quidquam suspicari potuerint; quam procul dubio, si per

* *De Nat. Deor. l. 1. in calce.*

ſi per ipſius veſtigia cognoſci oportuit, beneficentia potiſſimum, ac vindicta oportuit innotuiſſe. Videtur autem Epicurus jocari potius, quam ſerio philoſophari voluiſſe, quum *deos non habere corpus, ſed quasi corpus, non ſanguinem, ſed quasi ſanguinem* (id quod teſtatur *(a)* M. Tullius) litteris traditum reliquit. Poſuerat enim, duas tantummodo naturas in univerſo exſiſtere, materiam ſcilicet, ſive corpuſcula ſolida atque individua, & inane, quod locum corporibus daret, ipſiſque admixtum rerum gignendarum cauſſa eſſet: nihil præterea excogitari poſſe quod per ſe exſiſteret; reliqua vero omnia aut his duobus conjuncta, aut horum eventa appellari debere, ut ex his Lucretii noſtri verſibus conſtat: *(b)*

Præterea, nihil eſt quod poſſis dicere ab omni
Corpore ſejunctum, ſecretumque eſſe ab Inani:
Quod quaſi tertia sit rerum natura reperta.

& paullo inferius: *(c)*

Ergo præter Inane, & Corpora, tertia per ſe
Nulla poteſt rerum in numero natura relinqui;
Nec quæ ſub ſenſus cadat ullo tempore noſtros,
Nec ratione animi quam quiſquam poſſit apiſci.
Nam quæcumque cluent, aut his conjuncta duabus
Rebus ea invenies; aut horum eventa videbis.

Igi-

(a) *Ibidem c.* 18. 25. 26. (b) *Lib.* 1. *v.* 431. *& ſequ.*
(c) *Lib.* 1. *v.* 446. *& ſequ.*

Igitur si dii corpore carent, juxta Epicuri sententiam nec omnino sunt: naturam enim ἀσώματον *, & ab omni materiæ concretione sejunctam, præter inane, ipse nullam agnoscit. Secum igitur pugnantia docet. Viderat nimirum, si dii corpus habuissent, necessario futurum ut dissolutis corporibus, ipsi quoque perinde ac homines, & universa mundi compages, aliquando interirent; quod quum alienum deorum majestate judicaret, ut ii qui malæ caussæ patrocinium suscepere, ad sermonis argutias ineptiasque confugit. Turpem hanc magistri sui sententiarum inconstantiam videtur LUCRETIUS initio poematis imitatus: etenim qui contra deorum providentiam acerrime disputaturus erat, quasi prodito decreto, Venerem supplex rogat, ut ab amatore suo Marte Romanis civili discordia identidem laborantibus pacem impetrare velit. Qui nodus vindice dignus eruditissimorum hominum ingenia torsit, veluti ex quadam Petri Victorii Epistola ad Joannem Casam manifestum est. Ego vero existimaverim, Veneris auxilium iccirco invocasse LUCRETIUM ipso in limine operis sui, ut videlicet se poetam ostenderet, significaretque, deos nusquam esse nisi in fabulis poetarum: quibus alioqui omnem fidem abrogare conatus est libro secundo, ubi quid antiquitas de

* *Expertem corporis.*

de matre deorum Berecynthia, & de Curetibus ejus deæ sacerdotibus commenta fuerit, elegantissimis versibus exponit: & rursus libro quinto, ubi silvarum incolas Faunos, Nymphasque, tum Arcadiæ deum Pana, fistulatorem scientissimum, & si qua sunt alia Græcorum ingeniorum φαντάσματα (a), urbane admodum ac lepide irridet. Quæ mihi attentius consideranti illud in mentem venit, tantam illam numinum multitudinem quæ infelicibus illis temporibus *urbes ararum compleverat*, ut nostri poetæ verbis utar, sapientiæ studiosis caussam fuisse, cur oppositam (b) ἀθεότητος opinionem turpissime nanciscerentur; quis enim, quæso, naris paullo emunctioris, & a sensu communi non destitutus, ferre poterat minutos illos, & patellarios, tum vappas, ac nebulones deos; in hortorum angulis, in stabulis, in culinis, in cloacis etiam ac sterquiliniis, stultissimorum hominum vota captantes? Igitur, si minus excusatione, at certe miseratione digni sunt veteres philosophi, qui quum adeo indigna de diis sentire non possent, cupientes proferre meliora, ipsi quoque a veritate longissime aberraverunt. Ceterum ea vis est naturæ, ut non solum Plato, Aristoteles, & plerique alii acerrimo ingenio viri, unum rerum omnium auctorem, & conservatorem Deum (qui nobis Christianis ma-

(a) *Visa, spectra.* (b) *impietatis, quæ deos esse negat.*

maximo ac ſingulari beneficio pleniorem ſui notitiam largiri voluit) cogitatione adſecuti fuerint, tametſi qualis eſſet minime perſpexerint; verum etiam LUCRETIUS ipſe vel invitus eum quodammodo agnoviſſe, immo & faſſus eſſe videatur. Quo enim illa pertinent e quinto libro? *

Uſque adeo res humanas vis abdita quædam
Obterit, & pulchros faſceis, ſævaſque ſecureis
Proculcare, ac ludibrio ſibi habere videtur.

Profecto dii nihil agentes, & qui nullum ob ſcelus indignantur, a rebus humanis permiſcendis abſtinere dicendi ſunt.

Quam vero laborat poeta noſter, quam æſtuat, quam ſe expedire neſcit, ubi hominum animos, quemadmodum reliqua omnia, e corporeis particulis, tenuiſſimis illis quidem atque incredibili pernicitate agitatis, conſtare docet! Dixeris eum inſtituti ſui pœnitere, qui materiam quocumque tandem partium ordine diſpoſitam, motuque incitatam, ſenſus, cogitationem, prudentiam, memoriam denique efficere poſſe & ipſe crediderit, & alios perſuaſum habere voluerit. Quod certe ſi quis accuratius animadverterit, abſurdorum omnium abſurdiſſimum eſſe deprehendet. Calorem, aerem, ventum ad effingendum animum commiſcet LUCRETIUS; quibus tamen propoſiti

* *verſ. 1232. & ſequ.*

ſiti operis ſummam confici non poſſe, intelligit: addit igitur quartam naturam, expertem nominis, unde, tamquam a fonte, incipiant oriri ſenſus: eam perſubtilem eſſe dicit, corpoream tamen. At quum corpus, quantalibet tenuitate præditum, corpus numquam eſſe deſinat, ſemperque a cogitationis natura plurimum diſtet, iccirco iiſdem rurſus difficultatibus poeta premitur, quas, ut erat perſpicax, videre facile potuit; ut peſſimæ cauſſæ favebat, vitare nullo pacto potuit. Quamobrem argumenta quibus animos poſt mortem nequaquam ſupereſſe, at ſtatim retexi & diſſipari contendit, quod infirmo fundamento ſubnixa ſint, jam omnia ſua ſponte corruunt; quæ ſane, ſi primum illud concederetur, ipſos nimirum corporea conſtare natura, plurimum ponderis ac momenti habitura fuerant.

Venio nunc ad illam in qua fortunæ omnes Epicureorum poſitæ ſunt, de primis corporibus, & de materiæ ſoliditate ſententiam. Docet igitur LUCRETIUS ex magiſtri præceptis, innumera eſſe in rerum natura corpuſcula, exiguitate ſua ſenſum omnem fugientia, compoſitionis, & ſenſilium qualitatum expertia, partes quidem habentia, ſed eas quæ nequeant ſeparari, variis figuris prædita, æterna, per infinitum inane irrequieto motu deorſum tendentia, quorum for-

tuito concurſu, ſine ullo deorum adminiculo, non ſolus hic quem incolimus terrarum orbis, & circumfuſus ipſi æther aliquando procreatus fuerit, verum etiam alii extra hunc innumerabiles mundi omnibus minimis temporum punctis procreentur; quos tamen ſingulos, exacta ætate, ob aſſiduos materiæ niſus corrumpi oporteat, eadem ſemper incolumi permanente. Immodicam profecto corpuſculis hiſce vim atque licentiam tribuiſſe videtur Epicurus. Quum etenim ceteri philoſophi pæne omnes naturam, ut ait Cicero (*a*), in duas res omnino dividerent, quarum altera eſſet efficiens, altera vero huic ſe formandam atque efficiendam præbens; quumque in ea quæ efficeret, vim quamdam & facultatem, in ea quæ efficeretur, materiam eſſe cenſerent: quemadmodum Plato mundi deum architectum, res pulcherrimas ex informi materiæ ſinu educentem deſcribit (*b*), Stoici vero calorem illum ac ſpiritum per cæli terræque ſpatia diffuſum jactare non deſinunt, quem mundi animum appellant (*c*): placuit Epicuro, Democriti rationem ſecuto, materiam nullo alio indigere a quo moveatur, ipſamque ſuopte motu cieri. Hunc autem motum inferiora verſus eſſe dixit; credo, quod reliqua corpora ex primis apta deorſum fer-

(a) *Academic. Quæſt. ad M. Varronem lib.* 1. *cap.* 6. (b) *in Timæo, & in libro de Anima Mundi.* (c) *Cicero de Nat. Deor. lib.* 2.

ferri vidisset; in quo ille, mea quidem sententia, vehementer falsus est. Quid sit enim *descendere* in infinito inani, ubi nihil medium est, quo ex omni regione pondera detrudantur; quæ item superæ, quæ inferæ partes in eodem appellari debeant, neminem arbitror posse intelligere. Porro, quæ de atomi recta descendentis levi declinatione, nec certo loco, nec tempore fieri solita, ut res nimirum effici possent, fatique necessitas tolleretur, arbitratu suo somniavit Epicurus, nostra refutari oratione non postulant, quum eorum vanitatem copiose ac luculenter suo more ostenderit M. Tullius in libris quos de Finibus Bonorum & Malorum, ac de Fato conscripsit. Neque a nobis exspectandum est, ut puerilem ac ineptam illam de simulacris fabulam, in qua exponenda plurimos atque egregios versus perdere non dubitavit LUCRETIUS, cachinno & sibilo excipiamus. Ipsa quam sit futilis, per se declarat: neminem autem sanum in errorem potest inducere.

Fatendum tamen est, quum tot ac tanta peccent Epicurei, multa nihilominus ex ipsorum disciplina vitæ admodum utilia, & ipsi Christianæ religioni consentanea disci posse. Quod enim sensus defendunt adversus Academicorum argutias, neque animi errores iis tribuendos esse clamant; quod res certas a dubiis diligenter secer-

nendas, nec cuiquam viſo temere adſentiendum, monent; quod in fulminum, tonitruum, aliarumque rerum quæ in ſublimi gignuntur, terræmotuum item, ac morborum quorumdam cauſſis explicandis aut vera, aut ſaltem veris affinia proferunt; quod mundum denique ortum, atque aliquando interiturum teſtantur; gratiæ illis habendæ ſunt, nec eſt cur eorum cogitatis atque inventis uti nolimus. Præterea, ut ad LUCRETIUM referatur oratio, multa ſunt in hoc poemate, de mortis contemtu fortiter, de temperantia graviter, de humanitate leniter, poſtremo de animi tranquillitate dicta ſapienter. Quibus rebus factum eſt, ut veteres illi Eccleſiæ patres, ſumma ſanctitate ac doctrina viri, Arnobius in primis, Lactantius, ac Prudentius, a LUCRETII lectione non abhorruerint, ut ex eorum ſcriptis facile apparet; quum enim ſententiarum pondere, tum verborum luminibus, quibus totum hoc poema, quaſi gemmulis quibuſdam, conſperſum eſt, mirifice capiebantur.

Hactenus de operis argumento, quantum inſtituti noſtri ratio poſtulare videbatur, dictum a nobis eſt: deinceps de ſermonis genere quo uſus eſt LUCRETIUS, breviter conſiderandum. Si quis autem plura & pleniora expetiverit, is Dionyſii Lambini, atque Oberti Giſanii, virorum doctiſſimorum, ac de poeta noſtro optime me-

meritorum, lucubrationes adire ne gravetur; quibus pauca omnino ſuperſunt quæ adjiciamus. Mirus eſt igitur in LUCRETII carminibus Romanæ orationis nitor, mirus verborum delectus ac ſplendor; quod ſcilicet ejus ætate nondum multitudo illa peregrinorum, atque inquinate loquentium in urbem confluxiſſet, quæ Latinam linguam iis quæ poetæ mortem conſecuta ſunt temporibus, ita paullatim immutavit, ut alia prorſus eſſe videretur. Ex hac porro emendate ac pure loquendi facultate, jucunda legentibus oritur perſpicuitas, quæ rebus alioquin obſcuris, & intellectu difficillimis, quales neceſſario ſunt quæ a philoſophis tractari ſolent, clariſſimam lucem adfert; quo in genere LUCRETIUM excellere, dubio procul fatendum eſt. Vix enim unus aut alter ex numero philoſophorum (te unum ſemper excipio, JOANNES GRATIANE) ſoluta oratione ea perſequi commode poſſit quæ ſcriptor elegantiſſimus nullo negotio verſibus explicavit. Non ſolum autem proprietatem verborum, cauſſam eſſe crediderim cur Epicuri doctrina, quam LUCRETIUS exponit, facile percipiatur; ſed præterea ordinem, ac totius operis partitionem; qua nimirum alia ex aliis præcognitis ita pendent, omniaque inter ſe apta & connexa ſunt, ut homini non hebeti ſciendi cupiditatem addant, de ſtudii vero tædio ac labo-

re

re multum imminuant. Atque hæc LUCRETIUM ea tempestate præstitisse, qua Græcorum inventa, subtilesque de rerum natura quæstiones Latinis litteris tradi ac perpoliri posse doctissimi etiam Romanorum diffidebant, quantum a justis æstimatoribus haberi debet! Verbis quidem horridis, & obsoletis, numeris item præfractis, & asperis, quos ab Ennio aliisque antiquioribus poetis acceperat, sæpius utitur; sed ut sublimitatem, ac majestatem quamdam orationi conciliet, tum etiam ut satietatem devitet, in quam eos incidisse videmus, qui se suaves semper & comtos, numquam austeros & grandes esse voluerunt. Non sum nescius, inveniri nonnullos, ab omni elegantia sermonis, & præcipue a Musarum familiaritate alienissimos, quibus LUCRETIUM vel digito attingere religio futura sit: dictitant enim, se, rebus supervacaneis omnino abjectis (ita hæc studia quæ ab humanitate nomen habent, ipsis appellare placet) nudam & simplicem colere veritatem, quam inanium verborum phaleris violari & obscurari nolint: nihil esse poeticæ levitati cum philosophia commune: hujuscemodi nugis bona adolescentium ingenia depravari, aut obtundi: postremo, tempus omne male perire quod non in solidiorum disciplinarum studio & cognitione ponatur. Hi sunt scilicet qui cum litteris assidue bellum gerunt,

qui

qui Aristotelem, Platonem, Theophrastum, ac veteres pæne omnes philosophos præ se stupidos & nihili homines fuisse judicant, quod non, ut ipsi, infantes & barbaros se in philosophando præbuerint, neque in disputationibus gravissimis, poetarum testimonio abuti veriti sint: hi sunt qui M. Tullii Ciceronis nomine audito, ludimagistri cujusdam de trivio mentionem fieri putant. Hos ego si caussas docere velim propter quas LUCRETIUS philosophiæ decreta carmine potissimum tradere aggressus fuerit, nihil profecto agam; non enim umquam adduci poterunt ut se omnium bonarum rerum ignaros, omnis eruditionis expertes esse fateantur. Valeant igitur præposteri homines, qui libellos suos (horribiles, boni superi, & sacros libellos!) quos ne ipsi quidem interdum ex animo satis probant, ætatem ferre, ac famæ antiquorum officere posse confidunt. Quamobrem optimos adolescentes, & LUCRETII nostri studiosos, non hos honestarum artium osores, quæ deinceps dicturus sum, legere & cognoscere cupio. Ea est ad permovendos tenendosque hominum animos pulchritudinis vis atque natura, ut res quantumvis utiles, nisi hac, tamquam condimento aliquo suavissimo, adspersæ fuerint, ob adjunctam ipsis difficultatem, paucos omnino amatores invenire videamus. Ex hoc fonte, non aliunde, artes pæne

ne omnes quæ vitæ commodis inserviunt, originem duxisse videri possunt. Non enim, ut exemplo rem illustremus, satis est architecto, si domum exstruat firmam atque solidam, quæ diurnum lumen admittat, imbres & frigora nimiosque ardores excludat: verum etiam id propositum habet, ut apta partium dispositione, specieque operis grata & eleganti, decora sit atque aspectui jucunda. Idem in vestium ornatu, idem in cibis parandis, idem in militaribus armis, idem in sollemnibus pompis, omnique religionis cultu quotidie servari cernimus. Quid? non ille orbis conditor Deus, quum hanc rerum universitatem, tamquam ingentem aliquam domum, in usum hominum creare statuisset, eam ornamentorum omnium varietate distinguere ac insignire voluit? quam Græci universitatem ab ornatu κόσμον, Latini *mundum* appellavere. Sciebat enim sapientissimus artifex, divinum hoc, & rationis particeps animal pulchritudine potissimum affectum iri. Sæpe quidem sum admiratus, quidnam esset, cur, ut quæque res pulchritudinis plurimum in se contineret, ita maximis obsæpta esset difficultatibus; vetus enim illud experientia comprobari videbam, χαλεπὰ τὰ καλά *. Inveniebam autem, quum ad difficilia, eademque profutura, capessenda hortari natura homines vellet, eos-

* *Difficilia, quæ pulchra.*

eosque a laboribus subeundis vehementer abhorrere intelligeret, honestatem, pulchritudinem, gloriam, uberrimam contentionis mercedem ipsis proposuisse. Quæ quum ita sint, magna profecto laus Empedocli, ac LUCRETIO nostro debetur, qui philosophiam, rem humano generi saluberrimam, at, si cultum ei omnem, & quasi vestem orationis detraxeris, tristem ac morosam futuram, carminum suavitate ac pulchritudine, quibus nihil in vita dulcius, juventuti amabilem atque expetendam reddere voluerint. Operæ pretium est ipsum audire LUCRETIUM, consilium suum his versibus Memmio exponentem: *

– – quoniam hæc ratio plerumque videtur
Tristior esse, quibus non est tractata, retroque
Volgus abhorret ab hac; volui tibi suaviloquenti
Carmine Pierio rationem exponere nostram,
Et quasi musæo dulci contingere melle,
Si tibi forte animum tali ratione tenere
Versibus in nostris possem, dum perspicis omnem
Naturam rerum, qua constet comta figura.

Decebat præterea, nisi fallor, res minime humiles aut populares, non familiari & quotidiano dicendi genere, sed maxime sublimi, quale sci-

* *Lib.* 1. *v.* 942. *& sequ.* *& Lib.* 4. *v.* 18. *& sequ.*

licet poetarum eſt, explicari: quemadmodum ab Homero, pluribus in locis poematum ſuorum, ſapientiſſime fictum eſt, alia deos, alia homines lingua uti: mentis enim altitudinem electa & magnifica verba, atque a vulgari conſuetudine remotiſſima ſubſequi neceſſe eſt. Quærat fortaſſe aliquis, quid ſibi voluerit Q. Cicero, cui adſentitur *(a)* Marcus frater, quum LUCRETII *poemata non ita multis luminibus ingenii, multæ tamen artis eſſe* judicavit: quod Q. Ciceronis judicium *(b)* Dionyſius Lambinus, ut ægre admodum ferebat, LUCRETIO ingenii laudem eripi, aut perperam explicaſſe, aut ſaltem callide videtur diſſimulaſſe. Multa occurrunt quæ reſponderi poſſint, at illa in primis; ex M. Tullii verbis modo memoratis nihil aliud colligi, niſi, præ admirabili artis præſtantia, quam LUCRETIUS in ſuis de rerum natura carminibus adhibuerit, ſi qua ipſis inſint ingenii lumina (inſunt autem plura, & egregia) non adeo apparere: vel ipſum operis argumentum arte magis, quam ingenio tractari poſtulaviſſe; quod poeta optime præſtiterit. Non enim eadem LUCRETII ratio erat, Epicuri ſententiam exponentis, quæ Tragicorum, Epicorumque poetarum eſſe ſolet, qui niſi res incredibiles, & *monſtra* paſ-

(a) *Lib. 2. ad Q. Fratrem, Epiſt. 11.* (b) *In Diſſertat. de T. Lucretii patria, genere &c. tertia ſuæ hujus poetæ editioni præfixa.*

paſſim confingant, ſtatim de manibus deponuntur. Utcumque vero res ſe habeat, (nam a Jano Grutero, & Jacobo Gronovio verba illa Ciceronis aliter leguntur) quoties ab anguſta philoſophiæ ſemita in late patentes eloquentiæ campos evagari libuit poetæ noſtro, quantum ingenio valeret, ſatis oſtendit. Principiis & finibus librorum nihil elegantius, nihil ſplendidius, nihil jucundius excogitari poteſt. Quam copioſe atque eleganter deſcribit LUCRETIUS mutuas inter Martem Veneremque blanditias! Religionem truculento aſpectu a cæli regionibus mortalium generi minitantem! Iphigeniam, ſuperſtitione Agamemnonis patris, ad aram Dianæ, hoſtiarum more, raptatam! Corybantes circum Cybelem æra quatientes! cruciatus denique illos quos poetæ apud inferos eſſe finxerunt, ſceleſtis hominibus in hac vita ingenioſiſſime accommodatos! Porro quis negaverit ea eſſe pulcherrima quæ de malis ex amore naſci ſolitis, de puellularum & amatorum vitiis, de agreſtibus & immanſuetis primorum hominum moribus, de peſtilentia denique Athenis graſſante poeta noſter litteris tradidit? In quibus omnibus profecto tanta vis elucet ingenii, ut plane dolendum ſit, tam illuſtre bonum ab egregio ſcriptore ad Epicuri potius, quam vel ad Platonis, vel ad Ariſtotelis, vel ad Zenonis etiam, meliorum lon-

ge philoſophorum, ſententias explicandas collatum eſſe.

Jam omnium quæ propoſueram, tractatione abſoluta, reliquum eſt, Vir doctiſſime, ut quid in LUCRETIO typis recudendo ego meuſque frater præſtiterimus, paucis enarrem. Primum omnium, ut poematis contextum quam emendatiſſimum daremus, Editionem Londinenſem Anni cIↃ IↃ CCX I I. maxime accuratam atque elegantem, plerumque ſecuti ſumus, quæ fere cum Dionyſii Lambini Editione conſentit: nonnullas tamen Thomæ Creechii Angli caſtigationes, qui non ita multis ab hinc annis LUCRETIUM interpretatus eſt, quod nobis vehementer probarentur, & ad veritatem proxime accedere viderentur, libenter ſumus amplexi. Utile autem gratumque lectoribus futurum exiſtimavimus, ſi ejuſdem Creechii Argumenta ſingulis libris præponeremus, & quæ idem adverſus impias ineptaſque Epicuri opiniones, breviter quidem, at nervoſe acuteque diſputavit, ſingulis pariter ſubjungeremus. Variarum Lectionum libellum, quem Londinenſes ex præſtantiſſimis Editionibus, ac MSS. Codd. congeſſerunt, omittere noluimus: quamvis non ignoraremus, fore ut hic labor noſter in multorum reprehenſiones incurreret, eorum videlicet qui quum ipſi minutam hujuſmodi diligentiam numquam adhibeant, in

aliis

aliis etiam irrident. At publicis utilitatibus consulentem, quid imperiti, aut malevoli homines de se in angulis tabernarum effutiant, non admodum curare oportet. Utinam vero ea nobis temporis copia suppeditasset, ut Codices duos manu exaratos, quos ex Bibliotheca Canonicorum Ecclesiæ hujus Patavinæ, antiquis voluminibus instructissima, depromtos, nobiscum perbenigne communicavit Vir nobilitate, doctrina, vitæ integritate præcellens, Comes Trojanus Borromæus, ejusdem Ecclesiæ Canonicus, per otium scrutari potuissemus! Horum alterum Petrus Barrocius, Episcopus Patavinus, homo, ut illis temporibus, non vulgariter doctus, ipse sua manu descripsit. At si novam aliquando Lucretii editionem nobis adornare contigerit, varias ex iis Codicibus lectiones, modo pretium operæ fuerit, proferre in animo est. Ne quid tamen dissimulem, quum unam aut alteram utriusque libri paginam attentius perlegissem, eos adeo inter se similes esse deprehendi, ut Terentianum illud * de ipsis dici posse videatur:

Qui utrumvis recte novit, ambos noverit.

Verborum denique obsoletorum, & numerorum rationem, tum singularium loquendi generum quæ a Lucretio usurpata sunt, locupletissimum Indicem, summaque industria elaboratum, ad-

* *Andria Prologo v.* 10.

adjunxi: in quo conficiendo, ſi me ab Oberti Giſanii doctiſſimis Conlectaneis adjutum negem, impudens profecto ſim. Non tamen ejus viri auctoritatem ubique mihi ſequendam eſſe duxi, & quæ in illis dicta erant fuſius, ipſe in adoleſcentium gratiam contraxi, & multa denique de meis adverſariis quotidianis excerpta eodem importavi; ut quivis facile intelliget, qui opellam hanc noſtram cum Giſanii laboribus comparare voluerit.

Hæc erant, Vir celeberrime, de quibus apud te verba facere non inutile arbitrati ſumus; quæ omnia, pro tua ſingulari humanitate, æqui bonique conſulas, rogamus, quum propter ipſarum rerum dignitatem, tum propter nos etiam tui ſtudioſiſſimos; qui non plane nulli ſumus; cœpimus enim, ut audimus, inſtituto hoc noſtro juvandi optimas litteras, malorum invidiam promereri. Vale. Patavii Kal. Januarii Anno a Virginis Partu CIƆ IƆ CCXXI.

JO. ANTONII VULPII
DEDICATIONES, ET PRAEFATIONES.

DEDICATIO OPERUM
ANDREAE NAUGERII.

Illustrissimis atque Excellentissimis Viris

Rei Litterariæ Moderatoribus, HIERONYMO VENERIO Equiti, ac Aedis D. Marci Procuratori, FRANCISCO SUPERANTIO Aedis D. Marci Procuratori, LAURENTIO THEUPOLO Equiti, ac Aedis D. Marci Procuratori, totique Triumvirum Litterariorum Ordini Amplissimo

Jo. Antonius Vulpius Felicitatem.

SI umquam, pro mandato vobis munere, litterarum laudi favistis, Viri Amplissimi, non dubito, quin hoc potissimum tempore egregiam in illas voluntatem vestram declaraturi sitis. Veneti enim Senatoris, præclare olim de sua Republica meriti, ejusdemque doctissimi hominis, atque eloquentiæ gloria florentissimi, Monumenta ad vos afferuntur: ad vos scilicet, qui ex principibus familiis orti, rebus gestis, probitate, prudentia diu multumque spectati, maximis honoribus perfuncti, summum gradum & dignitatis & gratiæ in Civitate vestra obtinetis. Is est de quo loquor, ANDREAS NAU-

NAUGERIUS, qui dum Patriæ commodis inserviret, eamque, propter ejusdem caritatem, reliquisset; in medio ætatis cursu, apud Franciscum Galliæ Regem legatus occubuit. Ea porro fati acerbitate non solum ipse, a quo summa omnia exspectabantur, magno civium suorum dolore, publicæ utilitati ereptus est: verum etiam plurima quæ inchoaverat scripta (inter quæ celebris illa Rerum Venetarum Historia) non sine ingenti Musarum luctu, interciderunt. Hujus igitur excellentis viri ego meusque frater & ingenium admirati, & miserati fortunam, Omnia ejus Opera, quæ usquam reperiri potuerunt, tamquam ex ardenti rogo servata spolia, pari fide, ac diligentia collegimus, vobisque, Amplissimi bonarum artium Patroni, inscribenda esse existimavimus. Quibus enim potius NAUGERII Scripta commendanda fuerant, quam vobis, qui & eamdem quam ille, Patriam sortiti, & eodem loco nati, &, quod caput rei est; in eodem vitæ genere, gloriæque curriculo usque ab adolescentia versati estis? Dies me profecto, atque oratio ipsa deficiat, si magistratus a vobis gestos, si difficillimas legationes magno animo susceptas, singularique prudentia actas, si liberalitatem, si constantiam vestram, si moderationem in privatis rebus, splendorem in publicis, commemorare ac persequi velim. tantum

tum

tum hoc dicam: quum vobis, e reliquis omnibus, Patavini Gymnasii gubernationem, studiorumque curam, quæ gravissima in recte institutis civitatibus esse solet, Respublica vestra mandaverit; vos ab ea sapientissimos, litterarumque amantissimos certo admodum testimonio esse judicatos. Qua laude quid præstabilius, quid magnificentius excogitari potest? Hæc una scilicet & acceptæ a majoribus nobilitati, & exaggeratis opibus longissime antecellit: hæc una hominum vitam caducam & fragilem, angustisque finibus circumscriptam, non solum prætergreditur, sed etiam immortalitate donare potest. Lætis igitur animis, hilarique vultu, Civem optimum, scriptoremque elegantissimum, a sinu oblivionis industria nostra vindicatum, novoque cultu ornatum, & auctum, excipere velitis, Viri Amplissimi: eique vos longo post tempore æquos honores deferre non pigeat, ac olim e Gallia redeunti, si hoc illi per fatum licuisset, majores vestri fuerant delaturi. Simul illud vos oro, ut me tenuem quidem hominem, sed tamen pulcherrimarum artium studio acrius inflammatum, noctesque ac dies de earum dignitate cogitantem, in fidem vestram & clientelam accipiatis: novamque Typographiam, quam domi meæ ad optimos cujusque generis libros edendos institutam habeo, patrocinio ve-

 stro,

ſtro, ac defenſione tueamini. Id ſi feceritis, dignam rem humanitate, auctoritate, atque amplitudine veſtra feceritis. Valete, Patres Ampliſſimi, & Reipublicæ, ac litterarum bono felices diutiſſime vivite. Patavii III. Nonas Junii. cIↃ IↃ CC XVII.

PRAEFATIO IN OPERA
ANDREAE NAUGERII.
LECTORI BENEVOLO.

TYPOGRAPHICAM Artem, quæ ſummo DEI OPTIMI MAXIMI beneficio hominum generi conceſſa eſt, prima ejus ætate docti admodum, & honeſti viri magna induſtria diligentiaque excoluere. Ab his auctior facta, latiuſque per orbem propagata, in eam ſenſim fortunam devenit, ut a pleriſque male omnino haberi, ac patrimonii tantum augendi cauſſa exerceri cœperit: & iccirco litterati homines ab ea deinceps tractanda manus abſtinere ſatius arbitrati ſint. Ob id, quæ duæ res arctiſſima ſocietate junctæ inter ſe fuerant, ſcriptores nimirum optimos typis divulgare, & ad ipſorum emendationem non mediocre ingenium, & do-

& doctrinam adhibere; eædem postea disjunctæ atque distractæ non perinde uberes fructus attulerunt. Quo magis de litteris præclare merentur non pauci ex eruditorum numero apud Transalpinas nationes, & in Italia quoque nonnulli, qui in id totis viribus incumbunt, ut quæ vel ab antiquis, vel a recentioribus sapienter excogitata, eleganterque conscripta sunt, ea in manus hominum accuratissime castigata, magnificeque exornata perveniant. Horum igitur exemplo nos excitati, quamquam nec studiis bonarum artium, nec ingenio, neque ulla alia re cum iis conferendi simus, nulli tamen sumtui parcentes, Typographiam domi nostræ instituimus, eique hominem diligentem præfecimus, ad egregios in omni disciplinarum genere libros edendos; præsertim vero ad illorum memoriam renovandam qui sanioris Eloquentiæ, atque Eruditionis laude floruerunt. Hanc nostram publicis commodis inserviendi voluntatem a studiosis quibusque, & potissimum ab Italis, æqui bonique consultum iri speramus; quod si adsecuti fuerimus, vitaque, & valetudo suppeditaverint, majore in dies alacritate susceptum opus urgebimus. Specimen igitur diligentiæ nostræ præbituri, ANDREAE NAUGERII, Patricii Veneti, quo scriptore magis elegantem, ac nitidum haud alium facile invenire possis,

Monumenta undique collecta typis describi curavimus; nihil fere prætermittentes quod vel ab eo profectum, vel ad ejus nomen, gestaque illustranda utcumque pertinere duceremus. Et nihilominus nonnulla fortasse nos effugerint; id enim est humanæ infirmitatis: & quædam fortasse in abdito latent, quæ nulla hactenus inquisitione erui, & in lucem protrahi potuerunt. Utinam ille aliquando illucescat dies, quum plura suavissimi hujus Poetæ Carmina, quæ apud Laurentium Pignorium, doctissimum virum, olim exstabant, ex alicujus bibliothecæ forulis depromantur: tunc enim demum confecta res fuerit. Interim, quantum Joanni Baptistæ Recanato, Patricio Veneto, debeamus, studiis politioribus mirifice dedito, jamque satis libris editis claro; quantum Apostolo Zeno, viro non doctrina minus, quam humanitate spectato, vix est ut oratione complecti valeamus. Ab his videlicet opera, consilio, codicibus, perquam benigne adjuti sumus. Non solum autem elegantia, & nitor Naugerii nos impulerunt ut ab ipso potissimum laboris hujus nostri caperemus exordium; sed præterea hominis Patria & Nobilitas cohortata est, quæ scilicet liberalium disciplinarum gloriam in illo quodammodo efficit ampliorem. Si enim auspicato res gerenda erat, non aliunde initium ducere oportuit, quam a

flo-

florentiſſimæ Venetæ Reipublicæ, cujus Imperio paremus, Cive optimo, ac ſapientiſſimo; qui plurimis etiam eodem loco natis exemplo eſſe poſſit, ut majorum ſuorum veſtigiis inſiſtentes, eorum virtutes, & ſtudia ardentius æmulentur. Sed jam, quid in hac Editione a nobis præſtitum ſit, paucis exponere aggrediamur. Circumferebantur uno volumine Orationes duæ, altera in Bartholomæi Liviani, altera in Leonardi Lauretani funere a NAUGERIO habitæ; nonnulla item Carmina: omnia amicorum ejus diligentia poſteris conſervata. His plura adjicere viſum eſt, quæ aut diſperſa in libris latebant, aut diſſimulato ſcriptoris nomine in manibus verſabantur. Et primum Epiſtolas tres exhibuimus, lectu ſane digniſſimas, quas ille Ciceronis Orationibus opera ſua emendatis apponi curaverat: has proxime alia conſequitur, qua Latinæ Comœdiæ principatus Terentio adjudicatur, Franciſco Aſulano Typographo ab Auctore affixa, fortaſſe ut invidiam effugeret; quemadmodum Franciſcus Floridus Sabinus, ob ejuſmodi ſententiam NAUGERIO iniquior, Henricus item Stephanus, uterque Plauto mirum in modum addicti, exiſtimaſſe videntur. Accedunt Doctorum aliquot Virorum ad NAUGERIUM Epiſtolæ, ex quibus, quanto is eſſet in honore apud excellentes doctrina viros, facile apparet. Variarum

etiam

etiam Lectionum in omnia Opera P. Ovidii Nasonis rationem habendam esse duximus; in quibus multa passim occurrunt quæ non contemnendam poetarum studiosis afferant utilitatem. In his, Lector, videbis numerorum notas Ovidii carminibus appositas: typorum quoque varietate ad distinctionem usi sumus; quod etiam in propriis nominibus, rebusque insignioribus denotandis ubique a nobis factum reperies. Carmina porro NAUGERII nova accessione cumulavimus: addidimus enim ex Originibus Patavii Pignorianis suavissimos Hendecasyllabos in Vancium vicum Patavinum: item Epigrammata duo ex Gagnæji, atque Ubaldini carminum collectionibus. Nihil est autem quod mirere, Hieronymi Fracastorii de Poetica Dialogum inter NAUGERII lucubrationes collocatum: ut enim in Platonis libris adhuc antiquissimi illius Socratis sapientia vivit, quum ipse de philosophia litteram omnino nullam fecerit; similiter, tot NAUGERII scriptis deperditis, quænam ejus de poetarum studiis sententia fuerit, non injucundum fortasse erit e Fracastorio cognoscere. Atque hæc quidem de Latinis Monumentis. Sequuntur nonnulla, Italica, qua nunc utimur, lingua conscripta: Versus nimirum faciles, arguti, elegantes, ex vetustis libris, ac propemodum ignoratis depromti; quibus

τὰς

τὰς μεταφράσεις Epigrammatum aliquot NAUGERII a claris Poetis elaboratas addere viſum eſt, in primis vero quaſdam Petri Angelii Bargæi, nondum vulgatas: tum Epiſtolæ quinque ad Joannem Baptiſtam Rhamnuſium ex Hiſpania miſſæ, duabus Petri Bembi ad NAUGERIUM adjectis: poſtremum Deſcriptio itineris per Hiſpaniam, Galliamque ab Auctore confecti; opus quidem non adeo multis luminibus ingenii exornatum, ſed tamen utile, copioſum, varium. Quæ duo, Deſcriptionem, & Epiſtolas, ſexcentis locis emendavimus; erant enim in antiquis exemplaribus fœde corrupta. Ne quid autem a nobis omiſſum queri aliquis poſſet, Doctiſſimorum Virorum Teſtimonia de NAUGERIO collegimus, non quidem omnia (id enim infinitum fuiſſet) ſed tantummodo illuſtriora: ex quibus, nec non ex ipſius NAUGERII ſcriptis, brevem ejus vitæ Hiſtoriam diligentiſſime concinnavimus. Hæc ſunt quæ in hac Editione præſtitimus. Tuæ humanitatis erit, Lector candide, ſi alicubi a nobis peccatum fuerit, ignoſcere; & ſi quid forte, præſertim in orthographia, deprehendas quod tibi minus probetur, non continuo id vitio vertere; ſcis enim, in ea re tot pæne ſententias eſſe quot capita. Utinam hæc qualiacumque tibi, atque eruditis omnibus grata accidant: erit ſcilicet, cur ſumtus,

tus, & labores noſtros, qui non mediocres hercule fuerunt, leves arbitremur; noſtraque deinceps cura excitetur ad majora in dies publicis commodis, utilitatique adornanda.

DEDICATIO FABULARUM
GABRIELIS FAERNI.

Illuſtriſsimo & Reverendiſsimo Præſuli

FORTUNATO MAUROCENO

Epiſcopo Tarviſino, & Pontificii Solii Epiſcopo Aſſiſtenti

Jo. Antonius Vulpius S. P. D.

NON deerunt fortaſſe, Præſul ſapientiſſime, quibus res inſolens planeque a decoro aliena videatur, me tibi potiſſimum, viro & inſtituto vitæ, & dignitatis ratione graviſſimo, haſce GABRIELIS FAERNI Fabulas quæ iterum proferuntur, nugas videlicet ac primæ ætatis oblectamenta (ſic enim ipſi appellare amant) inſcribendi conſilium cepiſſe. Quid enim, dicent, Epiſcopo cum Apologis? aut quid tandem emolumenti fecerint rei Chriſtianæ otioſorum hominum cogitata, acuta quantumvis atque elegantia? Huic ego generi obtrectatorum ad re-

pre-

prehendendum accusandumque paratissimo satis responsum esse arbitrabor, si unam tantummodo aut alteram pagellam vertere voluerint: invenient enim, Silvium Antonianum, incredibili doctrina & pietate hominem, atavorum temporibus, hunc eumdem Fabularum Libellum, quum primum ederetur, Carolo Borromæo, S. R. E. Cardinali, dicavisse: ei scilicet quem propter excellentes divinasque virtutes inter Cælites locatum veneramur. Quod si clarissimo exemplo uti non liceret, non continuo mihi defensionem omnem ereptam existimarem. suppeditaret quippe longe gravior Sacrorum Librorum auctoritas, in quibus alicubi * arbores inter se colloquentes, & de rege creando deliberantes introducuntur: quod certissimum argumentum est antiquitatis & nobilitatis Fabularum. At sint hujusmodi narrationes puerorum præcipue caussa effictæ: num propterea principum virorum auribus indignæ censeri debent? Inter illa quæ antiquis legumlatoribus, rerumque publicarum conditoribus cordi fuisse legimus, primum fere locum obtinuit instituendæ juventutis cura; videbant etenim, in ætate illa rudi atque infirma bonorum malorumque temporum semina contineri; & iccirco nihil tenue, nihil pusillum ducebant, cujus adminicu-

* *Judicum cap. 9. v. 8.*

lo parentes melioribus liberis uti possent. Quantum vero nudam illam & incomtam veritatis faciem pueri aspernentur, omnibus, opinor, paullo humanioribus perspicuum est. Necesse igitur fuit ad eorum animos pravis cupiditatibus liberandos, virtutisque amore sensim imbuendos, præceptis e media philosophia petitis jucunditatis aliquid inspergere, ne scilicet honestarum rerum tædio ac labori turpium voluptatem anteponerent. Hinc porro intelligi potest, multa ex poetarum figmentis, eaque non contemnenda, in hominum vitam commoda promanare. illud modo caveatur, ne sine ullo discrimine quæcumque ab iis per ludum & jocum, aut etiam altiori quadam obscuraque ratione scripta sunt, adolescentibus ediscenda proponantur. Nam ut olim Aegyptus magnam utilium, magnam item noxiarum herbarum vim producere, vulgari proverbio ferebatur; sic in poematis futiles, molles, impiæque sententiæ, prope salubres honestasque collocatæ, passim occurrunt, quæ mentes imperitorum a recti studio facillime abducere, integrisque moribus pestem atque exitium præsentissimum afferre possint. Quapropter singularem innocentiæ laudem tulisse videtur GABRIEL FAERNUS, qui Fabularum suarum materiam deligens ex optimis antiquitatis auctoribus, tamquam Catoni alicui,

aut

aut Curio induſtriam ſuam probaturus, eam ſemper in ſcribendo conſtantiam tenuit, ne quid minus virile, minuſve caſtum verſiculis ſuis immiſceret, & iis plerumque argumentis uteretur quæ ad appetitus legentium contrahendos, virtutemque commendandam valde profutura exiſtimaſſet. Hæ igitur me cauſſæ cohortatæ ſunt, Præſul ornatiſſime, ut hoc tibi munuſculum fidenter offerrem: ſed in primis admirabilis humanitas tua dubitantem confirmavit; cujus ope & plurimum gratiæ apud omnes qui te noverunt collegiſti, & ut præ ceteris litterarum ſtudioſi te certatim diligerent, effeciſti. Quum etenim ea in familia natus ſis, quæ in vetuſtiſſimis florentiſſimiſque totius Venetæ Civitatis numeratur, eumque Patruum habueris, qui rerum bellicarum ſplendore adeo claruit, ut cum inviĉtiſſimis omnium ſæculorum imperatoribus conferri debeat, ejuſque nomen, licet exſtinĉti, barbaris nationibus timorem adhuc fugamque injicere poſſe videatur; in hac nihilominus tanta benignitate fortunæ, ſuperbiam, faſtidium, arrogantiam tibi magnopere fugienda eſſe duxiſti, idque ab adoleſcentia vitæ genus amplexus es, in quo nihil præclarius habetur, quam dignitates atque opes excelſo animo deſpicere, unam colere pietatem, inanibuſque vulgi opinionibus ſummo ſtudio adverſari. Atque ibi

ætatem jucundiſſime exegiſſes, niſi Clementis XI. Pont. Max. providentia te ad Tarviſinam Eccleſiam adminiſtrandam e ſolitudine illa evocaſſet. Hoc autem quanto conſilio ab Optimo Pontifice factum ſit, ii demum intelligunt quibus ingenii, prudentiæ, doctrinæque tuæ magnitudo antea perſpecta eſt. ut enim de rerum divinarum ſcientia, quam tibi longis vigiliis aſſiduoque labore comparaſti, nihil in præſentia loquar, nullum fere diſciplinarum genus eſt quod non attigeris; nullum, cujus doctores non in familiarium amicorumque loco ſemper habueris. Memini ego, &, dum ſpiritu perfruar, non ſine grato quodam animi ſenſu, meminero, te, quum primum inſtitutum hoc noſtrum vulgandi illuſtrandique bonos auctores & cognoviſſes, & probaſſes, domum noſtram cupidiſſime adventaſſe, nobiſque gratulatum eſſe hanc juvandi elegantiores litteras voluntatem, itemque pluribus verbis hortatum eſſe, ut ſuſceptum opus, contemtis malevolorum hominum reprehenſionibus, majore in dies alacritate urgeremus. quod etiam præſtitit germanus Frater tuus, Vir Ampliſſimus, tuique vere ſimillimus, qui nuper Patavini Gymnaſii procurationem accepit; quum ei Andreæ Naugerii Monumenta, noſtris curis collecta atque exornata, præbuiſſem. Nobis igitur eo ſtudio quo cœpiſti, Antiſtes humaniſſime,
fa-

favere, obſecro, perge: &, ubi per otium licuerit, FAERNUM in manus ſume, ejuſque lectione animum ſeriis cogitationibus fatigatum remittere atque oblectare velis. id ſi feceris, magnum pulcherrimumque laborum meorum tuliſſe fructum mihi videbor. Vale. Idibus Januariis. cIↄ Iↄ CCXVIII.

PRAEFATIO IN FABULAS
GABRIELIS FAERNI.
LECTORI BENEVOLO.

LATINAE Poeſeos incorruptus ille candor, germanaque ſuavitas, quam elegantiſſimi doctiſſimique homines ante duo fere ſæcula pertinaci labore, optimorumque poetarum imitatione adſecuti fuerant; neque ita longo intervallo temporis conſenuit, & jamdiu celebrari, atque in pretio haberi deſiit, amice Lector. Ut enim Sannazarios, Fracaſtorios, Bembos, Naugerios, Caſtilionios, Flaminios, Amalthæos, Vidas, Lampridios, Caſas, ceteroſque eorum ſimiles fatum ſuum peremit; pauci admodum ad noſtram uſque ætatem exſtiterunt qui aut ipſi aliquid egregium, & poſterorum cognitione di-

gnum

gnum hoc in genere præſtare poſſent, aut ullum omnino antiquæ ſimplicitatis guſtum habere viderentur. Rurſus igitur ad barbariem, ſeu quid barbarie fœdius atque inquinatius eſt, res poetica paullatim rediit: quum interea homines leviter litteris imbuti, ſuoque judicio beati, illud in condendo carmine unice ſpectarent, ne quid ſyllabarum rationi legique metricæ adverſaretur: nihil præterea de verborum delectu, nihil de figurarum ſplendore, de ſententiarum gravitate, de moribus animique affectibus exprimendis, de totius denique fabulæ ſtructura & compoſitione ſolliciti. Quæ nihilominus judiciorum perverſitas utcumque ferri potuiſſet, niſi ad illam gravius longe malum acceſſiſſet. quum enim primum ea colluvio in ſcholas invaſit, ſimul ornatiſſima, magniſque curis & vigiliis elaborata poemata de manibus adoleſcentium excuti cœperunt; ut jam plerique ex iſtorum numero qui aures ſuas ineptiis dedidere, illuſtrium ſcriptorum nomina ne fando quidem audiverint; quum ceteroquin *Suffenos, & venena omnia* (ut Catulli verbis utar) tamquam ungues & digitos ſuos diligentiſſime teneant. Quo magis noſtra hac tempeſtate danda opera eſt, ut, quando in pulcherrimam ſpem veteris eloquentiæ reſtituendæ nos adduxit excellentium quorumdam virorum induſtria, qui acerrimum contra

tra

tra falsas istiusmodi opiniones bellum gerere numquam intermittunt; cultissimi quoque poetæ ex abdito bibliothecarum, ubi hactenus delituere, in lucem & conspectum hominum, quasi postliminio, revocentur, in eumque locum existimationis & gloriæ, unde per summam injuriam dejecti deturbatique fuerant, tandem aliquando restituantur. GABRIELIS itaque FAERNI Fabulas, ex antiquis auctoribus delectas, carminibusque comprehensas iterum proferre constituimus, dignissimas sane, non solum quæ a pueris in scholis ediscantur, sed & in quibus legendis universi qui litteras amant, otium suum collocare non dedignentur. quum enim formandis juventutis moribus multa utilia salubriaque præcepta continent, tum eo lepore conditæ, eaque Latini sermonis proprietate insignes exsistunt, ut ex iis Terentianæ atque Horatianæ veneres quodammodo redolere videantur. Fabulis porro & alia ejusdem scriptoris Carmina adjungere visum est, in quibus omnibus elegantia par & doctrina conspicitur, in primis vero studium probatissimorum melioris ævi poetarum mirum in modum elucet; sine quo Latinas Musas qui tractant, ii demum gnaviter insanire dicendi sunt. Et quoniam eadem fati acerbitas FAERNUM præripuit, quæ Andream Naugerium, antequam scilicet fructum aliquem laborum suorum cape-

re

re posset, iccirco Libellum quem de Versibus Comicis inchoaverat, omittere noluimus; existimantes gratum futurum eruditis id qualecumque ingentis operis rudimentum: non secus ac qui signis & picturis delectantur, nobilium artificum simulacra non modo perfecta atque expolita, verum etiam mutila, vel primis tantummodo lineis informata conquirere consueverunt. Ex hoc autem fragmento plurima σφάλματα, quæ in editionem Florentinam anni M.D.LXV. irrepserant, sententiamque fœde turbabant, accurate sustulimus. Addidimus etiam Faerni Præfationem (ut vocant) in Philippicas M. T. Ciceronis ex vetustissimo Codice Vaticano ipsius industria emendatas, nec non Vincentii Luchini, Petri Victorii, & Silvii Antoniani Epistolas ad Faernum pertinentes, eo consilio scilicet, ut ingenium, & probitas viri, magnique pro bonarum litterarum dignitate ab illo exantlati labores adolescentibus innotescerent. Aliam denique Faerni Epistolam vernacula lingua conscriptam, & a paucis omnino visam, qua Caroli Sigonii emendationes nonnullæ in T. Livium reprehenduntur, & vulgata lectio defenditur, ut oculis tuis exhiberemus, Lector candide, nobis auctor fuit Dominicus Lazarinus de Murro Maceratensis, vir nobilissimus, qui Græcas Latinasque litteras in Patavino Gymnasio sum-

ma

ma cum laude profitetur, & hoc potissimum anno T. Livii Historiarum libros docte & copiose explanat, iisdemque a Criticorum temeritate sæpius male habitis saluti atque adjumento est. Hujus igitur cohortationem humanissimam, quam ante FAERNI Epistolam collocavimus (quod bono tuo fiat) perlegere ne graveris, nosque ad cetera quæ sunt in manibus, perficienda favore tuo alacriores redde.

DEDICATIO POEMATUM HIERONYMI FRACASTORII.

Marchioni Illustrissimo

SCIPIONI MAPHAEIO,

Patricio Veronensi, Eruditissimo ac Sapientissimo Viro,

Joannes Antonius Vulpius S.P.D.

MULTAE caussæ me impulerunt, SCIPIO MAPHAEI, Vir illustrissime ac sapientissime, ut HIERONYMI FRACASTORII Poemata, itemque JOANNIS COTTAE, JACOBI BONFADII, ADAMI FUMANI, & NICOLAI ARCHII, Veronensium Poetarum, Carmina nonnulla, suavitatis atque elegantiæ plenissima, quæ

nunc noſtris curis emendata de integro prodeunt, in tuo potiſſimum nomine apparere vellem. Primum enim, quam de tua ſingulari virtute, præſtantique litterarum ſcientia, opinionem jamdiu animo imbiberam, eam omnibus certo aliquo teſtimonio ſignificare vehementer cupiebam; non quod ex meo qualicumque ſuffragio ullam tibi gloriæ acceſſionem fieri poſſe exiſtimarem; quippe hoc levitatis ac dementiæ fuiſſet non ferendæ: ſed potius ut in te obſervando colendoque ipſe mihi ſatisfacerem, ab eorumque ſtupore longiſſime abeſſem qui maximorum ingeniorum luce, inſolitæque doctrinæ ſpecie nihil admodum commoventur. Deinde illud cogitabam; quemadmodum olim FRACASTORIUS, doctiſſimis monumentis ad ſempiternam memoriam temporis propagatis, urbis Veronæ, in qua natus erat, Italiæ totius, ac ſui denique ſæculi decus atque ornamentum exſtitiſſet, eamque ſcribendi carminis facultatem adeptus eſſet, ut uno Virgilio inferior, vel æmulorum confeſſione judicaretur: ſic te ex ampliſſima vetuſtiſſimaque familia pariter Veronæ ortum, divina providentia delectum eſſe, qui ſcriptis editis immortalibus ætatem hanc noſtram mirifice illuſtrares. Nemo ſatis pro dignitate laudare poſſit Libros illos tuos vere aureos in quibus contra falſas quorumdam opiniones acer-

rime

rime diſputas, qui futilibus impiiſque præceptis nobilium virorum animos contentionis rixæque cupidos efficere ſtudebant. Eas nimirum diſputationes, ſimul ac typis deſcriptæ circumferri cœpere, tanto favore omnes boni proſecuti ſunt; ii præſertim quos curare oportet ne quid Chriſtiana Reſpublica detrimenti capiat; ut veteris immanitatis notas, quas barbarorum in Italiam adventus noſtris moribus fœdiſſime inuſſerat, ſapientia tandem tua penitus deletum iri prædicarent. Quis autem non valde miretur, hominem philoſophiæ ſemper vacantem, ſummique officii rationem diligentiſſime perquirentem, ſi ad manſuetiores Muſas oblectamenti cauſſa interdum acceſſerit, iis palmam eripere qui ætatem omnem in eo ſtudiorum genere conſumſerunt? Te vero ejuſmodi eſſe quum alia multa teſtantur, tum in primis Tragœdia nobilis, quam ad veterum Græcorum lucernam elaboratam, his proximis annis publice ſpectandam exhibuiſti. hæc ſcilicet ubicumque locorum acta eſt, fletum ſpectatoribus excitavit; nec tantum quum daretur nova, at decies repetita multitudinis oculos tenere potuit. Præclarum eſt, in ſingulis diſciplinis ſingulos homines excellere; at quanto præclarius, unum aliquem reperiri qui quæcumque fere in diſceptationem cadunt, innumerabilia ſane, ac nullis prope terminis de-

finita, animo universa comprehendat? Si quis hoc fieri neutiquam posse arbitratur, is domum tuam veniat, tecum colloquatur, periculum faciat in litteris, in arte dicendi, in differendi subtilitate; interroget de pietate, de justitia, de finibus bonorum, de administratione reipublicæ, de institutis populorum: historiam sibi promi petat, poetam aut oratorem explicari, veteris lapidis aut numismatis inscriptionem declarari; nulla ex parte imparatum offendet, sed contra omnibus doctrinis & artibus instructissimum admirari cogetur. Ad has caussas, quas hactenus memoravi, illa vel gravissima accedit, te, si quis alius hoc tempore, cum fucata eloquentia justas inimicitias suscepisse, nihilque in dicentibus probare solere quod non simplex, non candidum, non rectum, non denique utile sit. Est hoc nobilitatis tuæ, quam animus veritatis studiosus, & qui neminem fallere postulet, summe decet. quid est enim tam plebejum, quam vel in vita, vel in oratione mendaciis rem agere? Quo fit etiam ut ab omni arrogantia superbiaque maxime abhorreas, quæ vitia plerique nobilium otio diffluentes, eo consilio adhibent, ut nimirum inertiam suam ad populum tegant, ac ne plane cessare videantur. Et quamquam generis claritate, ceterisque ornamentis, quæ ipse tibi magna virtute compa-

rasti

rasti, nemini concedas, Fratremque habeas, apud Principes Germaniæ Viros gratia, opibus, dignitatibus mire florentem, nihilominus facilem te in audiendis admittendisque hominibus præbes, comiter unumquemque appellas, citiusque fortunæ tuæ oblivisceris, quam humanitatis. Accipe igitur, Vir sapientissime, hilari vultu munusculum hoc nostrum, Poetasque elegantissimos, cives tuos, & ipse amare, & aliis commendare velis. Hoc mihi gratius accidere nihil potest. Vale. Patavii cIↃ IↃ CCXVIII. Kal. Septembris.

PRAEFATIO IN POEMATA
HIERONYMI FRACASTORII.

LECTORI BENEVOLO.

NON sum nescius, erudite Lector, plurimos inveniri qui de Poetarum studiis, deque universo genere Poeseos ita statuant, rem esse minimi pretii, & quæ magna ingenia ab inquirendæ veritatis studio ad nugas & somnia sæpe traducat: propterea que recte Platonem fecisse dicant, qui a Republica illa sanctiore quam ipse

ipſe optimis legibus inſtituebat, eos omnes excluſerit qui verſibus & fabulis delectarentur. Hujuſmodi hominibus poemata offerre perinde haberetur, ac ſi Pentheum Bacchis diſcerpendum traderes; adeo ſunt pertinaci animo ac fero, Muſiſque inimico. Cum his porro diſceptare velle quid eſt aliud, niſi inanem operam ſumere? contracto enim ſemel ſupercilio, judicioque facto, citius ſe ſpiritum amittere, quam de ſententia dimoveri patiantur. Qui ſi delicias ita odere, ut nihil humanitati dandum putent, omniaque ad veram directamque rationem exigi oportere clamitent, non video cur ullam aut in victu munditiam, aut in veſtitu elegantiam adhibeant: cur artes ullas probent, præter eas quæ, ut vitæ neceſſitatibus inſervirent, rudibus adhuc ſæculis inventæ ſunt. At hos, quoniam communi hominum ſenſu ſatis refutantur, & ſua ipſi triſtitia abunde puniuntur, Diis iratis ſuis relinquamus: remque poeticam hactenus in civitate retineamus quoad ingenuam ex illa voluptatem capere poſſumus. ceterum parcat ea moribus juventutis, maledicto abſtineat, ne incurrat in famam bonorum, ne prava exempla in ſcenam immittat: recte facta potius illuſtret, virtutes laudet, diſciplinas ornet, ſalibus etiam interdum ac deliciis utatur, ſed illis innocuis ad hilaritatem, non pernicioſis ad corruptelam. Eſt aliud

ge-

genus hominum, qui se quidem Musas amare dicunt, & poemata magni facere, sed qui perverse adeo de poetis judicant, ut illis ejusmodi aures esse existimes quales olim Regi Midæ fuerunt; cui scilicet Jovis filium Apollinem, dignum convivio deorum citharœdum, ad Panos rustici numinis suavitatem nimium nugatorem visum fuisse perhibent. Enimvero majus in hæc studia periculum intenditur ab his qui se amicos profitentur, quam ab illis de quibus antea diximus, reprehensoribus. nam illi quidem suum negotium agunt, ac veluti in alio terrarum orbe collocati, nostra neque attingunt, neque magnopere curant: hi vero importune adsunt, insistunt, omnia permiscent, omnia inquinant, & quum elegantiores Musas vix a limine salutaverint, vel in eos magistros inciderint a quibus nihil sapere docti sint, nihilominus, tamquam ex tripode ac lauru, consulentibus respondent, unumquemque scriptorem trutina examinant, suas cuique dignitatis partes tribuunt, alios probant, alios damnant, indicta sæpe caussa; quod iniquissimum pariter ac stultissimum est. Horum judicio (ut in præsentia tantummodo leviora persequar, & exemplis res illustrior fiat) Catullus, quem Aulus Gellius *elegantissimum poetarum* appellare non dubitavit, quem omnis antiquitas sic est admirata, ut docti cognomine donave-

ve-

verit, asper atque horridus est, iis vero numeris gaudet, quos eorum delicatissimæ aures ferre nullo modo possint; penitus insuper argutiis caret: (hoc nomine ipsi pueriles ineptias, crebras paronomasias, exquisita antitheta, absurdas translationes, & reliquas hujusmodi orationis labes honestare consueverunt) ad hæc, quod maxime dolendum est, obscuras historias fabulasque consectatur, quæ lectorem alio properantem, non sine temporis dispendio, identidem remorantur. Quod si forte de Lucretio mentio facta fuerit, tum vero nauseant, vehementerque indignantur. nam, præterquamquod scriptor ille ἄθεος religionem omnem funditus tollere conatur, longissime quoque abest ab ea suavitate quam ipsi venantur assidue: Ennii, ac Pacuvii vestigiis nimium insistit, verbis utitur obsoletis, hiulcos dissolutosque numeros amat, ita denique agrestis, ita incomtus est, ut a pueris gratiam omnino inire noluisse videatur. Fuerit Lucretius optimus Latinitatis auctor; quid tum? id ipsi in minima laude ponunt: non enim Latinam, sed mollem potius & pictam orationem requirunt, qualem hoc proximo sæculo ingeniosissimi homines, bona cum Ciceronis, aliorumque veterum venia, in medium protulerant, nunc vero ingenti piaculo scelesti quidam oppugnare non verentur. Quamobrem & Virgilium accu-

accusant, quod antiquiorum auctoritatem secutus, non usquequaque concinnum se præbeat: Lucanum, aut Statium, aut Claudianum, si diis placet, in condendo carmine rotundiores esse ajunt; vel si hoc dicere reformident, imitatione tamen sua, quum aliquid ipsi scribere aggrediuntur, quid sentiant, satis aperiunt. Jam de Elegia, ejusque scriptoribus, mirum est quantum a Fabio Quintiliano dissentiant, qui nimirum litteris tradiderat, in eo genere *sibi tersum atque elegantem maxime auctorem Tibullum videri; non deesse tamen qui Propertium mallent: Cornelium* autem *Gallum duriorem, Ovidium lasciviorem* esse pronuntiavit. Inepti scilicet ac præposteri homines, meliores se harum rerum æstimatores fore confidunt, ac ille olim vir exstiterit, ea præsertim ætate natus, qua verius longe certiusque judicium de hujusmodi studiis fieri poterat, quam hac nostra. nondum enim desierant Latina lingua loqui, & quid esset Romanæ elegantiæ, vel tabernarii & aniculæ facile dignoscebant. In uno igitur Ovidio libentissime conquiescunt, hunc unum admirantur, hunc sibi ad imitandum proponunt: quam vero ejus similes evadant, ipsi viderint. nisi forte in optimorum imitatorum numero reponendi propterea sunt, quod semper de fæce haurientes, & ea potissimum colligentes in quibus ingenio suo nimium indulsit scri-

ptor ille, alioqui dignissimus qui legatur, & quantivis pretii, crebris eorumdem verborum repetitionibus utuntur: duarum syllabarum voces in fine pentametri diligenter collocant, polysyllabis omnibus, tamquam horridioribus, rejectis: penthemimerim, seu semiquinariam cæsuram, in hexametro fere servant: singulis distichis singulas sententias comprehendunt: qui secus fecerit, hunc artis ignarum esse ajunt, magnoque in errore versari affirmant: quod falsas denique, easdemque durissimas leges studiosis adolescentibus imponunt, quas illi violare sine summo scelere non possint. Ab his igitur, si sibi constare velint, consilium hoc nostrum edendi tanto intervallo HIERONYMI FRACASTORII Poemata, item JOANNIS COTTAE, JACOBI BONFADII, ADAMI FUMANI, NICOLAI ARCHII Carminum reliquias, improbari certe, fortasse etiam derideri, necesse est. FRACASTORIUS etenim, dummodo Virgilianam illam gravitatem, heroicis carminibus scribendis, adsequeretur, argutiores poetas, quos ipsi tantopere amant, omnino contemsit: reliqui vero, nescio quo malo Genio instigante, ita Catullo aut Propertio addicti sunt, ut Martialis & Ovidii scripta vix umquam attigisse videantur. Sed ista omni oratione omissa, levibusque hominibus valere jussis, tibi, tuæque fidei, erudite

Le-

Lector, hos elegantissimos Musarum alumnos custodiendos tradimus: quos & multo emendatiores quam antea, & pleniores invenies; nonnulla enim addidimus quum ex Gagnæji, ac Taygeti Carminum Collectionibus, tum ex aliis etiam libris; quæ si legeris, te industriæ nostræ non pœnitebit. Existimavimus autem, Poema illud sacrum quod FRACASTORIUS de Josepho inchoaverat, quamvis longe positum infra Syphilidos dignitatem, ceteris tamen egregii viri monumentis esse adjungendum: sunt enim & quos magnorum operum rudimenta delectent, & qui ad ea perficienda excitentur quæ alii aut curis gravioribus, aut infortunio impediti, tantummodo adumbrata reliquere. Ejusdem Poetæ rerum gestarum narrationem, non illam quidem accuratissime scriptam, (sunt enim in ea nonnulla quæ vix intelligas) verum simplicem, & singularem, ne prorsus abjicere velis. nam ut meliorem de integro daremus, tantum otii non habuimus. Mirabitur fortasse quispiam, atque indigne feret, JACOBUM BONFADIUM, Veronensem a nobis appellatum, quum aliqui e scriptoribus eum Brixianum fuisse malint. Nos plerisque fidem tribuere satius esse duximus; nec tamen, quid de hac re homines sentiant, multum laboramus. Tu interim, amice Lector, si quid ad juventutis studia promo-

venda labore noſtro collatum eſſe cenſes, neque nos indignos putas quorum conatibus faveatur, hilari fronte hunc Libellum excipe, daque operam ſedulo, ne poſteritas hanc bonarum litterarum cauſſam, quæ nobis tanto ſumtui eſt, a te neglectam fuiſſe, aliquando conqueri poſſit.

DEDICATIO POEMATUM JACOBI, SIVE ACTII SINCERI SANNAZARII.

Illuſtriſsimis atque Excellentiſsimis Viris

ALOYSIO PISANO Equiti, ac Aedis D. Marci Procuratori, JOANNI PETRO PASCHALICO, MICHAELI MAUROCENO, Rei Litterariæ Moderatoribus,

Jo. Antonius Vulpius S. P. D.

SI quis eſt cui mirum forte videatur, ACTII SINCERI SANNAZARII, elegantiſſimi hominis, Poemata, ſublatis mea cura librariorum erroribus, in lucem rurſus prodeuntia, a me vobis offerri, Viri Ampliſſimi; is profecto aut ea numquam legit, aut oſcitanter, minimeque intento animo legit. Quum enim Poeta ille recti amantiſſimus, de immortali Venetorum Republica omnia egregia & præclara ſen-

ſentiret, diligenter providit, ne ſententia hæc ſua paucis tantummodo familiaribus nota eſſet, ac deinde oblivione deleretur. Splendidis itaque magnificiſque carminibus, audiente atque invidente reliquo terrarum orbe, admirandæ Urbis veſtræ dignitatem, veſtrorumque clariſſimorum Civium libertatem ornavit. quæ carmina quanto in pretio habenda ſint, & inſigni liberalitatis exemplo Senatus eo tempore declarare voluit, & ex ipſius Poetæ natura facile colligi poteſt: non enim is erat SANNAZARIUS qui libenter adſentaretur, ſed potius qui hominum vitia acerrime exagitaret, neque illos quidem intactos abire ſineret quibus opes & potentia ſcelerum impunitatem quodammodo peperiſſe videbantur. Hæc eſt demum vera laus, quæ a magni & excelſi animi viro proficiſcitur, neque ſpe, neque metu extorta: ad hanc improbis & puſillis hominibus omnino adſpirare non licet. Quapropter ad neminem alium niſi ad vos hujuſmodi ſcripta deferenda erant, Viri Ampliſſimi, qui publico Venetorum Patrum decreto, graviſſimæ ſtudiorum procurationi præfecti eſtis, diſciplinas autem quæ ab humanitate nomen habent, præcipuoque urbibus ornamento ſunt, vel in primis diligitis, & coli gaudetis. Poetam igitur veſtrum benigne atque hilare excipite, ejuſque carminibus legendis, majorum gloriam agno-

ſcite,

ſcite, quæ tamquam hereditate ad vos uſque pervenit. ſtat enim, DEI Opt. Max. beneficio, Reſpublica veſtra, ac tamdiu ſtabit, quamdiu genus ipſum hominum permanebit. Utinam vero aliquid non contemnendum ipſe ingenii mei viribus præſtare poſſem, nec ſemper, ad meam erga vos obſervantiam ſignificandam, alieno adminiculo indigerem: nemo profecto eſſet qui virtutes veſtras majore ſtudio atque alacritate celebraret. At quoniam eloquentia excellere, perpaucorum eſt, neque id mihi natura conceſſit; hoc qualecumque munuſculum æqui bonique conſulite, Viri Ampliſſimi, meoſque conatus, quæſo, patrocinio ac benevolentia veſtra proſequimini. Valete. Patavii. Idibus Novembris. cIↄ Iↄ cc xviii.

PRAE-

PRAEFATIO IN POEMATA JACOBI, SIVE ACTII SINCERI SANNAZARII.

ERUDITO LECTORI S.

QUOD polliciti sumus anno superiore, nos videlicet daturos operam ut cultissimi quique probatissimique scriptores qui sæculo post CHRISTUM ortum decimosexto Latinas litteras a barbarie vindicavere, novo quasi lumine illustrati, in manus hominum pervenirent, id sedulo præstare pergimus, erudite Lector. Ecce tibi Actius Sincerus Sannazarius, poeta merito suo ab omnibus fere celebratus, atque illis tantummodo ignotus quibus vita elabitur dormitantibus, & quos nulla de rebus optimis cura umquam attingit. Ex hujus carminibus, antiquarum editionum ope, menda typographica passim sustulimus; quæ res ad institutum hoc nostrum potissimum spectat. Quidquid autem de clarissimo genere, de fortuna, de studiis, de amicitiis, ceterisque casibus tanti viri, memoriæ proditum est, non mediocri labore ac diligentia ex variis libris collegimus, perpetuaque narratione contexuimus; est enim

enim doctis hominibus jucunditati, quorum ingenium admirentur, eorum eventus moresque cognoscere. Gravissimos etiam laudatores excitavimus, qui SANNAZARIO singularis eruditionis doctrinæque testimonium tribuerent; ut scilicet auctoritatem, qua ipsi caremus, ex aliorum sententiis mutuaremur. Indicem quoque rerum memorabilium adjunximus, iis qui totum volumen perlegere noluerint, prope necessarium. Denique GABRIELIS ALTILII Epithalamium, exquisitæ venustatis poema, sed in quibusdam libris fœde corruptum, emendatius multo exhibemus; nonnulla item HONORATI FASCITELLI carmina, Catulli elegantiis affluentia, excudenda curavimus: quos poetas ACTIO SINCERO adjicere, non abs re visum est; ambos enim regio Neapoli finitima protulit, ALTILIUS vero SANNAZARIO sodalitate etiam conjunctus fuit. Hæc volebamus ne ignorares, amice Lector. Vale, fruere, ac fave.

D E-

DEDICATIO OPUSCULI AUGUSTINI VALERII DE CAUTIONE ADHIBENDA IN EDENDIS LIBRIS, &c.

Illustrissimis atque Excellentissimis Viris

Patavini Gymnasii Moderatoribus, ALOYSIO PISANO Equiti, ac Aedis D. Marci Procuratori, JOANNI PETRO PASCHALICO, MICHAELI MAUROCENO, Omnique Triumvirum Litterariorum Ordini Amplissimo

Jo. Antonius Vulpius S. P. D.

PRAESTANTIUM ingeniorum quibus Respublica vestra semper mirifice floruit, Viri Amplissimi Sapientissimique, Liber quem vobis offero, egregium quoddam specimen est. Hoc nimirum perlecto, facile inter omnes constabit, elegantioribus disciplinis, ab eo tempore quo primum detersa barbarie, caput rursus attollere, atque in pretio esse cœpere, neque magnificentius hospitium ullum, neque ampliora usquam præmia, quam apud Venetam Nobilitatem, patuisse. Et sane divina providentia factum arbitror, ut quæ Urbs Senatores gravissimos, invictos belli Duces, Antistites religione, vitæque innocentia singulari, parere ac educa-

re consuevisset, ea in Urbe præclari quoque Historici, & Oratores provenirent, qui Civium suorum virtutes & pulcherrima facinora omnibus eloquentiæ viribus celebrarent, atque oblivioni surripere niterentur. Exteri enim scriptores, quum res alienas litteris mandare instituerunt, multa plerumque silentio prætereunt, quæ ipsi minus perspecta habent, aut in quibus narrandis nullus maledicto locus est; & quædam verbis extenuant, quorum magnitudo ac splendor malevolorum oculos quodammodo perstringit; & nonnulla denique pejorem in partem interpretando, illustrium virorum laudibus graviter obtrectant, iisque notam turpitudinis callide inurere conantur. Neque contra, in libera republica metuendum est, ne qui ejusdem civitatis homines laudandos suscipiunt, spe, gratia, amicitia ducti, modum in laudando non adhibeant; plurimi enim testes adsunt, in quorum conspectu vita ejus qui celebratur, tota fere acta est; ad redarguendum scilicet paratissimi, ubi immane aliquod mendacium scriptor in medium attulerit, tamquam si caussæ suæ diffidere videatur. Quæ quum ita sint, nolite, quæso, Viri Amplissimi, me impudentiæ crimine accusare, qui vos maximis occupationibus distentos molestus interpellator a gerenda republica paullisper avocem; est enim pietatis vestræ,

ma-

majorum gloriam, quæ ad poſterorum etiam fructum redundat, commendatam habere: eſt ſapientiæ, tempus quod bonis libris legendis tribuitur, in maximo lucro ponere: eſt hujus præclari muneris quo fungimini, quidquid ad litterarum dignitatem pertinet, non ſolum æquis animis, verum etiam libentiſſimis, excipere, amplecti, tueri, ac denique auctoritate nutuque veſtro confirmare. Finem dicendi faciam, ſi prius paucula de me ipſo addidero; quod mihi per vos liceat, Viri Ampliſſimi. Quamquam honeſte recteque agere, ipſum ſibi largiſſimum atque uberrimum præmium eſt, ego quidem certe hac ſpe unice ſuſtentor, ac recreor, id vos aliquando pro veſtra benignitate, effecturos, ne me umquam pœnitere poſſit, vitam laboribus vigiliiſque exercitam, & a voluptatibus alieniſſimam, turpi otio, ignobilique ſilentio anteponendam exiſtimaſſe: ac judicio veſtro longe graviſſimo declaraturos, ſollertiam ab ignavia ut re, ſic exiſtimatione diſtare plurimum. Sunt enim qui ſine ullo impetu pulſuque remorum, ventis tantummodo valde ſecundis, rectum dignitatis curſum ſe tenere arbitrentur: meque etiam irrideant hominem ſimplicem, qui probitate atque induſtria, obſoletis jam artibus (ut ipſi ajunt) aliquid profici poſſe confidam. Hanc porro opinionem in malorum animis penitus

insitam, vos evellere convenit, Viri Amplissimi; quod ut fieret, sedulo adhuc dedistis operam, doctissimis experientissimisque hominibus undique conquisitis, & magna mercede invitatis, qui juventutem in hoc celeberrimum Patavinum Gymnasium, tamquam ad mercaturam bonarum artium, confluentem, præceptis suis erudirent, atque utiliorem reipublicæ redderent. Horum vestigia, si minus ingenio possum (quod mihi exiguum sane a natura tributum est) at pertinaci studio, assidua meditatione, inexplebili demum cupiditate litterarum, persequi mecum ipse decrevi. Multum quotidie temporis in jure civili, aliquantum in philosophia, ceterisque disciplinis quæ juris civilis scientiam exornant, jam inde a prima adolescentia ponere solitus sum: non est autem meæ verecundiæ, quid tantis conatibus profecerim, judicare. Peto igitur a vobis majorem in modum, Viri Amplissimi, ut studia nostra ex abdito in conspectum hominum lucemque trahatis, idque vobis persuadeatis, copiolas meas omnes, quas præceptoribus olim audiendis, deinde optimis libris pervolutandis, exercendoque stilo, multorum annorum spatio mihi comparavi, quum totius Reipublicæ Venetæ, tum vero maxime vestras esse, & semper futuras. Valete, ac rem litterariam, quod facitis, bene & feliciter gerite. Patavii. Idibus Juniis. cIɔ Iɔ ccxix.

PRAE-

PRAEFATIO
IN IDEM OPUSCULUM, &c.

LECTORI BENEVOLO S.

EXPOSITURI, Lector benevole, quod consilium secuti, quibusve caussis adducti, hæc summorum Virorum Opuscula, disjuncta olim & dissipata, in unum tamquam corpus collegerimus, typisque describi jusserimus, rem paullo altius repetere necesse habemus. Quum JOANNES PETRUS PASCHALICUS, Venetus Senator Amplissimus, vir omni humanitate suavissimisque moribus præditus, in primis vero majorum suorum gloriæ perstudiosus, qui nunc inter Patavini Gymnasii Moderatores, magno litterarum bono numeratur, editionem Operum Andreæ Naugerii, Civis sui eloquentissimi, a nobis anno superiore non mediocri sumtu diligentiaque adornatam, & consideraset, & probasset; sciret præterea, nos in re nulla operam nostram libentius collocare, quam in iis quæ ad hujus immortalis Reipublicæ laudem ac dignitatem quocumque modo pertinere possunt; nobis per familiarem quemdam suum significavit, gratissimum sibi futurum, si, ubi primum suscepti ali-

cujus

cujus operis ratio ac similitudo pateretur, Orationem egregiam PETRI PASCHALICI, Viri e familia sua celeberrimi, qui ante duo fere sæcula, ob virtutis & eloquentiæ opinionem, quam consecutus fuerat, ad potentissimos Europæ Principes, de maximis negotiis legatus a Senatu missus est, in Typographia Cominiana, cui præsumus, nova quasi veste indui, novoque cultu expoliri studuissemus. Orationem porro ipsam, a paucis omnino visam, quæ domi ejus adservabatur, statim ad nos perferendam curavit. Honestissimo igitur tanti Viri desiderio obsequendum rati, nos id propediem facturos, idoneamque rei occasionem captaturos, in nobis recepimus. Accidit autem peropportune, ut Camillus Varottus, Abbas, Canonicus Patavinus, vir omni laudum genere cumulatissimus, Libellum hunc AUGUSTINI VALERII, S. R. E. Cardinalis, Episcopi Veronensis, numquam antea typis editum, quem ab unico illo Antistite, veteris sanctitatis exemplo, Gregorio Cardinali Barbadico, dono acceperat, nobiscum benigne communicaret. Hunc olim Roma Barbadicus, talium scilicet mercium avidissimus, Patavium secum attulerat: eumdemque vix in paucorum quorumdam bibliothecis hodie custodiri ajunt. Scriptoris fama (nemo enim est vel mediocriter eruditus, qui VALERII doctrinam, vitæ innocen-

cen-

centiam, ejusque pro Christiana pietate res præclare gestas, aut ignoret, aut non plurimi faciat) & ipsa scriptionis utilitas, nos impulerunt, ut voluminis edendi curam susciperemus, ac tam exquisito munere summam a doctis hominibus gratiam iniremus. Hoc brevi commentario, quot libros ad eam usque diem confecisset (confecerat autem pæne innumeros) quibus moribus in adolescentia, in juventute, in reliqua vita fuisset, quos amicos habuisset, quid quovis tempore sibi accidisset, VALERIUS diligentissime enarrat. Id vero præ ceteris inculcare non desinit, se, quamquam scribendi jucunditate captus, voluptates alias omnes repudiaret, cavisse tamen summopere, ne quæ animi tantum caussa, vel amicorum hortatu, litteris mandasset, ea temere in vulgus prodirent: plurima enim se scripsisse quidem fatetur, at pauca omnino emendare conatum esse. Quod gravissimi Viri de se suisque scriptis judicium quicumque attentius expendet, omnium ejus librorum συναγωγὴν atque editionem minus fortasse desiderabit. Hanc etiam lucubrationem, si Auctori dicto audientes prorsus esse voluissemus, divulgari certe non oportebat; sed ob hanc præcipue caussam eam edere decrevimus, ut quamobrem ceteræ non sint edendæ, manifesto apparere possit. Stilus VALERII non est ille quidem ad Ciceronis normam severe exactus;

actus; *fluit* enim *cum luto aliquo*, quemadmodum Auctor ipse testatur, longeque distat a Bembi, Sadoleti, aliorumque ejus ætatis clarorum hominum candore atque elegantia: perspicuus tamen est, simplex, ad res Ecclesiæ cum dignitate tractandas accommodatus, qui scriptoris denique animum ingenuum, & publicæ magis utilitatis quam suæ laudis appetentem, facile ostendat. Ridebunt, credo, nonnulli, quum audierint (id quod hoc volumine VALERIUS commemorat) Bernardi Naugerii Cardinalis eam fuisse sententiam, ut existimaret, antiquorum industria in omni disciplinarum genere omnem scribendi materiam posteritati præreptam; & iccirco novos libros meditari, hominis esse (ut Tullii verbis utar) intemperanter abutentis & otio, & litteris. At bonus Naugerius,

Si foret hoc nostrum fato dilatus in ævum,

quo qui paullo sunt moderatiores, antiquorum vicem dolent, quibus nempe multa scire, temporum vitio, non licuerit; qui vero ingeniosos ac liberos se & esse, & haberi volunt, clamitant sæpius, veterum illorum fatuas plerumque ac deliras fuisse doctrinas, & nostro demum sæculo homines, tamquam e diuturno somno, ad rectius philosophandum excitari cœpisse; profecto sibi multo aliter sentiendum esse intelligeret. Sed videlicet ea tempestate (quamquam multis

ad-

adverſantibus) ita opinari impune licebat. Quæ tamen opinio, eorum ſaltem levitati mederi poterit qui non ideo ſcripta ſua typographis tradunt, quod ea jampridem ad umbilicum perducta, accurateque caſtigata, doctorum virorum judicio comprobentur; ſed hoc potiſſimum conſilio ſcribunt, ut quæcumque ipſis exciderint, ſive utilia, ſive nullius pretii, ea ſtatim edere feſtinent; quo evenire neceſſe eſt, ut infinita, eademque inani librorum copia laboremus. Sed jam ad inſtituti noſtri rationem exponendam redeamus. Hunc VALERII commentarium adepti, in animum induximus, ei ſcripta quædam alia PATRICIORUM VENETORUM adjungere; tempus adveniſſe exiſtimantes quo obligatam Paſchalico fidem liberaremus. Quum autem Apoſtolus Zenus, vir celeberrimus, Cæſaris Hiſtoricus, & Poeta, quem honoris cauſſa nominamus, nonnihil de cogitatis noſtris audiviſſet, qua eſt inſigni erga nos, omneſque litterarum cupidos humanitate, auctor nobis fuit per epiſtolam, ut Cardinalis NAUGERII Vitam, a VALERIO, ſororis ejus filio, diligentius quam ſolebat, conſcriptam, & ante hos centum annos Veronæ editam, ſed raro admodum occurrentem, iterum cura noſtra proferremus, atque nitori ſuo reſtitueremus; mendis enim typographicis paſſim ſcatebat. Miſit etiam ad nos e biblio-

Gg the-

theca sua, quam instructissimam possidet, veterum Orationum fasciculum, quas Veneti Patricii diversis temporibus ac locis recitaverant (omnes autem fere oblivione sepultæ erant) ex quo numero, quæ nobis hac nova luce digniores viderentur, eas deligere possemus. Codicem præterea manuscriptum benignissime obtulit, in quo PAULLI BARBI Oratio ad Ludovicum XI. Galliæ Regem adhuc inedita continebatur. Incredibile enim est, quantam vir ille doctissimus rariorum & singularium codicum supellectilem congesserit; prodigii vero simile, quantam rerum historiarumque cognitionem pectore suo atque animo ipse complexus sit, ut merito eum vocare quis possit; quemadmodum olim Eunapius Dionysium Longinum nominavit; βιβλιοθήκην ἔμψυχον, καὶ περιπατοῦν μουσεῖον. Sed quamquam his copiis comparatis, liber nihilominus exiguus futurus erat (paucas enim Orationes e plurimis excerpseramus) nisi Petrus Catharinus Zenus, Apostoli frater, Clericus Congregationis Somaschæ, vir eruditissimus, & de universa litteratorum natione, in primis vero de Italorum ingeniis optime meritus, fraternam liberalitatem æmulari, atque editionem hanc nostram insigni thesauro (quo enim alio nomine appellemus?) locupletare voluisset. Tres enim Orationes PETRI BARROCII, Patricii Veneti, Episcopi Pata-

ta-

tavini, hominis, ut illa ferebant tempora, eloquentia & eruditione non vulgari, quas in membrana concinne admodum exaratas, ipse in privata bibliotheca adservabat, nobis edendi potestatem fecit; idemque CAROLI CAPELLI Orationem suppeditavit, habitam in funere Georgii Cornelii, Viri summi, quæ numquam typis descripta, Venetiis in bibliotheca domus religiosæ, ubi ipse commoratur, longo tempore delituerat. Utinam vero Laudationem pulcherrimam, a BERNARDO NAUGERIO in funere Andreæ Gritti, Venetiarum Principis, recitatam, de qua valde honorifica doctorum virorum testimonia exstant, hoc volumine exhibere potuissemus. At nescio quo malo fato, quamvis ab eodem Zeno diligentissime perquisita, nusquam tamen reperta est. Hujus porro humanissimi, atque omni virtute ornatissimi fratrum paris, Apostoli scilicet, ac Petri Catharini, nullam meritorum partem non modo referenda, sed ne cogitanda quidem gratia consequi nos posse, libenter fatemur; qui studiosis universis, quam sibi solis divites esse malunt, & clarorum hominum monumenta, quæ plerique alii, ne quisquam attingat, centum ferreis vectibus obserant, vel blattis & pulveri comedenda permittunt, ipsi, ut bonos ac magnanimos decet, reipublicæ commodo quotidie depromunt.

Nolumus autem, amice Lector, te mirari, CHRISTOPHORI MARCELLI, Canonici Patavini, Orationem, pluribus barbarorum sæculorum nævis plane deformem, testimoniis quæ de PETRO BARROCIO protulimus, a nobis interpositam esse; non enim verborum, aut sententiarum, sed narrationis dumtaxat rerum a BARROCIO gestarum, quæ in ipsa continetur, rationem habuimus. Petimus etiam ab istis qui se Ciceronianos profitentur (difficili sane ac fastidioso genere hominum) ut si huic volumini manum admoverint, passimque offenderint quæ ipsis Tullianam dicendi formam minus referre videantur, scriptoribus ignoscere, caussamque in tempora conferre velint. Sunt enim ut picturæ, ita & eloquentiæ rudimenta quædam. Quemadmodum vero pictores illi qui ante Apollodorum Atheniensem fuere, Hygiænon puta, Dinias, Charmas, Bularchus, & plerique alii, *longissimo intervallo* a Zeuxide, Timanthe, Parrhasio, Protogene, Apelle superati sunt, nec tamen a sanis hominibus contemti, quum artium inventoribus omnia debeantur; similiter, doctos & laboriosos viros qui paullo post renatas litteras, viam posteritati ad ornatius dicendum exemplo suo monstravere, risu & petulantibus jocis excipere, arrogantiæ atque impietatis est non ferendæ. Non diffitemur quidem, CAPEL-

LI,

li, Gabrielii, & Lòngi Orationes propius a perfecto dicendi genere abesse; verum illud quoque affirmamus, in his omnibus illustrium Virorum scriptis, si minus Ciceronianam elegantiam, at certe Ciceronianam sapientiam, quæ pars potior orationis est, inveniri. Quod si horridiora quoque essent quam sunt, tamen ob virorum principum laudes quas complectuntur, dignissima essent quæ legerentur; ut olim Saliare carmen, tum Livii Andronici, & Q. Ennii poemata, quamvis incomta, obscurisque verbis adeo referta, ut vix interdum intelligi possent, nihilominus & summo in pretio habebantur, & magna cum voluptate audiri ac legi solebant.

Postremo accuratissimos Indices duos huic volumini adjecimus, alterum Lucubrationum omnium Augustini Valerii, quem a multis vehementer efflagitari cognoveramus, maximam partem ex commentario de Cautione Adhibenda in Edendis Libris, concinnatum, suppletum vero ex Catalogo quem nobis Mediolano misit Josephus Antonius Saxius, S. Theologiæ Doctor, & Bibliothecæ Ambrosianæ in ea urbe Præfectus, Vir scriptis editis, doctrina, humanitate, ac religione clarissimus: alterum nominum propriorum, rerumque memorabilium quæ toto volumine occurrunt, quo nimi-

mi-

mirum libri utilitas magis innotesceret. Tu interim save, Lector optime, & majora in dies a nobis exspecta.

EPISTOLA AD

JOANNEM PETRUM PASCHALICUM.

Illustrissimo atque Excellentissimo Viro

JOANNI PETRO PASCHALICO,

Veneto Senatori Amplissimo, Rei Litterariæ Triumviro,

Joannes Antonius Vulpius S.P.D.

EXimia virtus habetur, Joannes Petre Paschalice, Senator Amplissime, respondere in amore iis a quibus omni officiorum genere provocere; non, quod sine summo ac nefario scelere mutua prætermitti benevolentia possit, sed quod hac temporum iniquitate plerique jam homines eo se scelere obstringi facile patiantur. Illud tamen longe præclarissimum existimari debet, ei qui nullam adhuc observantiæ erga te suæ significationem dederit, rationem qua de te optime promereri possit, quasi digito monstrare; ut scilicet in quem beneficia conferre cogites, eum antea dignum beneficio præstes.

Qui

Qui hoc pacto aliis prodesse student, ii quodammodo DEI OPTIMI MAXIMI sapientiam, ac liberalitatem imitari videntur, qui nos ideo primum bonos efficit, ut deinde beatos efficiat, & a quo perinde virtutes ipsas, ac uberrima virtutum præmia accipere homines consuevere. Quorsum hæc pertineant, jamdudum sentire te arbitror, Vir nobilissime atque humanissime; tuas enim laudes agnoscas necesse est, quotiescumque de singulari quadam beneficaque natura sermo instituitur. Quum enim de ingenii mei mediocritate, & de studiorum meorum ratione, deque amore quo liberales disciplinas a puero sum complexus, nonnihil audisses; continuo me non indignum cognitione ac benevolentia tua existimasti; utque mihi, tenui sane homini & novo, aditum ad te aperires, futurum tibi gratissimum ostendisti (quod commodo meo fieri posset) si egregiam Orationem quam PETRUS PASCHALICUS, inclytæ Familiæ tuæ maximum decus atque ornamentum, ad Emmanuelem Lusitaniæ Regem Reipublicæ Venetæ legatus olim habuisset, typis Cominianis denuo excudendam curassem (exciderat enim fere ex hominum memoria, & in paucissimorum bibliothecis adservabatur); ejusque Orationis exemplum mecum benigne communicasti. Ex hoc honestissimo desiderio tuo, quanta in majores tuos pietate, quanta

ta in bonas litteras propensione, & qua erga me ipsum voluntate sis, facile perspicere potui. quapropter dedi operam sedulo, ut quamprimum tibi cumulate satisfacerem; non solum enim PETRI hujus PASCHALICI Orationem, sed & plures alias Civium tuorum clarissimorum, quæ aut calamo tantum exaratæ in publicum conspectum nondum exierant, vel typis descriptæ, longo tamen situ ac pædore obsoleverant; alia item opuscula elegantissima, & multum studiosis hominibus profutura, non mediocri sumtu, atque incredibili diligentia divulgari curavi; ut tibi potissimum qui me impulisti, hanc egregiorum scriptorum editionem docti homines, nobilesque in primis Veneti adolescentes omnino debituri sint. Nihil addam in præsentia de Familiæ tuæ laudibus, nihil de Fratrum tuorum, tui vere similium, dignitate atque splendore; e quibus Georgius potissimum supremus totius Rei Maritimæ Præfectus, difficillimam provinciam summa cum sua gloria, ac Reipublicæ utilitate administrandam suscepit; nihil denique de tuis ingentibus spectatisque virtutibus; res est enim neque ingenii mei, neque hujus loci, aut temporis, neque adeo quam eximia probitas & pudor tuus ullo modo pati possit. hæc omnia enitent ipsa per se, atque in oculis universorum posita, nullius oratione ornari, aut clarescere postulant.

lant. Rogabo potius, ut munusculum hoc meum eo quo tibi offertur animo, accipias, ingenuo nimirum ac benevolentissimo; deinde ut rationibus meis consulas enixe obsecro atque obtestor, qui optime id præstare potes, in eo scilicet dignitatis gradu collocatus ad quem te plurima & singularia in patriam merita, & præcipue mirificus quidam litterarum amor provexit. Vale. Patavii. Kal. Junii. MDCCXIX.

PRAEFATIO IN
CORNELIUM NEPOTEM.

LECTORI S.

CORNELIUM NEPOTEM, scriptorem elegantissimum, verbis nitidum, sententiis gravem, ad juventutem pulcherrimis exemplis imbuendam idoneum, iis qui rempublicam administrant apprime utilem, non est cur longa oratione tibi commendatum velimus, amice Lector. Satis erit si dixerimus, eum, post renatas litteras, a doctis hominibus dignum semper habitum qui cum Cicerone, Cæsare, Terentio, aliisque Latinitatis principibus, adolescen-

tium ingenia exerceret. Accipe igitur læto animo, egregii Auctoris quæ superſunt monumenta, ut Romani ſermonis, veterumque hiſtoriarum ſtudioſis gratum faceremus, nova veſte a nobis induta. quamquam enim & in Germania, & in Gallia, & in Belgio, & in Anglia ipſa, novis in dies doctorum virorum curis illuſtrata prodierint, apud Italos tamen (quod harum regionum fatum eſt) deſiderabantur. Nam & minus ſæpe peregrinæ editiones huc importantur, & typographi noſtri ſuavibus nugis divulgandis plerumque occupati, rei familiaris metuunt detrimentum, ſi & hunc, & alios optimos libros recudendos ſuſceperint. Nihil enim fere noſtris adoleſcentibus probari vident, præter fabellas e Gallica in Italicam linguam converſas, aut neſcio quas doctrinarum epitomas, quæ, ſi diis placet, rudem & imperitum hominem, dieculæ ſpatio, vel Platone ipſo ſapientiorem efficere poſſint. Hæc cauſſa fuit ut jam inde ab Andreæ Aſulani, Aldi Manutii ſoceri, temporibus ad hanc uſque diem ſcriptor tam candidus * numquam in Italia (quod ſciamus) typis editus fuerit; magno certe Italorum opprobrio, qui ſibi litterarum laudem

* *Numquam in Italia*) Quum hæc ſcriberemus, ignota nobis erat ſcilicet Nepotis editio ad uſum Scholarum Collegii Romani Soc. Jeſu adornata, Romæ MDCCIX. Et fortaſſe aliæ nonnullæ reperientur, ſi quis diligentius inquirat; ſed fama adeo obſcura, ut nulla prope illarum habenda ſit ratio.

dem ab iis eripi paſſi fuerint quos olim barbaros ſuperbe nimium & contumelioſe appellabant. Sed hæc vetus jam & moleſta querela eſt: ad propoſitum redeamus. Ut huic noſtræ editioni pretium conciliaremus, dedimus operam ut quam emendatiſſima in manus hominum perveniret. Expreſſimus autem potiſſimum Schotti, & Savaronis, virorum doctiſſimorum, exemplaria; neque ea neglexìmus quæ nitidiſſimis typis excuſa, Notis Variorum (ut vocant) illuſtrata prodierunt. Inſuper Nicolai Jenſonis editionem principem, & Aldinam, ſumma diligentia ſcrutati, ſi quid inter legendum occurriſſet quod ad rem facere videretur, non inviti recepimus: quæ vero minus arriderent, rejecimus in Libellum Variarum Lectionum; ut ſcilicet noſtris laboribus uti volentes, antiquarum etiam editionum una opera fructum perciperent. Utriuſque autem codicis inſpiciendi poteſtatem nobis fecit nobiliſſimus juvenis * Alphonſus Alvarottus, Patricius Patavinus, idemque ſingulari humanitate præditus, & optimarum diſciplinarum, in primis vero Latinæ linguæ ſtudioſiſſimus; qui magnam exquiſitorum, præcipue ve-

* *Alphonſus Alvarottus*) Per eos fere dies quibus hæc noſtra Nepotis editio primum vulgata eſt, menſe nimirum Junio anni MDCCXX. generoſus juvenis, gravi morbo conſumtus, exceſſit e vita: & aliquanto poſt tempore Joannes ejus frater, natu minor, pariter mortem obiit: quibuſcum Alvarotta familia, inter Patavinas antiqua nobilitate, viriſque illuſtribus valde clara, penitus deleta eſt.

terum * librorum vim, incredibili animi ardore, atque ingenti ſumtu undique collectam, domi ſuæ adſervat, & cum melioris antiquitatis amatoribus libentiſſime communicat. Fragmenta NEPOTIS in pleriſque editionibus mire depravata, ad librorum unde ſumta fuerant, fidem exegimus. Indicem denique verborum & phraſium inſigniorum adjecimus, brevibuſque explicationibus identidem locupletavimus. Cetera quæ in hanc editionem contulimus, tute ipſe, ſtudioſe Lector, facile deprehendes. Fave interim conatibus noſtris, & propediem T. Lucretium Carum, eadem induſtria expolitum, a nobis exſpecta. Vale.

* *Veterum librorum vim*) Pretioſa iſtiuſmodi ſupellex, Alvarotto exſtincto, in bibliothecam Seminarii Patavini commigravit; ubi ſtudioſorum hominum commodis quotidie expoſita eſt.

PRAEFATIO IN VALERIUM FLACCUM.

ERUDITO LECTORI S.

HEroici poematis apud Latinos Auctorem, si unum Virgilium excipias, doctorum quorumdam sententia reliquis in hoc genere præferendum, C. VALERIUM FLACCUM; ut primum hac in urbe typis excudi curaremus, & paucitas ipsa exemplarium, quæ vix occurrebant, & hujus nobilissimæ civitatis gloria nos impulerunt. Speravimus etenim quum ab omnibus poeticarum rerum studiosis, tum præcipue a Patavinis adolescentibus, eximium hunc poetam cupide exceptum iri; qui quidem Patavii, ut plerique tradidere, natus educatusque fuerit, &, quod ex ejus lectione manifestum esse potest, ingenio, gravitate, sapientia, Patavinam indolem quodammodo præ se ferre videatur. Porro a NICOLAI HEINSII recensione, quam PETRUS BURMANNUS V.C. secutus est, ne latum quidem unguem discessimus; incredibile enim est, quantam in Codicibus MSS. conferendis sollertiam, judicii subtilitatem, solidæ in primis ac minime vulgaris doctrinæ copiam, ad hunc

aliof-

aliosque optimos poetas nitori suo ac genuinæ lectioni restituendos vir ille magnus attulerit; ut hoc nomine multum illi debeant, ac in posterum debituræ sint Latinæ litteræ. Utinam aliquando exoriatur qui hos ARGONAUTICON libros, ingentem profecto poeticæ eruditionis thesaurum, accurate explicandos suscipiat (quod quidem a nonnullis, duobus superioribus sæculis, at irrito conatu, tentatum est) ut tandem obscuritas illa tollatur, quam ignavi homines, & ab omni reconditarum litterarum subsidio imparati, se in hoc scriptore invenisse conquesti sunt. Fruere interea hoc munusculo nostro, Lector candide, & tute ipse ad VALERIUM intelligendum eas tibi copias comparare stude, quibus instructus, æquo animo commentariorum adminiculis carere possis; & nostræ honestissimæ de te benemerendi voluntati mutuam voluntatem retribue.

PRAE-

PRAEFATIO IN LIBROS SEVERINI BOETHII DE CONSOLATIONE PHILOSOPHIAE.

Viro Doctissimo, Clarissimoque

JACOBO GIACOMETTI

Philosophiæ Moralis in Gymnasio Patavino Professori eximio,

Jo. Antonius Vulpius S. P. D.

ETsi omnia quæ ad litterarum dignitatem amplificandam quocumque modo pertinent, maximæ mihi curæ semper fuerunt; nihil tamen umquam antiquius habui, JACOBE doctissime, quam ut tui similes viros ea observantia colerem, ex qua facile intelligeretur, me de ipsorum laude vehementer esse sollicitum. Qui enim ex animo litteras amant, (in quorum numero jam inde a pueritia nomen & ego meum profiteri cœpi) parum admodum referre arbitrantur, sua potissimum, an etiam aliena opera earum studia floreant, majusque in dies incrementum accipiant. Ipsi quidem nervos omnes in ea re contendunt, ut studiosis adolescentibus,

cete-

ceterisque cupidis bonarum artium omni genere prosint lucubrationum; at iis nihilominus quos viderint idem saxum volvere, non modo non obtrectant (id quod levium & pravorum ingeniorum est), sed contra favent, ac libentissime velificantur. Nam ut ab ignavia quamplurimum abesse volunt, sic invidentiam declinare: quorum vitiorum altero effectum est, ut pauci omnino doctrina excellant; altero, ut si qui excellunt, iisdem sæpe probitas, verecundia, fides, ceteraque animi bona desint, quæ sunt dubio procul doctrina ipsa potiora. At quum plerique non ideo se doctoribus erudiendos tradant, quo meliores fiant, & rempublicam aliquando juvent, sed potius ut litteris exculti, patrimonium augere, & prætereuntium digito monstrari possint; iccirco studiorum æmulos odisse consueverunt, quos nimirum suis rationibus officere, atque in suæ gloriæ communionem venire, moleste ferunt. Quum igitur doctorum virorum caussa omnia me & velle & debere semper ostenderim, eosque omni officio, ac potius pietate fuerim prosecutus; quid ego te non in primis diligerem atque suspicerem, tanto ingenio, tanta eruditione, tanta melioris antiquitatis notitia virum, ut nihil propemodum in veterum scriptis delitescat, cujus tu momenta sollertissime non perpenderis? cur unus

te

te ſegniter ac remiſſe obſervarem, quem ſapientiſſimi Chriſtianæ Reipublicæ Antiſtites dignum cognitione judicant; ad quem, tamquam ad florentiſſimæ hujus urbis præcipuum quoddam ornamentum, concurſus peregrinorum fieri ſoliti ſunt; quocum denique Italorum pauciſſimi, qui hodie vivant, Græcarum litterarum ſcientia contendere audeant? Incredibilem porro amori erga te meo cumulum accedere ſentiebam, quum hæc illuſtria, ac prope divina bona, quæ multis vigiliis, improbo labore, aſſidua exercitatione adeptus es, non apud te maligne contineri, ſed ad communem ſtudioſæ juventutis utilitatem humaniſſime conferri viderem: in quo quidem docendi munere, ut in re animo tuo gratiſſima, pecuniæ atque honorum cupiditate poſthabita, bonam ætatis partem maxima cum laude exegiſti. Nemo fere e noſtris adoleſcentibus invenitur, qui aliquid modo in dicendo poſſit, qui non te magiſtro multum profeciſſe fateatur: nemo fere in hac urbe, barbariem exuit, ac manſuetiores Muſas amplexus eſt, qui non te auctore, hortatore, adjutore id fecerit. Quod ſi tibi gratias pro meritis referre homines vellent, aut hoc tempora ipſa paterentur, jam in celeberrimo aliquo urbis loco, quemadmodum olim Delphi Gorgiæ illi Leontino, inſigne virtuti tuæ monumentum excitandum curarent.

Quid est enim sanctius, quid augustius, quid omnium sæculorum memoria dignius, quam civibus quibuscum vixeris, profuisse? & profuisse quidem non aquis ducendis, aut porticibus exstruendis, aut viis muniendis (quamquam sunt hæc ipsa ad nominis diuturnitatem idonea) sed animis potius humanitate leniendis, & sapientiæ studio imbuendis? Nihil tamen tibi ad summam gloriam deesse video; qui provideris magnitudine benefactorum, ne ulla umquam oblivione ex animis hominum excidere possis: intereunt enim statuæ, ut ait * Cicero, tempestate, vi, vetustate; laudes autem virorum bene de republica meritorum, posteritati quasi per manus traditæ, vix consenescunt. Fructum interea laboris tui uberrimum, & jucundissimum capis, quum te amari a bonis, atque in oculis nobilitatis esse intelligis; quum tibi omnia prospera evenire optant quicumque solida certaque doctrina, moribus nullo eruditis artificio simulationis, ingenua denique oris animique libertate, quibus rebus excellis, mirifice delectantur. An quod ab Amplissimo Venetæ Reipublicæ Senatore, tuique amantissimo, MICHAELE MAUROCENO, quem honoris caussa nomino, ceterisque Rei Litterariæ Triumviris, ad hoc publice docendi munus ultro vocatus fueris; idque

* *Philippica IX.*

que ſapientium virorum de te judicium Senatus univerſus, optimus ac liberaliſſimus virtutis æſtimator, graviſſimo decreto ſuo comprobaverit: quod hunc dignitatis gradum, quem plerique tanto ambitu petunt, ipſe a petendo alieniſſimus, ac pæne invitus obtinueris: id vero non fuit ad invidiam uſque perhonorificum? Quam quidem provinciam ſapienter tibi demandatam ita ſuſtines, ut juvenes diſcendi cupidi qui ad te audiendum frequentes conveniunt, philoſophiam quæ de moribus eſt, non ex turbidis barbarorum lacunis, ſed ex puriſſimis Ariſtotelis fontibus haurire poſſint, te videlicet fores & adyta graviſſimæ diſciplinæ aperiente, & abditiſſimos quoſque ſummi philoſophi ſenſus, pro tua Græcæ linguæ facultate, copioſe ac dilucide enucleante. Vides, niſi fallor, quæ me cauſſæ impulerint, ut, quamvis nullo familiaris conſuetudinis vinculo inter nos conjuncti ſimus (quod ego in meis adverſis numero) aliquod tamen obſervantiæ erga te meæ teſtimonium exſtare vellem. Illud etiam adderem, me tibi mutuam voluntatem ideo debere, quod, ſi quando a doctis viris qui domum tuam ventitant, de inſtituto hoc noſtro juvandi optimas litteras, in quotidianis ſermonibus mentio facta fuerit, conſilia abs te mea probari ſoleant, & contra calumnias improborum amiciſſimis

verbis propugnari: ſed vereor, ne forte homines putent, me tam multa de te prædicaſſe, non ut candide aperirem quod ſentio, ſed tantummodo ut ne officio deeſſe viderer. Quum igitur in ea cogitatione defixus eſſem, quo tandem pacto, me tui ſtudioſiſſimum eſſe, tibi non obſcure ſignificarem; commodum accidit, ut ANICII MANLII TORQUATI SEVERINI BOETHII, poſt M. Varronem Romanorum omnium longe doctiſſimi, ejuſdemque ſanctiſſimi viri, Libros vere aureos DE CONSOLATIONE PHILOSOPHIAE, ex quibus animi magnitudo, rerumque humanarum deſpicientia adhuc ſpirat, domeſticis ſumtibus iterum edendos ſuſciperem. viſi ſunt mihi, ſi eos tibi inſcribere voluiſſem, propenſæ in te voluntatis meæ peridonei teſtes, ac tamquam prædes futuri. quam ſane occaſionem tam opportunam declarandi omnibus quanti te facerem, nullo modo amittendam eſſe duxi. Quamvis enim, vitio temporum quibus conſcripti ſunt, non eam Latini ſermonis elegantiam præ ſe ferant quam in ſcriptoribus ſuperioris ævi tantopere admiramur, & a Tulliano dicendi genere valde interdum abhorrere videantur; habent nihilominus quo tenere lectorem poſſint; abundant enim ſaluberrimis præceptis, quæ ſi quis non aſpernetur, in tantis vitæ tempeſtatibus curſum teneat,

& ad

& ad tutissimum felicitatis portum perveniat. ejusmodi autem præcepta omni vel exquisitiori Latinitate, recte quidem æstimantibus, neque inepte morosis, aliquanto cariora esse debent. Quorumdam porro levitas ferenda non est, qui quum siti ardentissima excrucientur, frigidam tamen, nisi in aureis poculis apponatur, abjicere solent; & sententias pulcherrimas gravissimasque minime probant, quæ non illustrium selectorumque verborum lenocinio commendentur. His videas inani quadam eloquentiæ specie corruptis, placere sæpius futiles nonnullos oratores scriptoresque, in quos Theocriti Chii de Anaximene oratore dictum (*a*) illud pulchre convenit: ἄρχεται λέξεων μὲν ποταμὸς, νῦ δὲ σταλαγμός. Hos tamen libellos ab ornamentis orationis non adeo inopes esse dixeris, ut scriptoris infantiam arguant; sunt enim & politi, & candidi, & in materiæ difficultate mire perspicui: quæ vero BOETHIUS noster versibus lusit, ea certe (quod olim (*b*) Julii Scaligeri judicium fuit) meliorum quoque poetarum lucubrationibus comparari merentur. Ad calcem hujus præclarissimi operis Cajetanus frater meus, quem in hac difficili provincia accurate edendi bonos auctores magnum adjutorem

(a) *Incipit verborum quidem flumen*, *sed mentis gutta*. Apud Stobæum.
(b) *Poetices lib. VI. cap. V.*

rem habeo, ELPIDIS matronæ lectissimæ, primæ BOETHII uxoris, ut a plerisque traditum est, Hymnos duos in Petrum & Paullum, principes Apostolorum, adjungere voluit: qui quum & ipse doctrinæ atque humanitati tuæ plurimum tribuat, me præ verecundia cum hoc munusculo ad te accedere dubitantem hortatu suo confirmavit. Accipe igitur, Vir doctissime, benignitate qua soles, hoc quod tibi a me peramanter offertur, & ita meis rebus favere perge, ut tuo testimonio fretus, & in benevolentia conquiescens tua, nullis pusillorum hominum aut malevolorum conatibus, de statu tranquillitatis & constantiæ umquam dimoveri possim. Vale. Kal. Junii. Anno a Partu Virginis MDCCXXI. Patavii.

FINIS.

ERUDITORUM
QUORUMDAM VIRORUM

quibuſcum JOANNI ANTONIO VULPIO amicitia intercedit,

NEMPE

JOANNIS CHECOTII VICETINI,
FRANCISCI ZANOTTI BONONIENSIS,
MATTHAEI BURDEGATI PATAVINI,
DOMINICI LAZARINI DE MURRO MACERATENSIS,

POEMATA NONNULLA.

ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΥ
ΚΥΡΗΝΑΙΟΥ
ΕΙΣ ΛΟΥΤΡΑ ΤΗΣ ΠΑΛΛΑΔΟΣ
ΥΜΝΟΣ.

ΟΣΣΑΙ λωτροχόοι τᾶς Παλλάδος, ἔξιτε πᾶσαι,
Ἔξιτε. τᾶν ἵππων ἄρτι φρυασσομενᾶν
Τᾶν ἱερᾶν ἐσάκουσα, καὶ ἁ θεὸς εὔτυκος ἕρπει·
Σοῦσθέ νυν, ὦ ξανθαὶ, σοῦσθε Πελασγιάδες.
Οὔ ποκ' Ἀθαναία μεγάλως ἀπενίψατο πάχεις,
Πρὶν κόνιν ἱππειᾶν ἐξελάσαι λαγόνων·
Οὐδ' ὅκα δὴ λύθρῳ πεπαλαγμένα πάντα φέροισα
Τεύχεα τῶν ἀδίκων ἦνθ' ἀπὸ γηγενέων.
Ἀλλὰ πολὺ πράτιστον ὑφ' ἅρματος αὐχένας ἵππων
Λυσαμένα, παγαῖς ἔκλυσεν Ὠκεανῶ
Ἱδρῶ καὶ ῥαθάμιγγας· ἐφοίβασεν δὲ παγέντα
Πάντα χαλινοφάγων ἀφρὸν ἀπὸ στομάτων.
Ὦ ἴτ' Ἀχαιϊάδες· καὶ μὴ μύρα, μηδ' ἀλαβάστρως,
(Συρίγγων ἀΐω φθόγγον ὑπαξονίων)
Μὴ μύρα λωτροχόοι τᾷ Παλλάδι, μηδ' ἀλαβάστρως
(Οὐ γὰρ Ἀθαναία χρίματα μικτὰ φιλεῖ)
Οἴσετε· μηδὲ κάτοπτρον. ἀεὶ καλὸν ὄμμα τὸ τήνας.
Οὐδ' ὅκα τὰν Ἴδᾳ Φρὺξ ἐδίκαζεν ἔριν,

Οὐδ'

JOANNIS CHECOTII
VICETINI
METAPHRASIS ELEGIAE
SIVE HYMNI
CALLIMACHI CYRENAEI
IN LAVACRA PALLADIS.

ITE agedum, magnæ lotrices Palladis, ite;
 Sacrorum fremitum namque ego quadrupedum
Audivi: nec abeſt longe dea. quare agite, eja
 Ite ſimul, flavæ, ite, Pelaſgiades.
Fortia non Pallas perfundet membra prius, quam
 Cœno ſordentes terſerit alipedes.
Tum quoque quum bello decedens retulit arma
 Turpia dirorum ſanguine terrigenum,
Fumantes primum ſolvit temone jugales;
 Abluit & magni fontibus Oceani
Pulvereum ſudorem. at ſpumas diva lupatis
 Expreſſas nivea deruit inde manu.
Pergite, Achaïades; non myrrham, non alabaſtrum;
 (Audin' vocales ut cecinere rotæ?)
Palladi non myrrham, lotrices, non alabaſtrum,
 (Illa fugit mixtis diffluere unguinibus)
Neu ſpeculum ferte. æternum decus adſidet olli.
 Judicium Idæi vel ſubitura Phrygis

Οὐδ' ἐς ὀρείχαλκον μεγάλα θεὸς, οὐδὲ Σιμοῦντος
Εβλεψεν δίναν ἐς διαφαινομέναν·
Οὐδ' Ηρη· Κύπρις δὲ διαυγέα χαλκὸν ἑλοῖσα,
Πολλάκι τὰν αὐτὰν δὶς μετέθηκε κόμαν.
Α δὲ, δὶς ἑξήκοντα διαθρέξασα διαύλως,
Οἷα παρ' Εὐρώτα τοὶ Λακεδαιμόνιοι
Ἀστέρες, ἐμπεράμως ἐτρίψατο λιτὰ λαβοῖσα
Χρίματα, τᾶς ἰδίας ἔκγονα φυταλιᾶς.
Ω κῶραι, τὸ δ' ἔρευθος ἀνέδραμε πρώϊον, οἵαν
Η ῥόδον ἢ σίβδης κόκκος ἔχει χροΐαν.
Τῷ καὶ νῦν ἄρσέν τε κομίσατε μοῦνον ἔλαιον,
Ω Κάστωρ, ᾧ καὶ χρίεται Ηρακλέης.
Οἴσετε καὶ κτένα οἱ παγχρύσεον, ὡς ἀπὸ χαίταν
Πέξηται, λιπαρὸν σμασαμένα πλόκαμον.
Εξιθ' Αθαναία· πάρα τοι καταθύμιος ἴλα,
Παρθενικαὶ μεγάλων παῖδες Ακεστοριδᾶν.
Ω 'θάνα, φέρεται δὲ καὶ ἁ Διομήδεος ἀσπὶς,
Ως ἔθος Αργείων τοῦτο παλαιότερον
Εὐμήδης ἐδίδαξε, τεὶν κεχαρισμένος ἱρεύς·
Ος ποτε βουλευτὸν γνοὺς ἐπί οἱ θάνατον
Δᾶμον ἑτοιμάζοντα, φυγᾷ τὸν ἱρὸν ἄγαλμα
Ωιχετ' ἔχων, Κρεῖον δ' εἰς ὄρος ᾠκίσατο,
Κρεῖον ὄρος· σὲ δὲ, δαῖμον, ἀπορρώγεσσιν ἔθηκεν
Εν πέτραις, αἷς νῦν οὔνομα Παλλατίδες.
Εξιθ' Αθαναία περσέπτολι, χρυσεοπήληξ,
Ιππων καὶ σακέων ἁδομένα πατάγῳ·
Σάμερον ὑδροφόροι μὴ βάπτετε· σάμερον Αργος
Πίνετ' ἀπὸ κρανᾶν, μηδ' ἀπὸ τῶν ποταμῶν.

Σά-

Sprevit orichalci arbitrio dea magna nitere,
Et Simoenteis fidere imaginibus.
Sprevit quin etiam Juno. Venus attamen ære
Usa, comas iterum contulit, atque iterum.
Hæc celeri lata arva fuga menſa, atque remenſa,
Eurotæ ripas ut Lacedæmonia
Aſtra ſolent, facili duravit corpus olivo,
Illi de propria quod ſatione redit.
Emicuit regina, puellæ; punica quali
Grana rubent, quali prima colore roſa.
Quare olei vim ferte modo, quo Caſtora ſcimus
Ungi, quo magnum Amphitryoniada.
Adſit & ex auro pecten, quo fingere crinem
Gaudeat, & nitidam pectere cæſariem.
Egredere, o Pallas: tibi præſto eſt grata caterva
Virgineus veterum ſanguis Aceſtoridum.
O Pallas, tibi procedit ſcutum Diomedis,
Ritus ut Argivis traditus exſtat avis.
Eumedes tuus edocuit, tuus ille ſacerdos;
Qui, ſibi compoſitam quum ſerere uſque necem
Audiſſet populum, ſanctum amplexus ſimulacrum,
Abripuit montes protinus in Creïos,
In Creïos. tum præruptis te, diva, ſacravit
Rupibus, hinc dictis nomine Pallatiſin.
Egredere, o terror belli, auricaſſis Itoni, (vant.
Quam clypeum impulſus, quadrupedumque ju-
Parcite vos hodie fluviis haurire, miniſtræ,
Parcite; fontanas nam bibet Argos aquas.

Σάμερον αἱ δῶλαι τὰς κάλπιδας ἢ 'ς Φυσάδειαν,
    Η ἐς Αμυμώνην οἴσετε τὰν Δαναῶ.
Καὶ γὰρ δὴ χρυσῷ τε καὶ ἄνθεσιν ὕδατα μίξας
    Ηξει φορβαίων Ιναχος ἐξ ὀρέων,
Τᾷ 'θάνᾳ τὸ λοετρὸν ἄγων καλόν. ἀλλά, Πελασγὲ,
    Φράζεο μὴ οὐκ ἐθέλων τὰν βασίλειαν ἴδῃς.
Ος κεν ἴδῃ γυμνὰν τὰν Παλλάδα τὰν πολιοῦχον,
    Τὦργος ἐσοψεῖται τοῦτο πανυστάτιον,
Πότνι' Αθαναία, σὺ μὲν ἔξιθι· μέσφα δ' ἐγώ τι
    Ταῖς δ' ἐρέω. μῦθος δ' οὐκ ἐμὸς, ἀλλ' ἑτέρων.
Παῖδες, Αθαναία νύμφαν μίαν ἔν ποκα Θήβαις
    Πουλύ τι καὶ πέρι δὴ φίλατο τᾶν ἑταρᾶν,
Ματέρα Τειρεσίαο, καὶ οὔποκα χωρὶς ἔγεντο·
    Αλλὰ καὶ ἀρχαίων εὖτ' ἐπὶ Θεσπιέων,
Η 'πὶ Κορωνείας, ἢ εἰς Αλίαρτον ἐλαύνοι
    Ιππους, Βοιωτῶν ἔργα διερχομένα,
Η 'πὶ Κορωνείας, ἵνα οἱ πεθυωμένον ἄλσος,
    Καὶ βωμοὶ ποταμῷ κεῖντ' ἐπὶ Κουραλίῳ·
Πολλάκις ἁ δαίμων μιν ἐῷ ἐπεβάσατο δίφρῳ.
    Οὐδ' ὄαροι νυμφᾶν οὐδὲ χοροστασίαι
Αδεῖαι τελέθεσκον, ὅτ' οὐχ ἁγεῖτο Χαρικλώ.
    Αλλ' ἔτι καὶ τήναν δάκρυα πόλλ' ἔμενε,
Καίπερ Αθαναίᾳ καταθύμιον εὖσαν ἑταίραν.
    Δή ποτε γὰρ πέπλων λυσαμένα περόνας,
Ιππω ἐπὶ κράνᾳ Ελικωνίδι καλὰ ῥεοίσᾳ
    Λῶντο· μεσαμβρινὰ δ' εἶχ' ὄρος ἁσυχία.
Αμφότεραι λώοντο, μεσαμβριναὶ δ' ἔσαν ὧραι·
    Πολλὰ δ' ἁσυχία τῆνο κατεῖχεν ὄρος.

Τει-

Et vos, o famulæ, ſitulas hodie ad Phyſadeam,
Aut ad Amymonem ferte Danaïadem.
Jam jam frondoſis de montibus Inachus auro
Auro, atque omnigeno flore lavacra deæ
Mixta feret. tu reginam ne forte, Pelaſge,
Dum lavat illa, volens intueare cave.
Continuo, dominam quicumque aſpexerit, Argos
Cernere fruſtra ægro lumine diſcupiet.
Pallas age, egredere. Interea narrabo puellis
Non mea, ſed quæ mi fama reportat anus.
Inter Thebanas pulcherrima Nympha, puellæ,
Deliciæ quondam Palladis una fuit
Mater Tireſiæ. non hac ſine Pallada vidit
Ulla dies, veteres ſive ea Theſpiadas,
Sive Coroneam peteret, properanſve Aliartum
Bœotum vegetis arva ſecaret equis;
Sive Coroneam, illi umbras qua denſat olentes
Silva, & Curaliis imminet ara vadis.
Sæpe illam curru ſecum dea vexit eodem.
Nec temere cœtus, vel chorus ullus erat
Nympharum, cui non eſſet dux alma Chariclo.
Hanc tamen, o divi, plaga manebat atrox.
Nec quidquam miſeram Pallas tum juvit amica.
Quondam etenim teretes diſſolüere peplos
Gramina ubi placidis Heliconia frigerat Hippo-
crene undis, mediam ſole coquente diem;
Membraque demittunt fonti, dum triſtibus horis
Aura levis vacuo luderet in nemore.

For-

Τειρεσίας δ' ἔτι μοῦνος ἅμα κυσὶν, ἄρτι γένεια
    Περκάζων, ἱερὸν χῶρον ἀνεστρέφετο.
Διψάσας δ' ἄφατόν τι, ποτὶ ῥόον ἤλυθε κράνας
    Σχέτλιος· οὐκ ἐθέλων δ' εἶδε τὰ μὴ θέμιδες.
Τὸν δὲ χολωσαμένα περ, ὅμως προσέφασεν Ἀθάνα,
    Τίς σε, τὸν ὀφθαλμὼς οὐκ ἔτ' ἀποισόμενον,
Ω Εὐηρείδα, χαλεπὴν ὁδὸν ἄγαγε δαίμων;
    Α μὲν ἔφα, παιδὸς δ' ὄμματα νὺξ ἔβαλεν.
Εστάθη δ' ἄφθογγος· ἐκόλλασεν γὰρ ἀνίαι
    Γώνατα, καὶ φωνὰν ἔσχεν ἀμηχανία.
Α νύμφα δ' ἐβόησε, Τί μοι τὸν κῶρον ἔρεξας
    Πότνια; τοιαῦται δαίμονες ἐστὲ φίλαι;
Ομματά μοι τοῦ παιδὸς ἀφείλεο. τέκνον ἄλαστε
    Εἶδες Ἀθηναίας στήθεα καὶ λαγόνας·
Αλλ' οὐκ ἀέλιον πάλιν ὄψεαι· ὢ ἐμὲ δειλάν.
    Ω ὄρος, ὢ Ελικὼν οὐκ ἔτι μοι παριτέ.
Η μεγάλ' ἀντ' ὀλίγων ἐπράξαο· δόρκας ὀλέσσας,
    Καὶ πρόκας οὐ πολλάς· φάεα παιδὸς ἔχεις.
Α μὲν ἐπ' ἀμφοτέραισι φίλον περὶ παῖδα λαβοῖσα
    Μάτηρ μὲν γοερῶν οἶτον ἀηδονίδων
Αγε βαρὺ κλαίουσα. θεὰ δ' ἐλέησεν ἑταίραν,
    Καὶ μιν Ἀθηναία πρὸς τόδ' ἔλεξεν ἔπος,
Δῖα γύναι, μετὰ πάντα βαλεῦ πάλιν ὅσσα δι' ὀργὰν
    Εἶπας· ἐγὼ δ' οὔτοι τέκνον ἔθηκ' ἀλαόν.
Οὐ γὰρ Ἀθηναίᾳ γλυκερὸν πέλει ὄμματα παίδων
    Αρπάζειν· Κρόνιοι δ' ὧδε λέγοντι νόμοι.
Ος κέ τιν' ἀθανάτων, ὅκα μὴ θεὸς αὐτὸς ἕληται,
    Αθρήσῃ, μισθῷ τοῦτον ἰδεῖν μεγάλῳ.

Δῖα

Forte ibi Tiresias primævo flore juventæ
Ducebat fessas per loca sacra canes.
Exustusque siti, gressum dum fontis ad undas
Fert miser, invitus, quæ vetitum, ille videt.
Diva, licet sævo perculsa dolore, locuta est:
Quis te huc postremum lucida tela die
Visurum, o Everida, deus ire paravit?
Dixit; at in verbo nox rapit atra oculos
Tiresiæ. tum genua fluunt, vox faucibus hæret:
Arrectæ gelido horrore comæ steterunt.
Ingemit at mater: Natum mihi cur, dea, perdis?
Hæccine sunt divis jura sodalitii?
Luminibus filî plectis matrem? hei mihi, nate:
Vidisti, infelix, pectora Palladia.
Non tamen & dulcem spectabis, perdite, lucem.
Jam vale mi æternum, o nemus, o Helicon.
Mercaris magna exiguis. an, lumina ferres
Ut nati, cervas, capreolosque dabas?
Sic misera ambobus puerum complexa lacertis,
Qualis ubi tristes dat philomela modos,
Flebat. nec Pallas mærentem passa sodalem,
Aggressa est dulci farier alloquio.
Parce, ait, o Nympha, irarum: nimio acta dolore es.
Non ego sum puero, non ego, caussa mali.
Nec puerorum oculos Pallas venatur. at hocce
Saturni æterno lex jubet imperio.
Qui divum aspiciet quemquam, ni se ipse videndum
Obtulerit, multis cernito cum lacrimis.

Nym-

Δῖα γύναι, τὸ μὲν οὐ παλινάγρετον αὖθι γένοιτο
　　Ἔργον· ἐπεὶ μοιρᾶν ὧδ' ἐπένασε λίνα,
Ἀνίκα τοπρᾶτόν νιν ἐγείναο· νῦν δὲ κομίζευ,
　　Ω Εὐηρείδα, τέλθος ὀφειλόμενον.
Πόσσα μὲν ἁ Καδμηῒς ἐσύστερον ἔμπυρα καύσει,
　　Πόσσα δ' Ἀρισταῖος, τὸν μόνον εὐχόμενοι
Παῖδα τὸν ἁβατὰν Ἀκταίονα τυφλὸν ἰδέσθαι,
　　Καὶ τῆνος μεγάλας σύνδρομος Ἀρτέμιδος
Ἔσσεται· ἀλλ' οὐκ αὐτὸν ὅ, τε δρόμος αἵ τ' ἐν ὄρεσσι
　　Ῥυσεῦνται ξυναὶ τᾶμος ἑκαβολίαι.
Ὁππόταν οὐκ ἐθέλων περ ἴδῃ χαρίεντα λόετρα
　　Δαίμονος· ἀλλ' αὐταὶ τὸν πρὶν ἄνακτα κύνες
Τουτάκι δειπνησεῦντι. τὰ δ' υἱέος ὀστέα μάτηρ
　　Λεξεῖται, δρυμὼς πάντας ἐπερχομένα·
Ὀλβίσταν ἐρέει σὲ καὶ εὐαίωνα γενέσθαι,
　　Ἐξ ὀρέων ἀλαὸν παῖδ' ὑποδεξαμέναν.
Ω ἑτάρα, τῷ μή τι μινύρεο, τῷδε γὰρ ἄλλα
　　Τεῦ χάριν ἐξ ἐμέθεν πολλὰ μενεῦντι γέρα·
Μάντιν ἐπεὶ θησῶ νιν ἀοίδιμον ἐσσομένοισιν,
　　Η μέγα τῶν ἄλλων δή τι περισσότερον.
Γνωσεῖται δ' ὄρνιθας, ὃς αἴσιος, οἵ τε πέτονται
　　Ηλιθα, καὶ ποίων οὐκ ἀγαθαὶ πτέρυγες.
Πολλὰ δὲ Βοιωτοῖσι θεοπρόπα, πολλὰ δὲ Κάδμῳ
　　Χρησεῖ, καὶ μεγάλοις ὕστερα Λαβδακίδαις.
Δωσῶ καὶ μέγα βάκτρον, ὅ οἱ πόδας ἐς δέον ἀξεῖ,
　　Δωσῶ καὶ βιότου τέρμα πολυχρόνιον.
Καὶ μόνος, εὖτε θάνῃ, πεπνυμένος ἐν νεκύεσσι
　　Φοιτασεῖ, μεγάλῳ τίμιος Ἀγεσίλᾳ.

Ως

Nympha, hoc infectum reddi haud pote, quod tibi
Non exorata constituere colu (Parcæ
Pondera solventi partus. Nunc accipe dignum,
O Everida, promeritis pretium.
Ah quot fumabunt votis Cadmeidos aræ!
Ah quot Aristæus congeret! unigenam
Optantes puerum servare Actæona cæcum,
Dianæ ingentis sit licet ille comes.
Proderit at nihil in silvis communiter altis
Et cursu, & jaculis exagitasse feras.
Ille, vel invitus divæ quandoque lavacra
Spectarit, propriis prandium erit canibus,
Olim qui ductor. tum saltus mæsta pererrans,
In teneros mater colliget ossa sinus.
Et dicet: Felix, puerum quæ lumine cassum
Accepsti e duris montibus in gremium.
Ne, comes, hunc ne defle, instant cui nempe tot a me
Munera, pro meritis, officiisque tuis.
Nam vatem faciam, cui non conferrier ullus
Ausit: quem stupeat sedula posteritas.
Felicesque sciet pennas, tristesque volatus,
Quæque secet liquidas nil metuenda vias.
Plurima quin promet Bœotis, plurima Cadmo
Responsa, & magnis postea Labdacidis.
Et lituo gressum firmare dabo, & dabo cursus
Vivendo plures vincere signiferi.
Mortuus ast inter prudens versabitur umbras,
Solus vel domino maximus Agesilæ.

Ως φαμένα κατένευσε· τὸ δ' ἐντελὲς ὧκ' ἐπινεύσῃ
　　Παλλάς. ἐπεὶ μώνᾳ Ζεὺς τόγε θυγατέρων
Δῶκεν Ἀθαναίᾳ πατρώϊα πάντα φέρεσθαι·
　　Λωτροχόοι, μάτηρ δ' οὔτις ἔτικτε θεάν·
Ἀλλὰ Διὸς κορυφά. κορυφὰ Διὸς ὧκ' ἐπινεύσῃ,
　　Ἔμπεδον· ὡσαύτως ὧ κέν οἱ ἁ θυγάτηρ.
Ἔρχετ' Ἀθαναία νῦν ἀτρεκές· ἀλλὰ δέχεσθε
　　Τὰν θεόν, ὦ κῶραι τὤργος ὅσαις μέλεται,
Σὺν τ' εὐαγορείᾳ, σὺν τ' εὔγμασι, σὺν τ' ὀλολυγαῖς,
　　Χαῖρε θεά, κάδευ δ' Ἄργεος Ἰναχίου.
Χαῖρε καὶ ἐξελάοισα, καὶ ἐς πόλιν αὖτις ἐλάσαις
　　Ἵππους, καὶ Δαναῶν κλᾶρον ἅπαντα σάω.

Hæc ubi: prosequitur nutu verba omnipotenti.
Uni e divinis Palladi virginibus
Namque pater tribuit se se omni ex parte referre.
Mater, lotrices, Pallada non genuit;
At Jovis enixum caput. ilicet evenere
Quæ pater, evenit nata quod adnuerit.
Pallas adest manifesta. deam curate, puellæ,
Quas bonus antiquæ tangit amor patriæ.
Et bona verba precesque sonent, strepitusq; vocãtum.
O salve, & felix Inachium Argos ades.
Salve; & ne Danaos pigeat servare: nec Argos,
Quum semel exieris, flectere rursus equos.

ANGELI POLITIANI

Metaphrasis præcedentis Elegiæ

CALLIMACHI CYRENAEI

IN LAVACRA PALLADIS.

ITE foras agedum, quæcumque liquentibus undis
Membra lavaturæ Pallados, ite foras.
Ipsa venit; fremitus sacrorum audimus equorum.
Ite agedum, flavæ, o ite, Pelasgiades.
Non prius ingentes lavit sibi diva lacertos,
Ilia quam absterfit pulvere cornipedum.
Nec tum quando armis multa jam cæde cruentis
Venit ab injustis horrida terrigenis:
Tum quoque equum subducta jugis fumantia colla
Perfudit largi fontibus Oceani,
Dum sudor, guttæque putres, dumque omnis abiret
Spuma oris circum mansa lupata rigens.
Ite, o Achivæ, sed non unguenta, aut alabastros,
(Audio certe ipsum stridulum ab axe sonum)
Palladi, lotrices, non unguenta, aut alabastros,
(Nulla etenim divæ huic unguina mixta placent)
Ferte nec huic speculum; vultu est pulcherrima semper.
Nam nec in Ida olim judice sub Phrygio,
Se vel orichalco magna hæc dea, vel Simoentis
Spectavit, quamquam vortice perspicuo.
Nec Juno; sed sola Venus se splendido in ære
Vidit, eamdem iterum dispofuitque comam.
Bis sexaginta spatiis verum incita cursu,
Stellæ apud Eurotam ceu Lacedæmoniæ,
Perfricuit tantum pingui se diva liquore,
De baccis arbor quem sua protulerat.
O pueræ, emicuit rubor illico, matutina
Quem rosa, quem grano punica mala ferunt.
Ergo marem nunc tantum olei quoque ferte liquorem,
Quo se ungit Castor, quo Amphitryoniades.
Ferte etiam solido ex auro, quo pectine crines
Explicet, & pinguem cæsariem dirimat.

Exi

Exi age jam, o Pallas: præsto tibi virgineus grex
Natæ magnorum carus Acestoridum.
O Pallas, quin jam clypeus Diomedis & ipse
Fertur, ut Argivûm mos vetus obtinuit.
Eumedes docuit, meditans tibi grata sacerdos,
Quum in se composito cerneret interitu
Ire malam sortem; fugit quippe ille, tuamque
Ad montem Crion sustulit effigiem.
Ad montem Crion. tum abruptis imposuit te
Cautibus: hasque vocant nunc quoque Pallatidas.
Exi age, quæ expugnas urbes, cuique aurea cordi
Cassis, equûmque fremor, cum sonitu clypeûm.
Vos hodie, undiferæ, ne tinguite, vos hodie Argos
Fontibus ex ipsis, non fluviis bibite.
Vos hodie, ancillæ, ferte urnas ad Physadeam,
Aut ad Amymonem progeniem Danai.
Namque auro, & multis permixtus floribus undas
Defluet e lætis Inachus ipse jugis,
Et purum feret huic laticem. cave tu ergo Pelasge,
Ne nudam imprudens aspicias dominam.
Aspiciet nudam qui Pallada, quæ tenet urbem,
Ultra jam hoc Argos cernere non poterit.
Jam veneranda exi Pallas, dum quiddam ego istis
Dicam: nec meus hic sermo, sed alterius.
Unam olim, o pueræ, Thebis dea Pallas amabat
Nympham, præ cunctis quas habuit comites,
Matrem Tiresiæ, numquamque fuere seorsum:
Sed sive ad veterum mœnia Thespiadum,
Sive Coroneas, seu tenderet illa Haliarton
Bœotum visens vecta jugis populos,
Sive Coroneas, ubi pulcher odoribus halat
Lucus, ubi ara ipsi Curalium ad fluvium;
Sæpe illam curru secum dea vexit eodem:
Nullaque Nympharum colloquia, aut thiasi
Grata fuere satis, nisi præforet ipsa Chariclo.
Verum & ei multæ debitæ erant lacrimæ,
Quamvis cara comes magnæ foret usque Minervæ.
Nam se olim peplis utraque depositis
Dum lavat in lymphis Heliconidos Hippocrenes,
Utque die vacuus mons tacet in medio;
Dum lavat ergo utraque, & mediæ sunt tempora lucis,
Dumque est in toto plurima monte quies;

Tire-

Tiresias unus canibus comitantibus ibat
Per loca sacra, levi flore genas nitidus,
Immensamque sitim cupiens relevare, petito
Fonte, videt quæ non cernere fas homini.
Hic, irata licet, sic illum adfata Minerva est:
Quis te non ullis jam rediturum oculis,
O Everida, malus hæc deus in loca duxit?
Sic ait: at pueri lumina nox pepulit.
Adstitit, obticuit; dolor illi, ut glutine, vinxit
Genua; sonum tenuit vocis inops animus.
At Nympha exclamans, Quid nato, ait, o dea, factum est?
Numquid vestra, deæ, talis amicitia?
Lumina mi pueri rapuisti. pectora, nate,
Vidisti, infelix, Pallados, iliaque.
At non & solem cernes iterum. heu misera! o mons,
O Helicon rursum non peragrande mihi!
Magna nimis parvis mutas, quæ lumina nati
Pro cervis paucis, dorcadibusque habeas.
Sic puerum ambobus carum complexa lacertis
Mater flebilium carmen acdonidon
Triste gemens iterat. sed enim miserata Minerva
Tunc sociam verbis talibus alloquitur:
Dia, inquit, mulier, verte hæc, quæ protulit ira;
Non per me captus luminibus puer est.
Nam pueris auferre oculos haud dulce Minervæ,
Verum Saturni legibus hæc rata sunt,
Ut quicumque deum aspiciat, nisi jusserit ipse,
Mercede ingenti scilicet aspiciat.
Dia, igitur, mulier, fieri hæc infecta nequit res,
Quippe ita Parcarum fila voluta manu,
Editus ut primum puer est. Sed tu accipe contra,
O Everida, quod maneat, pretium.
Munera Cadmeis proh quanta adolebit in ignes,
Quanta & Aristæus, votaque suscipient,
Natus ut impubes Actæon, unicus illis,
Tantum oculis careat! namque erit & Triviæ
Concursor: sed non cursus, non æmulus illum
Tela arcus jaciens montibus, eripiet,
Quum divam, licet invitus, se fonte lavantem
Viderit: at fiet, qui modo erat dominus,
Esca suis canibus. sed enim nemora omnia lustrans
Dum genitrix nati colliget ossa sui,

Tunc

Tunc te felicem, tunc dixerit esse beatam,
Cui mons vel cæcum reddiderit puerum.
Parce queri, mea grata comes; nam plurima contra
Huic ego, te propter, præmia contribuam.
Esse dabo egregium vatem, quem protinus omnis
Perpetuo celebret nomine posteritas.
Cognoscet, volucrum quæ prospera, quæque volatu
Irrita, cujus item triste sit augurium.
Plurima Bœotiis oracula, plurima Cadmo
Hic canet, & magnis plurima Labdacidis.
Huic ingens baculum dabo, quod vestigia ducat
Qua velit: huic vitæ tempora longa dabo.
Mox & honoratus Diti colet infera regna,
Inter & exstinctos unicus hic sapiet.
Adnuit his Pallas dictis; quodque adnuit illa,
Perficitur. soli Juppiter hoc tribuit
Natarum e turba, quæ sint patris omnia ferre.
Lotrices, mater nulla deam peperit,
Immo Jovis vertex. vertex Jovis omnia nutu
Perficit, & natæ prorsus idem licitum est.
En vere nunc Pallas adest. Eja ergo, puellæ,
Queis Argos curæ est, ite, deam accipite.
Cumque bonis verbis, & cum prece, cumque ululatu,
Salve, o diva, urbem protege & Inachiam:
Salve hinc abscedens, iterumque huc flecte jugales,
Ac rebus Danaûm sis, precor, auxilio.

AU-

AUCTORIS CUJUSDAM

Alia Metaphrasis præcedentis Elegiæ

CALLIMACHI CYRENAEI

IN LAVACRA PALLADIS.

ITE, o lotrices divinæ Pallados, ite
Omnes; nam sacri præteraguntur equi.
Audivi fremitum, Pallasque huc proripit ipsa.
Ite, coma insignes, ite, Pelasgiades.
Diva suas numquam Pallas prius abluit ulnas,
Pulvere quam rapidi membra levasset equi.
Nec quum, terrigenis cælesti limine pulsis,
Tela giganteo tincta cruore tulit.
Nam prior hæc illi tunc cura, ut libera curru
Aeripedum liquidis colla lavaret aquis.
Cura prior tepidas sudoris demere guttas,
Et quæ frenatos spuma gravabat equos.
Ite foras, pigmenta nec ulla, nec ulla alabastra,
(Audio stridentes axibus ire rotas)
Nulla unguenta deæ, lotrices, nulla alabastra,
(Non amat his Pallas culta nitere bonis)
Nec speculum ferte huc: semper formosa Minervæ
Est facies. nec quum sub Phryge rixa fuit,
Se se in orichalco dea, nec Simoentis in unda
Contemplata olim limpidiore fuit:
Nec Juno: sed sola Venus speculo usa fuisse
Fertur, & ornatam bis posuisse comam.
Pallas ubi emensa est bis sexaginta diaulos;
Qualis ad Eurotæ cum pare Castor aquas;
Tum demum sua perfricuit medicamine vili
Membra, quod huic sacræ frondis oliva dabat.
O nuptæ, hic subito micuit rubor, ignea qualem
Seu rosa, seu grano punica mala ferunt.
Ferte maris tantum præpingue liquamen olivi,
Quo caput Alcidæ, Tyndaridæque madet.
Ferte etiam aurati dentes huc pectinis, illo
Ponat ut abstersas in statione comas.

Egre-

Egredere, o Pallas: adsunt tibi grata puellæ
Concio, magnorum filiæ Acestoridum.
O dea, quin etiam scutum Diomedis ad undas
Exit, ut Eumeden instituisse ferunt:
Eumeden, gratus qui quum tua templa sacerdos
Servaret, populi vim tulit Argolici:
Compertis post insidiis fugitque, tuoque
Cum signo Creji sub juga montis iit:
Sub Creji montis: teque alta in rupe locavit.
Pallatides rupes incola turba vocat.
Egredere, o Pallas, bello metuenda, trucique
Casside: quam fremitus, scutaque densa juvant.
Vos vero, undiferæ, ne tingite membra; nec, Argos,
Tu fluvios hodie, sed bibe fontis aquam.
Hac ad Amymonem ferte urnas luce, puellæ,
Aut qua fontanis it Physadea viis.
Namque auro mixtas, & floribus Inachus undas
Herbiferis orto provehit amne jugis:
Pulchraque divæ ornat pro more lavacra: Pelasge
Sed tu ne videas Pallada forte cave.
Viderit hanc si quis nudam, & sine veste lavantem,
Extremum Argolicos viderit ille focos.
Egredere, o Pallas. loquar hic ego pauca puellis,
Haud ficta, at longo tempore nacta fidem.
Nympha fuit Thebis, quam prætulit omnibus unam
Quas coluit socio Pallas amore deas:
Tiresiæ mater. numquamque fuere seorsim,
Seu dea Thespiacos ingrederetur agros,
Sive Coroneam, seu colla Haliarton equorum
Flecteret, Aoniam quum peragraret humum.
Sive Coroneam, qua lucus odoribus halat,
Curaliumque sacros alluit amne focos.
Sæpe illam curru secum dea vexit eodem.
Grataque Nympharum fabula nulla fuit,
Nulla chorea, cui non præforet ista Chariclo:
Sed tamen hanc lacrimæ, duraque fata manent,
Quamlibet una foret nimium dilecta Minervæ.
Nam positis quondam monte Helicone stolis,
Utraque tingebat liquidis Aganippidos undis
Corpora, per medium colle silente diem.
Utraque tingebat, medioque altissimus orbe
Sol erat, & toto plurima monte quies.

Forte huc Tiresias, primæ lanuginis heros,
Advenit, & catulos per nemus illud agit:
Urgentique siti, fontis descendit ad undam,
Quodque nefas illo est fonte videre, videt.
Hunc, irata licet, tamen est adfata Minerva:
Quis te, post oculos non habiture tuos,
Quis te, Tiresia, lucum perduxit in istum?
Dixit, & æterna lumina nocte premit.
Constitit hic, mutusque hæsit. nam plurimus ægra
Membra dolor, nimius præpedit ora timor.
Tum Nympha exclamat, Puero quæ damna dedisti,
O dea? num divis hæc in amore fides?
Eripuisti oculos pueri. proh pectora, fili,
Palladis infausto quam male visa tibi!
An solem posthac tu numquam aspexeris? heu me,
Me miseram: heu Helicon numquam adeunde mihi.
Haud facto par pœna suo. nam lumina cæcas,
Nec damis alias, nec metuenda capris.
Sic ait, amplexum defletque miserrima natum,
Mater ut amissum quum gemit ales Itym.
At dea dilectam vitæ miserata sodalem,
Compellat tali sacra Minerva sono:
Dia comes, revoca quæcumque e bile locuta es.
Excæcat sobolem non mea dextra tuam:
Nulla mihi puerorum oculos rapuisse voluptas:
Sed rata falcigeri lex jubet ista senis,
Ut qui forte deum (nisi cui permiserit ipse)
Viderit, is visu præmia digna ferat.
Dia comes, mihi facta nefas fecisse deorum
Irrita: Parcarum sic statuere manus,
Fatales a luce manus, qua prodiit ortus.
Quin tu igitur meritæ præmia sortis habe.
Quot dein Autonoe sacros adoleret honores!
Et quot Aristæus! votaque quanta darent,
Ut puerum possent Actæona cernere cæcum!
Atqui erit ille tuus, magna Diana, comes.
Non tamen hunc cursus, sociique in montibus arcus,
Venturis poterunt eripuisse malis,
Quum divam imprudens conspexerit amne lavantem:
Sed dominus canibus præda erit ipse suis.
Ossaque tum genitrix nati, nemora omnia lustrans,
Colliget, in multis invenienda locis.

Et

Et te felicem, te dixerit illa beatam,
Quæ puerum hac habeas conditione tuum.
O mea, ne plores: etenim pro lumine rapto,
Illi, te propter, munera plura dabo.
Scire futura dabo, reliquisque excellere vatem
Omnibus in sera posteritate viris.
Noverit is, volucrum quæ prospera, quæque volatu
Irrita, & augurio quæ mala signet avis.
Plurima Bœotis oracula, plurima Cadmo
Concinet, & magnis plurima Labdacidis.
Addam etiam, quo cæca pedum vestigia firmet,
Fulcrum illi, & vitæ tempora longa bonæ.
Solus & a leto Stygiis consultus in oris
Vivet: & hunc, Pluton agesilae, coles.
Sic ait, & nutu firmat. nam si cuï Pallas
Adnuit, id debet firmiter esse ratum.
Natarum hoc soli pater, omnia ferre paterna
Concessit; nulla nam dea matre sata est,
Sed Jovis e cerebro. cerebrum Jovis omnia nutu
Firma, suoque simul cum patre nata facit.
Pallas adest vere: venientem mollibus ulnis
Excipite, Argolidis quas pius urget amor.
Edite clamores, date vota, attollite plausus.
Pallas, ave, & curæ jugiter Argos habe.
Salve, quoquo abeas, & colla huc mitis equorum
Reflecte; & Danaos promta tuere focos.

EJUSDEM JOANNIS CHECOTII
CARMINA NONNULLA.

I.

Ad Amicum.

(Hanc Elegiam ſcripſit Auctor admodum adoleſcens.)

DUM te continuum ſolantem carmine amorem
Frigidus in viridi litore Parma videt:
Atque indignantes molli ſub gurgite Nymphas
Se ſe mortali vincier a domina;
In qua te tantum duplex Amathuntia torret,
Quantum quum Daphnes Phœbus Hamadryados
Paullatim fibris dulcem implicuiſſet amorem,
Hæmoniis flevit ſaucius aggeribus:
Tempore quo potum paſtor deducere vaccas
Optavit ſtabulis, Theſſala terra, tuis.
Nympharum domus, & longe reſonantia ſaxa,
Et vaga Penei fluminis hoſpitia,
Vos teſtes, miſeri quæ flerit Apollinis ardor:
Seu paſſim croceo ſidera pulſa polo
Stillantes pelago tollens Aurora capillos
Nereidum ad ſolitas exigeret choreas:
Seu quum noctiferos oſtendens Heſperus ignes
Invitas tremula luce fugaret aves,

Quas

Quas mater verita obſcuræ diſcrimina noctis,
Increpitans pennis acciperet cubitum.
Nam quid te juvat, o niveo magis alba liguſtro,
Atque eadem ſcopulis ſævior Hadriacis,
Me miſerum extenuare, ac lentæ dedere peſti,
Quæ ſenſim inrepens paſcitur oſſa mea?
Quod ſi me tali torqueri peſte neceſſe eſt,
Atque id melle tibi dulcius eſſe poteſt,
Ah ego cur tantos leto finire dolores,
Nec poſſum in gremio, vita, perire tuo?
Omnia quæ levibus ventorum credita pennis
Arduus e ſcabris rupibus Oſſa refert.
Nec Phœbo prodeſſe comæ immortalis honores,
Nec poterat numeris docta ſonare lyra.
Cui tu nec forma multum, nec carmine diſpar,
Dum quereris dominæ flebile diſcidium,
Me tenet arboribus variis mihi conſita ſilva,
Et fons, lucidulis quem vehit amnis aquis.
Hic mihi naturam placeat ſervare fugacem,
Et Lunæ, & Solis perdidiciſſe vias.
Semine quo magni conſiſtant ætheris orbes,
Et cur tam vario lumine Luna micet.
Quid pluvias, Auſtroſque graves, quid fulmina cælo
Sufficiat, feras quid pariatque trabes.
Aut cur, florentem Zephyrus quum liquerit annum,
Inferat æſtatem pulverulenta Ceres.
Quam ſubit Autumnus muſto circumlitus atro:
Mox venit imbrifero vertice triſtis hiems.

Tum

Tum ſtellarum ortus canere, ac prædicere ventos,
Dum fortis durum villicus urget opus.
Quæ poſt eveniſſe ſtupeſcat ruſtica pubes,
Et me tam certas fandi iniiſſe vias.
Non mihi ſit formoſæ ad limina flere puellæ,
Nec dextram teneris implicuiſſe choris.
Nec foribus clauſis grandes opponere vectes,
Nec dominam ad lacrimas ſæpe movere novas.
Naturæ potius viridi ſpatiarier horto,
Et cupiam ſuaves demetere inde roſas.
At neque pœniteat, modo me trahat illa voluptas,
Muſæo interdum ſpargere cuncta ſale.
Orpheu, te pecudeſque, boumque armenta ſecuta,
Fluminaque, & Tempe ſaxa coiſſe ferunt:
Atque ubi vel gregibus fuerat mons arduus olim,
Aurigæ celeres incaluiſſe rotas.
Dum caneres Lunæque vias, Soliſque labores,
Stellarumque vagos, Nocte regente, choros.
Quin etiam infernas potuiſti flectere leges,
Et deploratæ conſulere Eurydici.
Scilicet hæc poſſunt manes revocare ſepulcris
Sola, & de nigris oſſa ciere rogis:
Et ſola obſcuro nomen ſubducere leto,
Atque ad longinquos ferre Boryſthenidas.
Hæc mihi contingant olim. nunc teque, tuamque
Aſpiciat læta fronte benigna Venus.

II.

Vicetia urbs N. N. Præfectum, a se discedentem, alloquitur.

MUltas post hiemes quum me permittere divis
Visum est ut longa prosperitate forem,
Tempora venerunt nigro signanda lapillo.
Hei mihi quam celeres illa habuere pedes!
Ergo ego postremum misera hac te luce videbo,
Heu pater, heu pectus pectoris ipse mei?
Te propter, mihi nec belli sentire furores,
Nec fuit externos pertimuisse duces.
Exemplum vixi, te propter, nobile mundo.
Tu mihi tu tanti caussa decoris eras.
Et potui hospitio magnos mihi jungere REGES.
Tunc ego quam multis invidiosa fui!
Non possum reticere: vetat tamen omnia mæror,
Et rumpit medio tristia verba sono.
Ergo abeas, capiasque tuam post longa quietem
Tempora. me hoc uno non doluisse decet.
Non ego sum tanti, ducas ut nocte labores,
Et tenuet graciles alba senecta genas.
Vive, pater. Pylii vivas ut Nestoris annos,
O ego si possem contribuisse meos!
Tum, tibi quæ venit diis adspirantibus uxor,
Expleat ingentis munera connubii.
Quumque tui steteris præcelsus honore senatus,
Inter & æquales conspiciendus eris,

Me

Me quoque ne pigeat reliquis, pater, addere curis.
Tunc mihi quam felix facta videbor ego!

III.

LYCIDAS.

LAnguentes Lycidæ paſcit dum ſomnus ocellos,
Obſtrepitans placidæ qua fluit humor aquæ;
Et querulo argutæ ſtrident modulamine quercus,
Tum vario tellus picta colore nitet;
Tu notos pueri vultus, greſſumque, Cupido,
Induis, & faciles, improbe, fallis oves.
Illæ autem Idalio perculſæ corda lepore,
Nec memores herbæ, nec memores laticis,
Confeſtim ignotum circumfunduntur Amorem,
Et ſe ſe tenero conglomerant lateri.
Atque ibi dum excitus Lycidas circumſpicit, & ne
Procedat nimium grex, timet, in nemore;
Vixque levi digito ſonitum dat ſemiſopitus;
Continuo ad dominum corripuere fugam:
Voce licet, fremituque alter fugientibus inſtet.
I nunc, & te amens confer Amor Lycidæ.

IIII.

IN EDITIONEM OPERUM ANDREAE NAUGERII A JOANNE ANTONIO VULPIO *PROCURATAM*

EPIGRAMMA.

ΑΛΛΑ' τίς οὐκ οἰκτρόν σε πολὺ καὶ σχέτλιον εἴποι
    Ναυγήει; ὅν γαίᾳ ζῶντα ἐν ἀλλοδαπῇ.
Πολλὰ θεοὺς τιμῶντα ὡς νόσιμον οἱ ἐπινεῦσαι
    Ημαρ, ἀεικελίως εἵλετο μοῖρ' ὀλοή.
Τόσσα δὲ Μουσάων πινυταῖς πεποιημένα χερσὶν,
    Τόσσα γέμοντα ἄκρας βιβλία σωφροσυνῆς,
Ωστε κενὴν Εὖρός τε Νότος τε φέρουσιν ὀμίχλην,
    Φεῦ, φεῦ, τῆς λήθης πικρὸς ἀνεῖλεν ὀδούς.
Τίς δ' οὐκ εὐαίωνα πάλιν εὐδαίμονα τ' εἴποι;
    Οππότ' ἔρως χαείτων Οὔλπιος εὐπλοκάμων,
Οὔλπιος, ὅν Ληθοῦς μάλα τιμᾷ καὶ Διὸς υἱός·
    Οἷα φίλη μήτηρ, ἠδὲ γλυκεῖ' ἄλοχος
Ανδρὸς ἐπερχομένη λευκ' ὄστεα, λείψανα πάντα
    Δέξατο, καὶ νεκρὸν κόσμον ἔδωκεν ἔχειν.
Ω μάκαρ, ὡς πολὺ νῦν μᾶλλον σέθεν οὔνομα λάμπει,
    Η ὅσον ἀπείρου νυκτὸς ἔβλαψε φθόνος.
Χαῖρε κόνις, καὶ τὴν τιμῶν ὦναι' ἐνὶ τύμβῳ,
    Καὶ σὺ πνεῦμα σοφὸν χαῖρε ἐν Ηλυσίῳ.

V.

Idem Latine redditum,

EODEM CHECOTIO

INTERPRETE.

NAM quis te miſerum non dixerit,& male natum,
NAUGERI? cara quem procul a patria
Optantem longos reditu finire labores
Pallidus infernis obruit Orcus aquis.
Quid memorem æterno ſtillantes nectare libros,
Quos Muſæ argutis texuerant digitis?
Hei mihi, ceu nebulæ ventorum ſponte feruntur,
Omnia Lethæo perdita dente jacent.
At nunc felicem fugiat quis dicere? quando
VULPIUS, auricomæ quem pereunt Charites:
Cui pulchra adſurgit proles Latonia: mater
Ut bona, vel multis candida cum lacrimis
Conjux oſſa viri quærit, ſic undique lectas
Perfudit claro lumine relliquias.
Felix, ah quanto recipis cum fenore quidquid
Abdiderat longis invida Nox tenebris!
Eja agite officio cineres gaudete ſepulti,
At docta in campis gaude anima Elyſiis.

VI.

VI.

INSCRIBENDUM SEPULCRO SEBASTIANI FRATRIS,

immatura morte prærepti.

NEC mihi te quidquam poterat contingere vivo
Triſte, nec abrepto dulce quid eſſe poteſt.
Quod reliquum eſt vitæ, frater, totum dare luctu
Certum eſt, perpetuis implicitum lacrimis.
Illa modo lætum faciet lux, illa beatum,
Quæ mihi complexus reddet amica tuos.

VII.

SUB EFFIGIE D. CAROLI BORROMAEI.

FERREA torpentes premerent quum ſæcula terras,
Et ſcelus abruptis paſſim ferretur habenis,
Tum mortale genus cælo miſeratus ab alto
CHRISTUS labenti miſit te, CAROLE, mundo.

FRANCISCI ZANOTTI
BONONIENSIS
CARMINA.

AD FERNANDUM ANTONIUM GHEDINUM.

Elegia I.

Et si me variæ rapit inconſtantia ſortis
  Jampridem, incertæ verſat & orbe rotæ:
Nunc vero, fieri quod numquam poſſe putabam,
  Torquet Amor duræ ſævitia dominæ:
Quæ, niſi opem fert Juppiter, aut alius deus ullus,
  Hei mihi! rus longam cogitat ire viam,
Meque ſuum juvenem confectum pæne dolore,
  Inque malis tantis impia deſerere:
Ah, tibi ego ſi quid placui, ſi me quid amaſti
  Umquam, per Venerem, perque ſuum puerum,
Per te ipſam oro, vita, mane. an tu, lux mea, credas
  Unum me ſine te vivere poſſe diem?
At, memini, quondam, quum non ſic dura fuiſti,
  Dulcius eſſe aliquid me tibi non poterat.
Nunc tibi mens alia eſt; at non mihi, non mihi certe,
  Qui te fixam unam ſemper habebo animo;
Teque die ſemper, te ſemper nocte vocabo,
  Fruſtra, etſi multis non ſine lacrimulis.

Non

Non ſecus ac quondam deſerti ad Strymonis undam
Orpheus erepta dicitur Eurydice:
In tantis, GHEDINE, tamen mæroribus, inque hoc
Luctu, qui me intus devorat aſſiduc,
Nec ſinit, heu, noctes requieſcere, ſcripſimus ad te,
Quem unum pluſquam oculos diligo, pluſquam animam.
Dicitur ut caro flagraſſe in Caſtore Pollux,
Quem ut voluit divis Juppiter inſerere,
Atque novum cæli ſidus facere, Eſt mihi, dixit,
Frater: is in partem, Juppiter, ut veniat.
Qui ſubito arreptus magni juſſu omnipotentis,
Ad fratrem ſedes venit in ætherias;
Poſtque aliquot menſes incedere cœpit Olympo:
Ille alto ſe ſe proluit Oceano.

Ad Virum Celeberrimum

JOANNEM BAPTISTAM MORGAGNUM

In Gymnaſio Patavino Anatomes Profeſſorem Primarium.

ELEGIA II.

QUOD ſcribis, MORGAGNE, ſatis placuiſſe, quod ad te
Miſi, incomtum illud carmen, & horridulum,
Quod, mihi quum mordax laceraret pectora cura,
Et miſerum urgerent Sors, Amor, & domina,
Neſcio qua tacitum & longum ſub rupe querenti
Mi mea dictarat candida Calliope,

Id

Id gratum eſt mihi;ſed quod rurſum adducere tentas,
Meque ad Muſarum delicias revocas,
Poſſem utinam!at quis me credat (niſi ferreus ipſe eſt)
In tantis quidquam ſcribere poſſe malis? (eſt,
Tempore nam ex illo mea quo mihi reddita amica
Quam unam præ vita carã habeo atque oculis,
Non poſſum, quales tulerim, quantoſque labores;
Quot gemitus, quot ſuſpiria, quot lacrimas,
Dicere, quotque preces, ut duram flectere mentem
Poſſem, mi miſero fundere opus fuerit.
Quum mihi viſceribus furor hic hæreret in imis
Interea, & ſaxis ſtaret ea aſperior.
Ah!quid tantum a me peccatum eſt,Lydia?quod tam
Tam dirum potui admittere flagitium,
Tamque grave,ut me tot pœnis,& tam male plectas?
An non te toto ſemper amavi animo?
An non laudavi ſemper, formamque probavi?
Quæ tamen,heu,miſerum quid benefacta juvãt?
Illa quibus dictis jam cœperat inflammari,
Jam flecti precibus cœperat illa meis.
Jam ſe culpabat, jam ſe duramque vocabat:
Ipſa fatebatur lenta fuiſſe nimis.
Litterulaſque mihi mittebat identidem, & oh quas!
Quas, credo, ipſe ſuis ſcripſit Amor digitis.
Queis ego ſollicitum, ut poteram, ſolabar amorem;
Quum ſubito ecce aliud mi accidit horribile.
Nam dum candentem mi dextram porrigit illa,
Spondet & optati gaudia conjugii,

Nec

Nec tãtum quidquam potis eſt exſtinguere amorem;
    Cogitur ad patrios illa redire Lares.
Ad patrios, MORGAGNE, Lares heu cogitur illa.
    Quo perculſa novo fulmine mens animi
Excidit, atque omnes ſecum ſenſus rapit una,
    Omnes delicias, omne meum ſtudium.
Quare nec dulces impellere pollice chordas
    Nunc mihi, nec teneris ludere carminibus,
Nec ſolita cura eſt præcingere tempora lauro
    Triſtia, nec colles ſcandere Pierios;
Sed flere, & longas ſine ſomno ducere noctes;
    Qualis dimiſſo Penelopea viro
Dicitur, ille inter quum prœlia verſaretur
    Agmen agens muros militum ad Iliacos.
Quæ tamen haud ſolis ſibi tum metuebat ab armis,
    Verum etiam a ventis, & mare navifrago,
Quum ſæpe egrediens portis bipatentibus Hector
    Se ſe per medios irrueret Danaos,
Cogeret & ventis rurſus dare vela ſecundis:
    Illa autem ſcibat, quanta pericla maris.
Quæ tamen heu voluit, voluit GHEDINUS adire
    Heu miſer, & rapido credere ſe pelago.
Et nunc heu (qui ſcit?) nunc illum forſitan Auſter,
    Forſitan unda mali verberat Oceani.
Tune igitur patriam potuiſti linquere terram?
    Tune igitur triſtem deſeruiſſe patrem?
Tune igitur dulces fratres, caramque ſororem?
    Et procul a cara vivere tun' domina?

Par-

Parcite vos fluctus, vos, quæso, parcite venti,
Et facite ut faciles naviget ille vias.
Et rediens omnes circum amplexetur amicos,
Inque suæ gremium se referat dominæ;
Quæ misera, heu, frustra aversos amplexa Penates
Qualia pro caro vota facit juvene!
Infelix! sed quid luctus nunc persequar illos?
Lydia me torquet, Lydia cura mea est.
Hæc mihi lætitias omnes, hæc gaudia ademit,
Hæc cor, hæc mentem surpuit, hæc animum.
Hæc me perpetuo vultum pallescere cogit,
Et madidas lacrimis semper habere genas.
Quare, si quos vis, renuo tibi mittere versus,
Hoc ego non renuo, verum Amor, & domina.
Qui te utinam, MORGAGNE, magis feliciter urant:
At fore mi semper difficiles video.

AD PUELLAM.

ELEGIA III.

(*Argumentum pro antiquo fictum.*)

MENE igitur vanæ semper servire puellæ?
Mene igitur duræ ferre jugum dominæ?
Munera quid nobis, quid nobis carmina prosunt?
Ah per vim atque minas illa movenda mihi est.
Vis alias movit; vis te quoque, dura, movebit.
Perfida, quid rides grandia vota mea?

Si

Si nescis; magicos docuit me Veïa versus.
Possum ego te in ferrum vertere, te in lapidem.
Et faciam; nam quid fulvi me verticis aurum,
Contextus gemmis quid juvat iste sinus?
O pereant crines, pereant gemmæque, sinusque.
Illa mihi tanti caussa fuere mali.
Illa per obscuras me cogunt ire tenebras,
Et caput egelidis imbribus objicere.
Illa jubent miserum tota hic me nocte jacere,
Et latus in duris frangere liminibus.
Limina dura! quibus toties excludimur; ah vos
Grandine vos cælum verberet, & pluvia.
At dominæ imperium crudelis vos premit: illa est
Impia; laxari vos vetat illa mihi.
Impia, pande fores. non sic excludere amantem
Fas est. per magnam non licet hoc Venerem.
Quid si ardens ira, rapidus, præcepsque venirem,
Armatos ducens in tua tecta homines?
At ducam; quando nec te suspiria nostra,
Nec possunt ullæ flectere te lacrimæ.
Ducam. illi æratos evellent cardine postes.
Fracta cadet multo janua cum strepitu.
Ipse etiam ingressus, clamans te persequar usque,
Injiciamque manus, diripiamque comas.
Non mihi te mater, non te mihi subtrahet ullus.
Frangam te multis, impia, verberibus.
Nempe etiam e summa possum te, sæva, fenestra,
Si furor impulerit, præcipitem ejicere.

Quid loquor? ah miserum quo me rapit ira, dolorq; ?
Hei mihi! non ullis vincitur illa minis.
Parce, precor; sæpe hæc etiam sum dira precatus
Ipse mihi; parce, o parce, puella, precor.
An mihi tam rigido credas præcordia ferro
Cincta esse, ut possim tanta videre mala?
Non faciam. sed tu resera jam, lux mea, postes,
Jam resera; excluso quæ tibi laus puero est?
Non peto ego tecum nocte hac concumbere posse
Furtim: posse loqui, posse videre peto.
Id si dura negas; mulier non te edidit ulla,
Sed potius rabidis tigribus es genita.
Sed tamen usque negas. O ferro, & durior ipsis
Saxis! multa tuo dii mala dent capiti.

AD DIVUM PHILIPPUM NERIUM.

Elegia IV.

Etsi animum subito perculsus funere amici,
Quem nuper mihi mors invida præripuit
Exstinctum misere, atque ipso in flore juventæ,
Spem patriæ, nostri spemque sodalitii,
Vix possum ingenium solitas appellere ad artes
Musarum, & mentem vertere ad hæc studia,
In quibus exercet se se generosa juventus,
Tantis curarum fluctibus intus agor;
Non possum tamen, o felix, atque optime Neri,
Hic ego non aliquos promere versiculos.

Non

Non quo facta tua, & divinas dicere laudes,
Et quæ factorum præmia magna capis,
Ipse putem me posse, aut, si possim, hoc opus esse.
Sunt qui resque tuas, & decora, & titulos,
Virtutesque æterno carmine complectantur;
Mi satis est animum expromere, & officium.
Scis tu; quum potui, pastores Arcadas inter
Quæ tibi, sancte senex, carmina persolüi.
Nimirum ingenuas ego tunc per Apollinis artes,
Quum nullis curarum æstibus abriperer,
Gaudebam, exsultansque animo, lætusque ferebar:
Nunc me crudelis nocte dieque dolor
Occupat assiduus, animique in limine perstat
Expellens omnem pectore lætitiam.
O pater, o mihi da curæ moderarier isti,
Et luctum hunc tantum cōprimere, & lacrimas,
Quas dudum cari mors immatura sodalis
Exprimit. haud peto ego hoc pro pietate mea.
Pro meritis, & pro virtutibus ipsius ipsis,
Pro fide, & eximia relligione peto.
Nam meminisse decet te, quæ mihi multa precatus,
Dulcia quum vitæ tempora transigeret,
Ille fuit, quum se ante tuam prosterneret aram
Dona ferens multis non sine lacrimulis;
Postea linteolo quas leniter abstergebat,
Plorantem ne quod proderet indicium.
O qualem, & quam nunc mutatum tempore ab illo,
Dulcis Alexander, te miser excipio!

Dulcis Alexander, noſtri ſolamen amoris
Quondam, nunc luctus, perpetuuſque dolor.
Non jam ullam inviſes aram, non jam amplius ulla,
Hei mihi! pro caro dona ſodale feres,
Quem miſerum liquiſti, & pectore conſternatum.
Credo equidem, nec mi id quidlibet eripiat,
Te vita meliore frui, & cæleſtibus auris
Veſci, interque altos degere cælicolas.
Illic res omnes, rerum & primordia cernis,
Tam multa unde exſtant, tam nova, tam varia,
Quæ nos ignari miramur, at omnia paucas
Per leges Natura expedit, & faciles.
Ut Solem obducant maculæ, radiantiaque aſtra
Fixa ſuis maneant ſingula vorticibus:
Utque iis circumfuſa volumina materiai
Immenſis ſe ſe circumagant ſpatiis;
Atque alios orbes ſecum, ingenteſque planetas
Præcipites curſu præcipite abripiant,
Aſpicis, utque ſuo de vortice quiſque cometa
Exeat, inque alios tranſvolet, inque alios.
Quāquā equidem nil hæc plane ſunt omnia, nil ſunt,
Ad tua ſi propius gaudia reſpicio,
Quum Deus illabens præcordia in intima, ſe jam
Præbet, & ipſe ipſam mentem animi alloquitur.
Tum nempe illa nova, ac mira dulcedine rapta
Exſultat, nec ſe ſe capere ipſa poteſt. (verſo,
Hæc quidem ego recolo, & tacitus mecum omnia
Felicem & te nunc eſſe ſcio, & fateor.
Quin

Quin etiam (adjuro teque , & tua numina , NERI)
Sublevor , hæc mecum ipſe omnia dum reputo .
Nã decet,immo æquum eſt,ſi quæ ſint gaudia amicis,
Gaudere , atque eadem illa eſſe putare ſua .
Sed tamen ut cari vultus , atque oris imago
Mi redit , & numquam, numquã ego te aſpiciã !
Numquã te amplectar poſthac!numquã alloquar!o me
Me miſerum ! qui tunc intima ad oſſa dolor
Labitur , & mentem , & ſenſus mihi ſurripit omnes !
Quare ego per ſanctam , quam violaſſe , fidem
Me numquam puto , tu numquam certe violaſti ,
Te precor , atque ſimul te , venerande ſenex ,
Cui priſco de more ſacrum hunc celebramus honorem ,
Si quidquam hæc curas,atque hominum ſtudia,
Votaque de cælo bonus aſpicis ; hanc mihi , quæſo ,
Si fieri potis eſt , demite triſtitiam .

DE GUIDONE ANTONIO BARBATIO
BONONIENSI SENATORE,

Quum is summum Patriæ magistratum III. iniret Kal. Januarii Anni CIↃ IↃ CC XVIII.

Elegia V.

QUI primum prono terræ æquora findere aratro,
Et virgulta in humum defodere instituit,
Et qui vitigenos fetus, & pabula læta
Monstravit, vitam quæ recreant hominum;
Quique animo & maria, & terras cōplexus, & omnes
Aërios tractus, ætheriamque plagam,
Institit omnigenarum inquirere pondera rerum,
Naturamque, & motum inspicere, & numerum;
Ordine quo, & per quas leges Natura gubernet
Fulgentes stellas, ut face Sol rosea
Undique terrarum immensa circum sola lustret,
Succedat tacitis humida Nox pedibus:
Et qui navigii dubia ratione reperta,
Arte nova rudem adhuc imbuit Oceanum:
Quique alias nobis artes aliasque tulerunt,
Non tantum humano profuerunt generi;
Quantum is qui linguā arte inflectens,nomina prima
Finxit, tum rebus distribuit variis,
Singula commonstrans digito, quæ voce notabat.
O mirum, dignumque omnia quem celebrent
Sæ-

Sæcula, cui ſtatuas ponant, cui templaque, & aras
Inſtituant, ſanctis non ſine muneribus!
Nam ſimul ut ratio tali tantoque reperto
Aucta eſt, qualia tunc protulit in medium
Certatim quæcumque ætas inventa deinceps!
Mitto & ſcribendi multiplicem & variam,
Cantandiq; inſignem artem, & ſtudium numerorum,
Quorum ope recludi abdita quæque putant;
Omnia quæ, vocum niſi fulgor prænituiſſet,
Nunc premeret cæcis improba nox tenebris.
Sed quid, quid facundia? quid vis illa potentis
Eloquii, cui obſiſtere nil potis eſt?
Nomine ſi careant res, an non muta jacebit?
Et tamen humanum ſola genus potuit
Triſtibus a ſilvis, tætriſque abducere ab antris;
Quum illic ætatem vi coleret miſeram,
Non ratione; ævumque agitaret more ferarum:
Quod ſimul adfata eſt vociferans ratio,
Perdomuit, dictiſque bonis manſueſcere fecit.
Felices animæ, munere quæ ſuperûm
Tam claro, tamque egregio vitam illuſtraſtis!
Vos ego ſæpe meo carmine ad aſtra feram.
Quamquam equidem multo mihi Guido beatior eſſe
Creditur: is Guido, cui ſua purpureum
Felsina vexillum dat habere, & pandere ad auras:
Cui neque præſtantis ſplendida ſenſa animi,
Virtutum ſoboles præclara, nec aurea deſunt
Verba, quibus pandit ſingula mirifice.

O ſe-

O felix vere, multo & felicior illis!
Nam quid mundus adhuc scire tener poterat,
Quum primum extulit ora,atq;hāc emersit ad artem?
O miseram artem! cui splendidæ opes fuerant
Notitiæ tenues, & pauca vocabula. sed quas
Conflavit quantas post sibi divitias
Aeternæ lumen rationis, & intima rerum
Perscrutans, artesque artibus accumulans?
Quas sibi quum ingenio, longoque paraverit usu
GUIDO, proh quali, & quam valido ore ruens
Dicendi formas devolvit verba per omnes!
Nam seu dictis ille omnia terrificis
Misceat, ancipiti perfundens corda pavore,
Territat, & trepidam turbat ab imo animam:
Sive foras terrorem agat, atque ad fortia cives
Accendat; quid tum difficile esse queat?
Quid non impavidi tum cives aggrediantur?
Et quidquid promit ore, oculis, habitu,
Adsistunt, præstoque ei sunt ad cuncta, timendi
Verborum comites, ira, amor, invidia:
His premit, his mentes hominum propellit,& urget.
Quales non illi quos mi adeo celebrant,
Tullius, & Crassus, Romanæ robora suadæ:
Non Laertiades ille vafer Danaûm
Hortator, ductorque, idemque omnis pater astus;
Qui, postquā ad veterum mœnia Dardanidum
Raptoris Phrygii confixus arundine plantam
Thessaliæ columen concidit Aeacides;
Au-

Ausus Achilleam est primus sibi poscere parmam,
Quum misera, & sine hero illa jaceret humi,
Atque unus contra nequidquam surgeret Ajax.
Ille Jovem, & superos, Oceanumque patrem,
Et magnum Simoenta, & litora testabatur:
Magnanimi adstabant, prima virûm, proceres.
Queis neque doctrina GUIDO, nec laude secundus
Ulla, quosvis per pectora mirificos
Concutit eloquio motus, & versat, agitque,
Impellitque animos quo lubet, unde lubet.
Jam vero si hilares animi velit edere fetus,
Omniaque arguto spargere dicta sale;
Ut gestit, ut tunc oratio tota renidet!
Ut se se flores induit in varios
Luxurians sermo ridentibus undique verbis!
Atque hunc miramur, qui loca Pieridum
Avia tam subito peragret, saltusque beatos?
Nempe alii unum hoc mirentur;ego id minime.
Etsi illic non Titanas telluris alumnos,
Non Cadmi repetit facta, nec Aesonidæ,
Herculeave manu domita Stymphalia monstra:
Hæc temnit, non hæc unius assis habet;
Quæ vel falsa, vel aucta hausit mens credula vulgi:
Nobis fama vetus, vana anus, hæc loquitur.
At neque gliscentes tractat per gaudia curas,
Quæ nimium multis paucula tristitiis
Miscet Amor volitans puerorum pectora circum,
Queis omnes libat lætitias animi:

Et miseri illius extollunt carmine laudes.
O miseri! quorum noster hic haud similis
Heroas tantum, heroumque ingentia facta,
Prœliaque, atque acies grandiloquo ore tonat.
Ut gladiis hinc districtis Germana juventus
Irruat, hinc pubes Thracia, flos Asiæ:
Ut se se ferat in primis, mediosque per hostes
Fulminet EUGENIUS, dum miseram interea
Bello ardescentem crudeli undeundique complent
Europæ, atque Asiæ funera Pannoniam.
Hæc tantum ille canit. teque, o Tritonia virgo,
Teque vocat, rixæ dure comes rabidæ,
Bellorumque pater Mavors. videt, & sibi frustra
Invidus extremum mordet Amor digitum.
O ratis, o cælo ratis olim digna locari,
Quæ BARBATIADAS per mare navigerum
Gestabas quondam felix, o quam bene terras
Liquisti Siculas, clara deûm genitrix!
Nam tu non gemmas, non vestes murice tinctas,
Non Colchis raptum nobile vellus ovis,
Sed miram virtutis vim & decus asportasti.
Quæ post progeniem lapsa per innumeram
Ad seros venit patres, capita inclyta; demum
ANTONII excepta est pectore magnanimo.
Amnis uti quum alios aliosque effluxit in amnes,
Immensum tandem excurrit in Oceanum.
Hinc plures GUIDO & doctos sibi jungit amore
Musarum comites, dulce sodalitium:

Hinc

Hinc & BASSANUM illum ipsum complectitur: illum
Quem unum ego multa inter millia suspicio:
Dulcem BASSANUM, jucundum, suaviloquentem
BASSANUM, quo jam urbs illa vetus PATAVI
Hospite, nunc gaudet mea FELSINA. namq; venustum
Et lepidum esse ajunt. quamquã ego id inficior:
Nam mi non lepidus, verum lepor ipse videtur
Ipse lepor, sal ipsum esse, merusque jocus;
Et quos edit versus, illos non ego versus,
Sed puras putas esse reor veneres.
Qualis mane novo dum roscida matutinus
Lucifer æquoreis exserit ora vadis,
Et Zephyrum vocat obscura sub rupe latentem,
Chloris odorato quem tenet in gremio;
Ille levi fertur per florida prata susurro,
Et dulcem spargit per nemora alta sonum:
Improba dum teneris rixatur frondibus aura,
Huc illuc sicca pervolitant folia:
Dulce simul cantant volucres, quas undique multæ
Quercus frondiferis excipiunt domibus.
Ac veluti aeriæ, & tangentis nubila rupis
Emicat exeso rivulus e latere,
Cujus ubi exiguis adliditur unda lapillis,
Non sine jucundo lenta fugit strepitu:
Talis. quid talis? nam quis te comparet illis?
Immo multo etiam dulcior, & melior
Suavidicis fertur numeris tua Musa, JACOBE;
Seu tu illum dominos evehis ad superos.

Morgagnum humanæ illuſtrantem commoda vitæ,
Dum ſollers medicis invigilat ſtudiis,
Et cæcas aperit cauſſas rerum, & nova ſemper,
Et pergit ſemper pandere mirifica.
Et vero ut facilis, dii magni, ut lenis in omnes,
Ut ſibi vel duros concilians animos (quis
Cunctis dulcem inſpirat amorem! O Juppiter, hunc
Non ipſis oculis plus amet, ipſa anima?
Te tamen, excultis ſive illum verſibus ornas,
Bassane, o quis tum te furor intus agit!
Sive ipſum hunc celebras Guidonem, & grandia facta,
Unde ætas noſtra hæc fulgeat ad reliquas,
Carmine complexus veniens producis in ævum,
Virtutem tantam ne neget ulla dies.
Atqui ipſum hoc agit & Guido; ac ne immemor ætas
Nocte tegat cæca pulchra hominum ſtudia,
Scandere Muſarum interdum juga nititur. illi
Adſurgunt omnes undique Pierides,
Et liquido cantu mentem paſcunt. novus ei tum
Exoritur vigor, & pectora Apollineus
Intima pervadit calor. O quos accipit ictus
Phœbeos! o quæ concita mens animi
Tum fingit ſimulacra, & partes verſat in omnes!
Tum vero tum ille nubiferaſque vias, (nat,
Dum ſtimuli ſubſunt animo, & liquidum æthera tra-
Sanctaque magnorum templa deûm ingrediens
Præclaros Ignatiadas extollit ad aſtra
Franciscos, unum Gallia quem ſuperis
Miſit,

Misit, ut armorum quæ gens laude anteït omnes,
    Ne illa foret sancta relligione minor;
Alterum & Indorum patrem, & decus Hispanorum:
    O pater, o tua hinc quam procul ossa jacent!
Qui tantus, quinam tantus te te impulit ardor
    Extremos longe visere Japonios?
At non ut tu illinc gemmarum, aurive referres
    Munera, per dubia vela dabas maria:
Tantum ut gentem semotam, tantum ut nova regna
    Christiadum antiquis finibus adjiceres.
Felix qui vestras laudes efferre canendo
    Est potis! huic furor est, hic mihi numen habet;
Hunc præsens tradet sæclis venientibus ætas,
    Illa aliis tradent sæcula, & illa aliis.
Fert nam equidem magnos ætas hæc nostra poetas:
    Sed tamen hi magni tenuia sæpe canunt.
Dii faxint, ut tam præclaris artibus istum,
    Tamque bonis studiis erudias puerum,
Qui tibi nunc primis, GUIDO, florescit in annis,
    Jamque tuis confert grandia facta atavûm;
Sed celeri ingenio mox clara exempla sequetur,
    Virtutesque addet præterea ipse suas.

AD JOANNEM ANTONIUM VULPIUM.

ELEGIA VI.

VULPI, cui gelidum Pindi nemus, & loca Phœbo
Sacra novem doctæ dant habitare deæ;
Egregium mihi quem studium, & præclara voluntas
Devinxit sanctæ fœdere amicitiæ,
Cui nemo, ut spero, quisquam me carior uno est;
Tantus te nostræ cœpit amor fidei;
Quamquam ego solvendis paullo sum tardior illis
Quæ tuus altus amor postulat, officiis,
Non hoc, quæso, animi ingrati, mentisque malignæ,
Sed magis esse puta pauperis ingenii.
Nam quod tam longo tibi scribimus intervallo,
Id non, crede mihi, fecimus immemores.
Hæret adhuc animo, & fixum penitus manet illud
Immortale tui carminis officium,
Cui ego, qua poteram, quum respondere pararem,
Non fuit heu facilis cur mihi Calliope?
Scis, dea, me totis tum nisum viribus esse.
Sed nunc, quum studii VULPIUS omne genus
Præclare illustrans, fama compleverit orbem,
Nunc vero mea non gaudia mente premam:
Sed dicam, ut potero. vos dextram mi date, Musæ,
Cultorem vestrum dum super astra voco.
Nã quum corrumpant anni, & pulchra omnia libent,
Indomitam possint nec saturare famem,

Con-

Contra ille obniti, & vim ævi convellere tantam
    Non timuit tota ſolus in Auſonia.
Eque vetuſtatis tenebris, & nocte profunda,
    Omnes quæ fetus devorat ingenii,
Educit veterum divina poemata vatum,
    Perfunditque novis omnia luminibus.
Tum vitam, & mores enarrans, & genus, omnes
    Diſcutit antiqui temporis hiſtorias.
Tune igitur, VULPI, tun' blandi dulcia COTTAE,
    Tun' FRACASTORI carmina reſtituis?
Et quos divino ALAMANNUS percitus œſtro
    Verſiculos rudibus ſcripſerat agricolis?
Quæque adeo admiror, Muſis, & Apolline digna,
    Per te nunc vivunt carmina NAUGERII?
Carmina, quæ quondam liquidas jactabat ad auras
    Formoſæ referens ora, oculoſque ſuæ?
Dum caneret, Fauni circum undiq; protinus omnes,
    Et Pan illi aderant, & Satyri, & Dryades:
Quin etiam Hadriaco ſunt viſæ e gurgite Nymphæ
    Vicinis paſſim ſidere litoribus,
Stillanteſque ligare comas poſt candida terga.
    Ille intus totum exuſtus amore animum
Flagrantes oculos pulchræ cantabat Hyellæ,
    Quaſque ſibi injiceret Gellia blanda faces.
Et modo ſævitiem crudæ memorans Telayræ,
    Unam quam toto pectore caram habuit,
Ut flebat miſer! illum omnes circum undique Fauni,
    Illum Pan flebant, & Satyri, & Dryades.

Im-

Immitis Telayra, quid is committere tantum
Heu potuit, quem tu perfida ſic crucias?
Aſpice, quam largo perfundat pectora fletu
Ambabus tergens ora puer manibus.
Ille poteſt cantu immenſum te ferre per orbem,
Atque parem antiquæ reddere Tyndaridi.
Tu tantum ne averte oculos, ne deſpice amantem.
O miſeros nimium quos tuus ardor agit!
At tu, docte puer, quid fruſtra te amplius angis?
Ne dubita: pœnas illa dabit ſceleris.
Quin te animo obfirma, & contra omnia ſpicula (Amoris
Invictus perſta pectore magnanimo.
Aſpice, quæ longe poſt nos ætas veniat, quam
Innumera annorum progenies ſequitur.
Illa aliquem feret olim, qui tua facta, tuumque
Aeternas referat nomen in hiſtorias.
Quas inter ſe ſe multum admirata deinceps
Omnia certatim ſæcula pervolüent.
O felix Vulpi, nobis qui talia promis,
Ne inrepens ætas omnia dente terat.
Quantum Romani te diligit umbra Tibulli,
Si quidquam hinc campos fertur ad Elyſios,
Quum ſe ſe ille tuis audiverit illuſtrari
Libris, quos Pallas, quos Cytherea probat.
Sextus & ipſe ſuæ laudat te ſæpe puellæ,
Gratatur juveni Lesbia ſæpe ſuo.
Atque aliquis propriis metuens oblivia chartis,
Nam longinqua ætas immemor eſſe ſolet,
Quam

Quam ſibi fulgorem veſtræ cupit editionis,
Illius antiquum ne pereat ſtudium!
Tu tamen ornatos, quæſo, ne pone libellos
Qui tibi ſunt, VULPI, jam, reor, in manibus:
MORGAGNI ornatos, immortaleſque libellos,
Invida quos olim poſteritas releget.
Illic humanis præpandit lumina membris,
Et fibras fibrarum indicat, atque aperit,
Morborumque domos, & ſacræ habitacula mentis
Detegit, ut toto in corpore nil lateat.
Quas tenues, cæcaſque vias, ductuſque paravit,
Quot Natura imis, quæ loca viſceribus
Exigua, ut vix vis animi valeat penetrare!
Atqui hæc ipſa tamen hæc videt, & referat
MORGAGNUS, tot nobilium pater inventorum.
Cujus jam celeri fama ſonans ſtrepitu
Trans Batavos, trans diviſos toto orbe Britannos,
Arctoaſque domos vadit, & ulterius.
Et vero hic ille eſt MORGAGNUS quem mea quondam
Excepit docto FELSINA cara ſinu:
Is cui tanta ſedet tam grata modeſtia vultu,
Nil ut eo fingi poſſit amabilius.
Hic ille eſt quem nunc PATAVI exoptata ferentem
Dogmata, tota unum ſuſpicit Italia:
Quem nunc propterea VENETI, capita inclyta, PATRES
Muneribus cumulant, atque novis titulis.
O factum bene! o quid me jam lætius eſſe,
O dii, quid me felicius eſſe poteſt?

Quam ſuaves illi mores, quam candida mens eſt!
    Illi non ulla eſt ira, nec ambitio.
Et rixas odit, veſanaque jurgia. tantum
    Hæc illi, verum noſcere, cura ſedet:
Quod quum perſcrutans cauſſas inquirit in omnes,
    O ut mira animos, Juppiter, arte capit!
Nam quidquid vult, non tantum efficit id ratione,
    Aſt etiam facie, & dulcibus alloquiis.
Qualis ubi ætherios accendit Noctifer ignes,
    Flammea quum laſſis Sol juga demit equis,
Aura levis nigræ ſoboles placidiſſima noctis
    Litore nonnumquam ſurgit ab Heſperio:
Agreſtes illam per prata virentia Fauni,
    Et chorus errantum captat Hamadryadum;
Tam ſuavem, MORGAGNE, animum, tales tibi mores,
    Tale tibi natura indidit ingenium.
Cujus, mi VULPI, ne ceſſa promere librum,
    Ne, deſiderio dum teneor, peream.
Aſt ede, atque tuos aliquos adjunge libellos,
    Quos Muſæ volvent protinus, & Charites.
Horum unuſquivis, vel ſi penitus periiſſem,
    Reddere defuncto mi potis eſt animum.

MAT-

MATTHAEI BURDEGATI
PATAVINI
CARMINA.

I.

QUUM
JOANNES FRANCISCUS BARBADICUS
S. R. E. CARDINALIS,

A Brixiensi ad Patavinam Ecclesiam gubernandam traductus esset, Anno cIↃ IↃ CC XXIII.

QUIS te felicem non dixerit, & bene natam,
Gens PATAVI; quum sis invidiosa aliis
Gentibus, ereptum sibi quæ testantur ocellum,
Quum BARBADICO facta superba suo es?
Veronæ gemitus audivit Brixia: nunc tu
Brixiam inexpleto flere dolore vides;
Immitesque deos, crudeliaque astra vocantem
Audisti, quum se cerneret (heu miseram!)
Quod numquam verita est, facie Pastoris amati,
Quem plus se illa suis scibat amare oculis,
Orbari: discessurum quum mæsta videret,
Et postrema inter munera deficeret.
Desine flebilibus cælum complere querelis,
Brixia, magnanimum si modo pectus habes,

Quod necopinanti tanto Paſtore carendum
Eſt tibi: noſtra tuus ſcilicet iſte dolor
Gaudia, triſtitiæ guttis adſpergit amaris,
Nec communi adeo lætitia patitur
Noſtros exſultare animos, quin te miſerantes
Ultro mærentem non leviter doleant.
Et tamen aſpice, ut illuviem deponat anilem
Urbs de Trojanis condita relliquiis,
FRANCISCO adveniente: ut rideat undique tellus,
Et cælum argutis perſonet alitibus.
Ipſa parens Doris centum comitata puellis,
Læta per Hadriacas ludere geſtit aquas
Delphinum tergo inſidens; vicinaque Nereus
Fatidicis implet litora carminibus.
Cui ſenior Triton concha reſpondet ab antris.
Sanctaque ſilvarum numina Hamadryades
Feſtivos pergunt certatim tollere cantus,
Noſtraque compoſitis ire per arva choris.
Ipſi etiam noſtri velamina pinea Fauni
Quaſſantes capitis ſemiferi, virides
Et ſaliunt per agros, & procurrunt, redeuntque
Innumeris acti lætitiis animi.
FRANCISCO, molli ſunt prata virentia muſco,
FRANCISCO erumpens uberiore etiam
Vena fons quivis garrit manantibus undis:
Et nigras violas, puniceaſque roſas,
Luteoloſque crocos, & purpureos hyacinthos,
Atque alios flores educat aura ſolo.

Omnia

Omnia FRANCISCI adventu dare ſigna videntur
Lætitiæ: remove, Brixia, jam lacrimas.
Quid tua adhuc triſti corrumpis lumina fletu?
An quod amans caro Præſule abeſſe procul
Fers ægre? invitus plane de ſede receſſit
Ille tua: in fatis at fuit hoc PATAVI.
Jam tibi FRANCISCUS primævum invexerat aurum,
Et niveos cælo juſſerat ire dies:
Pace tua & noſtram ſolari is debuit urbem.
Et vero ut fines contigit Euganeos,
Muſcoſo caput antiquum Medoacus ab antro
Suſtulit, & lætis ora rigans lacrimis,
Nempe mihi emeritus Patrui quum ſpiritus olim
Aetherias peteret, morte jubente, domos,
Curarum hæc requies, & ſpes hæc certa relicta eſt:
Haud noſtra Aeolii vota tulere Noti.
En novus Euganeis venit deus incola terris.
Dixit, ad æternum ſeque recepit opus.
Jam ſumit, FRANCISCE, animos te præſide Virtus,
Sperat & ingenuum tollere ad aſtra caput.
Nempe tuum numen, quæ pæne ſepulta jacebant,
Candori priſco munera reſtituit.
Per te, magne pater, quam deſperata voluptas
Expulit a noſtro pectore amaritiem!
Quum procul a ſacris juſſiſti abſcedere tectis
Ignavos pleno gutture vulturios,
Contra illos revocans, cordi queis aurea ſemper
Juſtitia, & morum candida ſimplicitas.

At

At cuinam potiora putas hæc gaudia, quam mi,
Cui de materno ſanguine ſervitium
Dulce domus, FRANCISCE, tuæ ſervatur ab annis
Pluribus? eſt etiam hoc nomine carus avus.
Hoc mi unum variis fortunæ fluctibus acto,
Hoc unum dederunt fata benigna bonum.
Vive diu, populis præclara exempla daturus:
In BARBADICAE more fuit poſitum
Hoc gentis: ſed prima fuit tibi cura fovere
Virtutes Patrui Præſulis egregias.
Atque utinam Summi vox ſancta & certa Parentis
Te vivo, Patruum fecerit Indigetem:
Quo tum animo, FRANCISCE, putem, qua mente futu-(rum
Te, pia quum ſacro tura dabis cineri?
Scilicet immenſo perfuſus gaudio ad aram
Stabis cum populo vota ferente tuo.
Sollemnes feret interea cæleſtium honores
Ille tuis etiam lætus ab auſpiciis.
Quumque bene impleris longævæ tempora vitæ,
(Ut meritos ornant præmia juſta viros)
Te tandem placido claudentem lumina ſomno,
Sidereis Patruus ſedibus excipiat.

II.

AD JOANNEM ANTONIUM VULPIUM,

Amicum eximium ac singularem.

HIc ubi in antiquam properās Antenoris urbem
Medoacus cursu liberiore fluit;
Seque petit ripa sisti ulteriore viator,
Quem celer adjuncto navita lintre vehit;
Candide, me, ut nosti, mihi reddit villula, Vulpi,
Dum licet a rauco longius esse foro.
Nam recreor, seu cymba levis, cantante magistro,
Vicinas curvo remige findit aquas;
Rustica sive choros ducit per gramina pubes,
Populea incomto serta gerens capite.
Sæpe ruber pictas magno clamore Palæmon
Terret, & occulta in retia cogit aves.
Et me densa vocat subter vineta latentem,
Atque hilari prædam sumere fronte jubet.
Interea maris Hesperii declinat in undas
Sol, & anhelantes sedulus urget equos:
Ecce Charinus adest, veteres qui cantet amores,
Cui cithara exusto pollice tacta sonet.
Versibus ille modos agrestibus aptat inertes:
Hi tamen agresti simplicitate placent.
Quæque juvant animos curis & amore solutos
Omnia noster habet commoda parvus ager.
Nam

Nam quum me Phyllis crudelius ureret olim,
    Phyllis & alpinis candidior nivibus,
Et nigris oculis, nigro & ſpectanda capillo,
    Sed qua perfidior femina nulla fuit,
Grata nec eſſe mihi poterant ſpectacula in urbe,
    Nec formoſa oculis prædia culta meis.
Tunc me ſævus Amor, tunc ſævi mater Amoris
    Juſſerat immitis ferre jugum dominæ.
Heu quoties torvi tulimus faſtidia vultus,
    Et tulimus triſtes corde pavente minas!
Nunc vel felices auſim contemnere curas,
    Votaque placatis ſolvere numinibus.
Quorum ego ut illecebras poſſem vitare nocentes,
    Nudaſti quotquot ſunt in amore doli.
Quam felix fuit ille dies qui fecit amicum
    Te mihi! quam vere candidus ille fuit!
Nam memini, dulci quum me ſermone teneres,
    Proferreſque animi vota modeſta tui;
Quantus te priſcæ virtutis tangeret ardor,
    Quam ſequitur recto tramite verus honor.
Cetera quid memorem? tua me facundia cepit,
    Compulit & certo vivere conſilio.
Nec ſine te firmam poterat ſperare ſalutem
    Mens ægra, in levibus perdita deliciis:
Nec ſine te dulcem ſubito deponere morbum,
    Ac penitus Paphiæ linquere ſigna deæ.
Te monſtrante, animum tranquillæ dedere vitæ
    Perdidici, & vulgi poſthabuiſſe vias:

Et

Et fructus aliquot, non adversante Minerva,
Qualiscumque mei percipere ingenii.
Te duce sepositas Heliconis adivimus umbras,
Labraque Pegaseo proluere amne datum est.
Nec tecum piguit longos perferre labores,
Nec tam prærupti scandere saxa jugi.
Quid mihi mentis erat, quum te referante viderem
Abdita Musarum claustra adaperta mihi?
Tum nova sollicitum tentarunt gaudia pectus,
Gaudia quæ sensus surripuere meos.
Non ita Chironis pendebat ab ore diserti
Cærulea quondam progenitus Thetide,
Seu caneret solisque vias, lunæque recursus,
Et quæ perpetuis ignibus astra micant:
Sive illum citharæque modos, artemque doceret,
Imbueretque sua callidus ipse manu.
Ex illo quid juncta fides, quid mutua nosti
Cura, quid unanimi in pectore possit amor.
Scilicet iste tuum potuit lenire dolorem
Solus, & indomitam pellere tristitiam,
Quum tibi speratum rapuissent improba linguæ
Rivalis linguæ murmura conjugium.
Ut tamen ereptæ pensarunt damna puellæ,
Ut fecere tibi dii potiora bona!
Quid refert? satis es MOSCHINA conjuge felix,
Per quam tota tua est plena decore domus.
Non ea femineis est quæ vacet anxia nugis,
Quæque suas tantum fingat inepta comas:

Aut ſi qua aſſiduis nimium moroſa querelis
Conficit immeritum nocte dieque virum.
Ingenuis ornata magis nec moribus ulla eſt,
Illa quid deceat nec videt ulla magis.
Sic tibi contingat ſoboles optata: quid ultra
Supplice jam, VULPI, numina voce roges?
Illa tibi mentemque bonam, ingeniumque dedere,
Quod ventura probent ſæcula, & invideant.
Non omnis moriere: tui pars optima vivet,
Dum refluant pulſis æquora litoribus.
Et merito: tua nam celebrat cultiſſima Phœbus,
Et legit Aonidum carmina ſæpe choro.
Quid potius celebretque, legatque libentius? ille
Odit, & incultos reſpuit aure ſonos.
Multus enim Auſoniis qui perſtrepat anſer in oris,
Qui canat hoc noſtro tempore rarus olor.
Nempe canorus olor gaudet felicibus auris,
Non umquam facili deficiente cibo.
Hei mihi, quis poſſit fortuna preſſus iniqua
Rebus in anguſtis otia lenta ſequi?
Nam neque Mæcenas nunc eſt, qui talia curet,
Quique animo vates juſſerit eſſe bono:
Ac ſi forte aliquis tulerit pro carmine laudes,
Idem laudato carmine pauper erit.
Paupertas tamen iſta magis cupienda poetis,
Quam magno argenti pondere barbaries.
Barbaries miratur opes, opibuſque fluentem
Suſpicit, ac ſolum diis putat eſſe parem.

Sed

Sed tu divitias ſapiens contemnis inanes,
Contentuſque tua vivere ſorte potes.
Credo equidem, paucis (liceat modo vera fateri)
Munera largitos tanta fuiſſe deos.
Gaude, quod nullus Muſarum cultor ab Auſtro,
Et nullus gelido cultor ab axe venit,
Quin te conveniat, cupiatque audire canentem,
Juret & invitos inde referre pedes.
Nec minus ipſe ſuos fert CAJETANUS honores,
Frater Ledæo Caſtore amabilior,
Quem Pollucis amor fecit, pietaſque per ævum
Alternis terras linquere temporibus,
Aetheriaſque domos, cælumque habitare paternum,
Et divûm ſedes, non renuente Jove.
At tu ſume animos: tibi, CAJETANE, quod optas,
Ad ſuperos virtus inclyta pandit iter.
Te curante, diem veterum monumenta reviſunt,
Tot monumenta malo pæne ſepulta ſitu.
Iſque tibi labor eſt, ea cura, ut docta virorum
Scripta ornare novo lumine ſemper ames.
Quos certe Elyſia lætos in valle putandum eſt
De pietate loqui, deque tuo hoc ſtudio.
Tu modo ne numquam perituro parce labori,
Nec te opere a tanto ſevocet ulla dies.
Tuque adeo, præclare, tuos deprome libellos,
ANTONI, & cultis verſibus adde novos.
Et mihi mitte; aderit præſto tibi nuntius a me,
Credere cui poſſis: ſed magis ipſe veni.

Te dudum exſpecto, dudum te exſpectat agellus,
Et Fauni, & Dryades, & nemus, & ſalices.
Heu fruſtra exſpectamus; habes quid in urbe moreris:
Te retinent patrios inter, amice, Lares
Aut ALDRIGHETTI pulchrum ſectantis avena,
Et lyra Pindaricos docta referre modos;
Seu recinat ſanctos formoſæ Doridis ignes,
Sive amet egregios tollere ad aſtra viros:
Aut Elegi, Etruſco SALIUS quos carmine noſter
Ducit, inexhauſto maximus ingenio;
Quem modo feſtivæ juvat antra ſubire Thaliæ,
Et modo plorantis funera Melpomenes.
Ille Sophocleum florenti ætate cothurnum
Sumſit, & inceptum grande tuetur opus.
Hos doctæ nobis ſic devinxere ſorores,
Nulla ut ferre queant tempora diſcidium.
Vivite felices, mea maxima cura ſodales,
Fataque ſint veſtris candida conſiliis.
Præcipue, multos rerum ſpectate per uſus,
VULPI, mi vita carior, atque oculis,
Sis felix, votique potens; & munera noſtra,
Parva licet, lætis excipe luminibus;
Siſque memor noſtri, nec poſſit ſera ſenectus
Solvere quæ ſapiens vincula junxit amor.
Noſtra fides certe manet, infragiliſque manebit,
Dum mihi feralis tibia triſte canat.

III.

III.

Ad Aeglen, de Amynta venatore.

PARCE piis lacrimis, Aegle, nimioque dolori:
Desine tam pulchras dilacerare comas.
Vivit, & incolumis rediit tuus ignis Amyntas;
Et cecidit multo vulnere fossus aper.
Jam parat exuvias magno suspendere templo,
Et venatrici solvere vota deæ.
Namque feræ miserum rabidis e dentibus illa
Dicitur invicta surripuisse manu.
Te quoque pastori nostro, Venus alma, dedisse
Auxilium, fama est: te quoque, blande Puer.
Nunc, age, compositis, ter felix Nympha, capillis,
Cinge triumphali tempora fronde tua.
Laudes ipse canam. tales sibi Cynthia honores
Postulat: hoc uno munere plura dedit.
Servatus tibi carus amans, mihi fidus amicus,
Maxima Pieridum gloria, matris amor.
Arcadiæ peritura fuit spes. Ergo quotannis
Ante alias nobis festa sit ista dies.
Hic ego cæspitibus statuam silvestribus aram,
Imponamque sacro tura, merumque foco.
Tu vitulã,aut niveum mactabis,Nympha,juvencum:
Nos dabimus pleno de grege semper ovem.
Altera dein Veneri statuetur, & altera Amori.
Sola tibi sint hæc numina, sola mihi.

IIII.

IIII.

De puella fluvio mersa.

IBAT Leucothoe nitidas ad fluminis undas,
Aestivam ut sicco pelleret ore sitim.
Fama est, Naïadas facie stupuisse puellæ,
Et subito injecta corripuisse manu.
Ergo formosas nequeunt loca sola tueri?
Et divina malus pectora livor habet?
At sibi cæruleæ sociam voluere sorores,
Augeret sanctos ut dea facta choros.

V.

EX ITALICO FRANCISCI PETRARCAE:

Or vedi, Amor, che giovinetta Donna
Tuo regno sprezza &c.

EN tua, fortis Amor, contemnit regna Lycoris,
Et nihil, heu, nostro tangitur illa malo.
Sunt tibi tela, arcus: mediis in floribus illa
Nuda pedem, & molli in gramine lenta sedet.
Uror ego: sed, si pudor est, deprome pharetra,
Inque repugnantem conjice tela feram.
Nempe jacens mi animus surget te vindice: at illa
Quid valeat læsi sentiet ira dei.

DO-

DOMINICI LAZARINI
DE MURRO MACERATENSIS
CARMINA.

I.

Fingit, se provectiore ætate in amorem incidisse.

UMbrosi montes, & montibus abdita vallis,
Umbria qua solem vergit in occiduum,
Vos colit Ausonidum Crene pulcherrima, cui se
Lesbia nequidquam comparet, aut Nemesis:
Quæ me nunc & prima docet, quid spicula possint,
Quid pharetra, & flammæ, sæve Cupido, tuæ.
Jam didici, seræ oblitus decedere nocti,
Carminibus rigidas flectere velle fores.
Jam possum aeria tacitus mecum ipse sub ulmo
Lugere, & longo pascere luctu animum:
Et desiderio possum tabescere inani,
Possum etiam extremum velle obiisse diem.
O studia, & præclaræ artes, & jura, valete;
Et mihi culta diu Stoa superba, vale.
Tu mihi pollicita es perituram tempore nullo
Pacem animi, & vitæ gaudia perpetua.
Credideram, nos posse homines obsistere Amori;
Sunt etenim ista tui dogmata stulta senis.

Qua-

Quare ego quum fidebã animis, tum vana loquebar,
Unde gravis læsi cresceret ira dei.
Qui nunc me miserum tanto crudelior urget,
Quanto olim placido restiteram improbius.
Stoa superba, tuæ male me dementia cepit,
Creditaque incauto grandia verba scholæ. (do,
Quod neque amarim ætate apta, neque amore secun-
Et quod amem adverso tempore, culpa tua est.
Tunc etenim quum jam florebam vere juventæ,
Nostra quidem fuerat nympha superba minus.
Nunc turpes ignominias mihi ferre necesse est,
Adjunctumque gravi dedecus imperio.
O amor, o commune malum divûmque, hominumq;
Ne miserum insueto me velis esse jugo.
Te sequar heu quacumque jubes: me jam illius olim
Quo fidebam, animi pœnitet indomiti.
Non ego, si jubeas, detrectem ducere sulcos,
Et premere immundo pinguia musta lacu.
Non ego ad imperium dominæ, læta procul urbe,
Detrectem ardenti demetere arva die.
Jam quidquam nihil est olim quod turpe putaram,
Quod non esse putem magnum in amãte decus.
Invideo tibi nunc, lucisque & carminis auctor,
Quod vilem Amphrysi laveris amne gregem.
Et multa cum laude etiam genus Amphitryonis
Duxerit invicta mollia fila manu.
Quidnam homines possint? mugit pater ipse deorum
Litore in extremo, Sidoni terra, tuo.

Et

Et patitur ſtimulis adigi, ridente puella, (ſui.
Aeque hominum,atq; deorum immemor, atque
Et cui miſcebat Ganymedes pocula divûm,
Virgineos lambit per maria alta pedes.
Illum ſalſipotens, illum Nereïdes udæ
Miratæ undiſonis exſiliere vadis.
Pube tenuſque Jovem excitæ comitantur amantem,
Triſtitiamque abigunt, rapta puella, tuam.
Interea victor torquebat tela Cupido,
Et ſenſere ignem monſtra marina ſuum.
Aëria de rupe procul lata æquora ſpectans
(Nam perraro oculos dimovet ille mari)
Pan deus Arcadiæ ex animo ſuſpiria ducens,
Te petit unam, unam te, Galatea, oculis.
Immitis Galatea, viden' quæ forma Tonanti eſt?
Quantaque divina cornua fronte nitent?
Aut igitur poſthac noſtrum ne deſpice vultum,
Cornuaque; aut ipſum ſperne ſuperba Jovem.

II.

In funere optatissimi amici,

C L A U D I I N.

TE raptum ante diem fatali funere, CLAUDI,
Quem dulcem a puero, atque unicum amicum habui,
Sæpe animo, sæpe ore voco, & crudelis amaror
Me jubet in longa vivere tristitia.
Si non absenti inferias tibi ferre sepulto,
Ponereque e Pario marmore signa licet;
Attamen (hoc etenim supremo possumus unum)
Tristia donamus carmina cum lacrimis.

III.

DE FONTE MURRANO.

ET gelidus fons est clivoso e tramite ductus;
Vitifer & circum collis opacat humum.
Huc venit ex agro lymphis Faustilla ferendis,
Huc potum e pago plurima nympha venit;
Hinc tu sudantes mannos averte, viator,
Spuma oris nitidos ne inficiat latices.
Quod si sacrilegus vitream vitiaveris undam,
Oblita sit limo quælibet unda tibi.

F I N I S.

JOAN-

JOANNIS ANTONII
VULPII
ANTIQUIORIS,
PATRICII, ET EPISCOPI NOVOCOMENSIS,
CARMINA
QUAE EXSTANT OMNIA;

Partim & antea typis vulgata, partim ad hanc diem inedita.

ACCESSERE

HIERONYMI VULPII,

Cosmographi suo aevo excellentissimi, Joannis Antonii fratris, Epigrammata nonnulla.

DE VITA JOANNIS ANTONII VULPII ANTIQUIORIS, EPISCOPI NOVOCOMENSIS.

JOANNES ANTONIUS VULPIUS, *antiquior, natus est Novicomi, Pridie Kal. Februarii Anno MDXIIII. nobili quidem genere, sed quod ipse suis virtutibus, rebusque praeclare gestis longe nobilius effecit. Quum sex fratrum natu maximus esset, adolescens admodum patrem amisit: quo casu, Graecarum Latinarumque litterarum studia, ad quae mira quadam animi propensione ferebatur, subito interrumpere coactus est. Patrui nempe jussu Ticinum commigravit; ibique plures annos Jurisprudentiae perdiscendae egregiam operam dedit. In patriam deinceps reversus, caussas actitare coepit, magna clientium frequentia: remque familiarem ejusmodi ratione insigniter adauxit. Electus est etiam a suis civibus, qui lustrum conderet, ac jura municipalia conscriberet: moxque de rebus maximis ad Carolum V. Caesarem legatus missus. quod munus ita explevit, ut opinionem prudentiae quam de se in animis omnium excitaverat, abunde confirmaret. Sed quum amplissimis honoribus decorari cuperet (modo ipsi poetarum in morem de se loquenti credendum sit) hortantibus etiam amicis, & spem optimam osten-*

ostentantibus, quam celerrime Romam contendit: qua in urbe, apud Alexandrum Farnesium, S.R.E. Cardinalem, æquissimum doctorum hominum æstimatorem, inter nobiliores aulicos aliquamdiu commoratus est. Quum autem se otiose vitam traducere, neque a domino in re ulla graviore adhiberi animadverteret; aulæ moribus offensus, & minus prospera valetudine usus; quod Romani aeris vitio, plerisque exterorum ætatem illic degentium contingere videmus; in suorum complexum denuo se contulit. Patriam igitur Ecclesiam, loco Bernardini Cruceji, Novocomensis Episcopi, absentis, quem Romæ purpuram captare dicebant, longo tempore administravit: tandemque a Paullo IV. Pont. Max. Crucejo ipso flagitante, qui se sponte dignitate abdicaverat, successor ejus creatus est Anno MDLIX. Concilio Tridentino interfuit, atque in illo publico Christiani orbis theatro, quantum pietate ac doctrina præstaret, satis ostendit. Dicenda etenim sententia, de sanctissima religione majorum, quam tunc perduelles scelerate oppugnabant, optime promeritus est. Pii IV. Pont. Max. jussu semel atque iterum, Gregorii postea XIII. auspiciis legationem ad Helvetios, illustrem atque difficilem, summa cum fidei ac sollertiæ laude tertium perfecit. Domum Episcopalem vetustate labefactatam, reficiendam atque ornandam curavit. Synodos aliquot in sua diœcesi coegit, in quibus multa egregia atque utilia ab eo constituta sunt. Quamvis autem gravissimis negotiis distineretur, non tamen litterarum curam penitus abjiciebat: quas contra mirifice coluit. In Poeticis ipsum excelluisse, nonnulla ejus quæ super-

per-

perſunt Carmina, teſtari poſſunt, præſertim vero Satyræ illæ duæ quas ad Venuſinam lucernam diligentiſſime elaboravit. quo in genere vix ullum profecto invenias qui cum eo comparari mereatur. Summa illi neceſſitudo interceſſit cum D. Carolo Borromæo, cujus fortaſſe opera inter Mediolanenſes Senatores cooptatus eſt: item cum Hieronymo Dandino, ac M. Antonio Maphæo S. R. E. Cardinalibus. Paullum quoque Jovium, Epiſcopum Nucerinum, civem ſuum eloquentiſſimum, in familiaribus habuit. Obiit Anno MDLXXXVIII. III. Kal. Septembris: exacta jam ætate, verum laboribus magis quam ſenectute confectus.

PAUL-

PAULLI MANUTII
EPISTOLA AD
JOANNEM ANTONIUM VULPIUM.
Quæ eſt XXII. libri VIII.

PAULLUS MANUTIUS
JO. ANTONIO VULPIO S. P. D.

VIX credas quam me delectaverint Inſcriptiones a te miſſæ: non ſolum quia diſertæ, ac perelegantes; verum etiam quia gratiæ ineundæ ab ampliſſimo viro, ſingulari virtute ornato, Thoma Altimaro, oblatam occaſionem avidiſſime ſum complexus. nam, quod inde natum eſt argumentum epiſtolæ tuæ, ita ſcriptæ ut ſummum ingenium, ſummum etiam erga me amorem oſtendat; hoc ipſum apud me quanti eſſe putas? equidem, ſiqua eſt hujus vitæ felicitas, majorem ejus partem in hominum eruditione, & probitate excellentium, ideſt tui ſimilium, amicitia conſtituo. Quare quum tibi maximas ago gratias quod ad me ſcripſeris, quodque mihi haud paullo plus quam agnoſcere debeam, tribuere videaris, quippe quum ea referas ad judicium meum quorum ego te, ſi arbitrii mei res eſſet, Ariſtarchum libenter ſtatuerem: tum vero ſic velim exiſtimes, ſi quis eſt qui tuæ laudi faveat, qui tuam præſtantem doctrinam in ore habeat, qui denique tua cauſſa ſumma omnia & cupiat & curet, eum eſſe me, daturumque operam ut animum aliquando res ipſa declaret. De Inſcriptionibus, indicavi S. Severinæ Archiepiſcopo, quas probarem maxime: nullam tamen, ut vere dicam, improbare audeo; quum aliquid in unaquaque videam excellere. Vale, & Altimaro ſalutem a me plurimam.

Romæ. Kal. Jun. MDLXIIX.

JOAN-

JOANNIS ANTONII VULPII
ANTIQUIORIS,
PATRICII, ET EPISCOPI NOVOCOMENSIS,
CARMINA
QUAE EXSTANT OMNIA.

I.

AD HIERONYMUM DANDINUM, EPISCOPUM FOROCORNELIENSEM.

SATYRA I.

QUOD te interpellem nugis, dum publica tractas
Munera, & ingenti rerum molimine anhelas;
Des veniam, vel te culpes, DANDINE, necesse est.
Qui mihi dum comis nimium, nimiumque benignus
Das faciles aditus, epulisque, & divite mensa
Excipis, hos a me malesanos elicis ausus.
Contra alii quidam bifida qui tempora mitra

Cingunt, congressus fugiunt, turbamque precantem
Colloquiis arcent; centeno poste, ministris
Et totidem oppositis. quod si, quum maxima rerum
Postulat hoc moles, precibus, vel munere nonam
Irrumpas, decimæ trudéris limine portæ.
Tu facile ingenium natura, mitius arte
Efficis: hinc casu adverso tristaris amici,
Non secus atque tuo, curis & frangeris iisdem.
Hoc tibi me cogit caussas exponere, quare
Sortiti dominum clarum natalibus; annis,
Fortunis, animo insignem, virtutis amicum,
Post sextum mensem Roma discedimus. hoc tu
Forte malum ducis: nos contra. si vacat, audi.
Me pater haud vilis susceptum conjuge honesta
Primum natorum sex, vix fantem, ac pede firmo
Tentantem gressus, semotam ablegat in oram;
Scilicet ut possem post prima elementa, Latinum,
Et Grajum pelagus tuta sulcare carina.
Eventus poterat voto adridere, quod essem
Ingenio haud prorsus stupido; quum quattuor annos
Atque decem nato rapuit Libitina parentem.
Inde domum rediens cesso,. lustrumque supine
Traduco. post me patruus patria expulit, atque
Ticinum misit, tabulisque incumbere bis sex
Jussit, scita decem queis sunt inscripta virorum.
Hic ego sub claris hausi documenta magistris
Militiæ, implevique novem stipendia: post quæ
Emeritus mittor donatus cum rude lauro.

Post

Poſt hæc in patria, turba comitante clientum
Dum cauſſas agito & defendo, jura popello
Tætrica reſponſo, non parva pecunia, verum
Quod majus duco, mihi gratia quæritur ingens.
Hinc legor & populi, ſanctique ex mente ſenatus,
Qui luſtrum condam, qui ſcribam civica jura,
Judicio & præſim. poſt noſtra miſſus ab urbe
Legatus, faciles laſſavi Cæſaris aures.
Quid quæris, proprias tumido dum projicis ore
Laudes? hac poteram fortuna vivere lætus,
Ni mihi, ceu ſtipulis ignes, injecta fuiſſet
Ambitio. nobis dum proponuntur honores,
Atque aurum; dum tu occurris,pariterque Maphæus,
Atque alii proceres, qui orbis tractatis habenas;
Nec merita expendo, curas, tantoſque labores,
Inſomnes quæ vos cogunt traducere noctes;
Captus opum tanto ſplendore & lumine, claras,
Ceu Satyrus quondam, flammas exurere ſenſi.
Si mihi non ſtabat Pariis ſuffulta columnis
Regia, nec ſenſus fallentia marmora, ſaltem
Culta domus fuerat; tenuiſque, at munda ſupellex,
Qua exciperem inſignes homines ex claſſe ſecunda,
Communis queis noſtra fuit ſemper domus, & res:
Et cenſus parvus certe, at ſine crimine partus.
Ire ſalutatum nos atria nulla potentum
Cogebant, multa quum limina noſtra ſalute
Ferverent: fuit & comitum lectiſſima turba,
Quos nobis mores, ſtudium, & par junxerat ætas.

His ego gaudebam; domini quum nomine Romam
Advocor. haud credo: ſed te vult. me vocat ille?
Sic eſt. at ludis; quid enim ſtupidi atque puſilli
Me ingenii cupiat tantus rex? eſt ita. me? inquam.
Tertia deinde venit; nuto; ſed epiſtola quarta
Expugnat. quis enim multis magniſque repugnet
Promiſſis? mitto quæ ſors ſperare juberet.
Ex illo & patria, & comites ſordeſcere nobis
Cœpere, & faſtu ſenſim turgeſcere pulmo.
Hinc tumidis ducens ingentes follibus auras,
Omnia magna ſono, reges, diademata, mitras.
Ante oculos ſtat Roma mihi, noctesque dieſque
Hæret Roma oculis. in ſomnis cernimus arcem,
Roſtra, theatra, forum, Saturni templa, Suburram.
Flentibus hinc ſociis tandem diſcedimus, armos
Argento gravida nobis laſſante crumena.
Omina, dum propero, retinent me: in limine primum
Offendo, valviſque lacinia veſtis adhæret:
Claudicat alter equus ſoleis offenſus: ab alta
Ilice parra canit: læva occurrit lupus: anguis
Rumpit iter: pluviæ, altiſque erumpentia ripis
Flumina nos tardant. properavimus attamen, & diis
Iratis magnæ perveni ad mœnia Romæ.
Hic dominus, quod erat curarum pondere magno
Oppreſſus, ſero me admittit ad oſcula dextræ,
Excipit & blandis verbis, & fronte ſerena,
Quæ nutantem animum firmarent: inde ſuorum
Scribimur in numero. Sed bina cubicula primum
Con-

Conducenda mihi, ſtabulum poſt, deinde culina,
Quæ quater undenas cogunt nos pendere drachmas
In menſe. at dominus promiſit: ferre neceſſe eſt,
Condus ait, multo quod regia plena cliente eſt.
Si diſpenſator jubet, hoſpitiive magiſter,
Chironomo, ſcurræ, perductori, aut citharœdo
Adſurgas: quid enim? pereat ne ſportula; quippe
Tres nobis numerant nummos mercede diurna
Cum pueris & equo: hinc quærenda caro, hinc olus, hinc ſal,
Hinc oleum, ſcombri, pernæ, vileſque faſeli;
Odit enim lepores, turdos, conchylia, mullos
Menſa mihi & pueris communis. Sportula quamvis
Sit tenuis, quæ vix lychnum præbere lucernæ
Sufficiat, nobis numquam datur integra: avaro
A quæſtore aliquid ſemper conraditur: adde
In primo quod nulla mihi ſit reddita menſe.
Præpoſitus ſtabulo domini negat hordea, fenum,
Et ſtramen: negat ille mihi? negat improbus. ardet
Intus bile jecur: deſcendo ad jurgia. tandem
Poſt quartum menſem vilem metitur avenam,
Et putrem culmum, pudeat quem ſternere, & illam
Quæ in vacuas paleas, & purgamenta recedat,
Si cribro excutias. non adſignantur equilis
Aut locus, aut ſtatio. Poſt tres cellarius horas
Dimittit puerum tandem: redit ille lagena
Dimidia, verum ſic diluta, ut mihi Tibris
Fluctuet in ſtomacho, dum credo hauſiſſe Falernum.

Hic

Hic ego: Tot * paream dominis? tot pessima liber
Facta feram? semper me impune a poste repellat
Janitor implumis, rosea facie, cute levi,
Cirrataque coma? si non distringimus enses
Fulmineos, liceat genuinum frangere, more
Lucilî, generet rabies ne pressa venenum.
Mitto, quanta tuli, patiarque incommoda. mane
Summo prosilio stratis, & currimus usque
In Vaticanum, pluviis, seu solibus æther
Sæviat: hic stantes aliquot consumimus horas,
Ut dominum videam, quem claudunt ostia centum,
Atque aditus centum. populis ut præbeat aures,
Egreditur tandem; quem nos veneramur aperto
Et capite, & genibus flexis: dum quisque videndum
Præponit se se, impellor, turbæque procella
Jactor: postremus tum ne sim, viribus arta,
Et cubito rumpenda via est. si forte vehatur
Aut mulo, aut rheda, raptim sequor, ilia equorum
Tundens: post redeo perfusus pallia cœno.
Postea quum dominus discumbit, stans ego contra
Illi me oppono, ut, si tollat lumina mensa,
Me videat: lustroque oculis, si forte beatum
Me obtutu faciat; si me servire parato
Utatur; si sponte aliquid mandet, jubeatve.
Sed frustra ante oculos versamur: namque secundus,
Tertius, & quartus mensis mihi labitur, atque
Post quintum sextus, quum nec mandata, nec ullum
Acci-

* *paream*) dissyllabum per synæresim.

Accipio a domino verbum. comis tamen ille
Omnibus adridere, joco perſtringere, & ultro
Compellare. tamen ſolus dimittor, ut ille
Quem vel relligio, aut peſtis congreſſibus arcet.
Hinc nos ſollicitant curæ, indignatio flammas
Excitat, & rabies nigrum vomit ore venenum.
Ergo ego, qui ut ſcribam, aut reſponſem civica jura,
Evocor, hic tantum ſpectator Laocoonti
Servio marmoreo? præceptis Pythagoræis
Vincior? Harpocratis factus ſum ad templa ſacerdos?
Debebas illum tu compellare. egone illi,
Quem tantæ exagitant curæ, quem tanta fatigat
Congeries rerum, me auſim præbere moleſtum?
Excivit; veni, ſto coram, me videt ille
Luce vel invitus. tu Sauli, tuque Maphæe,
Tuque Jovi, profertis me: reſpondet at ille
Comiter: Eſt cordi; memini; quum tempus erit, tunc
Accerſam. at ceſſo: tentem, DANDINE, quid ultra?
Quid faciam? patere. hic nobis plus deperit uno
Menſe animi cultus, quam quod profecimus anno:
Evolat e loculis æs: curis urimur: adde
Quod mihi relligio eſt domini conſumere fruges
Segniter, & lecto, atque epulis traducere luces.

Ruſticus Aufidius, conducti cultor agelli,
Adſuetus curvo glæbas verſare tridente,
Et ſegetes ſarrire, boves & jungere; multo
Quum frangi interdum ſentiret membra labore,
O fortunatum, dicebat, cui datur urbem

Inco-

Incolere, & duri vitare incommoda ruris!
Sors favit: vocat hunc quidã heros magnus in urbem.
Accurrit turgens ſpe, atque ambitione laborans:
Deliciis capitur; thermas, & compita luſtrat,
Atque forum. ſed dum dominus nihil imperat illi,
Oſcitat, & vacuus ceſſat, luditque, canitque:
Multa dies tamen & ſupereſt. tunc otia damnans
Urbis, conqueritur tardos procedere ſoles.
Hinc ſe ſe incuſans, quod vitam ferre priorem
Neſciſſet, dominum convénit: Me mihi, dicens,
Me mihi redde, precor, vita ne fungar inerti,
Et menti, & nervis obducant otia callum:
Ne, ſi forte tibi me inviſum fecerit ætas,
Atque tuis domibus migrandum ſit mihi, ſero
Præteriiſſe dies doleam, quod ruſtica nobis
Ars pereat, nequeantque adſueſcere membra labori.
Sic mihi, ne ingenium (aſſiduo quod vomere foſſum
Vix ferat exiguas fruges) ſi ceſſet opella,
Ad triſtes redeat ſtipulas, ſecedere præſtat.
Num dominum culpas? me accuſo, quod nimis audax
Huic tanto ſervire viro me poſſe putavi:
Fortunamque meam damno, quæ neſciat uti
Re oblata. Dominum culpem? quis mitior illo,
Munificuſve magis? quum fulgeat omnibus æque
Sol, ſi dureſcit cœnum, ſi cera liqueſcit,
Hæc potius ſolis radios accuſet, an ipſam
Naturam, quæ non valeat dureſcere? comis
Omnibus eſt dominus. neget hoc quis? ſed mihi (noſtrum
Pec-

Peccatum fateor) nimis eſt durus, gravis, aſper.
Has, DANDINE, putas cauſſas, quod linquimus urbis
Mœnia, & armato ſtimulamus calce caballum?
Falleris. ut mittam, quod cura domeſtica dudum
Me vocat, ut, niſi creſcat, ſaltem ne pereat res;
Urget me major ratio: nam cura ſalutis,
Et vitæ nobis præponitur ambitioni,
Atque opibus. licet illa aliis ſit vilior alga,
Eſt mihi cara; ideo leti eripienda periclis.
Sive cibi vitio, ſeu cæli, ſive Falerni
Eveniat, ſeu forte animis illuſtribus aer
Hic ſolitus, nutrire negat viles, &, uti nos,
Degeneres; ego ſemper torqueor, atque laboro
Et ſtomacho, & capite: hoc ſemper vertigine circum
Volvitur, at gravis hic heſternæ pondere cœnæ
Aſſiduo turget. jam ſeptima præterit hora;
Et marceſcit adhuc: ſaltamus, currimus, at nil
Proficimus. ſi ſit cœnandum, fercula ſordent
Languenti ſtomacho: haud obſonia lauta palato
Reſpondent: digito in guttur,ceu pharmaca,cœnam
Farcio; vivendum quoniam eſt; & pondere pondus
Trudimus. hinc macies artus, hinc occupat ora
Pallor: tabeſcunt ſenſus, pupillaque flava
Caligat, crudoſque cibos tuſſi exſcreo anhela.
Sic ego qui vaccas avias, proavoſque elephantos
Poſſem concoquere, offa, & dimidio gravor ovo.
Contemti augentur morbi, præſenſque minantur

Exitium, si nos paullum præcidere caussas
Differimus lenti, quas non lenire valerent
Pharmaca, vel succi, medicinæve auctor Apollo.
Vivere commoditas magna est, summumque bonum. ergo
Sedandæ ingentes curæ, quibus enecor, ipsi
Quod sim despectus domino: fugienda Quirini
Inclemens regio, & cælum grave: nostra petenda
Est patria. hæc, quod nos dederit vitalibus auris,
Aut alet, aut saltem producet funera. Roma
Discedo, quod vita mihi, quod cura salutis
Haud spernenda fuit: caussam hanc adducimus unam.
Quam si forte probas tu, Saulius, atque Maphæus,
Quos veneror nostri tamquam tria numina sæcli,
Non ego curarim quid latret cetera turba.
Hæc, DANDINE, tibi Venusina scripta camoena
Carmina dictabam Senis, dum sedulus hospes
Curat equos, nobisque dapes adponit: ut istic
Si quis me accuset, domino purgare valeres.
Plura locuturum me pagina deserit: hospes
Sollicitat: comites frigescere fercula clamant.
Ergo vale, inque tui me scribe volumine census.

II.

II.

AD ALEXANDRUM FARNESIUM CARDINALEM.

Satyra II.

ALter, Farnesi, jam nobis ducitur annus,
Ex quo caussatus capitis stomachiq; laborem
Discessi Roma, te permittente benigne;
Et quāvis valeā bene nunc (diis gratia habenda est)
Ut proficiscenti jussisti, & pollicitus sum,
Ad te non redeo tamen: at male jussa, fidemque
Fallens, constituo, & prope certum est nolle reverti.
Ne tibi me purgem, fateor peccare, queas ut
Me jure erronem, desertoremque vocare.
Sumere si cupias pœnas, dicique severus;
Ut libet: haud injusta feram. quod si esse benignus,
Comis, & humanus mavis, ceu te Itala tellus
Jampridem jactat, parces, errata remittens:
Prætereaque mihi debere fateberis. hoc cur?
Parcere nam magna est virtus: hanc adsequitur quis
Virtutem, si non sit qui peccaverit? ergo
Officium cogit mihi te debere. Sed unde
Digressus fueram, illuc nunc redeo. Redeam cur
Romam? percunctor te hoc ipse, tuine, meine
Caussa, me esse velis Romæ; & ratione probes qua,
Scire velim. at si vis, quia sic libet; ulterius nil
Perquiram, sed mox properans per tela, per ignes,

Mutatos flagro ſtimulabo, & calce caballos.
Quod ſi deſit equus, poſſum pedes ire, Padumque
Iratum, & cani ſuperare juga Apennini.
Poſſum ego vitales (tibi dum tamen obſequar) auras
Fundere, & exiguæ uſuram contemnere lucis.
Servitio at credis ſi me haud fortaſſis ineptum
Eſſe tuo, doleo quod decipiare. tamen, ne
Imprudens fallare, tibi exponam omnia; ſicut
Inſtitor emtorem qui non poſtponit amicum
Lucro, venalis narrat vitia omnia mercis.
Primum; proveniat quod noſtro a corpore, nullum
Servitium exſpectare potes, quoniam male regi
Adſueſcit ſervire rudis morum, artubus ægris,
Atque incompoſitis: niſi me objectare periclis
Expediat, ſerves ut te, & monſtro objicere offam.
Nec fidibus, nec voce ſcio: nulla ars mihi menſæ,
Vel thalami, vel qua valeam extorquere cachinnos.
Regia ſi noſtra poſſet ſplendeſcere forma;
Adliciens oculos hominum, velut ærea ſigna,
Aut pictæ tabulæ, aut vecti ex oriente tapetes, (ſum.
Gauderem:at neque ſum,quod noſti,hunc aptus ad u-
Corpore ſum longo, exilique: inclinat in armum
Cervix, quæ capitis ſuccumbit pondere: pallet
Os, macies rictum producit, cærula nictant
Lumina. nec barba decorantur tempora: tantum
Prominet a mento ſpirillum, hirtumque, piloque
Subrufo; cui, ſi vulgo adſentis, male credas.
Defluit ex humeris ſemper toga, calceus autem

Sor-

Sordidus. At commiſſa teges ſecreta, fidemque
Servabis. verum hoc etiam ut ſit, quæ tamen iſta
Eſt virtus? melius præſtant hoc marmora, mutæ
Et ſtatuæ. hoc ſolo laudabor? ſi valeo quid,
Ingenio id valeo, quod nec frangat labor; ut ſi
Me dictare velis, vel ſcribere civica jura,
Vel reſpondere; & (ſua ſit quum inſania cuique)
Nos etiam interdum inſanimus carmine, ſed quod
Non valet, & non vult parere precantis amici
Verbis, non juſſis regum, pretiove potentum.
Sed tibi quid notum nitor me oſtendere? noſti,
Vidiſti. ſed me quoniam haud audire loquentem
Contigit, hoc fateor, me nec mediocriter aptum
Servitio eſſe tuo. ergo hoc vile & inutile mitte
Mancipium; niſi te delectant cercopitheci,
Aut nani informes, monſtrorumque id genus omne.
Poſtquam ſervitium averſare, acquirere liber
Famam, & divitias poteras. ego quærere famam?
Qua ratione, modove? an ſic me lumine captum
Ducis, ut ingeniis quibus omnis Roma referta eſt,
Me conferre velim? plaudebam olim mihi, Roma
Nondum perſpecta; nec mox concurrere doctis
Romæ auſus, ſenſi tum primum quam nihili eſſem.

Viderat e celſa mus quondam rupe juvencos
Certare inter ſe, longe in convalle reducta:
Quare avidus pugnæ, ſe æqualem dum putat illis
Deceptus viſu, decurrens credere campo
Audet ſe, propius ſed maxima corpora cernens,

Et

Et molem ingentem, nil, si se conferat illis,
Esse ratus, referens se retro, Aut hi tumuere,
Ni visu fallor, vel nos decrevimus, inquit.
Nunc ad divitias redeo. licet exiguæ sint
Nobis fortunæ, urit opum me nulla cupido,
Vel desiderium. rides; & imagine vulpis,
Quæ jurat gallo non vesci elusa rubenti,
Me ludis. fateor, si me faceres locupletem,
(Quod potes, & velles, hoc si tamen exigere a te
Ausim; non quod sim meritus, sed quod tua gaudet
Munificam quum se natura ostendere possit)
Si non lætarer, non ferrem forte gravate:
Sed quæ ad divitias ducit via? dispeream si
Hoc novi. studium,& labor: ut sim utrique paratus,
Venalisque simul, quis nos conducet, in urbe
Ignotus quum sim? Romæ sine tempore notum
Te esse putas? quid ais? sed quanto tempore? mense?
Aut anno? properas. addatur & unus, & alter.
Hoc nihil est. nihil hoc? totam ergo perdere oportet
Aetatem, & curis angi noctesque diesque,
Ut ditere senex? ut multo splendeat auro
Funus, sarcophago & felix tumuleris eburno?
Nil moror hæc; quoniã interea mihi res perit omnis,
Annus abit; fenus solvendum est; urget agellus,
Ac domus; a nobis prece compilatus amicus
Instat: versuram facio; tandem, ære alieno
Pressus, deficio. Romæ hoc cognovimus ipsi
Experti. Quid opes jactas? summum esse bonum quid

Cen-

Censes? virtutem. quid deinde malum? vitium. ergo
Nec mala paupertas, nec opum bona copia, quum non
Hanc vitium, aut illas virtutem dicere possis,
* Efficient omni quin vivas tempore felix.
Est aliquid coccum induere, & laquearibus aureis
Uti; quis negat hoc? magno procedere cœtu
Stipatum, sit apud regem cui gratia prima.
Quænam? quum libitum sit, semper in aure susurret,
Sit conviva frequens, & quodlibet impetret. est hæc
Maxima res, si non lateat sub melle venenum.
Sed mihi dic, nostine ut Gratia pingitur? Ingens
Est rota, cardinibus volucri axe innixa, rotatu
Quam rapido semper versāt hinc Casus, & hinc Sors:
Stat super hunc uno tantum pede Gratia, librans
Nutantem gressum, & jam prensat nubila, cælumque
Attingit digito: huic ante Adsentatio prona
Adridet, stupet, & solum præsentia laudat.
Pone statim subeunt Odium, Indignatio & ardens,
Invidia &, quam mille Doli, Fraudesque sequuntur.
Omnes hæ laqueis, tormentis, ignibus, uncis
Incautam observant, tergum testudine pulsant,
Perfodiuntque latus longe fallente sagitta.
Quæ titubans, uno vix stat pede: ferre tot ictus,
Insidiasque nequit, quin det prostrata ruinam.
Commoda si pendas, & cuncta incommoda quæ fert
Gratia, (dum trutinæ sint æquo pondere lances)
Ad terram hanc videas, ast illam ad sidera ferri.
Hæc mala qui videat, cupiatque hac peste beatus
Esse,

Esse, refer medico læsa quod mente laborat.
Ut verum fatear, tecum dum contigit esse
Romæ per multos menses, quum gratia apud te
Nulla foret nobis, quum nec sermone beares;
Me quidam ridere videns, & ludere, Curis,
Quod sis despectus domino, non ureris? inquit:
Quid narras? immo illi plus debere fatemur,
Quod finit hac peste, & curis nos esse solutos.
Accipe, divitiæ, & quanti sit gratia apud me.
Quid? quod nil distant fortuna ductus ab ima,
Et rex: ipse tibi possum concurrere, claro
Et Ghysio, etsi vos vocet omnis Roma beatos
Fortunis, animis, & forma corporis. hoc cur?
Mille licet capiant vix vestras horrea messes,
Quas nos servamus cumeris, num propterea plus
Quam nos cœnatis? num vinum dulcius, auro
Aut gemma bibitur, quam vitro? num altius ac nos
Stertitis, Attalica in thalamis quod stragula fulgent?
An latus clavus distinctus murice, & auro,
Quam toga, scit melius frigus propellere, & imbres?
Tercentum vobis servi famulantur, at unus
Nostra puer jussa observat, solusque ministrat
Pro multis; sternit lectos, mensamque propinat:
Est mediastinus, structorque, & denique cunctis
Officiis valet. Ingens vos comitatur euntes
Cœtus: me tres, aut ad summum quinque clientes,
Nostra quibus pretio vox est conducta, sequuntur.
Denique, ut absolvam uno verbo, æqualia cuncta
Sunt,

Sunt, nec rex diſtat cenſo capite. Eſt tibi tantum,
Quantum opus eſt, & quod naturæ alimenta miniſtret?
Id cape; ab exiguo, aut magno nil diſtat acervo.
Quid? quod fortunæ ſua ſunt incommoda cuique:
Majoreſque agitant majora pericula; ſicut
Non urget lepores, ſed apros, urſoſque moloſſus.
Uruntur reges curis majoribus: alte
Inſidet ambitio: cupiunt ſævire quibuſcum
Sunt inimicitiæ: horrent, ſi forte inſonuit quid,
Ne cadat a ſeta gladius qui pendet equina.
Quid memorem cædes, aconita, & cetera, toto
Quæ, quamvis numerem aſſidue, haud tamen adſequar anno?
Horret noſtra etiam fortuna pericula, ſed quæ
Sunt citra vitæ diſcrimen: denique certum
Quod laudes, & quod damnes, fortuna habet omnis.
Sum pauper, me multa premunt incommoda; tu iſta
Cernis: ego video, tibi quæ urat mantica tergum.
Inſtratus ſonipes auro, cui terga premebat
Aere micans eques, ut fama eſt, ridebat aſellum,
Quem paſtu exiguo macrum, nimioque gementem
Pondere, verberibus, ſtimuliſque urgebat agaſo:
Tu potes, ajebat, tot verbera, onuſque, famemque
Ferre? Tibi lippus; qui aliena incommoda cernis
Tam bene? nil prorſus urgent, reſpondit aſellus;
Ilia perfodiunt ſtimuli, urunt ora lupata:
Truderis in contos, enſeſque; eques ulcerat armos:

Hoc nihil est? ære an distat, lignisve graveris?
Tu mala nostra, tuis adridens, cernis: ego sic
Et tua; fortunæ quoniam est sua sarcina cuique.
Hac ratione tibi æquales nos dicimus esse,
FARNESI, quod opes, quod gratia multa venena
Celant, non secus ac hamum tegit esca dolosum.
Hæc est nostrarum nugarum clausula, Romam
Me non venturum, quoniam tibi inutilis essem,
Et mihi damnosus. Quod si jubeas, quia sic vis,
Tunc præceps veniam, non sponte equidem, at quia honestum est
Nostra tuo obsequio postponere commoda semper.

III.

Amaryllidis querelæ de Daphnide absente.

E C L O G A

adhuc inedita.

CONJUGIS absentis flagrans Amaryllis amore,
Nec desiderium reditus, longasque moratum
Caussas ferre valens, sinuosi in margine Larî,
Qua (*a*) tumet alterno, & residet Pluviana susurro,
It vaga, & assiduo curas lenire querendo
Credens, hæc surdis jactat verba irrita silvis.

JOSEPHI MARIAE STAMPA,
CLERICI REGULARIS CONGREGATIONIS SOMASCHAE,

Breves in hanc Eclogam Interpretationes, quam scilicet nobis divulgandam ipse perbenigne Mediolano misit.

HAnc Eclogam, candidam sane ac venustam, vel a Joanne Antonio Vulpio, vel a Hieronymo ejus fratre conscriptam dici oportere non diffitebitur, quisquis cogitaverit, eam tamdiu inter Vulpiorum carmina servatam esse, atque ab ipsorum stilo minime abhorrere. Priori tamen rectius tribui, illud argumento esse potest, quod in ea, nomine Amaryllidis diuturnam conjugis absentiam dolentis, intelligenda videatur Ecclesia Novocomensis, cujus Antistes Bernardinus Crucejus Romæ per id tempus apud Alexandrum Farnesium, S. R. E. Cardinalem, commorabatur, ipsa tantisper Joannis Antonii Vulpii, quo utebatur valde familiariter, fidei ac diligentiæ commissa. Porro Vulpius munere sibi demandato egregie perfunctus, Crucejo, qui Episcopatum sponte deposuerat, successor dari meruit. Eruditi Lectoris erit, quid de tota hac re statuendum sit, dijudicare.

(a) *Qua tumet, & residet Pluviana*) In ea scilicet Larii lacus ora, in qua *fons ille duorum Pliniorum præconio, & admirabili fluxus & refluxus varietate memorabilis* (verba sunt Paulli Jovii in Larii descriptione) vulgo *la Pliniana*; sive *Pluviana*, ut vocat Vulpius noster.

Quintum purpureis velatum tempora fertis
Ver properat, totidemque venit cum meſſibus æſtas,
Ex quo te abſentem nequidquam, perfide Daphni,
Suſpirans revoco ad genialis fœdera lecti.
Tu tamen uxoris lacrimis, ceu fraxinus Euris,
Immotus, ſpernenſque (nefas!) promiſſa, fidemque,
Hinc abes, & noſtro gaudes fortaſſe dolore.
At non hos thalamos, non hæc connubia læta
Sperabam, quum te, quamvis prohiberet Amyntas,
Vicini, noſtrique ſimul cuſtodia ruris,
Dedignata procos illuſtres, perfide, ſolum
Solum te vellem, cui me ſociare marito
Delegi, addicens tibi memet, & omnia mecum.
Non ego ut inſomnes traherem mæſtiſſima noctes,
Ah miſera, aut viduo languerem frigida lecto,
Aſpernata alios, ſum te unum amplexa maritum.
Sed tibi me æterno volui conjungere vinclo,
Ut paries hederæ pallenti, ut vitibus ulmus;
Nec foret a nobis qui te divelleret umquam,
Exitus ut vitæ, & morti par eſſet utrique.
Tu tamen oblitus fidei, legiſque maritæ
Immemor, ad Tuſcam Tiberini fluminis oram
Hinc abes, & reditus in longum, perfide, ducis
Cauſſando, miſeram dum ſpe me paſcis inani.
Scilicet in viduo tabeſcam (*b*) membra cubili

Aſſi-

(b) *Tabeſcam membra*) Fortaſſe legendum *tabeſcant*, vel *tabeſcent*; quamquam & lectionem quæ in manuſcripto reperta eſt, Helleniſmi ratione tueri poſſimus.

Aſſiduo? vanoque illudar nomine ſemper
Connubii? ſterileſque feram nova nupta hymenæos?
Nec ſum adeo informi facie, nec corpore, Daphni,
Me niſi fallit amor noſtri, aut jactatio formæ
Eſt odioſa nimis, jure ut me ſpernere poſſis.
Præmia ſola tuli, Damœta judice, formæ,
Mecum vicinæ quum certavere puellæ,
Unde mihi, invitæ licet, at ceſſiſſe fatentur.
Sunt mihi cum totidem gregibus magalia centum,
Et totidem noſtris armenta in montibus errant,
Umbra ubi perpetua eſt, ubi ſemper pabula læta,
Aeterni & trepidant querulo cum murmure rivi.
Sed neque caſtaneæ molles, nec jugera (*c*) campi
Multa, ſatis: noſtris vindemia Maſſica prelis
Vincitur: innumero Sicyonia bacca trapeto
Atteritur, menſæ ſervatur nobilis orchis.
Præterea, extremo piſcoſi in litore Larî
Eſt mihi (*d*) celſa domus Pario de marmore ſtructa,
Certat ubi officiis vernarum ſedula turba:
In mea jurarunt tercentum verba clientes.
Tota mihi paret regio quam Larius ingens
Adluit, ora ſimul quam (*e*) Rhæticus Abdua findit,
Et

(c) *Nec jugera campi Multa, ſatis*) Id eſt, nec ſatis mihi eſt multa campi jugera poſſidere, unde fruges uberrimæ quotannis proveniunt; ſed præterea vinetis & olivetis abundo. Primo aſpectu, aliquid hic deeſſe videri poſſit: ſed attentius conſideranti omnia plana erunt.

(d) *Eſt mihi celſa domus*) Epiſcopalis nempe domus Novocomi. Eſt enim Novocomum in extremo Larii litore.

(e) *Rhæticus Abdua*) Abdua fluvius e Rhæticis alpibus fluens, Volturrenam decurrens, atque in Larium denique erumpens.

Et qua Ticinus (*f*) Verbani fertur in æquor.
Hæc tibi dotali cesserunt nomine, Daphni,
Inque tuam venere manum nostra omnia mecum.
Tu tamen aut Hadriæ scopulis, aut tigribus ortus
Hircanis, fidei oblitus, legisque maritæ,
Hinc abes; uxoris lacrimis nec flectitur illa
Quæ tibi, crudelis, perstat sententia menti.
Ah quoties abiere nives, quotiesque caducæ
Arboribus rediere comæ, dum te, improbe, frustra
Exspecto, viridi circumdans limina (*g*) lauro!
Si despecta tibi sum forte, incommoda nostra
Nec curas, non te saltem tua damna movebunt?
Obvenere tibi postquam nostra omnia mecum,
Sive ego, sive aliquid nostri perit, id perit uni,
Daphni, tibi, & rerum sequitur jactura tuarum.
Aspice ut absentem spernat te inimica deorum
Gens (*h*) alpina, genus durum, miscere profanis
Ausa sacra. officio prohibet parere clientes,
Despicit imperium, sublatis sæpibus agrum
In nostrum profert fines: nos sevimus illis
Messem, nostra suis lacubus vindemia fervet.

Quin

(f) *Ticinus*) Hic fluvius in Verbanum lacum defertur, qui finis est Diœcesis Novocomensis.

(g) *Circumdans limina lauro*) Solebant veteres lauro ædium fores coronare, ut incolumitatem ac felicitatem significarent. Ejus consuetudinis meminit Tertullianus in Apologetico.

(h) *Gens alpina*) Hæretici qui se a Joanne Calvino, falsorum dogmatum auctore, Calvinistas appellant, & Rhæticas alpes incolunt. Hi nimirum ea tempestate, in Diœcesis Novocomensis fines irruptionem facere cœperant, & suos ibi errores propagare.

Quin etiam poſuit pecori, pecoriſque (*i*) magiſtris
Inſidias; demum auſa greges vi avertere aperta,
In noſtriſque oculis ovium jugulare magiſtros.
Hic etiam ſe ſe occultant in vallibus imis,
Inſultantque ovibus miſeris (*k*) urſique, lupique,
Quos morſu aſſiduo, & latratu fida (*l*) canum vis
Exercens, tandem Italiæ omnibus expulit oris.
Quid faciam infelix abſente hinc conjuge? ſola
Femina me campo nullis prope viribus auſim
Credere? totque armis immania monſtra laceſſam?
Ipſe quidem (*m*) Damon, curam te abſente peculi
Cui dedimus, præſto eſt animo, nec frangitur armis:
Conſilio, & toto quæſitis orbe moloſſis
Pro gregibus pugnat, proprioque arcere periclo
Nititur inſidias, vimque, incurſuſque ferarum;
Sed tamen & numero multum eſt, & viribus impar.
Quos tua dat monſtris animos abſentia, franget
Sola tui adventus fama, atque jugo effera colla
Sponte dabunt, quum te portis effuſa juventus
Frondibus accipiet feſtis, & carmine ſacro.
Tunc ego te venerata prius, mille oſcula, mille
Amplexus rapiam, & lateri tibi ſemper adhærens,
Sive

(i) *Pecoriſque magiſtris*) Nonnulli animarum paſtores, dum gregem ſibi commiſſum ſtrenue defendunt, ab hæreticis interemti ſunt.

(k) *Urſique, lupique*) Qui clam hæreſi Calvinianæ, ac Lutheranæ favebant.

(l) *Fida canum vis*) Inquiſitores hæreticæ pravitatis (ut vulgo appellant) quos metaphorice canes vocat, fortaſſe a cane, qui divo Dominico, e cujus familia ſunt, appingi ſolet.

(m) *Damon*) Joannes Antonius Vulpius, qui loco Bernardini Cruceji Epiſcopi, abſentis, Novocomenſem Eccleſiam gubernabat.

Sive greges obeas, ſive ad (*n*) mulctralia pergas,
Occurraſve feris ferro, aut indagine ſaltus
Cingas, feminea auſim prima pericula dextra
Tentare, & primos non detrectare labores.
Prima dies reducem quæ te advehet, illa diebus
Scribetur feſtis, cadet illi multa quotannis
Hoſtia, pendebitque tholo votiva tabella.
Tum nobis fauſtos caſus, eventa beata,
Felices thalamos, connubia læta puellæ
Finitimæ invideant, ac me contemnere dicant
Præ te poſſe deos, thalamoſque, dapeſque deorum.
Sed quid ago? ſcopulis jacto verba irrita duris.
Daphnis abeſt, Amarylli, tuus, tua qui omnia tecum,
Et natale ſolum, percuſſaque fœdera ſpernit,
Dum beat ex (*o*) ſpoliis alienis Tibridis oram,
Et fortaſſe novos (quis ſcit?) ſuſpirat amores.
Namque ferunt illum, non aſpernante puella,
Exuri dudum (*p*) Tiberinæ Phyllidis igne.
Quid ſtruis ah Phylli? hic meus eſt. te, pronuba Juno,
Appello, &, juſti thalami, te, auſpex Hymenæe.
At video: illa tibi eſt potior, Daphni improbe, Daphni
Perfide, quod Tyrio redimita eſt murice palla.
At mea, quæ (*q*) viola rutilat, quæſita minori
Eſt

(n) *Sive ad mulctralia pergas*) Nomine mulctralium, ærarium fortaſſe intelligit, vel prædia ad Epiſcopum pertinentia.

(o) *Ex ſpoliis alienis*) Puta Novocomenſis Eccleſiæ reditibus.

(p) *Tiberinæ Phyllidis igne*) Romanæ ſcilicet purpuræ deſiderio, vel alterius dignitatis quæ ad purpuram obtinendam viam quaſi muniat.

(q) *Quæ viola rutilat*) Violacei enim coloris veſtibus Epiſcopi induuntur, quæ minoris quidem habentur, ſed & minore laborum impendio conſtant.

Eſt pretio, innumeris nec ponto (*r*) educta periclis:
Gratia nec violis, ſi vis conferre colores,
Eſt minor (*ſ*) atque roſis, aut purpureis hyacinthis.
Sive tamen properas ad nos, ſeu te improba (*t*) pellex
Detinet, optati dum ſpe fruſtretur amoris,
Dii tutelares, quibus albam paſco juvencam
Ex voto, ſervent mihi te, & tua vota ſecundent.

IIII.

DE BEMBO.

CANTABAM, memini, pulcher, tibi carmen, Alexi,
Quum nova ſe ſe oculis obtulit ara meis.
Obſtupui; cecidere animi, ſteteruntque capilli,
Sanguis abît: quid agam tunc ego, quove ferar?
Protinus ecce vocor, rurſuſque iterumque vocatus
Aſpicio: ternas vidimus ire deas.
Altera tura manu geſtabat, & altera pilum:
Tegmine clara oleæ tertia frondis erat.
Prima eſt Tuſca mihi, Romana eſt altera Pallas
Cognita: quæ comes his, Attica virgo fuit.
Indicium Tuſcæ ſacri pia turis acerra;
Martia Romanæ pila dedere mihi:

(r) *Educta*) In manuſcripto legitur *quæſita*, contra metricæ artis regulas. Nos lacunam ita explevimus.

(ſ) *Atque roſis*) *atque* pro *quam*.

(t) *Pellex*) Pro eo quod hominum deſiderium pellicit, qualecumque tandem illud ſit.

Atticæ oliviferi viridis frons, baccaque rami,
Per quam Cecropio nomina parta solo.
Dum sequor, in strato fulsit mihi purpura lecto,
Quem subiere novem, turba diserta, deæ.
Hunc circum aurato resonat dum pectine Phœbus,
Prima pio querulos edidit ore modos:
Qualem fatali transfixo vertice penna,
Deficiensque suo funere cantat olor.
Cœpit: Quæ fueram cunctis prælata puellis,
Dum tu vivus eras; hei mihi, nunc jaceo.
Quæ sermone feras mulcebam, & carmine blando
Dum tu vivus eras; hei mihi, nunc taceo.
Fleximus, heu, cantu Venerem: vix vulnera sensi
Dum tu vivus eras; hei mihi, nunc pereo.
Ah mea quis misero miscet deus otia fletu?
Proque jocis tristes has mihi dat lacrimas?
At dum plura cupit, siccis vox faucibus hæsit.
Addidit his questus virgo Latina suos.
Qualibus ambustum proles Clymeneïa fratrem
Sole satum gelidi flebat ad amnis aquam:
Talibus illa modis, lacrimisque cadentibus orsa est,
Mæsta os, scissa comas, lumina fixa solo:
Stabam ego, dum stares, & te regnante, manebam:
Labere, sum tecum lapsa; cadis, cecidi.
Eheu quo cecinit, quove hic est ore locutus!
Illa mihi quis nunc aut canit, aut loquitur?
Exciderat mihi priscus honos: tu reddere priscum.
Hei mihi, tu moreris, priscus honos moritur.

Eheu,

Eheu, quod tecum calamis modulata placebam:
Eheu, quod modulor te ſine, nec placeo.
Plura dolor vetuit. Sed non minus æmula tandem
Graja ſuum querulo fudit ab ore melos.
Qualem queſta, ſui caſus memor, Attica vocem
Vere novo Geticis dat philomela jugis:
Talis erat Grajæ triſtiſque, & blanda viciſſim
Vox, linguæ interitum dum flet & illa ſuæ.
Quæ ſimul ac queſtæ, pronæ incubuere jacenti:
Oſculaque exſangui dat ſua quæque ſeni.
Et ſimul: Ara tibi Romanæ eſto urna Minervæ:
Hæc tibi Palladio convenit urna viro.
Nec mora: ſacrati ventum eſt ad limina templi;
Et data funereis turea dona focis.
Et dixere Vale, & requiem optavere perennem,
Et tumulo carmen compoſuere ſuum:
Conditur hoc tumulo doctorum fama virorum,
Muſarum nuper vita, modo interitus.
Adſenſere novem: Phœbus pater adnuit illis,
Fregit & auratam, qua cecinere, fidem.
Intonuere poli: Tiberi vagus Hadria fluctus
Miſcuit: o mirum! fecit & Arnus idem.
Fecit idem Alpheus, qua Graja prorſus ab ora
Lucidus in Siculas mergitur amnis aquas.
Intonuit rurſus lævum: clamoribus æther
Inſonuit: patula eſt urna reperta ſenis.
Raptaque in ætherias auras fugit umbra: cadaver
Conditur. ut licuit viſere, BEMBUS erat.

V.

AD LUDOVICUM DULCIUM.

(Hoc Elegidion scripsit Auctor admodum adolescens.)

DULCI, qui mulces æstus, ventosque furentes,
Aestuat Hadriaci quum magis unda maris:
Qui trahis ad dulces calamos ex æquore vasto
Cæruleosque deos, squamigerumque pecus:
Barbara corda domas qui arguto pectine, corda
Barbara, Sithonia frigidiora nive;
In Pholoen, DULCI, vertas miracula cannæ,
Et stipulæ vires experiare tuæ.
Sentiat illa meos ignes, incendia nostra
Sentiat, alterna dispereatque face.
Si tibi ab ingenti casu servaris amicum,
Accedet titulis gloria magna tuis.
Ipse tui interea memor, hic altaria pono
Ex viridi nuper cæspite structa tibi.
Hostia multa cadet, quæ pingues imbuat aras:
Exprimet & casus parva tabella meos.
Arbuteis libris te curva falce notabo;
Ambiet & nomen verna corona tuum.
Te ripæ Larî, te concava saxa sonabunt,
Alternisque tumens te Pluviana canet.
Dii facite, ut votis succedant omnia læta,
Ipsaque se facilem præstet amica mihi.

VI.

VI.

DE M. ANTONIO FLAMINIO,

qui putabatur mortuus.

AD FRANCISCUM TAURELLUM.

TAURELLE, optime mi patrone, & idem
Olim in urbe ſodalium meorum
Prime, FLAMINIUS tuus, meuſque,
Quem cuncti modo, mortuum putantes,
Luxerunt juvenes, bonum ut parentem,
Luxeruntque ſenes, bonum ut ſodalem,
Vivit, atque valet, Deo favente;
Quem ſancte coluit, pieque ſemper.
Sic eſt. FLAMINIUM meum, tuumque
Viventem alloquor, audio loquentem
Illa nectare dulciora verba,
Dicentemque gravedini ſalutem,
Vitæ dicere quam antea parabat.
Verum, ne auxilio medentum, & arte,
Aut labore putes eum retentum
In vita. jam animus ſolutus arto
Nexu corporis incolebat aſtra,
Nil mortale videns, nihil caducum:
Sed nobis fuit ille reſtitutus
Votis & precibus mei Priuli.
Namque adferre ſolent Deo ſupremo
Vim vota, atque hominum preces piorum.

VII.

VII.

SUB IMAGINE ATHILAE.

QUID tot conſpiciens, viator, altum
Erecta ad tumulum tropæa, totque
Victorum exuvias ducum, urbiumque
Tot cadavera, totque de ſubactis
Triumphos populis, ſtupes anhelus?
Rex ille ATHILA, numinum flagellum;
Tu noſti reliqua; hic jacet. viator,
Cerne ut nunc etiam cinis ſuperbus
Spiret imperium, minas, furorem.
Hunc caſus niſi, narium ſoluta
Vena, dum thalamis novæque nuptæ
Indulget nimis, abſtuliſſet; orbis
Everſus, titulos, decuſque monſtro
Fatali cumularet, & tropæa.

VIII.

SUB IMAGINE FRIDERICI I. IMPERATORIS.

EXCISAE Italiæ cupiens penſare ruinas,
Vel ſaltem in pulchra quærere morte decus,
Aenobarbe, Aſiæ fines irrumpis, & hoſti
Eripis avectas relligionis opes.
Invidit cœptis Fortuna inimica ſecundis,
Nam dum te in nitido proluis amne, cadis.
Macte animis, ingens, Aſiæ digniſſime campis;
In quibus illuſtres tot cecidere viri.

Hinc

Hinc vatum calamos, & marmora, & æra fatigas:
Hinc merito claris adnumerare viris.

IX.

SUB IMAGINE ISABELLAE ARAGONIAE.

HAec quæ ſpectātum ora tenet ſuſpenſa, rapitque
Senſus, atque animam, & prope ſpirat picta tabella,
Docta animata manu, ſpeciem infelicis ELISAE,
Fortunamque, habitumque refert, animoſque viriles.
Aſpice, ut in vultu majeſtas regia avorum,
Et patris, & patrui, fratriſque reluceat. iſto
Vultu jura dabat populis, quum ſceptra teneret
Conjugis, & nati; Inſubriæ & tractaret habenas.
Hæc etiam infenſis ſuperis, adverſa ſuorum
Fata tulit, morientis avi quum lumina claudi
Vidit, & expulſum regno patruumque, patremque;
Et fratrem ereptum, quum jam cœpiſſet avitis
Sedibus, & ſceptro ſumma virtute potiri.
Quid memorem regno ſpoliatum fraude maritum,
Sublatumque dolis? aut cari funera nati?
Quis valet hæc ſiccis oculis audire? ſed illa
Non lacrimis urſit cineres, non queſtibus; altum
Sed tulit infracta, & preſſit virtute dolorem.
Cernis ut affectus vivos animata tabella
Exprimat in vultu? ut ſummo certamine pugnet
Cum virtute dolor? ſexus cum ingentibus auſis,

Atque

Atque animis? pulsi ut cedant sexusque, dolorque?
Fortunâ insignes aliquot fortasse vetustas
Jactabit regum matres, & regibus ortas:
Sed quæ agitata diu per tot discrimina rerum,
Per varios casus, rapidis jactata periclis,
Aequo animo infensæ Fortunæ exceperit ictus,
Nulla erit, antiqua, aut veniens quam conferat ætas
Fortunæ, fatis, animo infelicis ELISAE.

X.

SUB IMAGINE GEORGII FRAISPERGII.

QUIS te, GEORGI, magne ductor agminum
Quæ mittit altrix militum Germania,
Insanientem perculit quondam furor,
Tarpeja ut igne sis minatus culmina,
Urbemque totam perditurum Romuli:
Impiaque vincla (proh scelus!) paraveris,
Cervice queis traheretur ipse Pontifex?
Ecce ut repente stratus occidis levi
Morbo, priusquam mœnibus Quiritium
Castra admoveres: nempe sic visum deis,
Titanas olim qui superbos, & polo
Arma inferentes contuderunt fulmine.
Conatus iste nomini notam tuo
Quamvis inurat, Ducibus egregiis tamen,
Quos prisca jactant sæcla, vel præsentia,
Par esse consilio, manuque diceris.

XI.

XI.

DE ANTONIO LEVA.

QUUM semper vincas, totis licet artubus æger,
Consilio, non vi, vincere, LEVA, doces.

XII.

In fontem Plinianum, atque in ædes magnificentissimas a Comite Joanne Angussola ad eum fontem exstructas.

Adhuc ineditum.

ADVENA, qui in ripa Larî miracula cernis
Nunc abeuntis aquæ, nunc redeuntis aquæ:
Quod fons sit gelidus, quod vitro clarior unda,
Quod scateat gemmis, quod fluat, & refluat,
Naturæ hoc opus est. Mirari desine caussas,
Sed tibi sit splendor suspiciendus Heri.
Mirare excelsas rupes, montesque subactos,
Et domitos fluctus collibus oppositis:
Piscinam, umbrosum nemus, hortos, sæpta ferarum,
Et mira arte domum cautibus impositam.
JANUS ab Eridano ortum ducens, nomen ab angue,
Aere suo struxit commoda tanta tibi.

XIII.

De quadam veteri Inscriptione ad C. Plinium Cæcilium pertinente.

Versus a Vulpio adolescentulo, seu potius puero, conscripti, & adhuc inediti.

INVIDA, CAECILIUM ut possis delere, vetustas,
Frangere conaris marmora, scripta, notas.
Sint exesa licet, confractaque marmora, vivent
Te tamen invita nomina CAECILII.

HIE-

HIERONYMI VULPII
NOVOCOMENSIS,
JOANNIS ANTONII FRATRIS,
Cosmographi suo ævo excellentissimi,
EPIGRAMMATA NONNULLA.

I.

In Statuam Satyri, & Pueri.

BLANDITUR puero Satyrus vultuque, manuque:
Nolenti similis contrahit ora puer.
Quem non commorint, quãvis de marmore? fundit
Pæne preces Satyrus, pæne puer lacrimas.

II.

In Statuam Vertumni.

VERTITUR in lapidem, hoc si credis vivere numen:
Si lapidem esse putas, numina viva vides.
Unde hoc? VERTUMNUS latitat sub marmore, suetus
Lumina mutatis fallere imaginibus.

III.

In Statuam Adonidis.

QUUM Cytherea procul Parium spectaret ADONIM,
Accurrens tales fudit ab ore sonos:
Quis deploratum nobis te reddit, ADONI?
Quæve tibi lucem fata dedere novam?
Dixit, & ad caros amplexus læta cucurrit,
Figeret ut niveis oscula pressa genis.
Ast aprum aspiciens, nova vulnera dente minantem,
Semianimis trepido concidit icta metu.
Vivere quis neget hos lapides? si incendit ADONIS
Corda deæ forma; vulnere terret aper.

IIII.

Sub imagine Joannis Jacobi Trivultii.

SUNT tumuli, JACOBE, tui, certamina, captæ
Urbes, captivi, regna, tropæa, duces.
Hos tumulos tibi tu propria virtute parasti;
Nos tibi pro titulis carmina bina damus:
Vicerat hic hostes animis, at nomine mortem
Vicit: & invictus vixit, & interiit.

JOAN-

JOANNES MATTHAEUS TOSCANUS

Pepli Italiæ Libro III.

HIERONYMUS VULPIUS.

EXIGUIS vastum tabulis includere mundum
Gnarus, & ante oculos ponere utrumque polum,
VULPIUS *Aonio novit quoque vertice Musas*
Deductas, Larî sistere ad antra lacus.
Cui fugit angustis conclusus finibus orbis,
Hujus grande solum vix capit omne decus.

Novocomensis VULPIUS *ætatis nostræ Cosmographos longo post se spatio reliquit. Ejusdem Epigrammata acumen illud summum, a quo animam accipiunt, non sine candore obtinent. Hujusmodi sunt pauca illa quæ inter Carmina Illustrium Poetarum Italorum publicavimus.*

FRANCISCUS MARIUS MOLSA

DE HIERONYMI VULPII

Cosmographia, ad Carolum V. Imperatorem.

VICTOR Alexander, sumtis dum fulminat armis,
Angusto gemuit se nimis orbe premi.
Hoc tu quam melius! cujus jam sceptra veretur,
Hic radii quidquid VULPIUS *ambit ope.*

FINIS.

NOI

NOI RIFORMATORI
dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di revisione, ed approvazione del P. F. Tommaso Maria Gennari Inquisitore, nel Libro intitolato: *Joannis Antonii Vulpii Carminum Libri tres* ec. non esser cosa alcuna contra la Santa Fede Cattolica, e parimente, per attestato del Segretario Nostro, niente contra Principi, e buoni costumi; concediamo Licenza a *Giuseppe Comino* Stampatore in Padova, che possa essere stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 31. Marzo 1724.

(Gio: Francesco Morosini Cav. Rif.
(Alvise Pisani Cav. Proc. Rif.
(Gio: Pietro Pasqualigo Rif.

Agostino Gadaldini Segretario.

PATAVII. CIƆIƆCCXXV.

EXCUDEBAT JOSEPHUS COMINUS.